

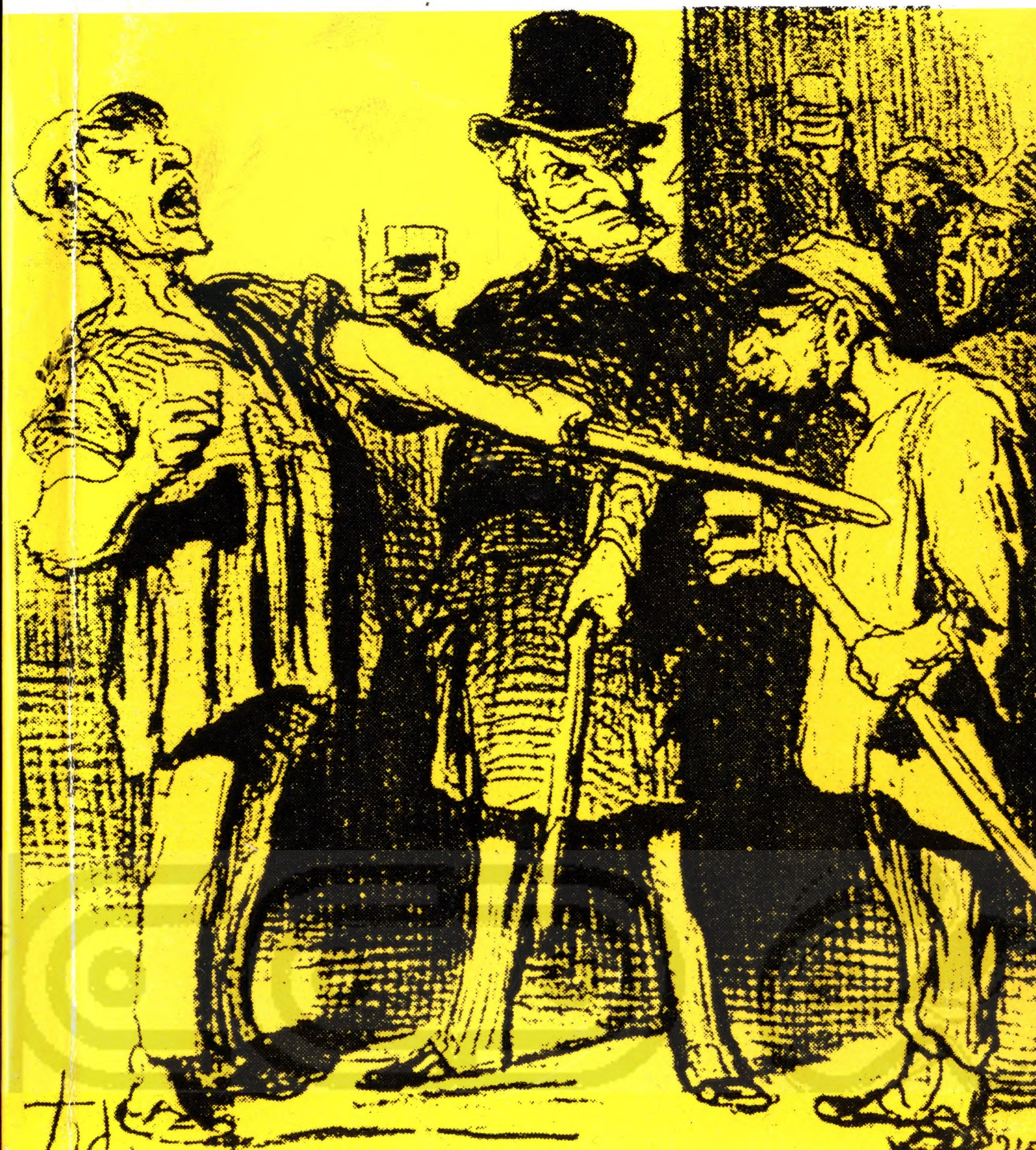
centenar

1895-1995

hugo

pedepsele

hugo

1442

ISBN 973-21-0463-5

1442

lei 1.500

editura minerva

Pus alături de marii poeți romantici ai veacului său: Lamartine, Musset, Vigny și Nerval, Victor Hugo se distanțează vizibil și este neîndoios că el rămâne singurul foarte mare poet romantic al poeziei franceze din secolul al XIX-lea. Prin imaginația uluitoare și aptitudinea de a scoate din sine însuși forme continuu înnoite ale creației, prin sensibilitatea puțin comună și atracția nativă spre marile teme lirice: dragoste și creație, moarte și viață, Victor Hugo acoperă cu poezia lui un secol întreg.

ION BĂLU

hugo

Ilustrația copertei: Dumitru Verdeș
cu un desen de H. DAUMIER

Traduceri de:

Vlaicu Bârna; Demostene Botez; Radu Boureanu; Nina Cassian; I. Cassian-Mătășaru; Miha Dragomir; Mihnea Gheorghiu; Lazăr Iliescu; Pan Izverna, Ionel Marinescu; Tudor Măinescu; Miron Radu Paraschivescu; Al. Philippide; Veronica Porumbacu; Petre Solomon; Virgil Teodorescu; Radu Valentin; Romulus Vulpesu

victor hugo

pedepsele

VERSURI ALESE

**ANTOLOGIE DE ION ACSAN
PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC
DE ION BĂLU**

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1996

EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI

Pentru această antologie toate drepturile rezervate
Editurii Minerva (B.P.T.)

I.S.B.N.: 973-21-0463-5

UN MARE POET ROMANTIC

Întâia culegere de versuri a lui Victor Hugo, *Les Odes* (1822), stă mai toată sub influența lui Chateaubriand și Lamartine. Poemele, aproape în întregime, sunt de factură clasică și peste ele trece suflul unei inspirații catolice și regaliste. Dar de acum se observă două din tendințele fundamentale ale poeziei mature: străduința de a consemna liric evenimentele realității imediate: *La naissance du duc de Bordeaux*, *Le sacre de Charles X*, *La guerre d'Espagne* etc. și efortul de a prinde vibrațiile lăuntrice ale individului în fața stimulilor exteriori: *Rêves*, *Pluie d'été*, *Promenade* ș.a.

Conexarca *Baladelor* la ediția din 1826 a volumului de debut sublinia atracția poetului spre trecutul pitoresc. *Le géant*, *La Fée et la Péri*, *Le sylphe*, *La mêlée*, dintre care unele piese de pură virtuositate: *La chasse du Burgrave*, *Le pas d'armes du roi Jean* etc. aduceau în poezia franceză atmosfera unui ev mediu eroic, așa cum se întâlnea în baladele romantice germane, ori în romanele lui Walter Scott.

Însă fierberea lăuntrică a poetului se dezvoltă cu adevărat în prefața cărții: „*Domeniul poeziei este nelimitat. Sub lumea reală există o lume ideală ce se arată strălucitoare ochilor acelora care prin adânci meditații s-au obișnuit a vedea în lucruri mai mult decât lucruri...*” Asupra ideilor de mai sus Hugo va reveni și în năzuința lui de a defini esența lirismului comentatorii au văzut germele încă timizi ai simbolismului.

Rolul jucat de V. Hugo în cristalizarea principiilor estetice ale romantismului a fost hotărâtor. În prefața dramei *Cromwell* (1827), poetul cere imperativ înlăturarea regulilor rigide impuse literaturii de clasicism: „Să sfărâmăm cu ciocanul teoriile, poeticile și sistemele!”, propunea poetul; literatura refuză regulile și modelele prestabilite, pentru că în artă „nu există alte reguli, decât legile generale ale naturii care domină arta în întregul ei și legile speciale care, pentru fiecare compoziție în parte, rezultă din caracteristicile proprii fiecărui subiect. Unele sunt veșnice, interioare și rămân; celelalte variabile, exterioare și nu folosesc decât o dată.”

În numele legilor esențiale, specifice creației artistice, Victor Hugo argumentează necesitatea fuziunii și transformării genurilor și speciilor literare, deoarece interdependența lor este impusă de chiar realitatea existenței: viața nu este altceva decât o armonie a contrariilor. Din acest motiv, pledează pentru introducerea grotescului în literatură, o categorie estetică necesară, impusă de realitate: „... alături de sublim, ca mijloc de contrast, grotescul este, după noi, cel mai bogat izvor pe care natura îl poate oferi artei“, fiindcă armonia contrariilor este prezentă în însăși structura oximoronică a ființei umane: trăsăturile fizice frumoase pot dezvălui un caracter demonic; dimpotrivă, înfățișarea dizgrațioasă ascunde, adesea, elevate trăsături sufletești. Pe această structură antitetică și-a construit Victor Hugo personajele din romanul *Notre-Dame de Paris* (1831): căpitanul Phoebus și clopotarul Quasimodo. Ulterior, Victor Hugo va imagina caractere tot mai complexe, caracterizate ele înșile prin trăsături psihice contrastante, în care noblețea sufletească se îmbină cu duritatea și demonismul; un personaj reprezentativ în acest sens rămâne Jean Valjean din *Mizerabilii* (1862). Aducând în prim-plan viața sufletească a personajelor, Victor Hugo reliefa implicit complexitatea ființei umane: omul este un microcosm în care se rezumă și se oglindește macrocosmosul.

Resurecția spectaculoasă realizată de Victor Hugo teoretic, în prefața dramei *Cromwell*, și, practic, prin însăși structura compozițională a piesei o constituie renunțarea la regula celor trei unități impusă de estetica scriitorilor clasici, în numele verosimilității: unitatea de acțiune ce stipula obligația de a dezvolta în opera dramatică un singur conflict, unitatea de loc, ce impunea desfășurarea acțiunii într-un singur loc și unitatea de timp ce-l constrângea pe dramaturg să-și încorseteze conflictul într-o secvență temporală limitată la douăzeci și patru de ore.

O dramă sufletească, un eveniment istoric nu se pot desfășura numai într-un anumit loc și de-a lungul a douăzeci și patru de ore, nu pot fi încorsetate în „colivia“ unităților clasice, chiar dacă aceste reguli se bazează pe autoritatea lui Aristotel: „Unitatea ansamblului nu exclude câtuși de puțin acțiunile secundare pe care trebuie să se sprijine acțiunea principală. Trebuie numai ca aceste părți, subordonate cu pricepere întregului, să graveze fără încetare către acțiunea centrală și să se grupeze în jurul ei la diferitele etape sau, mai bine zis, pe deosebitele planuri ale dramei. Unitatea de ansamblu e legea de perspectivă a teatrului...“

Volumul care a contribuit enorm, după *Cromwell*, la crearea popularității lui Victor Hugo a fost *Les Orientales* (1829). Răsunătorul succes al *Orientalelor* nu trebuie căutat în valoarea estetică deosebită a poeziei, deși piesele remarcabile nu lipsesc, ci în condițiile concret istorice în care a apărut cartea.

De câțiva ani, deasupra Europei occidentale, a Franței și a Angliei îndeosebi, adia un vânt de orientalizare. Grecia începuse războiul împotriva imperiului turcesc. Mai înainte, avusese loc răscoala carbonarilor din Italia și mișcarea revoluționară din Spania. Numeroși voluntari din toate țările se alăturau răsculaților. Exemplul ilustru rămâne Byron; pe cheltuială proprie, poetul a înarmat un detașament de patrioți greci și a participat la luptă. Simpatia pentru eleni mai avea și un alt substrat. Grecia simboliza leagănul culturii antice europene și, văzută prin prisma aceasta, lupta de eliberare națională a grecilor semnifica ofensiva luminii împotriva forțelor întunericului. E neîndoios că în *Les Orientales* contemporanii au intuit un apel în favoarea războiului de independență al grecilor.

Multe poeme: *Le feu du ciel*, *La captive*, *Grenade*, *Romance mauresque*, *Les Djinns* sunt simple descrieri, pasteluri le-aș zice orientale, în care accentul cade pe notarea impresiilor directe sugerate de peisajul mediteranean și e uimitor cum Hugo, care nu văzuse niciodată Orientul, a izbutit să surprindă cu multă exactitate notele lui particulare esențiale. Alte piese: *Canaris*, *Navarin*, *Marche turque*, *La bataille perdue* ș.a. consemnează diferite aspecte ale luptei. Elementele descriptive nu lipsesc nici acum, însă ele au rolul de a situa poemele într-un decor național concret. *L'enfant grec*, de pildă, începe cu o descriere a peisajului mediteranean pângărit de invadatori și figurile de stil, des folosite acum și mai târziu, rămân anticezele. Imaginea prezentă a insulei Chios, pustiită, cu zidurile înnegrite de flăcările incendiilor, cu orașele prefăcute în ruină, este pusă în contrast cu înfățișarea ei de odinioară, când în valurile mării se oglindeau palatele și viile vestite. Și îndată este introdusă nota protestatară. Printre ruine, poetul întâlnește un băiețel cu ochii „de un albastru-adânc“. Impresionat de frumusețea copilului și de tristețea întipărită pe fața lui, poetul se întreabă ce i-ar putea dărui spre a smulge iarăși un zâmbet ochilor azurii. Omulețul nu vrea nici flori, nici fructe, nici pasărea măiastră – «*l'oiseau merveilleux*»; el își dorește fierbinte doar praf de pușcă și gloanțe – «*de la poudre et des balles*».

O importanță deosebită în evoluția concepției estetice a lui Victor Hugo au gândurile dezvăluite în prefața cărții și rezonanța lor contemporană nu poate scăpa nimănui: „Autorul culegerii acesteia, scria Hugo, nu se numără printre cei ce recunosc criticii dreptul de a interoga poetul despre fantezia lui, de a-l întreba pentru ce a ales un anume subiect sau a folosit o anumită culoare, de ce a cules asemenea roade, ori pentru ce a scos apă dintr-un astfel de izvor. Opera e bună ori lipsită de valoare? Iată tot domeniul criticii.“ Poetului nu i se cuvin deci reproșuri pentru culorile întrebuițate, ci numai pentru modul în care le-a folosit. „Privind lucrurile de la o anumită înălțime, își continuă Hugo argumentarea, nu există în poezie subiect bun sau rău, ci poeți buni și poeți lipsiți de talent. De altminteri totul este subiect, totul aspiră spre artă, totul are dreptul de a intra în cetatea poeziei. Artă (...) vă spune: Mergeți și vă destindeți în marea grădină a poeziei, unde nu se află fruct oprit.“ Sunt detectabile aluziile anticlassice, însă a vedea în poezie „un jardin ou il n'y a pas de fruit défendu“ este și semnul manifestării unei personalități deosebit de înzestrate.

Din aspirația spre universalitate și-a făcut Victor Hugo o linie de conduită în volumele următoare: *Les Feuilles d'automne* (1831), *Les Chants du crépuscule* (1835), *Les Voix intérieures* (1837), *Les Rayons et les Ombres* (1840).

Cu o incredibilă disponibilitate de adaptare, poetul va încerca toate registrele tematice, va utiliza întreaga gamă a mijloacelor expresive ale limbii, va introduce elementele lirice în genul epic, va utiliza constant fuziunea speciilor: în același poem vom întâlni elemente de odă, meditație, pastel sau elegie și va recurge la cele mai diverse modalități de concretizare a lirismului, de la eglogă și meditație, la elegie și satiră.

Interesant de reținut este faptul că în *Ce siècle avait deux ans*, poema ce deschide volumul *Les Feuilles d'automne*, după evocarea copilăriei și a chipului mamei, poetul definește arta sa poetică în următorii termeni, versurile părănd a transpune întocmai ideea existentă în prefața volumului anterior:

„E că mormânt, iubire, și glorie, și viață,
Și unda care fuge și-i alta iar de față,
Tot suflul, toată raza, ce-i bine, ce-i fatal,
Vibrează-n al meu suflet cu luciu de cristal,

Cu mii de voci pe care Stăpânul ce-l ador
L-a pus în centrul lumii ca un ecou sonor.”¹

Mărturisind astfel amplitudinea preocupărilor sale tematice, de la volum la volum Victor Hugo oferea o tot mai variată arie de inspirație și se îndrepta cu tot mai multă siguranță spre zonele adânci ale lirismului. Am putea spune, spre a sugera procesul, că de la *Les Orientales* până la *Les Rayons et les Ombres* inspirația lui Victor Hugo se desface într-un V imens cu vârful întors spre prima carte.

În ansamblul creației poetice a lui Victor Hugo, volumele de mai sus conturează o etapă distinctă, caracterizată printr-o nesfârșită descoperire a vieții, etapă din care căutările sterile lipsesc. Dar între poeziile acestei perioade și lirica exilului distanța este la fel de mare ca între cărțile deceniului al patrulea și volumul de debut. Fecunditatea, de pildă, e cântată și în *Les Voix intérieures* și în *Les Contemplations*. În timp ce în primul volum poetul glorifica *La vache* în care vedea „la mère universelle” și noi acceptăm simbolul pentru sugerarea abundenței, în *Les Contemplations* elogiul fecundității e ridicat la rangul de principiu universal.

Când vorbim de evoluția liricii hugoliciene, ne referim la tendințele ei generale de dezvoltare. Cele patru volume amintite – ca de altfel și cele scrise înainte și după perioada de care ne ocupăm – nu sunt valoric, egale și nici în interiorul aceluiași volum piesele nu stau sub raportul estetic pe același plan. Multe poeme sunt lipsite de sevă, retorismul fiind de cele mai multe ori cauza uscăciunii. Pretutindeni însă rămân piese antologice. Adunate, ele ar da un volum mai subțire poate, decât oricare din cele patru. Aceste poeme țin culegerile lui Hugo deasupra nivelului obișnuit.

Este foarte vizibilă la Victor Hugo dorința de a deveni cronicarul liric al vremii sale. În acest sens, titlul ales pentru volumul *Les Voix intérieures* nu este întâmplător. *Les Voix* simbolizează ecourile „cântării care răspunde în noi, cântecului pe care-l ascultăm în afara noastră”. Vocile auzite de poet sunt: vocea omului, cu inepuizabila lui gamă de dureri și bucurii, vocea străzii și vocea naturii. Pe toate poetul le înregistrează în egală măsură și alături de transfigurarea evenimentelor cotidiene: *Sunt lacrymae rerum, A l'Arc de Triomphe* (*Les Voix*

¹ Versurile citate de noi în prefață au fost traduse de Ionel Marinescu.

intérieures); Napoléon II, Hymne, A la Colonne (Les Chants du crépuscule), Hugo va cânta pe felurite amplitudini afective plăcerile căminului conjugal, cu copiii stând roată în jurul tatălui – „Regardez les enfants se sont assis en rond / A des oiseaux envolés...“, compasiunea pentru cei săraci – „les pauvres gens“: Pour les pauvres, Regard jeté dans une mansarde etc., etc.

Mult deasupra celorlalte se detașează câteva mici poeme de excepție. Albert Dürer (Les Voix intérieures) este unul dintre ele. Admirația lui Hugo pentru Dürer, le „vicux peintre pensif“, nu se singularizează în ansamblul epocii. Toți romanticii l-au venerat pe pictorul german, simțind în el un precursor. Pentru Hugo, creatorul Melancoliei este un vizionar, un deschizător de drumuri; cu ajutorul lui poetul se poate iniția în marile mistere cosmice. Pretextul îl constituie contemplarea pădurilor pictate de Dürer, emoția simțită „devant tes tableaux qu'on vénère“. Am fi tentați inițial să credem că poetul încearcă să transmită fiorul încercat în fața misterului naturii. În realitate, el caută prin aglomerarea metaforelor și epitetelor apreciative să comunice senzațiile inexprimabile, trăite în fața operei de artă. Și ce admiră este detașarea cu care pictorul recrează pe pânză, plecând de la lumea reală, lumea sa fantastică, proiecție a imaginației febrile, o lume în care visul și realul se împletesc într-o nouă și desăvârșită sinteză:

„Vis și-adevăr aicci se-amestecă-amândouă.
Pini visători se pleacă și ulmi cu trunchiuri groase,
Și crengi sucite, suc de coate monstruoase.
În vălmășagul sumbru, bătut de-un vânt hain,
Nu-i mort deplin nimica, nimic nu-i viu deplin.“

Altfel spus, ceea ce îl încântă pe Hugo este tocmai animismul bănuț în pânzele lui Dürer și, fapt demn de remarcat, A Albert Dürer marchează cel dintâi efort de a prinde în versuri halucinațiile și, detașându-ne de epocă, suntem în drept a socoti poema un preludiv încă timid al simbolismului. O mențiune aparte se cuvine piesei Oceano nox și mai cu seamă poemului Tristesse d'Olympio, meditații de mare și adâncă sensibilitate, una în fața oceanului dezlănțuit ce-și soarbe victimele, cealaltă în fața naturii. Olympio, simbolul gândurilor intime ale poetului, privește melancolic locurile amintirilor: natura uită, dar omul își amintește întotdeauna.

În evoluția generală a poeziei franceze, importanța volumului Les Châtiments rămâne inegalabilă. El a constituit un exemplu concret cu urmări imediate remarcabile, de fuziune a epicului cu liricul. Nu aceasta au sesizat contemporanii în primul rând.

Ceea ce a contribuit la enorma răspândire a *Pedepselor* – întâia ediție s-a tipărit la Bruxelles, în 1853, și a fost răspândită clandestin în Franța; în anul următor *Les Châtiments* a apărut la Geneva și New York – a constituit-o faptul că poemele corespundeau unei anumite stări de spirit. Contemporanii au văzut în *Les Châtiments* oglindirea lirică a evenimentelor istorice care răscoliseră, cu puțin timp în urmă, întreaga Franță: instaurarea absolutismului lui Napoleon al III-lea cu toate consecințele sale.

Structura compozițională a volumului aducea, în epocă, o inimitabilă fuziune a speciilor, cu efecte contrastante de o mare virtuozitate lirică. Versurile, pulsând de o fulminantă indignare, sunt construite pe o distribuție sintactică segmentată de indignate interogații și patetice invocații retorice. În țesătura generală a poemului, Victor Hugo introduce fabule aluzive, epigrame acide și, adesea, delicate șansonete. Procedeele stilistice accentuează revolta interioară, dezlănțuită într-o constantă gradație ascendentă.

Cinci sute de pagini de versuri se sprijină pe o idee directă, ori implicită: sfidarea împăratului Napoleon al III-lea și pe transformarea criticii social-politice în invectivă, ca modalitate esențială de expresie. Poetul utilizează cu precădere fraze cu subiect multiplu, accentuat prin insistență anaforică. Aceasta și explică succesul obținut de prezentarea integrală a poemului, în lectura autorului, pe scena teatrului „Saint-Martin“, în septembrie 1870, la puțină vreme după întoarcerea sa din exil.

Silit să părăsească Franța din motive politice și personale² imediat după lovitura de stat din 2 decembrie 1851, Victor Hugo a pus în versuri toată ura și indignarea de care era capabil împotriva împăratului. Fiecare cuvânt, fiecare vers, fiecare poem conținea o aluzie directă ori indirectă la întâmplări reale. În asemenea condiții era normal ca opoziția să-și recunoască în *Les Châtiments* propriile ei sentimente și așa este de înțeles efectul politic imediat al acestor manifeste lirice incendiare. Nu întâmplător pe coperta ediției din 1872 a *Pedepselor*, Daumier a desenat un vultur, emblema imperiului, strivit sub greutatea unui exemplar din *Les Châtiments*.

Pentru lectorul de astăzi, tot substratul aluziv a dispărut, o dată cu epoca ce i-a dat naștere. Nemaismțind aluziile, nici textul nu ne mai pare atât de strălucitor. Dacă ar fi să găsim satirilor lui Hugo un termen de

² Datele necesare înțelegerii biografice lui Victor Hugo au fost transportate în *Tabelul cronologic*.

comparație, m-aș gândi la a doua parte a *Scrisorii a III-a* a lui Eminescu, cu singura deosebire că în vreme ce satira eminesciană se referă la contemporanii poetului în ansamblu, Victor Hugo vizează un singur personaj. Cititorul obișnuit nu mai percepe aluziile savuroase ale lui Eminescu decât dacă specialistul i le explică în note. Așa se întâmplă și cu Hugo. Ce reținem azi este indignarea verbală, revolta condensată în metafore și epitete; ea e dură, incisivă și dacă nu coboară lirica spre trivialitate nici nu o ridică spre culmile marii poezii.

Înlăturând aureola cu care le-au înconjurat contemporanii, și nu numai ei, satirele lui Hugo rămân niște pamflete și ele intră în sfera poeziei substanțiale numai atunci când își neagă condiția. Criteriul selectiv sigur rămâne, am impresia, puțința abstractizării și generalizării. Ori de câte ori, plecând de la materia comună, Victor Hugo a izbutit să o închege într-un simbol sau a făcut-o obiectul reflecției sale, rezultatele au fost notabile și piesele s-au sustras efemerului: *A l'obéissance passive*, *Le Manteau impérial* și altele.

Adresându-se albinelor de aur, brodate pe mantaua imperială, poetul le incită la revoltă, îndemnându-le să săvârșească cele ceea ce oamenii nu îndrăznesc să facă:

„De-a valma-mpungeți-l, vrăjmașe,
Și rușinați mulțimea lașe,
Orbiți un măscărici mișel,
Pe el săriți în dușmănie,
De muște alungat să fie,
Căci oamenii se tem de el!“

Tulburător este simbolul din „Sonnet, sonnet toujours, clairs de la pensée“. Deși episodul este mutat în vremurile biblice, rezonanțele contemporane sunt evidente. În zidurile dărmate de trompetele lui Iosua, Victor Hugo intuiește misiunea poetului, după cum în *Stella* întrezărește zorile libertății, el, poetul, fiind chemat s-o vestească printre cei dintâi:

„Pământ, deșteaptă brazda, tu, viață, zvoană trează,
Voi ce dormiți sus, haide! – căci cel ce mă urmează,
Și-n calea primei raze trimisu-m-a senină,
E-al libertății înger, gigantica lumină!“

Publicate simultan la Bruxelles și Paris în 1856, în perioada când poetul se afla exilat la Guernesey, *Les Contemplations* rămân, alături de *La Légende des Siècles*, una din marile victorii ale lui Victor Hugo asupra timpului.

Cartea este „ceea ce am putea numi, dacă cuvântul n-ar fi prea pretențios, – a explicat Hugo în prefață semnificația titlului – Memoriile unui suflet“. În acest sens *Les Contemplations* reprezintă o carte a trecutului, un itinerar spiritual al unui sfert de veac, din care sensibilitatea poetului a reținut toate impresiile și amintirile, elementele lumii reale, trăirile sufletești nedesluite, sentimentele triste sau surâzătoare pe care le poate cuprinde o conștiință. Și mai departe: „Existența umană ieșind din enigma leagănului și atingând misterul sicriului, spiritul care, mergând din lumină în lumină, lasă în urma lui adolescența, dragostea, iluziile, lupta, disperarea și se oprește deznădăjduit la «marginea infinitului». Cartea începe cu un surâs, continuă cu un holot de plâns și sfârșește cu zgomotul asurzitor al abisului.“ Tot aici, accidental, Victor Hugo revine asupra naturii și esenței lirismului. Lirismul, zice cu mare îndreptățire Victor Hugo, este subiectivitate pură: „Se plâng câteodată unii de scriitorii care spun eu. Vorbiți-ne de noi, li se strigă. Vai! când eu vorbesc de mine, vorbesc despre voi. Cum nu simțiți? Ah! individ lipsit de sensibilitate care crezi că eu nu sunt tu!“ Viața poetului, își continuă Hugo argumentarea, este și a cititorului, el trăind ceea ce poetul însuși trăiește, poezia fiind oglinda în care lectorul își privește propriul chip.

Într-adevăr, a comunica liric vibrațiile interioare în fața realității înseamnă a da unor stări psihologice individuale valoare universală. Eul individual al poetului are un caracter de generalitate și între mărturisirea lui și reacția afectivă a receptorului comun se află o coincidență profundă. Poetul, ne referim la cel adevărat, reprezintă o umanitate virtuală în care semenii lui se contemplă sub felurite ipostaze. Dincolo de propria sa experiență de viață, Victor Hugo oferea în *Les Contemplations* niște permanențe ale sufletului uman.

Compoziția cărții sugerează tumultul vieții interioare: „Bucuria (...) se scutură de la filă la filă în primul volum, care-i speranța, și dispare în al doilea, care este doliul. Care doliu? Adevăratul, unicul: moartea; pierderea ființelor scumpe.“

Viața chiar oferea culegerii structura firească: de aceea un volum se va numi *Autrefois*, și celălalt *Aujourd'hui*, le separă abisul, mormântul. Mormântul la care poetul face aluzie este cel al fiicei sale Léopoldine, înecată la 4 septembrie 1843, în timpul unei plimbări cu barca pe apele Senei. Fiecare volum e alcătuit din trei părți. *Autrefois*, subdatată 1830–1843, e cartea lirică a adolescenței și a intrării tânărului în aspră școală a luptei cu viața. Momentelor esențiale ale existenței le corespund: *Aurore*, *L'Âme en fleur*, *Les Lutttes et les Rêves*). *Pauca meae*, prima parte a ciclului *Aujourd'hui* (1843–1855), titlu inspirat din Vergiliu, este dominat de prezența și amintirea Léopoldinei; ultimele două cicluri: *En marche* și *Au bord de l'Infini* închid gândurile exilatului: problemele vieții și morții, căutarea istovitoare a absolutului.

Deși aparent atât de eterogene, *Les Contemplations* sunt străbătute de câteva direcții distincte. În primul rând poeziile de dragoste, îndeosebi cele din *Autrefois*, reminiscențe ale celor dintâi iubiri în maniera vremii: *Mon bras pressait ta taille frêle*, *Les femmes sont sur la terre*, *Paroles dans l'ombre* ș.a., amintiri ale călătoriilor făcute în tovărășia Julietei Drouet: „Ea rătăcea prin munții Siciliei cu mine, / Supusă numai mie, e mândră cu oricine“ (*Eglogă*), ori dizertații, cum va face mai târziu Eminescu, pe tema dragostei: „Iubire! Lege, spunc Isus. Iar Platon, taină“ (*Amour*). Alteori poetul se extaziază în fața frumuseții feminine și adorația sa este o uimire păgână de surdă intensitate; trupul tinerei de șaptesprezece ani: „Ții ani șaptesprezece, sub grații dulci, fecioară / Spun ochii-ți: Dimineață, iar fruntea: Primăvară, / Se pare că, în mână, porți, nevăzut, un crin.“ (*Jeune fille, la grâce emplait tes dix-sept ans*) – este privit cu venerația celor vechi care cădeau în genunchi în fața marilor minuni ale lumii.

Alături de poezia de dragoste stăruie inspirația umanitaristă. Simpatiile poetului merg îndeosebi spre copii sărmani, lipsiți de mijloace materiale. Acestea sunt și scenele care-l impresionează mai mult și apar mai des în multe poeme. În *Melancholia*, secvența adolescenților care trudesc din greu la munci peste puterile lor sugerează un univers terifiant. Interogației retorice:

„Acești copii merg unde, că nu-i zărești râzând?
Acele dulci ființe de friguri supte-oricând?“

îi răspunde tot poetul:

„Aceste copilițe de-opt ani pășind stinghere;
Merg cincisprezece ore la trudă în tăcere.
Merg și, în zori în seară, iac fără încetare,
Ca-ntr-o aceeași ocnă, o singură mișcare,
Chirciți sub dinții unei mașini mereu smolite,
Hâd monstru care-n umbră nu poți să știi ce-nghite.“

În alt poem, auzind suspine într-o casă, poetul intră și în fața ochilor i se înfățișează spectacolul înfiorător al durerii umane: patru copii plângeau în jurul mamei moartă de foame, poemul încheindu-se patetic: „Mi-e foame!-a zis. Copilul o pasăre nu-i oare? / De ce să aibă cuibul ce leagănul nu are?“ (*Ce-am văzut într-o zi de primăvară*).

Dincolo de simpla compasiune, cam declarativă și prozaică, Victor Hugo năzuiește spre surprinderea unei semnificații generale și curând simpatia pentru obidiți și umiliți devine izvor de meditație poetică. Iată un catren în care versul a trecut de stadiul consemnării reportericești, dar nu s-a transformat încă în reflecție:

„De plângi, la Domnul vino, căci El a plâns la fel.
Tu care suferi, vino la El, căci lecuiește.
Cel care tremuri, vino la El, căci îți zâmbește.
Tu care treci, vin'iarăși, căci, vezi rămâne El.“

(*Inscripție pe un crucifix*)

Capodopera lui Victor Hugo pe această temă este fără îndoială *Le mendiant*, poemul glorificării ființelor umile, aflate la periferia societății, a „mizerabililor“. Slăvind cerșetorul, Hugo înnoadă de fapt cu timpurile sale tradiția antichității și a lumii medievale care vedea în „*le mendiant*“ un om sfânt. Cerșetorul ce trece prin chiciură și vânt pare cunoscut: „*Éra bătrânul care trăiește-n văgăună, / Sub răpă, așteptându-și când, solitar, viscază, / Un ban de la țărână, din cerul trist o rază, / Spre om cu mâini întinse, spre Dumnezeu, unite.*“ Poetul îi bate în geam și omul se oprește; îl cheamă înăuntru, întinzându-i o cană cu lapte. Și-n vreme ce omul fără nume – „*eu mă numesc săracul*“ – se apropie de vatră, poetul, căutând o motivare superioară a gestului, are impresia a desluși în îmbrăcămintea

zdrențăroasă a cerșetorului, devenită obiectul meditației, un cer negru pe care tremură constelațiile.

Peste ciclul *Pauca meae* plutește umbra Léopoldinei și cu mici excepții poemele nu sunt altceva decât evocări selective ale trecutului; un părinte îndurerat:

„Oh! eu în prima clipă nebun puteam să par,
Vai! și-ndelung trei zile am plâns apoi amar“,

rememorează clipele de fericire trăite de-a lungul anilor alături de fiica iubită, în atmosfera patriarhală a familiei. Cu intensitate sunt trăite bucuriile elementare de-odinioară. Fetița îi intra în cameră câteva clipe în fiecare dimineață:

„Intra, spunând copila: – Tăicuță, bună ziua!“,

îi lua pana, îi deschidea cărțile, îi risipea hâtiile aflate pe masa de scris, se așeza pe pat și râdea; apoi, deodată se îndepărta asemeni unei păsări (*Elle avait pris ce pli dans son âge enfantin*).

La zece ani: „aveam treizeci de ani, ea numai zece“, Léopoldine părea o prințesă: „Știa să-mi facă viața minunată, / Ușoară truda, cerul meu senin / Și-atunci când îmi spunea în șoapte: Tată! / O, Doamne! striga sufletul meu plin!“ (*Când locuiam cu toții împreună*). Amintirile converg în „O, Souvenir! printemps! aurore!“ spre evocarea celor patru copii, văzuți toți în obișnuita atmosferă familială. Epuizante, aducerile aminte lasă inimile pustiite. Durerea semnifică paradisul pierdut: ea culminează cu evocarea morții Léopoldinei în poema *A Villequier*. Poezia toată este un geamăt, un strigăt de revoltă adresat cerului nemilos. Poate prea lungă, emoția nu are aceeași intensitate de-a lungul poemului întreg, dar piesa e un bocet îngânat monoton, psalmodiat în fața universului. Din loc în loc monotonia liturgică este punctată de invocații și interogații retorice. În genunchi, un om plânge, cerând divinității o fărâma de înduioșare pentru imensa și ireparabila durere părintească, copilul pe pământ fiind „singura bucurie ce rămâne din tot ceea ce visăm“.

Și pe nesimțite poetul alunecă din planul concret într-altul general, durerea personală prilejuind o meditație în tonuri grave asupra morții și

a implicațiilor ei afective în conștiința individului. Cel de-al unsprezecelea poem al acestui ciclu, *On vit, on parle, on a le ciel et les nuages*, comprimă în câteva strofe o parabolă a destinului uman. Omul se naște, trăiește pe felurite registre plăcerile și durerile vieții:

„Iubim și-avem iubire, noroc străin de regi!
Noi ascultăm și vîersul pădurilor întregi.
Un neam întreg, când suntem treziți în auroră,
Ne-mbrățișează-o mamă, o fiică sau o soră!
Prânzim, citind ziarul; curg zilele-n neștire
În minte, cu speranță, cu trudă și iubire...”

și, la sfârșit, în fața lui se deschide „tăcerea nesfârșită și veșnică a morții!”

La ce visau cei doi cavaleri în pădure, altă meditație pe tema morții, scrisă într-o tonalitate elegiacă, amintind atmosfera specifică a baladelor germane – mă gândesc la *Lenore* a lui Bürger – este una dintre cele mai frumoase piese ale ciclului *Pauca meae*. În noapte, sub razele tremurătoare ale stelclor, doi cavaleri galopează, poetul și Hermann, dar curând observăm că Hermann, luat ca antiteză, este vocea interioară a poetului. Dialogurile nostalgice sunt încărcate de sensuri necunoscute și mereu avem senzația existenței dincolo de aparențe a unui inexprimabil tumult interior:

„– Gândesc, îmi spune Hermann, la gropi întredeschise!
Îi spun: – Gândesc eu numai la gropile re-nchise!

Privește el nainte; în urmă eu privesc...

– Gândesc la cei, îmi spune, ce viața îi doboară,

La cei ce sunt, la cei ce trăiesc! Și eu spun iară:

– Gândesc la cei ce nu mai sunt!”

și caili galopau, trecând în goană prin luminișurile pădurii, în timp ce vîntul aducea din depărtări zvon de rugăciuni și sunete înăbușite de clopote.

Iarăși o pauză; cântau izvoarele, murmurau stejarii, foșneau tufișurile. Și apoi strofele finale: ele închid în tiparul lor concepția antitetică despre existența umană; viața-i un chin, fericiți sunt morții care

nu mai suferă: „...invidiez mormântul / Pe care crește iarba și-așterne frunze vântul!“ Răspunsul cade înfricoșat:

„Îi spun: – Taci! și respectă o neagră taină mare!
Culcați ne zac ci, morții, în glie, sub picioare,
Iar bieții morți sunt inimi ce te-au iubit cândva.
Sunt tatăl tău și mama! E-un înger ce dispare!
Să nu-i mâhnim vreodată prin ironii amare.
Ca printr-un vis, ei glasul mereu ne-or asculta.“

Lângă această poemă putem alătura, sub raport tematic și valoric, *Paroles sur la dune*, scrisă mai târziu la Jersey. Aceeași întrebare: în ce constă sensul vieții, care-i semnificația morții este pusă din nou în alți termeni. În fața apelor oceanului, având deasupra imensitatea cerului, un om șoptește un monolog, reflex al zbuciumului poetului care rătăcește fără odihnă. Însă capodopera rămâne *Demain dès l'aube*, scrisă la patru ani de la moartea Léopoldinei. Trei catrene de o sobrietate dureroasă închid aspirația spre moarte, bucuria aproape frenetică cu care poetul își așteaptă plecarea pentru totdeauna... Cuvintele sunt șoptite încet, ca o dezmiardare, ca și cum fata pierdută s-ar afla lângă el... Măine, în zori, va pleca... Va pleca spre marea și unica întâlnire cu noaptea veșnică:

„Plec mâine, -n zori, la ora când șesul se deșteaptă...
Nu voi privi nici seara de aur cum se cerne,
Nici spre Harfleur cum pânze departe cad încet,
Și-o dată-ajuns acolo, pe groapă voi așterne
Spini înfloriți și verde răsură de buchet.“

Moartea e numai începutul unei noi vieți, o nouă naștere, cum se va exprima în alt poem:

„Nu: a muri – a naște să spuneți. Credeți dar
Ce văd se vede, toate ce le vedeți voi iar.“

(*Ce este aceea moartea*)

În diferitele cicluri din *Les Contemplations*, Victor Hugo își expune concepția despre literatură în general și mai cu seamă despre rolul

poetului în societate. Ideea îl preocupase mai de mult. Încă din prefața ediției a doua, din 1824, a *Odelor*, Hugo îi atribuie poetului un rol mesianic; poetul se cuvine să meargă înaintea popoarelor ca o lumină și să le arate drumul. „Toate fibrele inimii omenesci trebuie să vibreze sub degetele sale asemenea coardelor unei lire...”

Parcurgând artele poetice din *Les Contemplations*, unele mai puțin realizate artistic, altele adevărate capodopere, îndată băgăm de seamă că pentru Victor Hugo poetul îndeplinește în societate un dublu rol. Mai întâi el îi atribuie o menire socială, locul artistului fiind în tumultul cetății, în vâltoarea luptei. Deși glasul său sună distinct, rătăcit în mijlocul mulțimii, poetul se identifică cu aspirațiile celor mulți. Atitudinea aceasta o expune limpede Hugo în *Écrit en 1846*, epistolă în versuri, compusă ca un răspuns marchizului de C. d'E., care, într-o scrisoare adresată poetului în același an, îl învinuia a fi „en plein jacobinisme”, regretând „accele zile frumoase ale adolescenței voastre monarhiste”. În linii generale, *Écrit en 1846* schițează evoluția spirituală a poetului, evoluție văzută din perspectivele relațiilor dintre poet și marchiz. Căutând să dea o explicație, Hugo se ridică de fapt la generalizare, schițând portretul poetului luptător. Motivarea era implicită: „natura este o dramă cu personaje sale”, iar printre oameni își croiește calea răul „puternic, mândru, robust, triumfător”. Artistul trebuie să asculte glasul naturii și să se plece asupra suferințelor lumii. În consecință, poetul nu are decât o năzuință: să fie drept! El devine „justicier indigne”. Explicând convingător drumul parcurs de inspirația sa poetică de la natură spre societate, Hugo scoate în evidență și cauzele care l-au dus de la ideile monarhiste la iacobinism. „Rațiunea mi-a tăiat regalismul în duel”, se exprimă el metaforic; de atunci n-a mai crezut „în regii proprietari de oameni”, ca să revie iarăși la ideea inițială: „viața este un tribunal” (cour d'assises) și poetul pledează în versuri „pour les misérables”: „Cerut-am drepturi pentru copil, pentru femeie; / Am încercat în oameni să scapăr o scânteie; / Mergeam strigând: Știință / Și scriere! Cuvânt / Voiam în locul ocnei o școală pe pământ”, și enumerarea acțiunilor poetului continuă exhaustiv. Indirect pe plan estetic, *Écrit en 1846* era o motivare a culegerii *Les Châtiments*.

Imagina poetului pierdut în mijlocul mării de oameni i-a plăcut cu deosebire lui Victor Hugo: l-a urmărit mai ales în exil și el însuși s-a închipuit într-o frumoasă poemă, *Lucur au couchant*, rătăcind printre parizienii cuprinși de frenezia bucuriei. De astă dată, pierdut în mulțime,

poetul este totuși, ca individ, un izolat, numai aspirațiile sale sunt aceleași cu ale celor din jur:

„Mergeam eu singur printre hohotitoare grupe,
Nestând la sfat cu nimeni și, totuși, calm și blând,
Putând să fiu și unul și totul, rând pe rând,
Și acordând în mine, în îmbinarea lor,
Plăcerea de-a fi singur, iubirea de popor.
Visând, eram ferice; tăcând, eram prezent.“

(Lumină-n asfințit)

Însă, în poemele sale, Victor Hugo acordă poetului și o altă accepțiune, vizibilă în câteva din piesele ciclului *Aurore*. În *Réponse à un acte d'accusation*, el reia în puține cuvinte noi ideile poetice ale anilor 1827 și 1830 și s-ar părea la început că poemul nu e decât o rememorare didactică a experienței sufletești îmbogățită prin lectură. În realitate, Hugo face elogiul cuvintelor, laudă materia verbală. Descătușată de rigorile unei poetice prea strâmte, cuvintele au pătruns în vâlmășagul străzii și de aici, datorită poezilor, ele s-au reintors împrăștiate, pline de sensuri inedite, în poezie:

„Eliberată limba de scriitori a fost.
Și, datorită bandei acestor teroriști,
El, adevăru, alungă un roi de belferi triști.“

Cred că, păstrând proporțiile, putem pune *Réponse à un acte d'accusation* alături de prefața din *Cromwell*. Poema rămâne în tot cazul una din cele mai bune prezentări ale revoluției făcute de romantism în mijloacele expresive ale limbajului.

În poemul următor, *Suite*, elogiul cuvintelor este dus la limită. Cuvântul devine o ființă vie, „un être vivant“. Cuvântul este „fața invizibilului, învelișul necunoscutului“. De cine a fost creat? De cine a fost călit? Poetul sondează rezonanțele cuvântului în ființa umană și reține însușirile lui miraculoase:

„Azvârli-n om cu-o vorbă, ca el să se-nfioare,
Sub forța ei cumplită, să sece și să cadă.
În lume-arunci cuvântul răzbunător grămadă
Și ea, târând cu sine scut, spadă, eșafod,
Legi, idoli și moravuri, sub el se surpă-n glod.
Din gură doar aceste puteri imense ies.
Pământu-i sub cuvinte, cum stă sub muște-un șes.“

(Urmare)

În cuprinsul universului, cuvântul poate fi alăturat doar luminii; când primul om a rostit întâiul cuvânt, cuvântul nou născut întâlnește în cer lumina și îi spune „Ma soeur!“ Atotputerniciei cuvintelor i se închină omenirea toată. Cuvântul: „E viață, spirit, germen, virtute, foc măreț, / Căci este Verb cuvântul și Verbul – Dumnezeu.“

Tocmai din atribuirea unor puteri magice cuvântului izvorăsc dese dialoguri cu spiritualitatea. Pe pământ, poetul este egalul demiurgului; el este „le prophète, le mage, le voyant“, scizează evoluția evenimentelor, intuiește trăirile sufletești înaintea semenilor și are puțința de a prevedea viitorul. Năzuința spre absolut, spre sensul ascuns al lumii a exprimat-o Hugo într-un amplu poem așezat la finele ultimului ciclu, nu întâmplător intitulat *Au bord de l'Infini*. Pus sub semnul unui animism total: „Vorbește totu?-Ascultă. Vânt, și văpăi, și unde/Trăiește tot, pomi, trestii, stânci!/Suflete-s oriunde!“, *Ce qui dit la bouche d'ombre* închide întreaga filozofie a poetului. Adăugăm la aceasta marile poeme în care Victor Hugo cântă abundența, fecunditatea, germinația colosală: *Mugitusque boum*, din ciclul *En marche* și mai cu seamă *Eclaircie* (*Au bord de l'Infini*): pământul, oceanul și cerul sunt deopotrivă slăvite într-un imn închinat victiei nestăvilite ce irupe spre lumină...

*

Încercări de a crea o epopee se mai făcuseră în literatura franceză, și unul din dezideratele romanticilor începând cu Chateaubriand l-a constituit străduința de a crea marca epopee a veacului. Faptul că a realizat-o Victor Hugo nu este întâmplător. Îl apropia de epopee o dispoziție temperamentală nativă. Tendința spre epicizare se făcuse simțită, cu rezultate nu întotdeauna fericite, în poezia anterioară, în *Les Châtiments* îndeosebi. Dacă aici fuziunea epicului cu liricul nu era, de cele mai multe ori, organică, într-o epopee de vastitatea *Legendei secolelor* epicul se manifestă în toată plenitudinea. Aș adăuga și vicisitudinile existenței. Exilat la Guernesey, departe de viața politică a țării, de „Napoléon le Petit“, lipsit de rezonanțele pulsației directe a cititorilor, dar având sentimentul că este profetul, vizionarul chemat să descifreze trecutul și să întrezărească viitorul, orgoliosul Victor Hugo se abandonează, cu o forță de muncă impresionantă, creației. Un număr restrâns de poeme, inspirate mai cu seamă de manifestările grandioase ale naturii, fuseseră scrise la Jersey, însă munca sistematică de elaborare a epopeei a fost dusă la capăt în ambianța locuinței de la Hauteville-House. Apărută în 1859, *La Légende des Siècles* a fost ulterior

completată cu noi poeme introduse de autor în țesătura generală în două rânduri: în 1877 și 1883.

Legenda secolelor s-a ivit din năzuința poetului de a surprinde evoluția societății omenești din zorile civilizației umane până în perioada contemporană lui, prin intermediul unei ființe umane generice, proiecție a omenirii, „considerată ca un mare individ colectiv”: „a o înfățișa succesiv și simultan sub toate aspectele, istorie, legendă, filosofie, religie, știință, care se rezumă într-o singură și imensă mișcare ascensională spre lumină; a prezenta într-o oglindă, când întunecată, când strălucitoare (...) acea mare figură, unică și multiplă, lugubră și luminoasă, sacră și fatală, Omul; iată din ce gând, din ce ambiție, dacă doriți, a apărut *Legenda secolelor*“, afirma Victor Hugo în prefața cărții.

Inimitabilă epopee sociogonică, *Legenda secolelor* poate fi alăturată poemelor simbolice ale omenirii, poeme ce-și propunau evocarea poetică a originii și evoluției societății umane. În discuție ar putea fi aduse *Teogonia* lui Hesiod, *De rerum natura* a lui Lucrețiu, ori sociogoniile timpurilor mai apropiate de Victor Hugo: *Paradisul pierdut* (Milton), *An essay on man* (Al. Pope), *Le Génie des religions* (E. Quinct), *Bible de l'Humanité* (J. Michelet), *Tragedia omului* (Madách)³ ș.a. Nu se poate să nu amintim sociogonia eminesciană, *Memento mori* care, dintre toate, prezintă cele mai multe analogii cu aceea hugoliană.

La Légende des Siècles a fost clădită pe o amplă documentare, fiecare detaliu istoric fiind riguros exact⁴ și Hugo a consultat tot ce istoria culturii îi putea oferi. *Biblia* mai cu seamă a fost utilizată: poemul *Première rencontre du Christ avec le tombeau* este inspirat, „autorul ar putea spune chiar tradus“, scrie Hugo, din *Evanghelia. Le Mariage de Roland* și *Aymerillot* sunt scoase din cărți de epocă cu mare circulație în vremurile trecute – *Charlemagne, l'empereur à la barbe fleurie, Chansons de geste* etc. Materia poemelor privind imperiul otoman e luată din cartea lui Dimitrie Cantemir.

³ Vezi T. Vianu; *Arghezi, poet al omului*, E.P.L., 1964, capitolele introductive, în special pp. 80–93.

⁴ Nu trebuie să vedem în Victor Hugo un erudit în probleme istorice; dacă pentru poet documentarea este exemplară, specialistului i se pare lacunară. E de ajuns să amintim că Hugo îl credea pe Dimitrie Cantemir... istoric turc.

Raportul dintre istorie și legendă nu este mecanic; faptele istorice sunt transfigurate prin prisma fanteziei creatoare a poetului. Că de aici pot ieși deformări este altceva, dar niciodată denaturări voite: „Ficțiune, câteodată, falsificare, niciodată, precizează Hugo, nici o îngroșare a liniilor; fidelitate absolută față de culoarea vremurilor istorice și de spiritul diverselor civilizații“. Legenda colorează poemele și Hugo aceasta a urmărit de fapt: „Autorul, fără a diminua semnificația istoriei, vrea să constate semnificația legendei“ și aducea în sprijinul afirmației două mari exemple ale antichității: „Herodot face istorie, Homer face legendă“. Însă dincolo de legendă, dincolo de pitoresc și de particular, Hugo caută semnificații general-umane. Și tocmai străduința descifrării sensului mai adânc al istoriei conferă vastei sale sociogonii un farmec irepetabil.

Structural, *La Légende des Siècles* nu-și propune să reia schema epopeei antice; poetul nu organizează materialul într-un nexus epic, ci în jurul unei idei de mare adâncime poetică: eterna năzuință a umanității spre lumină, metaforă a setei nepotolite de cunoaștere: „Poemele acestea, scrie Hugo, diferite prin subiect, dar inspirate de aceeași gândire, n-au altă legătură între ele decât un fir, firul acesta ce se subțiază uncori, încât pare invizibil, dar nu se rupe niciodată, este marelui misterios al labirintului uman, Progresul“, el unește prezentul cu trecutul și face legătura cu viitorul abia presimțit. Eroul epopeei este omul, individul topit în marea colectivitate a popoarelor. Și poetul își propune să recreeze „dezvoltarea ființei umane din veac în veac, omul urcând din tenebre spre ideal, transfigurarea paradisiacă a infernului terestru, apariția lentă și supremă a libertății, dreptul pentru această viață, responsabilitatea pentru cealaltă; un fel de imn religios cu mii de strofe, închizând în adâncul lui o credință profundă și pe culmea lui o rugăciune înaltă, drama creației, luminată de fața creatorului; iată ce va fi, terminat, acest poem în întregul lui“.

În substanța sa, *La Légende des Siècles* este un grandios imn închinat etapelor succesive ale dezvoltării ființei umane începând cu Eva, „mama oamenilor“ și sfârșind cu Revoluția, „mama popoarelor“. Într-o oarecare măsură, Victor Hugo respectă cronologia marilor epoci istorice, dar nu cu exactitate. Când i se pare necesar, revine spre a surprinde spiritul epocii asupra unor perioade ce fuseseră depășite cronologic de poemele anterioare, după cum etape întregi sunt omise. Nu e mai puțin adevărat că, așa cum e concepută, *La Légende des Siècles* lasă o impresie de armonie și echilibru interior.

După un scurt prolog, *La vision d'où est sorti ce livre*, *La Légende des Siècles* se deschide cu un *Imn* închinat Pământului, fascinant nu atât

prin realizarea estetică deosebită, cât mai ales prin personificarea pe care e ridicat: pământul este o imensă Alma Ceres și lirismul e scos din antiteza creată între veșnicia bătrânei Terra, „grande nature sacrée“ și efemeritatea fragilei ființe umane.

Primul mare ciclu al epopeei, *D'Ève a Jésus*, recrează în opt poeme legende semnificative ale *Bibliei*. Transportându-ne în Edenul paradisiac, *La Sacre de la femme* ne transmite uimirea primului cuplu uman, Adam și Eva, în fața lumii. *La Conscience* reia într-o viziune nouă legenda lui Cain și Abel, cu deosebirea că accentul a fost mutat de pe crima săvârșită de Cain pe zbuciumul interior al asasinului. Imaginea de ansamblu este de o stranie frumusețe: pe imensitatea pământului, într-o senzație de dezolantă pustietate, sugerată printr-o rar întâlnită acumulare de metafore, un om și familia lui rătăcesc fără țință. Femeia-i frântă de oboseală; copiii, îmbrăcați în blănuri de animale, abia își trag răsuflarea și, sfârșiți de mersul fără preget, un singur gând le obsedează mințile: odihna. Dar Cain îngrozit vede pretutindeni privirea lui Ichova urmărindu-l și fuga ucigătoare reîncepe iarăși.

Cel mai reușit poem al acestui ciclu rămâne totuși *Booz endormi*, inspirat din legenda lui Ruth și Booz. Scăldat de lumina albastră a nopții înstelate, *Booz endormi* este poemul păcii biblice, patriarhale. Printre ai săi, răpus de oboseala muncii de peste zi, Booz adoarme alături de banișele pline de grâu, prilej pentru poet de a-i surprinde trăsăturile fizice și de caracter. Miezul poemului îl constituie visul lui Booz. Bolta cerului se deschide; Booz vede cu uimire crescând din pânțelele său un stejar viguros ce-și înalță crengile spre cerul albastru. Și pe acest stejar începe să urce o nouă seminție omenească „asemeni unui lanț imens“ în timp ce „un rege cânta jos și sus murca un zeu“ (aluzie la David și Isus). Intuind semnificația visului, Booz, bătrân trecut de optzeci de ani, se zbuciumă în somn amarnic, cuprins de îndoială:

„Un neam născând din mine! E oare cu puțință?
La vârsta mea s-ar crede să dobândesc feciori?
Când tânăr ești, ai numai triumfătorii zori;
Din noapte iese ziua ca dintr-o biruință;
Bătrân, ești un mesteacăn ce greu din iarnă scapă;
Sunt vădov, scara cade pe mine, singur sânt
Și-mi încovoi, o, Doamnel ființa spre mormânt,
Cum fruntea și-o apleacă-nsetatul bou spre apă!“

Booz nu știa că Ruth se culcase la picioarele sale. Și cele două trupuri sunt învăluite de liniștea nupțială a nopții; Ruth are impresia că deslușește în noapte aripi albastre plutind și, aproape adormită, aruncându-și privirile spre cer, se întreabă cine a aruncat cu atâta nepăsare o seceră de aur în mijlocul câmpului de stele.

Hugo ignoră civilizațiile asiatice: India, China cât și pe cele ale orientului apropiat: Egiptul, Persia și trece în ciclul următor, *Entre géants et dieux*, introdus la a doua ediție, spre evocarea Greciei arhaice, mitologice. În antiteză este pusă lumea zeilor și a titanilor și înfruntarea surdă dintre ele. Războaiele lumii antice, luptele grecilor împotriva perșilor, conflictele dintre polisurile grecești grupate sub titlul general *De Mesa à Attila* sunt alăturate luptelor feudale care au sfâșiat Evul mediu: *De Ramire à Cosme de Médicis*, amândouă grupate sub titlul general *Après les Dieux, les Rois*. Partea a doua a ciclului este o colecție de portrete scrise în tonalitatea romancero-ului spaniol, poetul aspirând spre epuizarea tipurilor: *Regele gelos, Regele ingrat, Regele abject, Regele târâie-sabie, Regele-fricos* etc. Atmosfera de ansamblu a epocii este surprinsă în *Chanson barbare*, cântec strigat de soldații ce mășcăluiesc în sunetul tobelor peste Europa cuprinsă de flăcări. Regalității i se alătură atotputernicia catolicismului și inchiiziția formează obiectul inspirației în *Les raisons du Momotombo*. Feudalismul european i se adaugă poemele din *Les trônes d'Orient*, ele marcând creșterea imperiului otoman. Dintre acestea o mențiune aparte se cuvine lui *Soultan Mourad*, unde apare chipul lui *Vlad Țepeș*.

„Vlad, boierul de la Tarvis, poreclit și Belzebut,
Nu voiește să plătească padișahului tribut,
Și, ca s-o ucidă-ntreagă, prinde-acum solia turcă,
Iar pe drum, pe două laturi, în treizeci de țepi o urcă.“

Parcurgând poemele ciclurilor amintite, cititorul asistă la un spectacol terifiant; regii sunt întruchipări ale cruzimii, egalați și întrecuți de ferocitatea sultanilor Murad sau Zim-Zizimi. Ei alcătuiesc umbrele istoriei și, în sugerarea agresivității și a violenței umane, Hugo este neîntrecut. Caracteristica aceasta a observat-o Claudel⁵. Referindu-se la *Les Mages* din *Les Contemplations*, dar probabil și la

⁵ Paul Claudel: *Réflexions sur la poésie*, Collection „Idées“, N.R.F., Gallimard, Paris, 1963, pp. 49-50.

ciclul *Le groupe des idylles* din *La Légende des Siècles*, unde, fără vigoare deosebită, Victor Hugo încerca să surprindă notele semnificative ale personalităților majore din istoria umanității: Aristofan, Vergiliu, Petrarca, Shakespeare, Voltaire ș.a. Paul Claudel era nemulțumit că efigiile „magilor” rămâneau „la fel de vagi și searbăde” de-a lungul poemelor lui Hugo, precum „marcajele de bronz verde care jalonează în zilele ploioase porțiunile acoperite cu apă ale Bulevardului Saint-Germain”. În schimb, sesiza Claudel „.... cât entuziasm elocvent, cât atenție pasionată pentru monștri, pentru toți criminalii, pentru toți călăii umanității, de la Torquemada, sultanul Murad și Imânus, până la împăratul Napoleon al III-lea”. Și încheia cu această metaforă: Hugo a fost „indiscutabil un vizionar în maniera lui Blake. Nu un vizionar al lucrurilor divine, el nu l-a văzut pe Dumnezeu, dar nimeni n-a scos atâtea lucruri din umbra lăsată de Dumnezeu”.

Atracția lui Hugo spre personajele sumbre ale istoriei vine din concepția generală a esteticii romantice – pentru care omul nu e un exemplar normal al speciei, ci, în exemplul dat mai sus, un monstru de ură și cruzime. Pe de altă parte, Hugo privește evul mediu din unghiul omului noului veac care cunoscuse filozofia luminilor. Atracția spre exemplarele istoriei deformate psihic ar mai putea avea și o altă explicație. În recrearea artistică a vremii regilor, Victor Hugo a pus propriile sale resentimente antimonarhice ce ies pregnant la iveală în ciclul *Le temps présent*.

Evul mediu în întregime este scăldat într-o tonalitate alb-negru. Lumii tenebrelor îi sunt opuse curajul, loialitatea și acțiunile justițiare ale poeziei cavalerști din ciclul *Les chevaliers errants*. Întruchipare a spiritului dreptății rămâne legendarul *Evrardus* și poemul dedicat lui este unul din cele mai bune ale ciclului. Trecem și peste sobrietatea poemei *L'Aigle du casque*, amintim fugăr și *Les pauvres gens* – construit pe notarea foarte exactă a gândurilor femeii ce-și așteaptă soțul, marinar plecat în amurg pe oceanul cuprins de furtună – spre a sugera, prin indicarea extremelor, vastitatea planurilor construcției.

Una din cele mai însemnate piese ale acestei inegalabile cărți rămâne fără îndoială amplul poem *Le Satyre*. Așezat înaintea ciclului despre Renaștere, poemul este alcătuit dintr-un prolog și patru părți: *Le bleu*, *Le noir*, *Le sombre*, *L'étoilé*. Lipsa de originalitate a temei – ea fusese dezvoltată inițial de Vergiliu în a șasea bucolică, *Silvius* – nu știrbește cu nimic adâncimea poeziei hugoliene. Titlul general al poemelor: *Seizième siècle. Renaissance – Paganisme* are o anumită semnificație. Alăturarea noțiunilor amintește una din ideile lui Victor Hugo despre dezvoltarea

culturii. Întoarcerea spre natură a Renaşterii înseamnă reluarea pe plan superior a păgânismului antic, prin una din tendinţele sale majore Renaşterea nefiind altceva decât o treaptă spre concepţia modernă a panteismului. Panteismul ar alcătui atunci o verigă importantă în susţinerea ideii generale a întregului ciclu. De aici a ieşit mitul Satirului care:

„Sta în Olimp satirul; retras, cât mai ferit,
Într-un sălbatic codru din muntele sfinţit;
Trăia, vânând acolo, visând sub rămurişuri“.

Satirul este de o vitalitate provocatoare:

„Avea în el candoarea desfrâului ca Rheea;
Iar toana lui, amestec divin şi bestial,
Urca pe stânca sacră a unui ideal,
Căci unde zboară păsări, şi caprele ajung;
Călcase-n voie codrul Olimpului în lung
Şi-n lat; hoţ pe deasupra şi aventurier.“

Şi, într-o zi, Hercule îl aduce de urechi în faţa lui Iupiter. Când soseşte în Olimp, Satirul pare să nu ştie că se află în faţa zeilor, înfăţişarea lui necioplită provoacă râsul homeric al lumii olimpice. Pus să cânte, Satirul dovedeşte dintr-o dată o ne bănuită profunzime a gândirii şi înalţă o melodie de laudă „pământului monstruos“ (*Le noir*), slăvind elementele ce după credinţa celor vechi stau la alcătuirea lumii şi glorificând erupţia haotică a lumii vegetale. Pe nesimţite frazele Satirului se încheagă într-o cosmogonie maiestuoasă, tot solilocul său fiind un imn închinat vegetalului:

„O, straşnică natură! O, lanţul formidabil
Al codrului ce creşte cu idealu-o dată!“

Şi versurile transmit fiorul în faţa atotputerniciei naturii; haosul este zeul, gesturile lui sunt elementele, el însuşi fiind începutul:

„Salut, o, Haos! Pământ, o, slavă ţie!
Un zeu e hăul; gestul său elementu-n lume;
El singur «Începutul» şi l-a ales ca nume“.

Cântul al treilea este o sociogonie; Satirul „Cânta pe om. Le spuse de tragică ispravă: / El, omul, cifră-aleasă, un număr plin de slavă, / Prin vina-i dat în lături şi-ntr-un cumplit prăpăd / Căzut din nou în noapte, în câte nu se văd.“ Satirul profetizează, are viziunea viitorului: un ocean de oameni

va supune definitiv natura și se va avânta spre cucerirea spațiului sideral. Este, poate, cel mai pasionant dintre discursurile ținute în fața zeilor; la sfârșitul lui, Satirul se transformă în stea, iar vorbele sale ultime au tăria profețiilor vechilor eremiți:

„Pe dogma-apusă, viață, credință, libertate!
Oriunde o luminează, oriunde-un geniu fie!
Iubire! înțelegere, tot fi-va armonie!
Va îmblânzi și lupii azurul cald din cer.
Loc Totului! Pan eu sunt; te pleacă, Iupiter!“

În ultimul vers, Hugo face aluzie la înțelesul acordat de vechii greci Sati-rului; ei nu vedeau în Pan numai un zeu al vegetației: Pan semnifica totul.

Cucerirea spațiului cosmic o presimțise Hugo și în *Plein ciel*; pe cer i se arată plutind o navă ciudată: „Departe în adâncuri, de peste nopți și valuri, / În poarta-ntredeschisă a norilor, prin care / Râzând s-arată cerul pe nesfârșita mare / Abia ghicit, se iscă un punct; în larg pustiu, / Acest mic punct din spațiu se mișcă, este viu“. Nava siderală este simbolul progresului nesfârșit: „Pe om la om și sufletul la suflet vrea s-aducă / Desființează legea de fier și cea de sânge, / Război, robie, biruri și rândurile strânge / Trecând prin cer ca o fanfară“.

La Légende des Siècles formează numai prima parte a unei vaste trilogii proiectate inițial de poet. În prefața *Legendei secolelor*, el mărturisea a fi imaginat un larg poem în care se răsfrânge unica problemă, ființa sub tripla ei înfățișare: Umanitatea, Răul, Infinitul, simbolul progresului, relativului și absolutului. Părțile acestui poem urmau să fie: *La Légende des Siècles*, *La Fin de Satan* și *Dieu*. În aceeași prefață, Hugo preciza că ultimele două poeme sunt „aproape terminate“ urmând să fie tipărite mai târziu. *La Fin de Satan* fuscse începută în februarie-martie 1854, *Dieu* în primăvara lui 1855. Poemele au apărut după moartea poetului, în 1886 și 1891 și au rămas neterminate, însă importanța lor este considerabilă. „Poeme extraordinare“, le caracterizează Gaëtan Picon⁶ nu fără dreptate deoarece, spre deosebire de poemele anterioare, narative și descriptive, *La Fin de Satan* și *Dieu* se apropie mai mult de spiritul poeziei mari a veacului nostru.

⁶ Gaëtan Picon: *La poésie au XIX-e siècle*, în *Histoire des Littératures*, III, Encyclopedie de la Pleiade, N.R.F. Gallimard, 1963, p. 928.

Construit pe două planuri, terestru și extraterestru, primul poem pune în termeni filozofici și în planul transcendent eterna înfruntare dintre principiile antinomice ale universului: Răul și Binele. *El nox facta est – Și noaptea s-a lăsat* – preludiul poemului, ne transportă în imensitatea spațiului sideral. Satan, arhanghelul, revoltat împotriva lui Dumnezeu, se aruncă în abis. Măreția căderii acesteia nesfârșite este în afara oricărei discuții:

„De patru mii ani, uite-l, cădea-n genunea-adâncă.
De-o culme nu putuse să se agațe încă
Și nici să-și spele, —o dată doar, fruntea lui semeață.
Se scufunda, cu spaimă, în umbră și în ceață.
Mai sigur și, în urmă, pe-a nopții-eternă cale,
Cădeau mai lin toți fulgii din aripile sale.“

Pe pământ, spiritul răului, încarnat în Nemrod, îndeamnă oamenii la crimă și război. Dumnezeu, nutrind speranța creării unui echilibru între cele două forțe, dă viață din aripile pierdute de Satan în cădere Îngerului libertății, „l'Ange Liberté“. El obține convertirea lui Satan și, iertat, Satan redevine Lucifer, arhanghelul luminii, principiul Răului dizolvându-se în principiul Binelui. Și în vreme ce întunericul e sfâșiat de lumină, pe pământ dărâmarea Bastiliei are, păstrând proporțiile, aceeași semnificație. Victoriei luminii în spațiile celeste îi corespunde saltul înainte al societății prin progresul moral, iar sfârșitul conflictului în planul transcendent are ca urmare imediată în planul terestru revenirea omenirii la o nouă vârstă de aur.

În *Dieu*, ultima parte a proiectatei trilogii, poetul jinduiește spre înțelegerea celui din urmă mister: dumnezeirea. Poemul are același caracter simbolic și poetul alege șase ființe, reprezentând sensul și spiritul diferitelor religii, care-i vorbesc rând pe rând și alegerea simbolurilor duce gândurile numaidecât spre *Istoria hieroglică* a lui Cantemir și către *Paradisul* lui Dante: Liliacul reprezintă ateismul, Bufnița scepticismul, Corbul sugerează antagonismul dintre bine și rău, Vulturul religiile păgâne, monoteismul ebraic și creștin sunt întruchipate de Acvilă și Grifon, iar Îngerul este simbolul rațiunii. S-ar părea că *Dieu* n-ar fi decât un reflex al meditațiilor poetului asupra sensului feluritelor religii, însă efortul omului de a-l înțelege pe Dumnezeu semnifică în planul poetic

nesfârșita năzuință de a prinde sensul ascuns al lumii, de a exprima inexprimabilul, de a da formă concretă inconcretului. Foamea de absolut a torturat pe poeții mari din toate timpurile și versurile au tristețea sălciilor plângătoare și jalea răscolitoare a vechilor aezi:

„În surdul întuneric, nespus, nepipăibil,
Mă regăseam, tot singur, dar nu mai eram eu.
Doar setea de-a cunoaște mai sta în mine, vie,
O năzuință către tot ce-ar putea să fie,
O gură vrând să beie un rece strop fugar
Din scobitura mâinii fatale-a nopții, chiar.“

*

Multe volume de versuri scrise de Victor Hugo spre sfârșitul vieții: *L'Année terrible* (1872), *L'Art d'être grand-père* (1877), *La Pitié suprême* (1878), *L'Âne, Religions et Religion* amândouă în 1880, *Les Quatre vents de l'esprit* (1881) ș.a. nu mai ating culmile etapei exilului, iar peste culegerile deceniului al patrulea, în afara introducerii câtorva teme noi, ultima etapă a creației poetice nu adaugă estetic nimic deosebit. Victor Hugo devine cronicarul liric, „ecoul sonor“ al vremii sale: toate evenimentele îl interesează, pe toate ține să le consemneze. O mențiune aparte se cuvine lirismului discret ce învăluie poeziile dedicate nepoților săi Jeanne și Georges din *L'Art d'être grand-père*.

Pus alături de marii poeți romantici ai veacului său: Lamartine, Musset, Vigny și Nerval, Victor Hugo se distanțează vizibil și este neîndoios că el rămâne singurul foarte mare poet romantic al poeziei franceze din secolul al XIX-lea. Prin imaginația uluitoare și aptitudinea de a scoate din sine însuși forme continuu înnoite ale creației, prin sensibilitatea puțin comună și atracția nativă spre marile teme lirice: dragoste și creație, moarte și viață, Victor Hugo acoperă cu poezia lui un secol întreg.

Poate să nu ne intereseze un poem sau altul, poate să nu ne placă un volum sau mai multe, retorismul ni se poate părea insuportabil, elocvența de paradă, descrierile plictisitoare, epitetul banal și repetițiile fără sfârșit dezagreabile, îi putem reproșa didacticismul și anecdoticul, dar dincolo de toate acestea se simte pulsația neistovită a geniului care a năzuit spre surprinderea sensului ascuns al lumii.

Utilizarea celor mai variate ritmuri poetice, amestecul într-o proporție nemaîntâlnită până atunci a epicului cu liricul, a speciilor cele mai diverse, a contribuit într-o considerabilă măsură la sfărâmarea regulilor poetice clasice, la descătușarea liricii și îndreptarea ei spre făgașe neexplorate încă, în multe direcții Hugo fiind un precursor. Și dacă poezia lui Nerval a făcut trecerea decisivă spre Baudelaire și Mallarmé, la Victor Hugo se găsesc cele dintâi semne ale liricii moderne și puțini sunt poeții din a doua jumătate a secolului trecut și de la începutul noului veac pe care el să nu-i fi anunțat. Rimbaud, subliniază G. Picon, va pleca de la violența și ritmul hugolian brutal forjat, de la „son entrechoc d'images”; Verlaine din *Fêtes galantes* amintește de *La Fête chez Thérèse* și de astfel de piese din *Chansons des rues et des bois*.

„Când un păstor iubește muze,
Și-n piele oasele-l mai țin,
Privește arătări confuze
În ceru-adânc, de păsări plin.“

Uneori gândul ne duce la Baudelaire:

„Sunt totdeauna pâcle și o lumină vagă“

câteodată chiar la Mallarmé:

„Pândind beția-nimfă-n dorința lor ce râde“

sau la Valéry:

„Și zburda luminoasă a udelor zeițe“

și mai adesea încă amintește de Lautréamont și suprarrealism:

„Să sfărâmi cărăbușul îngrozitor al serii“.

*

În țările române, ecourile lui Victor Hugo se fac simțite din deceniul al patrulea al secolului trecut. Dar nu poetul este tradus în primul rând, ci dramaturgul. Lucrul este explicabil dacă ne gândim la rolul deosebit rezervat teatrului de generația de la 1848 și de energia cheltuită pentru înființarea unor teatre naționale.

În 1836, I. Eliade Rădulescu avu inițiativa alcătuirii unei Colecții de autori clasici din care urma să scoată douăzeci și patru de volume pe an. Intențiile nu și le-a putut realiza decât parțial și în anul următor, în traducerea lui C. Negruzzi, apăreau două din dramele romantice ale lui Victor Hugo: *Maria Tudor*⁷ și *Angelo*⁸. Și poetul era cunoscut și prețuit cu toate că preferințele mergeau în genere spre Lamartine. Singurul volum de poezii hugoliene, *Balade*, a fost tradus tot de Negruzzi⁹. Este vorba de ediția de *Ode și Balade* publicată de Hugo în 1826. Alegerea a fost, cred, determinată de condițiile specifice de dezvoltare ale clasicismului și romantismului în literatura noastră. Receptivitatea moldovenilor la poezia epică a lui Hugo a fost pusă de Ibrăileanu și pe seama răcelii și criticismului acestora.

Deși spre sfârșitul veacului poeziile lui Victor Hugo nu vor mai fi adunate într-un volum, versuri din ultimele lui culegeri continuă să apară în felurite periodice. În decembrie 1865, la Ateneul Român, Ulysse de Marsillac, redactor al ziarului *La Voix de Roumanie*, ține o conferință despre *Chansons des rues et des bois*, cu unele rezerve critice care au provocat indignarea bucureștenilor. Viața lui Hugo era de asemenea urmărită cu atenție și întoarcerea din exil e comentată de același în *Le journal de Bucarest*, unde se prezintă și volumul *Les Châtiments* și se reproduc poeziile: *Le serment de l'exilé* și *Le retour de l'exilé*¹⁰. O pătimașă admiratoare a poeziei lui Hugo a fost Iulia Hasdeu, aflată la Paris în momentul morții poetului. Dacă poezia lui Hugo nu a înrăurit în mod deosebit dezvoltarea literaturii române, ideile sale teoretice au influențat într-o măsură mai mare sau mai mică gândirea estetică a contemporanilor; I. Eliade Rădulescu, cu al său *Curs întreg de poezie*, este numai un exemplu.

ION BĂLU

⁷ V. Hugo: *Maria Tudor* (dramă în trei zile). Din operele lui Victor Hugo. Tradusă de d. C. Negruzzi (Cu o scrisoare „Către d. C. Negruzzi de I. Eliad“), București, în Tipografia lui Eliad, 1837.

⁸ V. Hugo: *Angelo, tiranul Padovei*. Din operele lui Victor Hugo. Tradusă de d. C. Negruzzi, București, în Tipografia lui Eliad, 1837.

⁹ V. Hugo: *Balade*, traduse de C. Negruzzi, Iași, la Cantora Foaiei Sătești, 1845; ed. II, în traducerea aceluiași, Iași, 1863.

¹⁰ D. Popovici: *Studii franco-române*, în *Studii literare*, vol. I, Sibiu, 1942, pp. 1-59.

TABEL CRONOLOGIC

1802 În orașul Besançon, la 26 februarie, s-a născut Victor Hugo¹; în vinele sale curge sânge loren și breton totodată. Tatăl, comandantul de infanterie Léopold-Sigisbert Hugo, era fiul unui tâmplar bogat din Nancy, Lorena; mama, fiica armatorului Trébuchet din Nantes, Bretagne, se numea Sophie.

În temperamentele diferite ale celor doi soți trebuie căutate neînțelegerile ce au dus ulterior la desfacerea căsniciei. Viitorul poet și romancier va moșteni de la tatăl său vitalitatea extraordinară, tipic țărănească, amintind de eroii lui Balzac.

1802–1804 Împreună cu mama și frații săi mai mari: Abel și Eugène, micul Victor își urmează tatăl în garnizoanele militare unde acesta era mutat: Corsica, insula Elba.

¹ Pentru cunoașterea amănunțită a biografiei lui Victor Hugo pot fi consultate cu mult folos câteva cărți fundamentale: *Victor Hugo raconté par un témoin de sa vie*, Paris, 1863; A. Maurois: *Olympio ou La Vie de Victor Hugo*, Hachette, Paris 1956; traducere românească de Virginia Șerbănescu, Ed. Univers, București, 1983; F. Greggh: *Victor Hugo*, Flammarion, Paris 1954.

- 1804–1807 Sophie Hugo se stabilește la Paris împreună cu copiii.
- 1807–1809 Întreaga familie se mută la Neapole unde Léopold Hugo fusese transferat.
- 1809–1811 Comandantul Hugo, din nou singur, pleacă în Spania. În țara abia cucerită, Napoleon numise rege pe fratele său, Joseph. Léopold Hugo urcă treptele ierarhiei militare cu repeziciune, ajungând în scurt timp general, apoi guvernator al Madridului; primește titlul de conte. În aceeași vreme, Victor își începe studiile, mai întâi acasă, cu profesori particulari.
- 1811–1812 Sophie Hugo, însoțită de copii, sosește în capitala Spaniei. Victor, împreună cu fratele său Eugène, urmează un an cursurile Colegiului nobililor din Madrid.
- 1812–1814 Sophie Hugo se reîntoarce cu copiii la Paris. Hotărâtă să le continue învățătura sub supravegherea sa, nu-i mai înscrie la Colegiu. Copiii citesc la întâmplare având ca profesor „un preot bătrân, o grădină și mama lor“. Atmosfera acelor ani o va evoca Hugo în poezia *Aux Feuillantines* (*Les Contemplations*), amintindu-și înfiorat cum toți frații se aplecau vrăjiți asupra legendelor biblice: „Nous lûmes tous les trois ainsi, tout le matin, Joseph, Ruth et Booz, le bon Samaritain, Et, toujours plus charmés, le soir nous le relûmes.“²

Tot acum intervine ruptura definitivă între soții Hugo. Prăbușirea lui Bonaparte și restaurarea monarhiei a dus la destituirea generalului Hugo.

² „Astfel toți citirăm, curând după dejun, / Ruth, Iosif și Booz, Samariteanul bun; / Mai plin de încântare, le-am recitat și seara“.

- 1815–1818 Victor și Eugène sunt înscriși la pensionul Cordier–Decotte; de aici urmează cursurile liceului Louis-le-Grand. Bravul general, care aștepta acum la Blois reintrarea în grația Bourbonilor, visa pentru fiul său o carieră științifică. Dar Victor manifesta alte înclinări: în liceu încearcă să-l traducă pe Vergiliu; expediază o odă Academiei Franceze, din partea căreia primește o mențiune. Versurile trimise Academiei Florale din Toulouse sunt de asemenea premiate. Recompensele primite îl ajută să-și convingă tatăl că vocația sa nu era să urmeze Școala politehnică. Ambițiile lui ținteau mai sus: „... vreau să fiu Chateaubriand sau nimic“. Studiile superioare începute la Facultatea de drept nu le-a continuat.
- 1819–1821 Împreună cu frații săi, Victor Hugo înființează revista *Le Conservateur littéraire* (decembrie 1819–martie 1821) la care colaborează și Alfred de Vigny. Titlul publicației era ales cu scopul de a atrage atenția lui Chateaubriand, care condusesese ziarul *Conservateur* cu puțin în urmă. Aici publică Hugo, în foileton, primul său roman: *Bug-Jargal*. Străduința lui Hugo de a se afirma pe plan literar avea și o altă cauză. În 1820 o reîntâlnește pe Adèle Foucher, fiica unui prieten mai vechi al familiei. Părinții fetei refuză încuviințarea căsătoriei. Cauza: indigența materială a viitorului soț.
- 1822 Îi apare modestul volum de versuri: *Odes et poésies diverses*. Placheta are un răsunet cu totul neașteptat: regele Ludovic al XVIII-lea, încântat, se interesează de soarta tânărului autor și îi stabilește o pensie, Hugo devenind poetul oficial al curții. Se căsătorește cu Adèle. Însă fericirea lui Victor se proiectează pe tragedia propriei familii: Sophie

Hugo murise la 27 iunie 1821; în 1822, Eugène, care dăduse semne de alienație mai de mult, înnebunește. Este internat, dar nu-și mai revine până la sfârșitul vieții (1837). Din căsătoria cu Adèle, Hugo a avut patru copii: Léopoldine, 1824, Charles, 1826, François-Victor, 1828, Adèle, 1830.

- 1823 Îi apare *Han d'Islande*, scris în maniera "romanului negru" a lui Charles Nodier.

Colaborează la revista *La Muse française*, editată de E. Deschamps.

Frecventează "Salon d'Arsenal" al lui Ch. Nodier unde întâlnește, printre poeții și criticii de toate nuanțele, pe Vigny și Lamartine.

- 1824 Hugo tipărește *Nouvelles odes*.

În septembrie își face apariția *Le Globe*, cotidian înființat de Paul-François Dubois. În jurul lui se strâng scriitori tineri încă necunoscuți marelui public: Stendhal, Merimée, Sainte-Beuve. Hugo frecventează redacția ziarului și se împrietenește cu Sainte-Beuve.

- 1825 La 29 aprilie este făcut Cavaler al Legiunii de Onoare. Călătorește în Elveția împreună cu prietenul său, Charles Nodier.

- 1826 Hugo adaugă vechilor ode mai multe balade de inspirație romantică și le tipărește sub titlul *Odes et Ballades*.

- 1827 Publică drama în versuri *Cromwell*. Lipsită de valoare literară, drama rămâne importantă pentru Prefața ei, primul manifest al școlii romantice. Totuși, treizeci de ani mai târziu, Alfred de Vigny, în *Journal d'un poète*, va scrie că Prefața lui

Cromwell exprima mai mult ideile personale ale lui Hugo și prea puțin aspirațiile comune ale generației. Locuința lui Hugo din Rue Notre-Dame-des-Champes devine cenaclul romanticilor; îl frecventează poeții și prozatorii Musset, Vigny, Balzac, Nerval, Dumas etc. și, bineînțeles, Sainte-Beuve. Victor Hugo este șeful recunoscut al noii mișcări artistice.

1829 Se stinge din viață Léopold Hugo.

Îi apar două cărți noi: un volum de versuri, *Les Orientales*, și romanul *Le dernier jour d'un condamné à mort*.

1830 După 1830, Victor Hugo se bucură de o glorie literară puțin comună. La 25 februarie a avut loc premiera dramei *Hernani*. Triumful a fost de nedescris: romantismul pătrundea în teatru.

Cenzura îi refuză prezentarea celeilalte drame, *Marion de Lorme*, care va fi jucată abia după revoluția din iulie.

Pe plan afectiv, Victor Hugo suportă o grea lovitură. Prietenul lui cel mai bun, care îi recenzase cu entuziasm nereținut *Odes et Ballades*, Sainte-Beuve, se îndrăgostește de frumoasa Adèle. Criticul nu-i era indiferent nici tinerei doamne Hugo, care-i acceptă iubirea. După ce va afla de legătura ilicită, relațiile dintre Hugo și Adèle se răcesc și, cu toate că vor continua să stea împreună, soții vor trăi despărțiți în fapt. Cenaclul de destramă.

Apare romanul *Le Rouge et le Noir* de Stendhal.

1831 Cu *Notre-Dame de Paris*, „cea mai strălucitoare întruchipare a reveriei istorice a romantismului“ (G.

Picon), romantismul triumfă în roman. Apare o nouă culegere lirică: *Les Feuilles d'automne*.

1832 Se reprezintă drama în versuri *Le Roi s'amuse*. Poetul se mută în Place Royal, unde va locui până la izbucnirea revoluției.

1833–1843 A fost unul din deceniile în care Victor Hugo a cunoscut cea mai mare popularitate.

Trei culegeri poetice îi apar la scurt interval: *Les Chants du crépuscule* (1835), *Les Voix intérieures* (1837), *Les Rayons et les Ombres* (1840).

Scrie câteva drame în proză: *Lucrece Borgia*, *Marie Tudor* (1833), *Angelo* (1835) și în versuri: *Ruy Blas*, jucată cu mare succes în 1838. Iată o succintă caracterizare a dramaturgiei lui Victor Hugo, făcută din perspectivă istorică de G. Picon: „Marca dramă literară nu o întâlnim decât în stare mitică în prefața la *Cromwell*. *Lucrece Borgia*, *Marie Tudor*, *Angelo*, *tyran de Padove* sunt melodrame facile. Și nici *Hernani*, nici *Ruy Blas* n-au frumusețea marilor opere poetice sau romanești. Zgomotul infernal al versului are prea vizibil rolul de a stinge falsa strălucire a acțiunii. Și continua antiteză între sublim și grotesc, între urâtenia și noblețea sufletului (...) mărturisesc aici toate coardele unui mecanism nevalorificat, ca în opera romanească sau poetică, de abundența fermecătoare a unei imaginații libere.“

Pe planul convingerilor politice, deși rămâne fidel ideilor napoleoniene insuflate de bătrânul Léopold în ultimii ani ai vieții și rezervat față de monarhie, se apropie de ducele d'Orléans. Hélène de Mecklembourg, soția ducelui, admiratoare înfocată a operei poetului, îl ia sub protecția sa.

În această perioadă au început și cele dintâi atacuri publice împotriva poetului din partea chiar a foștilor săi prieteni: Vigny, Sainte-Beuve ș.a. De trei ori la rând: în 1836, în 1837, când a fost preferat Lamartine, și în 1840 i se refuză intrarea la Academie, unde va fi primit cu 17 voturi contra 15 abia în ianuarie 1841.

Istoricii literari vorbesc acum de „deux existences“ în viața lui Victor Hugo: una corectă, rece în familie față de soție, cealaltă pasională, în afara căminului conjugal.

În 1833, în februarie, cunoscuse pe frumoasa dar puțin talentată actriță Juliette Drouet; dând dovadă de o rară înțelegere, Juliette va rămâne în jurul lui Hugo până la sfârșitul vieții. Îndrăgostit nebunește, Hugo îi rezervă roluri în piesele sale, dar actrița renunță definitiv la teatru după eșecul, la Comedia Franceză, a dramei *Les Burgraves*.

În tovărășia Juliettei pleacă în lungi călătorii, prin țară sau străinătate; vizitează Alsacia, Elveția, Rhinul, Spania. La înapoierea din Spania află din ziar moartea fiicei sale Léopoldine, înecată, alături de soțul ei, Charles Vacquerie, în Sena, în timp ce se plimba cu barca. Părintele a fost adânc îndurerat de moartea primei sale fete și, pe lângă altele, și aceasta va fi fost una din cauzele tribulațiilor politice ulterioare.

- 1845 La intervenția ducesei d'Orléans, regele îl numește pe Hugo *pair de France*. Temperament impetuos, poetul folosește tribuna Camerei spre a-și expune ideile sale liberale: ia apărarea Poloniei, se ridică împotriva pedepsei cu moartea etc.

1848 La 25 februarie, Victor Hugo a fost numit provizoriu primar al unui cartier parizian, însă la alegerile generale nu a fost reales.

1849 Victor Hugo este deputat de Paris în Adunarea Constituantă, apoi în Adunarea Legislativă. Datorită atracției congenitale spre „les misérables” ajunge curând șeful mișcării umanitariste franceze și prezidează Congresul păcii, ținut la Paris în luna august. Această trăsătură de caracter a lui Hugo îl determină pe Ion Heliade Rădulescu, aflat în exil la Paris, să-i ceară în august 1850 favoarea de a patrona ziarul *La ligue des peuples*. Inițial, Victor Hugo se manifestă ca partizan absolut al prințului Ludovic Napoleon. În *L'Événement*, ziarul său personal, Hugo susține candidatura prințului la președinția Republicii. Ales președinte, Ludovic Napoleon nu schițează nici un gest de recunoștință față de Victor Hugo, care visa portofoliul Ministerului Educației Naționale. Ministerul se formează fără el. Motivele personale, adăugate celor ideologice, deoarece scandalizase Adunarea cu un discurs despre mizerie, l-au determinat să treacă în extrema stângă, unde promovează o opoziție sistematică. Președintele ripostează: *L'Événement* este interzis, iar Charles și François întemnițați.

1851–1852 După lovitura de stat de la 2 decembrie 1851, Victor Hugo încearcă, fără succes, organizarea unei revolte. Amenințat de arestare, trece în Belgia cu pașaport fals, stabilindu-se la Bruxelles. La 9 ianuarie 1852, un decret emis în numele noului guvern introducea prevederea expulzării pentru orice opozant al regimului.

La Bruxelles, Victor Hugo scrie *L'Histoire d'un crime*, versiunea personală a evenimentelor dintre anii 1848–1851 – carte publicată peste aproape trei decenii – și pamfletul *Napoléon le Petit*.

Promulgarea, poate nu întâmplătoare, de către guvernul belgian a unei legi ce introducea pedepsirea ultrajului împotriva șefilor de stat străini, îl determină pe Hugo să părăsească Belgia.

1852–1855 Este perioada exilului în insula anglo-normandă Jersey. Din august 1852 se stabilește cu ai săi la Marine-Terrace, capitala insulei. Juliette Drouet l-a urmat, luându-și o locuință în apropiere. Locurile i-au lăsat o impresie detestabilă; locuința așezată cu fața spre ocean la fel: „... casa cu înfățișare melancolică în toate anotimpurile – o descrie poetul în *William Shakespeare* – căpăta un aspect și mai sumbru din cauza iernii care începuse. Vântul sufla dinspre apus cu toate puterile îngroșând și mai mult deasupra locuinței valurile de ceață pe care noiembrie le așază între pământ și soare. Micimea ferestrelor se adăuga la scurtimea zilelor și adâncea tristețea crepusculară a încăperilor...” Izolarea pe țărmul oceanului s-a răsfrânt stimulator asupra activității poetului în ansamblu, exilul dând un nou impuls creației; Victor Hugo începea întrecerea cu timpul.

Pe insulă a scris *Les Châtiments*; cartea a fost difuzată clandestin în Franța. Începe lucrul la poemele ce vor intra în culegerca *Les Contemplations*.

Tot la Jersey are loc o experiență cu urmări adânci în gândirea ulterioară a poetului: Delphine de Girardin, venită special să-l vadă pe proscris, îl inițiază în tainele spiritismului.

1855-1860 Din cauza agitației antinapoleoniene, autoritățile locale îl obligă să părăsească insula. În octombrie 1855 se stabilește pe insula Guernesey, într-o frumoasă locuință, Hauteville-House. În depărtare se zărea, pe vreme senină, țărml Franței. În 1859, Napoleon al III-lea dă o amnistie, dar Hugo nu vrea să uzeze de prevederile ei. Devine un exilat voluntar.

La Guernesey creează Hugo capodoperele sale: *Les Contemplations* (1856) și *La Légende des Siècles* (1859). „*La Légende des Siècles*, scria G. Lanson, este inseparabilă de exilul lui Victor Hugo; într-o accepție mai largă, cartea este continuarea lui *Les Châtiments*; ea constituie în mai multe locuri jurnalul doleanțelor și confidențelor proscrisului; ea este reflexul filozofiei zămislită de gânditorul solitar din Jersey, cartea împrumutând ceva din grandoarea epică a măreției oceanului din insulele anglo-normande“.

În 1857 apăruseră *Les Fleurs du Mal* și *Madame Bovary*.

1862 Reîncepe lucrul la o carte care îl preocupa mai demult: *Les Misérables*. Apărut la Bruxelles în 1862, romanul cunoaște un răsunător succes. Poem al conștiinței umane, *Les Misérables*, „în ciuda aparenței sale populare, este o mare creație și cu adevărat operă de geniu (...). Epopee istorică, epopee filozofică, operă poetică (romanul se încheie cu patru alexandrini), operă realistă: «cartea aceasta e un munte» prevenea Hugo. Dar această operă dispartă, aproape haotică, e unificată de puternica mitologie căreia îi este supusă: aceasta-i proiecția simbolică a problemelor și credințelor autorului ei.“ (G. Picon).

Într-un timp foarte scurt, romanul a fost editat la Leipzig, Londra, Petersburg, Milano; în România *Les Misérables* a fost tradus în același an de D. Bolintineanu, A. Zanne și M. Costiescu; cele șase tomuri au apărut la București, între 1862–1864, la librarul editor Hristu Ioanin.

- 1864 Apare *William Shakespeare*, conceput inițial ca o prefață la traducerea franceză a operelor dramaturgului englez. Hugo, alături de François-Victor, reține o legendă momentul nașterii cărții, privea îngândurat oceanul: „– Ce ne vom face? întreabă fiul. – Eu voi privi oceanul! răspunde Hugo, – Iar eu, adaugă François, îl voi traduce pe Shakespeare.“

În anii următori ies la iveală alte două romane: *Les travailleurs de la mer* (1866) și *L'Homme qui rit* (1869).

- 1868 Se stinge din viață Adèle Hugo.

1869 Apare *Les Chants de Maldoror* de Lautréamont.

- 1870 În august Hugo vine la Bruxelles. La 4 septembrie, după înfrângerea de la Sedan, imperiul lui Napoleon al III-lea se prăbușește. A doua zi după proclamarea Republicii, Hugo sosește la Paris.

- 1871 La 18 martie moare Charles; poetul merge pe jos în urma sicriului până în cimitirul Père Lachaise. În timpul Comunei, Victor Hugo se stabilește la Bruxelles, apoi la Luxembourg. Se reîntoarce la Paris la 25 septembrie.

Din 1871, Zola începe publicarea romanelor din ciclul *Les Rougon-Macquart*.

- 1873 Moare François-Victor.

Apare *Une saison en enfer* de Rimbaud.

- 1876 Este ales senator de Sena. Intervine la 22 mai pentru amnistierea comunarilor.
Victor Hugo devine scriitorul popular prin excelență; este divinizat și idolatrizat. Nici acum nu-și dezmințe imaginea scriitorului total cu care și-a obișnuit contemporanii.
Publică *Actes et Paroles*, culegere de articole despre activitatea politică desfășurată în exil. Scrie romanul istoric *Quatre vingt-treize* (1874), drama în versuri *Torquemada* (1882), dar foarte activ rămâne poetul. Volumele se succed aproape unul după altul; în 1877 o nouă ediție din *La légende des Siècles*; în același an *L'art d'être grand-père*; *La Pitié suprême* (1879), *Religions et Religion* și *L'Âne* (1880), *Les Quatre Vents de l'Esprit* (1881) etc., etc.
- 1880 La Comedia Franceză se sărbătorește o jumătate de veac de la premiera dramei *Hernani*. Pe scenă se afla bustul poetului încununat cu lauri. Sarah Bernhardt recită un poem în cinstea marelui poet romantic.
- 1881 În februarie, când scriitorul intră în al optzecelea an de viață, poporul Parisului organizează spontan o manifestare de simpatie sub ferestrele locuinței lui Victor Hugo.
- 1882 Apare drama istorică în versuri *Torquemada*.
- 1883 La 11 mai se stinge din viață Juliette Drouet.
- 1885 22 mai. Moartea lui Victor Hugo. Guvernul hotărăște organizarea funeraliilor naționale. Luni 25 mai, studenții parizieni – printre ei se afla și studentul român D. Petrescu-Joja, tatăl prozatorului

Cezar Petrescu – pornind de la Panthéon defilează prin fața casei poetului de pe Avenue de l'eau, nr. 50, pe o ploaie torențială.

Când cortegiul mortuar părăsi locuința vremelnică a poetului, sicriul a fost oprit sub Arcul de Triumf; apoi, ca un ultim și suprem omagiu, o mare de oameni a urmat tăcută corpul neînsuflețit al marelui dispărut, spre Panthéon, unde fu înmormântat.

*

- 1886 Seria de opere postume este inaugurată de poemul *La fin du Satan*.
- 1887 Apare volumul *Choses vues*, prima serie.
- 1888 Se tipăresc dramele *Amy Robsart* și *Les Jumeaux*.
- 1891 Apare poemul *Dieu*.
- 1896 Se publică primul volum de corespondență.
- 1898 Alături de al doilea volum de corespondență, apare volumul de versuri *Les Années funestes*.
- 1900 Apare volumul *Choses vues*, seria a doua.
- 1902 Se sărbătorește centenarul nașterii poetului. Apare volumul de versuri *Dernière gerbe*.
- 1904 Începe să apară ediția definitivă a *Opereilor complete*.
- 1925 Ia ființă catedra Victor Hugo la Sorbona.
- 1942 Apare volumul de versuri *L'Océan, Tas de pierres*.
- 1951 Apare volumul *Pierres (Vers et prose)*.
- 1952 Apar *Strophes inédites, Trois cahiers de vers français: 1815–1818*.

- 1953 Apare volumul *Carnets intimes: 1870-1871*.
- 1955 Apar *Choses de la Bible: 1846*.
- 1961 Apare opera poetică completă într-un volum.
Numeroase alte volume apar anual în colecțiile de buzunar: „Le Livre de poche“, „Collection 10/18“, „Marabout“, „Folio“, „J'ai lu“ ș.a.

I. B.

NOTA EDITORULUI

La 23 mai 1995 s-au împlinit 110 ani de la apoteotica moarte a „celui mai mare poet francez“, cum l-a proclamat André Maurois (și nu numai!) în *Olympio sau viața lui Victor Hugo* (1954). Cu două zile înaintea tragicului eveniment care a zguduit întreaga Franță, Iulia Hasdeu, care își făcea studiile la Paris, a scris poemul *Victor Hugo*: „Moartea se sfiește să-l ia cu ea pe venerabilul Bunic, spre a-l duce să-și vadă nepoții și strănepoții.“ În ciorna unei scrisori adresate îndoliatei familii a lui Victor Hugo, acesta este zeificat („un Dieu sur la terre, incapable de mourir“). Celor doi nepoți, des menționați în *Arta de a fi bunic* – Jeanne și Georges Hugo – care au stat de veghe la creștetul muribundului, tot Iulia Hasdeu le-a închinat un sonet, inclus în prima ediție a operelor fiicei sale de către B. P. Hasdeu...

Victor Hugo a avut nu numai admiratori români, ci și traducători. Printre primii a fost C. Negruzzi, care a publicat în Tipografia lui Eliad *Angelo, tiranul Padovei* și *Maria Tudor* (1837), precum și traducerea integrală a *Baladelor*, în două ediții (1845 și 1863). Aproape un secol desparte traducerea *Mizerabililor*, semnată de D. Bolintinean, A. Zanne și M. Costiescu (1862–1864), de

cea datorată Luciei Demetrius și lui Tudor Măinescu (E.S.P.L.A., 1954-1955, 1960). Prozatorul și dramaturgul s-au bucurat de o timpurie atenție, firește meritată. Dar atât teatrul cât și romanele hugoliene sunt fie tributare, fie impregnate de lirism în pofida faptului că au fost scrise (piesele doar parțial) în proză.

Victor Hugo face parte din categoria marilor poeți care au suferit vreme îndelungată trauma exilului. Ca Ovidiu, de pildă. Dar adânca sa mâhnire n-a fost un izvor de lacrimi, nici prilej de lingușeli și cereri de iertăciune, ci unul de indignare și dezlănțuire, demnă de Iuvenal. *Tristele* lui Hugo se intitulează justițiar *Pedepsele*. Spre deosebire de împăratul roman, cel francez este ținut la stâlpul infamiei, cu nesecată vervă de pamfletar. Hugo a avut șansa să-și revadă patria, fiind scutit de jalea de a fi înmormântat printre străini. S-a reîntors acasă ca un martir-erou, idolatrizat de cei ce i-au simțit lipsa vreme de două decenii...

Pentru o nouă culegere reprezentativă din opera poetică a lui Victor Hugo n-am ales așadar întâmplător titlul *Pedepsele*, purtat de celebrul volum apărut dincolo de hotarele Franței imperiale, în 1853. Colecția Biblioteca pentru toți a mai găzduit un asemenea florilegiu amplu (432 pp.) în 1969. Am fost eu însumi redactorul acestei cărți. Titlul ales atunci a fost *Legenda secolelor*. Traducătorul remarcabil al antologiei care a selectat poeme sau fragmente din toate culegerile antume și postume ale lui Hugo a fost Ionel Marinescu. Traducerile sale au fost incluse de Dan Ion Nasta în *Legenda secolelor*, tipărită de Editura Albatros în colecția „Texte comentate”, cu aparatul critic adecvat: tabel cronologic, prefață, comentarii (1981). Alături de cele șapte poeme traduse de Ionel Marinescu (*Încununarea femeii*, *Conștiința*, *Somnul lui Booz*, *Paricidul*, *Satirul*, *Cimitirul*

din Eylau și Trâmbița judecății), sumarul mai cuprinde și două tălmăciri mai vechi: *Sărmanii* și *În largul cerului*, realizate de Nina Cassian și respectiv Radu Bourceanu încă din 1952. Dan Ion Nasta apare și el în ipostază de traducător, redând pentru prima oară în românește fragmente din *Eviradnus* (din ciclul *Cavalerii răătăcitori*).

În cea de a doua jumătate a secolului nostru – care a fost mai în măsură decât predecesorul său să înțeleagă profunzimea și vastitatea geniului poetic hugolian – o întreagă pleiadă de traducători reputați a contribuit la transpunerea românească a autorului *Pedepselor*, *Contemplațiilor*, *Anului teribil* ș.a.: Vlaicu Bârna, Demostene Botez, Mihnea Gheorghiu, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Al. Philippide, Tudor Mănescu, Veronica Porumbacu, Virgil Teodorescu, Petre Solomon, Romulus Vulpescu ș.a. Toți figurează în sumarul volumului Victor Hugo, *Versuri* (E.S.P.L.A., 1952). Aceleași traduceri au fost reluate, selectiv, în antologiile tipărite de Editura Tineretului mai întâi în colecția „Cele mai frumoase poezii” (Prezentare și note de Valentin Lipatti, 1958), precum și în „Biblioteca școlarului” (Prefață și note finale de N. N. Condeescu, 1963), cu foarte puține inedite. În sumarul nostru figurează câteva traduceri inedite de Pan Izverna.

De la traducătorul unic (Ionel Marinescu), am trecut așadar – pentru florilegiul de față – la o contribuție colectivă, mai în măsură să cuprindă *varietatea stilistică uriașă* a poeziei hugoliene. Am pornit de la *Ode* și *Balade*, pentru a ne opri la *Arta de a fi bunic*. Cel mai bine ilustrat este volumul care a dat titlul acestei antologii retrospective: *Pedepsele*. Poeziile și poemele au fost grupate în ordinea în care au apărut în volumele originale, cu indicarea ciclurilor. Vechiul aparat critic, uneori desuet, a fost revizuit și, pe alocuri, redus sau, dimpotrivă, completat. Prefațatorul a rămas același, ca în ediția din

1969. Doar „redactorul“ a devenit între timp antologator, bucuros că poate să aducă un omagiu editorial celui care, în pofida inegalităților sale, a fost marele Victor Hugo. Reîntâlnirea cu poezia lui îți oferă totdeauna surprize și satisfacții, prin marea ei vitalitate, complexitate și forță de expresie, dincolo de imensa căldură umană degajată și la mai bine de un secol de la dispariția Titanului exilat la Guernesey, odihnind într-o criptă a Panteonului nemuritorilor.

ION ACSAN

IULIA HASDEU

VICTOR HUGO

– două zile înainte de a muri –

*Hugo, tu nu vei mai muri, se teme
Sfioasă moartea ce veghează patul tău,
Se-ndepărtează, șovăie să cheme
Cumplita clipă să te-arunce-n crudul hău.*

*„E moartea! ai șoptit; ea străvezie,
Se-apropie în goliciunea-i umbră.
E Moartea Doamna. Binevenită fie.
Copiii mei sunt duși, lunec și eu spre umbră!”*

*Atunci zărindu-ți fruntea în licărul sublim
Asemeni unui soare la asfințit lucind,
Bunicule! – mă iartă de nume; în suspin,
Moartea tăcu învinsă. Se aplecă ivind*

*Scheletica ei mână, o-ntinse și rosti:
„Hugo, vin să te iau. Ai vrea, dar cum să poți?
Poete, moartea moare! Iar tu vei dăinui –
Te las să-ți vezi iubiții nepoți și strănepoți.*

*Mi-amar de Franța, iată trista-i cale.
Câtă durere-o-ncearcă și o frânge.
Ce grea i-ar fi acum o nouă jale
Dacă te-ar pierde:
Moartea lung ar plânge!”*

Miercuri 20 mai 1885
(În românește de MONICA PILLAT)

ODE

(1822-1826-1828)

POETUL ȘI REVOLUȚIA

*Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque
leones¹*

HORATIU: *Ad Pisones*

Să mor fără ca tolba să-mi golesc,

Făr' să străpung, făr' să strivesc,

Făr' să frământ în tină

Pc-acești călăi ce legea-o pângăresc!

ANDRÉ CHÉNIER: *Iambi*

„Când cade ghinda din frunzar
O-alungă vântul pe câmpie;
Din munți o smulge, de-i stejar;
Pe mări, de-i luntre, o sfâșie.
Ursita, tinere, ni-e asta:
Tehui, să nu-ți unești năpasta
Cu-a lumii păcoste mai mare;
Și victimă și vinovat
Căiască-se de-al său păcat,
Durerea plângă-și fiecare.“

Mi-e viersul prea cutezător?
Să treci în aste vremi haine
Pe lângă frați, nesimțitor?
Să suferi numai pentru tine?
Nu, în exil de bunăvoie,
Poetul mângâie-n nevoie
Pe cei aflați sub jugul greu,

¹ Se spune despre el că îmblânzea tigrii și leii furioși (lat.).

Printre noroade se avântă
Cu lira-i înarmat și cântă,
Ca-n para Iadului, Orfeu².

„Din Iadul lui, Orfeu ieși
O clipă, morții să-i vrăjească.
Al remușcării imn, tu vrei
Pe criminali să-i izbăvească.
Nesăbuită-nfumurare!
Cu ce drept vii să judeci oare,
Când în arenă n-ai intrat?
Copil-judecător ce ești,
Așteaptă-ntâi să-ncărunțești
Și-apoi te crede nepătat.“

Când crima-acest Python³ – perfidă
Își bate joc de-a legii frână,
Devine muza – Eumenidă⁴.
Pe tolba-Apolo pune mâna.
L-ascult pe zeul ce mă-alină
Și nu știu de mi-o fi haină
Ursita, pe acest făgaș.
Nu-mi urmez steaua cu trufie.
Furtuna pânza o sfâșie,
Dar pânza-l scapă pe luntraș.

„Spre hăuri oamenii se duc;
N-o să-i salveze-a ta cântare.

² Aluzie la coborârea în Infern a cântărețului trac, care nu s-a mulțumit să vrăjească oamenii și sălbăticiunile cu ajutorul muzicii și poeziei: a încercat s-o readucă din împărăția morților pe Euridice, soția lui mușcată de un șarpe veninos.

³ Fiores balaur mitologic ucis de Apolon cu săgețile sale în preajma muntelui Parnas.

⁴ Erinie sau Furie (la romani).

De ce să rătăcești, năuc,
Departe de-o senină zare?
Crezi c-ai putea, la anii tăi,
Să-ți sfărâmi lanțul sub călcâi
Făr' ca pe alții să-i zdrobești?
O, cruță-ți viața trecătoare.
O, tinere, n-ai mamă oare?
Poete, oare nu iubești?"

Terestra-mi flacără, de mor,
Eu știu că cerul mi-o primește.
Amorul cast e-nălțător.
Știc-a muri cine iubește.
Poctu-n veacul sângeros
Huliților li-i credincios,
Imită pe eroii săi
Și suferința le-o admiră.
Pentru martiri el are-o liră
Și are-un cap pentru călăi.

„Se spune că odinioară,
Cântând un ev îndepărtat,
Făcea poetul să apară
Pământului, ce-i este dat.
Tu, lumii, oare ce-i poți da?
Adânca-i beznă e și-a ta.
Se-ascunde cerul, muștrătorul.
Profeți ai lirei n-au rămas,
Iar muza, oarbă, fără glas,
Nu mai cunoaște viitorul.“

Cu-avânt spre viitor pornește
Cel ce-i însuflețit de zei.
Prăpastia n-o ocolește:

Măsoară tot adâncul ei.
Gătindu-se de jertfă, știe
Că a păcatului beție
Nevinovații-o ispășesc.
Profet în ziua-i mortuară,
I-e templul temniță, iar scară
I-e eșafodul pământesc.

„De ce nu te-ai născut în țara
Unor Abbas⁵ și Cosroës⁶,
În razele-unui cer de vară,
Sub foi de mirt și aloes?
Poetu-și vede-acolo zorii
Suind ușure, fără norii
Și relele de care suferi.
Iar porumbeii, pururi dragii,
Aduc fecioarelor mesagii,
Cu vorbe dulci, cu flori de nuferi.“

Preferă alții suferinței
O tihnă fără de onoare;
Mi-e gloria ținta dorinței
Și știu că nu-i un drum spre soare.
Alcyonul⁷, când oceanul vuie,
Se teme de furtuna șuie,
Să nu-i destrame somnul blând;
Doar pentru nouri își ia zborul
Spre soare, vremea înfruntând!

(Cartea întâi, I)

(PETRE SOLOMON)

⁵ Vicerege al Egiptului (1813–1894).

⁶ Rege al Persiei (531–579).

⁷ Pasăre fabuloasă care își făcea cuibul chiar pe valurile mării.

COPILĂRIA MEA

*Primus... labor... animos
atque arma videre / Bellantum...*

VERGILIU, *Georgice*.¹

*Iată că totul a trecut... Copilăria
mea nu mai este; parcă a murit,
deși eu trăiesc încă.*

SFÂNTUL AUGUSTIN, *Mărturisiri*

I

Port visuri de războaie în piept nedomolit;
Poet de n-aș fi, numai ostaș m-aș fi dorit.
Că dragi mi-s luptătorii, deloc să nu vă mire!
În muta mea durere, plângând, am socotit
Mai mândru chiparosul ca lauru-n lucire.

Copil, mi-au pus culcușul pe-o tobă soldățească,
Iar apa mea sfințită fu scoasă cu o cască.
La umbra piramidei de arme, un soldat,
Din flamuri sfâșiate ce stau să putrezească,
Pelinci de leagăn mi-a-njghebat.

Prin praf, între chesoane și scânteieri de armă,
M-a dus zeița luptei² în cort, să mă adoarmă;

¹ Primul... lucru... (este) să vezi curajul și armele / războinicilor...
(lat.) Vergiliu, *Georgice* (III, 182-183).

² E vorba de Atena (Minerva).

Culcuș mi-au fost afete de tunuri în măcel;
Iubeam sirepi cu coame fâlfâitoare-n larmă
Și pintenul ce bate în scările de-oțel,

Detunătoare forturi cu greu îngenuncheate,
Eroi cu spada-n fruntea docilelor armate,
Sau santinela-n taina pădurii răzlețite,
Și-n marș batalioane prin târguri depărtate,
Cu steaguri ciuruite.

Am admirat husarul în graba-i de-a ucide,
Punându-și snopi de aur pe piepturi întrepide,
Panașul alb ce-l poartă un lăncier sprintar,
Apoi dragonii care la căștile gepide
Au păr tărcat de tigru și cozi de armăsar.

Și mă-nciudam pe vârstă. În umbra mea obscură
Să cresc! Să se răcească din fierberca lui pură
Tot sângele meu tânăr, spumând la ai mei semeni,
Și să se verse-n luptă pe fierul din armură,
Cu valul roșu-asemeni!

Și invocam războiul cu-ngrozitoare clipe!
Vedeam cu prisosință cum câmpuri prind să țipe
Cu zarvă înmiiată de oameni și de cai,
Cum, clătinând deodată fulgerătoare-arîpe,
Se-ntreciocnesc vrăjmașii-n năprasnicul alai.

Și auzeam și tremur de trâmbiți prin vâlcele,
Lung uruit de care și şuier de ghiulele;
Apoi, lăsând în urmă doar leșuri în mormane,
Vedeam, din vreme-n vreme, izbindu-se-ntre ele,
Sclipinde escadroane!

II

Trecui prin Europa cu gloria, ca vântul,
Mai iute decât viața am străbătut pământul;
Deși copil, ca vârstă, bătrânii se-adunau
În jurul meu s-asculte, și-mi fremăta cuvântul
De-atâtea fapte care în mine se-ntrupau!

Să lupt cu zeci de neamuri aveam eu cutezanța,
Respectul lor de frică îmi depășea speranța;
La vârsta când vrei sprijin păream un protector.
Când pomeneam, în șoaptă, de scumpul nume –
Franța –
Pălea străinul c-un fior.

La insula aceea cu trist trecut m-am dus³.
Întâia treaptă dintr-o cădere-n hău, de sus,
Cenis⁴, al cărui vultur iubește-nalta stană,
Simți, din grota-i veche ce mormăie nespus,
Cum țipă albe ghețuri sub pașii mei în goană.

³ Insula Elba, unde există nenumărate vestigii vulcanice (n.a.).

⁴ Înălțime din Alpi (3170 m) pe sub care trece, printr-un tunel de 12 km lungime, șoseaua ce leagă Lyonul de Torino.

Spre-Adige și spre Arno venii drept de la Ron.
Văzui și apuseanul, mărețul Babilon,
Eterna, vie Romă,-n morminte-ntunecoase,
Regina lumii încă pe prăbușitu-i tron
Cu purpuri zdrențuroase.

Apoi văzui Florența și veselul Turin,
Și Neapole-n miresme de țarm primăverin
Pe care baldachinu-i Vezuviul își răsfrânge,
Ca un gelos războinic, părtaș la un festin,
Ce între flori și-aruncă panașul plin de sânge.

Mi-ntinse, biruită, și Spania cununa.
Trecui Bergarul unde cumplit mugea furtuna;
Mormânt părea, jos, vechiul palat Escorial⁵,
Iar apeductul fruntea văzu că-mi plec întruna,
La chipul său imperial⁶.

Văzui acolo focuri și militare halte,
Cum înnegreau ruine din burgurile-nalte;
Sub corturi sta străvechiul bisericilor prag:
Și râsete cazone, sub sfinte bolți învoalte,
Păreau funebru bocet de vânt purtat, pribeag.

⁵ Reședința regilor Spaniei (la 40 km de Madrid), începută de Juan-Baptist de Toledo și continuată de arhitectul Juan de Herrera (1530-1597).

⁶ Vestitul apeduct roman din Segovia, unde pot fi admirate trei rânduri suprapuse de arcade de granit (n.a.).

III

Din locuri depărtate întors, aduc cu mine
Un vag mănunchi în care sunt licăriri străine.
Visam, de parcă-atuncea, în lunga pribegie,
Am întâlnit în cale fântânile senine
Ce-mbată pe vecie.

Da, Spania mi-arată biserici și-nchisori;
În Burgos, catedrala cu clopotele-n nori;
Vittoria⁷ cu turnuri; Irunul⁸ cu șindriile;
Valladolidul unde-s cetăți de seniori
Cu lanțuri de rugină mâncate și de zile.

Prindea colț amintirea în sufletu-mi de pară;
Mergeam cântându-mi versuri cu inima ușoară;
Iar mama, ce toți pașii în taină mi-a pătruns,
Zâmbea, spunând: „E zâna ce-asupră-i se pogoară,
Și îi vorbește în ascuns!”

(Cartea a cincea, IX)

1823

(IONEL MARINESCU)

PLOAIE DE VARĂ

Păducelul și răsura,
Și cimbura,
Crini și trandafiri, crăițe,
Vara (ce-anotimp superb e!)
Cresc în jerbe:
Flori cu fustele pestrițe.

^{7,8} Orășele din Sicilia și respectiv Spania.

Filomela cântăreață
Se răsfăță
Ciripind la umbră-n crânguri.
Cântecele-și viersuie:
Viersu-i e
Zvonul dulcelui ei gângur.

REMI BELLEAU

O, vino, seara-i răcoroasă,
Și a plouat în zori de zi:
Picioru-ți gingaș de mătășă
Pe mușchiul jilav s-o-nverzi.
În zbor trec paseri, prin poiene,
Zburlindu-și umedele pene...
Blagoslovită zburătoare!
Asculți cum vântul lin murmură,
Privești în cuibu-ți, stropi de bură
Ce pare că-s mărgăritare.

Iar cerul (ploaia nu mai cade)
Albastru va să se-nveșminte;
Purcese huma grea de roade
Și prinsă parcă-n mreji de-argint e.
Părăul pajiștii-n vârtejuri,
Râu pentru un ceas, târăște vrejuri,
Șopârle adormite cară.
Bătând năvalnic la răstoace
El dintr-o pietricică face
Pentru furnici o Niagară!

Rostogolite-n repezi unde
Gângănii fără vâsle nu-și
Mai află adăpost altunde

Decât pe-aripi de cărăbuși;
Se-agață găze ca-n ostroave
Pe ierbi, rătăcitoare nave.
Noroc de soartă că le scoate
Un pai din apele nefaste,
Oprind pe buză de prăpaste
Și plutitoarea lor cetate!

Suvoaiele-au spălat nisipul
Și aburi către soare suie,
Umbrind părelnic zării, chipul,
Și zare parc-ar fi și nu e...
Prin văluri moi ce par să-nșele,
Ca niște năluciri de stele
Se iscă în lumină, vezi-i!
Din ceață, munții; mii de stropi
Sclipesc precum după potop
Pe-acoperișele de-ardezii.

La ceasu-acest pe câmpul jilav
Vom fi noi singuri... Vino! Vrei?
Pe brațu-mi lasă-ți brațul firav,
Să rătăcim pierduți sub tei.
Îi scade soarelui lumina...
'Nainte-a părăsi colina
O clipă plimbă-ți ochii-n jur:
Vezi, cu palate și bordeie
Cum într-același nimb scânteie
Orașul de-aur pe-un cer sur.

Vezi fumul, fir ce se dezleagă
Din hornuri; ceața îl supune!
Acolo-i vreo soție dragă,
Sunt inimi resemnate, bune.
Și viața ce te-ntristă, vai! E
Precum un soare după ploaie.
Vezi dar declinul său diurn:
Cuprins orașu-i de văpăi,
Ferești sclipesc: sunt ochii săi
Părând ochi vii sub frunți de turn.

Vezi curcubeul cum se-ntrupă
Și-n aer se îndoaie; iată-l!
Tezaur scump pe care după
Furtună ni-l păstrează Tatăl.
O, sfere veșnice, mereu
Mi-a dat îndemnuri duhul meu
Aripi la vrun seraf să cer,
Să pot afla spre care lume
Menit e acest arc să-ndrume,
Arc vast al unei punți în cer!

(Cartea a cincea, XXIV)

(ROMULUS VULPESCU)

BALADE
(1823-1828)

LOGODNICA TOBOȘARULUI

Domnului J. F.
Dulce-i moartea care vine
când iubești cu foc!
DESPORTES¹: *Sonet*

„Al Bretoniei Domn-duce
Spre-a purta război vrăjmaș,
La Mortagne din Nantes și-aduce
Din câmpii, munți și preluce,
Gloată mare de ostași.

Sunt baroni leiți de arme,
La cetăți străji de temei;
Șoimi albiți în multe-alarme,
Scutieri, bărbați de arme;
Mi-e logodnicu-ntre ei.

Spre-Acquitania porniră;
Deși-i numai toboșar
Căpitan îl socotiră,
De-al său trup semeț se miră,
Strâns în aurit pieptar.

¹ Philippe Desportes (1546-1606), poet francez, consilier de stat și favorit al regelui Henric al III-lea.

Dar de-atunci, înfricoșată,
M-am rugat cu-atâta dor:
– «O, Brigită preacurată,
Tu să nu mi-l lași vreodată
Fără înger păzitor!»

La duhovnic fui: «Părinte,
Pe ostași tu nu-i uita!»
Și rugându-mă fierbinte,
Lumânări ți-am ars nainte,
Raclă-a sfântului Gildas.

Și fecioarei din Loretta
I-am jurat, în negru-mi chin,
Să agăț sub colereta
Ce-mi ascunde amuleta,
Lanț de scoici, de pelerin.

Nu mi-a scris, că-i prea departe,
Să-mi dea jalei mângâieri;
Ca răvașele să poarte,
Nici vasala n-are carte,
Nici vasalul scutieri.

Azi cu domnul duce vine
Din al bătăliei foc,
Nu-i iubitul meu oricine;
Fruntea-mi naltă sus se ține,
Iar mândria-mi e noroc!

Ducele, după ispravă,
Steag ne-ntoarce zdrențuit;
Hai la porți fără zăbavă
Să priviți alaiu-n slavă
Și pe prinț, și pe iubit!

Sărbătoare-i, și se vede
Calu-i cu cioltar bogat,
Cum nechează,-n loc nu șede;
Scuturând din cap purcede
Cu penaj împurpurat!

Vă gătiți, surori, să-mi vază
Toți erou-ntre-eroi,
Toba cum îi scânteiază,
Cum sub mâna lui vibrează
Și bat inimile-n noi!

Să-l vedeți, ca-ntr-o poveste,
Mantă scumpă îi țesui.
E frumos și drag îmi este!
Poartă, cu sclipiri celeste,
Păr de cal pe coiful lui!

Dar țiganka ticăloasă
După-un stâlp m-ademeni,
Zicând (Pronie miloasă!)
Că-n fanfara maiestoasă
Lipsă-un toboșar va fi.

Eu mă rog și cred, tăcută!
Ea, cu mâna-ntinsă drept
Către-o groapă cu cucută
Mi-a rânjit – năpărcă slută –
Și-a spus: «Măine-aici te-aștept!»

Zburați, gânduri de tristețe!
Iată tobele vuind.
Doamne cu extaz pe fețe,
Corturi roșii cresc semețe,
Flori și steaguri fâlfâind.

Vine-alaiu-n șiruri groase.
Sulițași bat talpa grea;
Sub stindarde unduioase,
Trec baronii în mătase,
Cu tichii de catifea.

Iată cleru-n patrafire;
Crainicii pe bidivii.
Toți, de la strămoși citire,
Poartă herb de stăpânire,
Pe pieptare semne vii.

Templieri cu armuri persane
Trec – temuți de iad – și ei;
Cu-alebarde, iatagane,
Din Lausanne arcași, coloane,
Îmbrăcați în fier și piei.

Uite ducele; scânteie
Flamuri peste armăsari;
Trec și ultime crâmpoie
Din captivele trofee...
Iată-i și pe toboșari!..."

Spuse; cu-ochii – rătăcită –
Rândurile-a străbătut;
Apoi cade ca trăsniță,
Rece, moartă, împietrită...
Toboșarii au trecut.

(VI)

18 octombrie 1825

(IONEL MARINESCU)

ZÂNA ȘI PÉRI*

*Hoinarele lor umbre în treacă prin frunziș
Vor fremăta; pe vânturi și nouri în suiș
Vedea-vei cum coboară; sau din adâncul mării
Nălțându-se ca visul, lucind în largul zării.
Iar glasul, veșnic dulce, suav, tânguitor,
Ți-o mângâia auzul trezit de zborul lor.*

ANDRÉ CHÉNIER¹

I

Păziți-vă de duhuri, copii, dac-ați muri,
Ca sufletul cărarea spre cer să n-o coboare!

* La orientali, geniu (duh), în general bun.

¹ André Chénier (1762–1794), poet francez, mort pe eșafod în timpul revoluției.

Un înțelept, odată, demult îmi povesti:
Scăpând, un pâlc de demòni, din veșnica dogoare,
Decât proscrisu-Arhanghel mai mici rebeli aci,
Pe lut unde-i momeste foc, aer sau vâltoare,
Așteaptă ziua-n care Isus va reveni.
Sunt duhuri alungate din oștile cerești,
Cu voci atât de blânde de parcă-s îngerești.
Voi mii de ani afară din rai ați sta,-n surghiun,
Târâți în purgatoriu, copii, de le-ascuțați!
De unde știu această legendă nu-ntrebați,
O povestesc părinții, la rândul meu v-o spun.

II

PÉRI

Suflet fraged, unde vrei să zbori?
Vino, de palatu-mi să ai parte,
Lasă calea cerului, cobori;
Ah, te-ai pierde dincolo de nori
Nou-născut ce-n pripă treci în moarte!

Vei putea să mi te joci oricând
În grădini cu roadă aurită;
Din lăcașu-mi zâmbitor, curând,
Vei vedea pe mama ta plângând
Lângă leagănul tău cald, sfârșită.

Vei putea să mi te joci oricând
În grădini cu roadă aurită;

Din lăcașu-mi zâmbitor, curând,
Vei vedea pe mama ta plângând
Lângă leagănul tău cald, sfârșită.

Dintre Péri cea mai mândră par;
Am surori, în răsărit, regine;
Printre ele, scânteind, răsar,
Ca-ntre flori corola ta de jar,
Ce-o culegi visând iubiri senine.

Cu mătase fruntea-mi înfășor;
Mâinile-au rubine pe brățară;
Când desfășur arzătorul zbor,
Aripi roșii în rotirea lor
Îmi rostogolesc trei ochi de pară.

Mult mai alb decât un vâl de nea,
Trupul meu nu știe ce-i paloarea;
Fără strai, oriunde-l vei vedea,
Strălucește-ntocmai ca o stea
Și-n miresme te-o-mbăta ca floarea.

ZÂNA

Eu sunt zâna. Vino, tu, copile!
Eu domnesc departe, pe-un liman
Unde-n calda undă-a blândeii zile

Se scufundă astrul de mărgean.
În Apus popoare mă slăvesc:
Aburii în cer se auresc,
Când ușor, în treacăt, îi ating;
Sunt crăiasa umbrelor din stele
Și-mi clădesc fantastice castele
Printre norii ce-n amurg se sting.

Diafană-i àripa-mi subțire;
Cetele silfidelor mlădii
Parcă-mi văd pe umeri, în plutare,
Două raze albe argintii.
Mâna mea lucind a trandafir;
Mi-e răsuflul parfumat zefir
Ce se plimbă, în amurg, pe șes;
Părul meu e noapte luminoasă,
Pune gura mea melodioasă
Un surâs în orice cânt ales.

Peșteri am de scoici multicolore,
Corturi eu din ramuri verzi îmi fac;
Leagăn mi-s frunzarele sonore,
Valurile mărilor hamac.
Hai cu mine, umbră, să-ți arăt
Unde-aleargă norul de omăt,
Din ce zare râurile curg;
Vino, însoțește-mă oriunde,
Dacă vrei cu mine a pătrunde
Glasul păsărilor în amurg.

III

PÉRI

Țărm mi-e Răsăritul, meleag plin de splendoare,
În care, ca un rege în cort e mândrul soare!
Acolo discu-și plimbă pe cerul veșnic pur.
La fel, purtând emirul bogatei țări străine
 În viers de flaute divine
Plutește-o luntre de-aur pe-o mare de azur.

Îmbelșugate daruri tot Orientul poartă;
În orice altă climă printr-o fatală soartă,
Cresc roade dulci și-amare în stranii îmbinări;
Dar Asiei îi dote, privind-o, Domnul Sfântul
 Mai multe flori pe-ntreg pământul,
Mai multe stele-n ceruri, mai multe perle-n mări.

Regatul meu se-ntinde din catacombe sfinte,
Părând că-s munți, dar nù sunt decât străvechi morminte,
La zidul ce oprește popoarele din mers
Și care ca o brână, strâns tot Chitaiu-l leagă,
 Păzind o-mpărăție-ntreagă
Ca o străină lume ivită-n univers.
Eu am cetăți imense că nu le mai știu șirul,
În șes de flori Lahore¹, Golconda² și Cașmirul³,

¹ Oraș în Pendjab.

² Numele vechi al orașului Haiderabad, în India, vestit centru al șlefuitorilor de diamante.

³ Stat hindus în munții Himalaia, renumit pentru șalurile sale.

Damascul⁶ cel războinic, regatul Ispahan⁷,
Bagdadu-n metereze, ca-n platoșe trufașe
 Și-Alep⁸ cu zvonuri uriașe
Păstorului pârându-i un clocot de ocean.

Maîsur⁹, ca o regină, pe tron domnește-n pace;
Zbârlindu-și mii de turnuri, Medina – mii de ace –
Cu turlele-i de aur, cu chioșcuri strălucind
E parcă-o oaste, care, oprită în câmpie,
 Printre mari corturi, cu mândrie,
Înălță o pădure de sulii ce s-aprind.

În larg deșert, ai spune că Teba, încă dreaptă,
Poporul, stins de veacuri, și astăzi și-l așteaptă.
Madras cuprinde două cetăți pe-al său hotar.
Departe luce Delhi, oraș fără pereche
 Și sub măreața poartă veche
Cu turnurile-n spate trec elefanții rar.

Copile, vin' să mergem printre minuni superbe,
Pe-aceste streșini pline de flori ca niște jerbe,
Prin tabere arabe ce-alături pribegesc,

⁶ Capitala Siriei, celebră în trecut pentru fabricarea săbiilor de oțel.

⁷ Vechea capitală a Persiei.

⁸ Oraș în Siria, cunoscut pentru stofele și covoarele sale.

⁹ Maîsur (Misora) – oraș în India.

Vin' să privim cum galeș dansează baiadere
Spre înserat, când dromadere
Lângă izvoare-n oaze, trudite se opresc.

Sub verzi smochini, acolo, sub sicomori de aur,
Lucește-un turn de staniu pe minaretul măr;
Pagoda-i din ivoriu cu vârf trandafiriu;
De porțelan e turla cu clopote-aurite
 Și-n jonci¹⁰ de-azur ușor umbrite
Stă palanchinul roșu cu vâlul argintiu.

Voi da în lături ramul platanului ce-ascunde
Sultana visătoare când intră goală-n unde;
Vin' să nu dăm uitării, pe-un drum fără popas,
Fecioara ce, sfioasă, deschide ușa-n noapte
 Și-ascultă-n briza dulce șoapte
Mai dragi decât îi pare-al măiestrei păsări glas¹¹.

Fu Orientu-al lumii eden odinioară.
În trandafiri îl scaldă eterna primăvară
Și-această emisferă e-un vesel paradis,
Surăde-n jurul nostru plăcerea să ne-alinte;
 Tu, care gemi, hai înainte,
De ceruri ce-ți mai pasă, când raiul ți-am deschis?

¹⁰ Corabie cu pânze folosită în Extremul Orient.

¹¹ Aluzie la o varietate de pițigoi din Bengal luat drept o pasăre cântătoare.

ZÂNA

Înnegurat, Apusul mi-e patria voioasă
Schimbându-și, sus, în aer, făptura vapoasă
Plutește-un nor ca neaua și-ades, din depărtări,
Un muritor cu fruntea când radiind, când sumbră
Urmând un gând, plângând vreo umbră,
Stă contemplându-l în visări.

Căci inima rănită își află blânde leacuri
În legănări de codri, în ceața de pe lacuri,
În munții unde veșnic par ierni că s-au oprit,
În steaua ce, asemeni speranțelor stinghere,
Apare-atunci când ziua pierе
Unind amurg cu răsărit.

Ți-o pune cerul nostru peste dureri maramă,
Copil răpit de Domnul și jeluіt de mamă!
Hai, vin': ecoul văii, suspinul de pârău
Și glas de vânt, cu glasul pădurii când se-mbină,
Îți va părea că-i șoapta lină
Din cântul leagănului tău.

De-al zărilor albastre cerc monoton ai frică!
Largi neguri, aburi, norul ce tunete-l despică;
Pe cerul nostru astrul ivit îl îmblânzesc;
Iar ochii văd în zare cețoasele fantasme,
Precum corăbii ca din basme,
Ce din străine lumi sosesc.

Mari vânturi, pentru mine, pe mările-n furtună,
Învârt văzduh și apă în trombe ce detună;
Se frânge vijelie la cântecul meu clar,
Și, gleznele-aurindu-mi, un curcubeu din munte
 Azwârle-o sidefie punte
 Peste cascade de cleștar.

În maura Alhambră¹² portice zvelte-am, iată,
Și de bazalt sunt stâlpii în grota-mi fermecată,
De care-și sparge marea Hebridă negrul val;
Pescarul, rege-al mării, l-ajut să-și facă-n grabă
 Fumegătoarea lui cocioabă
 Pe zidul vechi al lui Fingal¹³.

Stârnind a nopții spaimă cu-aurora-nșelătoare
La glasul meu, adesea, un meteor, apare,
Încrucișează snopii de vâlvătăi în joc;
Iar pe-nclinata stâncă, sus, vânătorul crede
 Că o cometă-aprinsă vede
 În mări scăldându-și limbi de foc.

Vin', suflète,-ale mele surori supus te-or face,
Cu spiriduși vom umple vechi mănăstiri posace;
Te-or însoți, la glasu-mi, pitici și uriași,
Vin', tulburând cu cornul tău munții mei, bătrânii,
 Să duci în miez de noapte câinii
 Vânând prin codri ca hăițași.

¹² Alhambra din Grenada pare să aparțină mai degrabă imperiului zânci (Péri).

¹³ Erou legendar scoțian, care ar fi trăit în secolul al III-lea, cântat în poemele atribuite lui Ossian.

Tu vei vedea baronii în turnuri feudale,
Cum în genunchi dezleagă la pelerini sandale,
Cu vechi blazoane sumbrul crenel împodobit;
Și cum pentru frumosul ei paj o castelană
Mereu imploră o icoană
Pe un vitraliu aurit.

Prin gotice biserici, noi, pururi musafirii,
În naose sonore intra-vom cu zefirii;
Când luna argintează un plop foșnind domol,
Păstorul vede-n aer, în mistice litanii,
Cum zburdă corurile stranii
Tot dând clopotniței ocol.

De câte vrăji Apusul se-mbracă într-o clipă!
Vin', cerul e departe și-i slabă-a ta ăripă!
Tu uită-n țara noastră un tragic drum fatal,
De farmec chiar și locuri sălbatice se-ncarcă;
Străinului mai dragi i-s parcă,
Decât tărâmul său natal!

IV

Și șovăia copilul și fără-mpotrivire
Chemarea-aceilor duhuri o asculta supus;
Părea pământu-n urmă mai plin de strălucire!
Și dispăru, deodată, din slaba lor privire...
El ceru-ntrezărise, sus!

iulie 1824

(XV)

(IONEL MARINESCU)

ORIENTALE

(1829)

CLĂR DE LUNĂ

*Per amica silentia lunae*¹.
VERGILIU

Era senină luna și se juca pe valuri –
Fereastră-i larg deschisă la briza nopții-adânci,
Privea sultana marea cum se izbea de stânci
Cu fir de-argint tivindu-și cernitele ei maluri.

Vibrând, deodată-i scapă din mâini a ei gitară.
Ascultă... Vagi ecouri de zgomot somnoros.
Despică, grea, o navă turcească dinspre Cos²,
Arhiplagu-elenic cu vâsla ei tătară?

Sunt cormoranii sprinteni, ce rînd pe rînd se-afundă
Și se stropesc pe aripi cu perle străvezii?
Ori duhul rău e care, cu șuiere zglobii,
Crenelele cetății în mare le scufundă?

Dar cine-agită valul aproape de harem?
Nu-i cormoranul negru, de ape alintat,
Nici pietrele din ziduri, nici zvonul cadențat
Al vasului ce trece cu vâslele-i ce gem.

¹ În mijlocul liniștii prictene a lunii (lat.).

² Insulă în Marea Egee, patria lui Hippocrate.

Sunt saci³ greoi din care suspine vin spre maluri
Și ai vedea, cătându-i, în marea călătoare,
Că-nchid în ei o formă umană, mișcătoare...
Era senină luna și se juca pe valuri.

2 septembrie 1828

(X)

(IONEL MARINESCU)

BĂTĂLIA PIERDUTĂ

*Sus, pe Măgura din zare,
Urcă el cu lancea-i mare,
Sprijin brațelor lui grele;
Oastea i s-a risipit
Și din cortul năruit
Cad fâșii de catifele.*

EM. DESCHAMPS¹: *Rodrig In timpul bătăliei*

„Allah! cine-o să-mi deie măreța mea armată,
Emirii, călărimea de sânge însetată,
Și cortul drag și, dulce privirii, largul șes,
Ce aprindea în noapte lumină de lumină,
Încât părea că bolta pe neguri de colină
Lasă să plouă stele-ades?

³ Aluzie la cadănele prinse-n adulter, care erau înecate.

¹ Emile Deschamps (1791–1871), poet francez, unul dintre primii reprezentanți ai romantismului.

Cine-o să-mi deie beii ce fluturau turbane?
Timarioții² mândri, sfidând oștiri dușmane?
Țarcații hani sau iuții și aprigii spahii?
Și beduinii negri de lângă piramide,
Ce-nfricoșau c-un rânjet țărăncile timide
Și-ntărau sirepii să zboarc pe câmpii?

Subțiri în glezne, caii cu ochii de jărat,ic,
Zburând precum lăcuste prin coptul grâu molatic,
Și-n lung brăzdând câmpia, nîcîcînd n-am să-i mai vîd,
Nici trupele ce moartea le-a micșorat zadarnic,
Pe noi batalioane căzînd ca norii-amarnic,
Fîcînd ca trîșnetul prîpîd!

Sunt morți; scîldate-n sînge-s cioltarele frumoase;
Pe crupa lor roșcată vezi pețe sîngeroase;
Un pînten de s-ar roade pe șoldul lor rotund,
Tot n-ar putea la goană să le trezească pașii,
Înșîși rămîm în preajmă stîpînii tari, ostașii
Ce-n umbra lor aflară-n amiezi popas profund!

Allah! cine-o să-mi deie oștirea neînvînsă?
Privește-o, zace toată pe câmpul larg întînsă,
Ca aurul pe lespezi zvîrlit de-un om bogat.
Cum! Cai și cavalcade arabe și tătare,
Galopuri și turbane, stîndarde și fanfare,
S-au stîns de parc-aș fi visat!

² Rîzboinici viteji recompensați cu feude militare de cîrmuitorii
împeriului otoman.

O, bravi soldați și caii lor credincioși întruna!
Azi n-au aripă la glezne și nici în voci furtuna.
Uitară frâu și săbii în prada crudei sorți.
De leșuri grămadite e plină-ntreaga vale.
Și pentru lungă vreme va fi un câmp de jale.
Acuma-i iz de sânge: iar mâine e de morți.

Cum! ieri era o oaste și azi e doar o umbră!
Din zori ei se bătură și până-n noaptea sumbră,
Grăbiți ca să ajungă-n fatalul lor ocol.
Lințoliul negru-al morții pe zare se desface,
Sunt morți vitejii. - Acuma se odihnesc în pace,
Iar corbii-ncep să vină-n stol.

Prin negrele lor pene își trec întruna ciocul,
De pe pleșuve creste, din codri, din tot locul,
Aleargă; rup în voie oricare stârv din jur;
Și-această oaste, dârză-n suprema-nvăpăiere,
Această oaste n-are fărâma de putere
Cât să alunge corbii, să sperie-un vultur!

De-aș mai avea oștirea cu falnicul ei nume,
Aș cuceri, acuma, cu ea întreaga lume;
Le-aș da în stăpânire toți regii inamici;
Mi-ar fi de-a pururi soră, iubită și soție.
Dar ce va face moartea în stearpa-i gelozic,
Cu adormiții șoimi voinici?

Cum n-am fost eu lovitul! De ce, sub aspră mână,
Nu mi-a căzut turbanul cu capul în țărână!
Ieri mai eram puternic; trei tineri ofițeri,
În șaua lor tigrată, și-n împietrire trează,
La cortul meu de aur, afară puși de pază,
Purtau trei tuiuri smulse din cozi sirepe, ieri.

Băteau, ieri, tobe sute, la trecerea-mi semeată,
Și zeci de agi cu spaimă privindu-mă în față,
Își încruntau sprânceana-n palate tremurând
Și-n loc de mortiere, la prorc-aveam culcate
Neprețuite tunuri scrâșnind pe patru roate,
Cu-ai lor tunari englezi la rând.

Ieri, mai aveam castele, orașe-aveam mărețe,
Vindeam mii de grecoaice evreilor în piețe;
Aveam mari arsenale, haremuri fel de fel.
Azi, despuiat, înfrântul proscrierii funeste,
Eu fug... Din tot imperiul nimic, vai, nu mai este.
Allah! nu-mi mai rămâne un turn sau un crenel!

Eu, pașă cu trei tuiuri, vizir al țării noastre!
Să-alerg spre zarea largă-a colinelor albastre,
Fugar, cu ochi de spaimă, aproape un sărac,
Ca hoțul ce s-ascunde, de frică, în tenebre,
Și parcă-ntrezărește spânzurători funebre
Pe drum, în orișice copac!“

Aşa Reşid³ vorbise când l-a lovit năpasta.
Cu mii de greci plătirăm, noi, sărbătoarea asta.
Fugea vizirul singur, peste măcel, spre zări.
Ştergea, pe gânduri, lama turcească, înroşită;
Doi cai băteau alături, pământul sub copită
Şi le suna în coaste lugubre, goale scări.

7-8 mai 1828

(XVI)

(IONEL MARINESCU)

COPILUL

Pe-aici trecut-au turcii. Ruină, jale, piatră.
Chios, cu vii vestite, e-o insulă deşartă.
Erau pe-aici alei, umbrare,
Şi-n valurile mării la Chios se-oglindeau
Podgorii şi palate, iar seara se vedeau
Dansând uşor pe ţarm, fecioare.

Totu-i pustiu. Dar nu. Sub ziduri negre-un prunc,
Un grec cu ochii limpezi de un albastru-adânc,
Plecând întristatu-i căpşor.
Ca adăpost şi sprijin avea un păducel,
Cu-o floare mare, albă, scăpată ca şi el
Din iureşul pustiitor.

³ Aluzie probabilă la Mustafa Reşid Paşa (1802-1862), care-l urmăreşte pe Ali Paşa în expediţiile împotriva elenilor, în guvernarea Moreei şi la vizirat.

Copil desculț ce umbli pe stânci cu colții aspri,
Ce-ar trebui să-ți dăruie ca-n ochii tăi albaștri
Cât unda și cerul de mai,
Un fulger să-ți alunge, cu joc și fericire,
Toți norii de pe-azurul din umeda-ți privire,
'Năltându-ți căpșorul bălai?

Ce vrei, copile, spune-mi, ce vrei ca să-ți ridici
– Uitând o clipă jalea – pe umerii tăi mici
Acele plete lucitoare,
Ce nemiloase foarfeci nicicând n-au cunoscut
Și răvășite astăzi pe frunte ți-au căzut,
Cum cade salcia plângătoare?

Ce poate să-ți alunge cețoasa deznădejde?
Să-ți dau un crin albastru ca ochii tăi – ce crește
Pe lângă fântâni, în Iran?
Sau fructul tubei – arbor gigantic, legendar,
A cărui umbră deasă n-o trece-un armăsar
Nici într-o sută de ani?

Ca să-mi surâzi, vrei poate o pasăre să-ți caut
C-un viers atât de dulce, parc-ar avea un flaut
Ori țiteră ascunsă-n gușe?
Ce vrei? Un fruct, o floare, vrei pasărea măiastră?
– Ba vreau – mi-a spus copilul, rotind privirea-albastră –
O pușcă și cartușe!

(XVII)

(VERONICA PORUMBACU)

EL

*Eram uriaș atunci și înalt
de o sută de picioare*

BONAPARTE

I

El veșnic! Pretutindeni! Înflăcărat sau rece,
Îmi urmărește pasul și gândul mi-l petrece.
El toarnă-n al meu suflet elanul creator.
Eu tremur, și pe buze îmi vin mereu cuvinte,
Când marele lui nume cu nimburi-s sfinte
În versurile mele apare-nălțător.

Acolo-l văd cum drumul obuzelor deschide¹,
Ici, masacrând poporul sub râvne regicide;
De la tribuni puterea smulgând-o, brav soldat,
Acolo, consul tânăr, slăbit de insomnie
Când visuri de imperiu îi țin tovărășie,
Și pal, sub păru-ntunecat.

Apoi, puternic cezar, al cărui cap se-nclină
Când lupta o conduce de sus, de pe colină,
Făgăduind onoruri ostașilor voioși,
Făcând spre tunuri semne cu sânge să-mproaște moarte,
În mii și mii de inimi el inima și-o-mparte,
Senin și grav c-un fulger în ochii luminoși.

¹ Aluzie la lupta de la Toulon.

Apoi captiv, sub aspre batjocuri nencetate,
Cu brațele în cruce pe pieptu-i ce se zbate,
În gheara unor brute lipsite de simțiri,
Învins, pleșuv, plecându-și înnourata frunte,
Plimbând pe stânci pe care furtunile sunt crunte,
Un veșnic vifor de gândiri.

Cât e de mare-acolo când, frânt din înălțime,
Jignit de temnicerii britanici cu cruzime,
În sfânt chin își călește iar dreptele lui legi,
Când două lumi nu suflă sub pasu-i care-nvie
Și în exil la Sfânta Elena,-n agonie,
Se-nnăbușă în cușca menită lui de regi!

Cât e de mare-n ceasul când viața i se curmă,
Când lacrima ce-i cade e cea mai de pe urmă!
El își evocă oastea, cu doliul ei târziu,
Ostașilor se plânge că singur o să moară
Și, îmbrăcând drept giulgiu mantaua militară,
Din tabără trece-n sicriu!

II

La Roma, unde ține-a senatului conclavă,
La Elba cu munți negri și albi, zăpezi sau lavă,
La vesela Alhambră, Kremlinul cel cumplit,
El este pretutindeni! La Nil îmi reappare.
Egiptul strălucește de-a zorilor splendoare;
Imperialu-i astru se-nalță-n răsărit.

Înflăcărat de glorie, știind cununi s-adune,
Uimî țara minunii, el însuși o minune.
Bătrânii șeici adoră emirul nou, prudent,
De armele-i cumplite poporul are teamă;
Iar triburile toate în uluiri l-aclamă
Ca pe-un profet din Occident.

Araba feerie legenda i-o sporește;
În orice cort povestea de glorie trăiește.
Tot beduinu-l are tovarăș fără preț;
Privind spre țărmul nostru, copiii nebunatici
După franceza tobă bat pașii lor sălbatici,
Iar cai focoși nechează la numele-i măreț.

Adesea vine, parcă, pe volbura numidă,
Ca pedestal luându-și chiar marca piramidă,
Privește nisiposul ocean cu largi pustii.
Acolo, marea-i umbră ieșind din groapa goală,
Vreo patruzeci de veacuri mărește iar le scoală
Să intre-n alte bătălii.

El strigă: „Drepti!“ și urcă toți secolii să-l vadă
Și cei ce poartă sceptru, și cei ce poartă spadă,
Satrapii, faraonii și magi, poporul mut;
Reci, colbăși sau țepeni îi numără de-a rândul;
Toți frunții lui sublime se-nchină adorându-l,
Pe-al timpurilor rege slăvindu-l ca-n trecut.

Sub pașii celui care își veșnicește chipul
Un monument e totul; atinge-acum nisipul.

De-Asiria nu-i pasă că va pieri sub val,
Că vântul îi sleiește arîpile, nu-i pasă!
Pe mișcătoarea frunte-a pustiei urme lasă,
Etern, picioru-i colosal.

III

El a unit, prin pasu-i, istoria și versul.
Nu pot să mișc, din nimbul ce-mbracă universul,
Nimic fără să-ntâmpin iar numele lui sfânt.
Când îmi apari, te mustru sau îți ridic altarul,
Iar cânturile zboară pe buzele-mi ca jarul,
Napoleon! Ești soare, și Mëmnon² eu îți sunt!

Tu, heruvim sau dèmon, domîni epòca noastră!
Vultùrul tău ne duce spre gloria măiastră.
Te regădesc oriunde cu ochiul meu pribeag.
Oriunde, tu, din cadre, ți-arunci măreața umbră;
Napoleon, făptură când strălucind, când sumbră,
Sus, pe al veacurilor prag!

La fel, când tot tărâmul Vezuviului îl vede,
Străinul ce din Neapol spre Portici³ purcede,
Când tulbură cu pașii grăbiți și visători
Ischia⁴ cu miresme și undele-i gingașe

² Rege al Etiopiei, fiu al zeiței Aurora, răpus de Ahile. Statuia lui cânta la răsăritul soarelui. Vezi și p. 56, n. 2.

³ Oraș situat la poalele Vezuviului, pe locul fostului oraș roman Herculaneum.

⁴ Insulă vulcanică în golful Neapole.

Al căror zvon ca viersul sultanei pătimașe
Îți pare-un glas ce zboară printr-un noian de flori;

Când el se plimbă-n Paestum⁵ cu-auguste colonade,
Când la Puzzoli⁶-ascultă un ritm de serenade
Și tarantela-n zvâcnet pe sub un zid toscan;
Când el trezește-n treacăt mumia împietrită,
Pompeiul, azi pustie cetate adormită,
Cândva, distrusă de vulcan;

Și când, la Posilippo⁷, în luntrea ce se-avântă,
Un marinar din Tasso și din Vergil îi cântă;
Sau trece pe sub arbori, prin iarbă, dus de pași,
Mereu, mereu din câmpuri și ape nesfârșite,
Din piscuri, de pe maluri sau insule-nflorite,
El vede-n fum, în zare, cernitul uriaș.

decembrie 1828

(XL)

(IONEL MARINESCU)

⁵ Oraș vechi, situat pe malul golfului Salerno (la 95 km de Neapole), unde se află ruinele templului lui Neptun.

⁶ Oraș și port italian.

⁷ Munte lângă Neapole, unde se află monumentul numit mormântul lui Vergiliu.

FRUNZE DE TOAMNĂ

(1831)

*

*

*

*Data fata secutus.*¹
DEVISE DES SAINT-JOHN

Veac nou, de doi ani! Roma lua locul mândrei Sparte,
Napoleon, spre culmea-i mijea sub Bonaparte²,
Și masca-ngustă-a celui ce consul-prim era,
Împărăteasca frunte acum o sfărâma.
În Besançon, pe-atuncea, vechi, spaniol oraș,
Zvârlit ca o sămânță ce vântului o lași,
Unind bretonul sânge cu cel loren în el,
Ieși un prunc – privire și glas n-avea defel;
Livid ca o himeră și neluat în seamă,
Uitat de toți, afară de multiubita-i mamă,
C-un gât fragil de lujer și trupul pirpiriu,
Sta scris ca micul leagăn să-i fie și sicriu.
Acest copil ce viața-l ștergea din cartea ei
Și pe-ale cărui zile nu se punea temei,
Sunt eu. –

O să vă spună, cândva, a mea simțire
Ce lapte pur, ce grijă, ce doruri, ce iubire
S-au revărsat asupra-mi, nevolnic socotit,

¹ Urmându-mi soarta dată mie (lat.) (*Eneida*, I, 382). Deviza unei familii nobile din Anglia, Saint-John.

² Anul 1802 marchează o importantă etapă în ascensiunea lui Bonaparte. Prim-consul (1799), este reales din nou pentru zece ani la 8 mai 1802; iar la 2 august este numit consul pe viață cu puteri întărite. Ascensiunea la Imperiu nu va avea loc decât la 18 mai 1804.

Din partea mamei care adesea s-a jertfit,
Ea, îngerul ce, fără vreodată să aleagă,
La trei copii își dete iubirea ei întreagă!

Iubirea mamei! nimeni n-o uită cât trăiește!
Anafură ce Domnul o-mparte și-o-nmulțește!
E masa-n veci servită-n căminul părintesc!
O dăruie oricărui, și-ntreagă-o dobândesc!

Îmi voi aduce-aminte în nopți întunecate,
Și-ajuns la bătrânețe, le-oi povesti pe toate,
Cum a putut destinul de glorii și teroare
Prin pasul lui să pună pământul în mișcare,
Și-n suflu-i de furtună pe veci să mă răpească,
Făcând copilăria-mi pe vânturi să plutească.
Căci dacă bate vântul și valul îl frământă,
În ritm cu el oceanul înfuriat se-avântă,
Purtând printre vârtejuri și nave cu trei punți,
Și frunzele din pomii ce cresc pe țarm, mărunți!

Acum sunt încă tânăr, dar multe mă-ncercară³,
Am amintiri ce-n suflet lungi dăre îmi lăsară,
Că poți citi trecutul și clipele lui grele
Pe zbârcitura frunții și-n gândurile mele.
Desigur că bătrânul, nenflăcărat și chel
Dezamăgit de viață și fără nici un țel,
Se sperie când vede – abis ascuns de spume –
În cugetu-mi gândirea trăind ca și o lume,

³ Aluzie la moartea mamei sale (1821), a primului fiu (1823) și a tatălui său (1828).

Întreaga suferință și tot ce-am încercat,
Tot ce minciună fuse, ca fructul lepădat,
Fugarii ani pe care zadarnic îi rechem,
Iubiri și tinerețe pierite sub blestem,
Și, chiar de sunt la vârsta ce speră, crede-n vise,
Mi-e inima o carte cu paginile scrise.

De-mi zboară-ades din cuget și gânduri, și cadențe,
Și cântece pe care le-arunc în lume-n zdrențe,
De vreau s-ascund iubire, și chin, și nenorocuri
Într-un roman ironic în care pun batjocuri,
De-ncerc să zgudui scena⁴ prin largă fantezie,
Și-n ochii unui public ales pun cu tărie
Să se ciocnească oameni ce-și seamănă prea bine
Iar ei grăiesc prin glasu-mi și viață au prin mine;
De-i fruntea mea cuptorul în care al meu gând,
Topește bronz în versuri ce clocotesc fierbând,
Și-n ritm adânc îi toarnă molaticul mister
De unde iese strofa cu-aripile spre cer;
E că mormânt, iubire, și glorie, și viață,
Și unda care fuge și-i alta iar de față,
Tot suflul, toată raza, ce-i bine, ce-i fatal,
Vibrează-n al meu suflet cu luciu de cristal,
Cu mii de voci pe care Stăpânul ce-l ador
L-a pus în centrul lumii ca un ecou sonor.

Trecui prin zile rele, curat, mereu senin,
Necunoscându-mi ținta, știind de unde vin,
Furtuna din partide cu vântul ei de foc

⁴ Aluzie la teatrul său, mai ales la drama *Hernani*, reprezentată la Comedia Franceză (25 februarie 1830), care a avut un succes răsunător.

M-a zguduit, dar unda-mi nu s-a-ntinat de loc,
Nimic murdar în mine nu am, noroi impur,
Ce vântul își așteaptă se-mproaște în azur.

Eu după cântec, însă, ascult, mereu contemplan,
Pentru-mpărat, învinsul, ridic în umbră templu,
Iubind dârz libertatea cu florile ei noi
Și tronul cu dreptatea, și regele-n nevoi⁵;
Fidel aceluși sânge lăsat în neprihană
De tatăl meu ostașul, de mama vandecană⁶!

23 iunie 1830

(I)

(IONEL MARINESCU)

CÂND INTRĂ COPILAȘUL

Când intră copilașul e răs și bucurie
Și dulcea lui privire se oglindește vie
 În ochii tuturor.
Și cea mai tristă frunte și mai împovărată
Se descrețește, pruncul curat când se arată
 Zâmbind gănguritor.

De-i primăvară-n floare sau de-i noiembrie-afară
Și ne-ncălzim cu toții la flacăra sprințară
 În sobă scăpărând,

⁵ Aluzie la încercările suferite de regalitatea franceză în trecut sau, poate, la nenorocirile personale ale lui Carol X (moartea ducelui de Berry, în 1820).

⁶ Victor Hugo a insistat adeseori asupra acestei „fidelități” față de memoria alor săi: prin tată, „vechi soldat”, simpatiile-i merg alături de Revoluție și de Imperiu; prin mamă, „vandecană”, alături de monarhie.

Copilu-aduce viața cu el, ne luminează
Și-l alintăm și râdem, iar mama-l priveghează
Cum calcă, tremurând.

Ades privind în sobă, al flăcării răsuflet
Vorbim de cer, de țară, poeți, sau de vreun suflet
Ce-și 'nalță ruga sus.
Când intră el, adio și patrie, și slavă
Și toți poeții lumii! Și vorba noastră gravă,
Zâmbind, i s-a supus.

O, dacă aurora, când noi visăm în noapte
Și ascultăm cum unda prin trestii plânge-n șoapte
Și-aprinde-al ei fanar,
Lumina ei deodată deșteaptă vii fanfare
De clopote și păsări țâșnesc din zare-n zare
Pe-al câmpului chenar.

Tu, prunc ești aurora, iar sufletul meu parcă
E-un câmp cu flori ce-n viață să-și dăruie încearcă
Miresmele lui vii;
Sunt codrul, ale cărui crengi sumbre, noduroase,
Ți-mpărtășesc doar ție dulci murmure duioase
Și raze aurii.

Frumoșii-ți ochi, cu-atâtea lumini suave, sfinte,
Mănuța ta curată și veselă, cuminte,
Nu știu să facă rău;

N-ai bălăcit în mâlul lumescului coclaur
Copil bălai, sfânt înger frumos, un nimb de aur
Purtând pe capul tău!

Ești printre noi, columba tronând pe arca sfântă;
Picioaru-ți încă tânăr, prin țărână nu se-mplântă.

Porți aripi de azur;

Întreaga lume-ți pare că e-o-ntrebare vană,
În trup și-n suflet totul e fără de prihană.

Nimic nu ai impur!

Cât de frumos e pruncul zâmbind cu voie bună;
În buna lui credință vrea parcă tot să-ți spună

Prin lacrimile lui.

Uimit, privirea dulce în jurul lui rotindu-și
Și sufletul lui fraged, și gura dăruindu-și

În sărutări, oricui.

Prieteni, frați și înșiși dușmani fără tăgadă
Ferește-i pretutindeni în viață să nu vadă,

O, Doamne sfânt și viu,

Nici cuib fără de păsări, nici stup făr' de albine,
Nici vară fără pajiști cu roși flori, divine,

Și nici cămin pustiu.

(XIX)

(LAZĂR ILIESCU)

PAN

„Ολος νδρος, δλος φως, δλος αφθαλμς“¹

CLEMENT DIN ALEXANDRIA²

Când unii spun că arta și-a stihului năvală
Înseamnă fluxul veșnic de-ambrozie banală,
Că-i zgomotul mulțimii legat de-al vostru pas,
Sau leneșă visare-n saloane aurite,
Sau rima care fuge de rimele găsite,
Nu-i credeți nici un ceas!

O, sfinți poeți, cu plete și reverii sublime,
Lăsați al vostru suflet să urce pe-nălțime,
Pe creste-nzăpezite sub viscolul buimac,
Pe stepele în care se reculege gândul,
Pe codri-n care toamna alungă foi de-a rândul,
În umbrele vâlceleii pe adormitul lac!

Oriunde este firea în grații mai frumoasă,
Pe unde turma află că iarba e mai grasă,
Pe unde paște iedul doborâta-n floarea ei,
Pe unde stă ciobanul și cântă sub arcadă³,

¹ Atotștiutor, atotstrălucitor, atoatevăzător (adică Dumnezeu (gr.).

² Clement din Alexandria (sec. II-III d. Chr.), teolog și moralist, pamfletar și poet grec.

³ Aluzie la tablourile lui Hubert Robert și Corot.

Pe unde briza serii se-ngână cu-o cascadă,
Pe plângătorul stei;

Oriunde zboară-o pană, un smoc de lână, fie
Că este-o mare-ntinsă, ori numai o câmpie,
Păduri străvechi cu sute de ramuri în frământ,
Pustii ostroave, lacuri cu-nsingurări afunde,
Munți, mări, zăpezi, nisipuri, pământuri tari sau unde,
Sau val, sau brazde, -oriunde bat patru-aripi de vânt;

Oriunde-amurgul umbra stejarilor o-mbină⁴;
Oriunde-n lanț se prinde colină de colină⁵;
Oriunde-s câmpuri, holde, cetăți cu tari pereți;
Oriunde-n ramul tânăr atârnă roada nouă;
Oriunde păsăruica bea picături de rouă,
Poniți, cântați, vedeți!

Duceți-vă prin codri, umblați din vale-n vale
Și întrupați din zvonuri mari imnuri ideale!
Cătați deci în priveliști ce-n față vi se-aștern,
Fie că iarna-i tristă și vara te amuză,
Cuvântul tainic care îl gângure-orice buză.
Și trăsnetu-ascultați-l ce spunc-n ceru-etern!

E Dumnezeu în toate. E templu-ntreaga fire;
Făptură-n care totul se-nalță să-l admire!
E singur, unul. Toate-i grăiesc și-l cântă-acum.

^{4,5} Aluzie la Vergiliu (*Bucolice*, IX, 7-8).

Surâs și vrajă-i totul în marile-i creații.
Flori ce respiră, stele ce ne privesc cu grații,
Sunt flăcări sau parfum!

Să vă-mbățați de toate! Poeți, să vă îmbete
Izvoare, pajiști, frunze cu tresăriri încete,
Drumeț în taina nopții urcându-și glas și zvon;
Albi ghiocci de care să miră Făurarul;
Livezi, văzduh și ape, sau zgomotul ce carul,
Când trece prin pădure, îl iscă monoton.

Iubiți, frățâni de vultur, cumplitul pisc de munte
În clipele când vântul i-a pus furtuni pe frunte,
Un vânt sporit întruna prin vuietu-i greoi,
Umplând departe zarea de nouri și de umbre,
Și-ncovoind pe buza prăpastiilor sumbre,
Copaci cu spaima-n foi!

Priviți și limpezimea divină-a dimineții,
Când năpădesc din mlaștini pufoșii nori ai ceții;
Când soarele, de codru pe jumătate-ascuns,
La orizont și-arată tipsia lui știrbită
Și crește, cum și-nalță cupola aurită
Palate-orientale ce-aproape le-ai ajuns!

Să vă-mbățați de seară în amurgite ore,
Când stinsele priveliști, cu forme incolore,
Se șterg, de căi și fluvii brăzdate peste tot;
Când muntele, cu fruntea pe zărilor închise,

E-un uriaș ce doarme și se scufundă-n vise,
Greu răzimat pe-un cot!

O, dacă-aveți, scăldată în vie strălucire,
O lume sufletească de chipuri și gândire,
De simțăminte, doruri și-aprinse pasiuni,
Schimbați, ca să dea roade, lăuntrica comoară,
Cu-alt univers vizibil, năvalnic, din afară!
Vă contopiți acelei adânci creațiuni!

Căci, sfinți poeți, un sunet sublim e-ntreagă artă,
Divers, celest și simplu, adânci mistere poartă,
Fugind mereu ca apa, cu schimbătoru-i sens,
Ecou ce se repetă în orice creatură,
Sub degetele voastre scos darnic de natură,
Acest pian imens!

8 noiembrie 1831

(XXXVIII)

(IONEL MARINESCU)

PRIETENI, ÎNCĂ-O VORBĂ

Plângi, virtute, dacă mor.
ANDRÉ CHÉNIER

Prieteni, încă-o vorbă și-nchid această carte
De care gându-mi, astăzi, de-a pururi se desparte.
N-am să-mi aplec urechea la ce-o să spună gloata.
Izvorului ce-i pasă de unda lui, curata?
Ce-mi pasă mie, oare, privind spre viitor,

De drumul ce-l ia vântul de toamnă, care-n zbor
Pe-aripi neliniștite târăște-n depărtare
Și-a arborelui frunză, și-a bardului cântare?

Sunt încă tânăr, iată, și chiar dacă-a mea frunte
De furtunoase patimi – puhoie iuți de munte –
Va fi să fie, zilnic, tot mai adânc brăzdată,
De gânduri chinuite mereu încrâncenată,
Deasupra ei nici treizeci de veri n-au strălucit
În timpul nestatornic ce-mi fuse hărăzit.
Copil al ăstui veac sunt. În fiecare an
Câte-un eres se duce din cugetul meu van
Și, lămurit de toate, mă-nchin fără-a m-abate
Doar vouă, sfântă Patrie și sfântă Libertate!

Urăsc cu-adâncă ură tot ce'e asuprire
Și când aud, departe-n vreun colț de omenire,
Sub ceruri nemiloase și regi ucigători,
Chemarea sugrumată a unui brav popor;
Când muma noastră, Grecia, de regi creștini lăsată
Pe mâna otomanului gâde-i spintecată;

Când, sângerând, Irlanda pe cruce se sfârșește;
Când Teutonia-n lanțuri sub zece regi robește;
Când mândra Lisabonă în ștreang e legănată,
Miguel¹ strivindu-i capul sub crâncena lui gheată;

¹ Miguel (*Don Marie Evariste*) (1802–1866), rege despotic al Portugaliei, a cărui domnie a dus la răscola din 1832.

Când Albani² domnește în a lui Cato³ țară,
Când Neapole mănâncă și doarme; când – o fiară –
Austria, cu scepтрul divinizat de frică,
Zdrobește al Veneției leu falnic și-l despică;
Și când de-un arhiduce Modena-i strangulată;
Când Dresda plânsă, luptă, de-un rege tont legată;
Când doarme iar, letargic, Madridul; când Milanul
E sub călcâiul Vienei. Când leul – belgianul –
Încovoiat ca boul bicisnic pe-arătură
N-are nici dinți să-și muște călușul pus în gură –
Atuncea, vai! Îi blestem pe regii nărași,

Ai căror cai – de sânge sunt până sus mânjiți!
Simt că poetul este al lor judecător,
Că muza indignată, c-un pumn necruțător,
De stâlpul infamiei – un tron să-i lege poate
Strângându-le coroana pe țestele spurcate
Și-apoi să îi alunge, scriindu-le pe frunte
Cu fierul roșu-o slovă ce vremea să o-nfrunte.
Al muzei loc e lângă noroadele-asuprite!
Uit dragoste, familie și zile însorite,
Molatic romanțe, huzur și bolți cu stele
Și-o strună de aramă adaug lirei mele!

(XL)

(PETRE SOLOMON)

² *Albani*, familie italiană care numără printre membrii ei mai mulți cardinali și un papă.

³ *Cato* (*Marcus Porcius*), om politic și orator roman, inamic al Cartaginei, vestit pentru sobrietatea moravurilor sale. (232–147 î. Chr.).

CÂNTECELE AMURGULUI

(1835)

IMN

Cei pentru țară-n luptă căzuți au drept, în moarte.
Pios, poporul, pașii la cripta lor să-și poarte;
Nu-i nicăieri un nume mai scump decât al lor,
Nici glorie pe lume cu-a lor nu e de-o seamă.
 În somn, precum ar face o mamă,
Sunt legănați de glasul întregului popor.

Eternă Franță, slavă ție
Și morților! Slăviți să fie
Vitejii și martirii ei,
Toți care pilda le-o urmează
Și-n templu numele-și așează,
Murind cum au murit și ei.

În cinstea lor, în cinstea acestor scumpe umbre
Aicea, în Parisul cu mii de turle sumbre
Ce-ntrece Babilonul¹ și Tirul² în splendori,
Se-nalță Panteonul³, ce-n stradă își adună
 A colonadelor cunună
Și zilnic și-o aprinde la soarele din zori.

1 Oraș situat pe Euftrat, celebru nu numai în lumea asiro-chaldeană ci în întreaga antichitate, pentru frumusețea și bogățiile sale.

2 Port fenician, renumit pentru înflorirea sa comercială.

3 Vestit monument din Paris, înălțat în stil neogrecesc, între 1754-1780 de arhitectul Soufflot pe colina Sfintei Genoveva, ocrotitoarea Parisului. Destinat mai întâi să fie biserică, Panteonul a devenit, în timpul revoluției din 1789, templu al gloriilor naționale. El a și rămas ca atare din 1885, când a primit rămășițele lui Victor Hugo, alăturându-se lui Descartes, Voltaire, J. J. Rousseau ș.a.

Eternă Franță, slavă ție
Și morților! Slăviți să fie
Vitejii și martirii ei,
Toți care pilda le-o urmează
Și-n templu numele-și așează,
Murind cum au murit și ei.

O, morții-acești, ce somnul și-l dorm sub colonade!
Uitarea, noapte sumbră ce-nghite tot ce cade,
Nu-ncearcă să coboare pe sfântul lor mormânt;
Căci pentru dâșii ziua mereu, mereu lucește
 Și glorii noi le-mpărtășește
Cinstindu-le-amintirea cu claurit veșmânt.

Eternă Franță, slavă ție
Și morților! Slăviți să fie
Vitejii și martirii ei,
Toți care pilda le-o urmează
Și-n templu numele-și așează,
Murind cum au murit și ei.

(III)

(LAZĂR ILIESCU)

BAL LA PRIMĂRIE

E bal la primărie. Ard facile pe frontoane;
Azi totul strălucește: și prinț și lampioane;
Serbarea se desfată sub podul de lumină,
Precum un gând sub fruntea poetului senină.
Dar nu asemeni gânduri ai zămisli, poete,

Nu-i arde-acuma Franței să șadă la banchete,
Și nu un bal, anume, ar fi să afle rostul
Noianului de patimi ce-i azi Parisul nostru!

Puternicii vreo rană s-aline, bunăoară,
De care înțeleptul și-acum se înfioară;
Pe cei umili să-i urce spre al măririi pod,
S-ajute-atelierul, să dea în eșafod,
Să cugete la bieții copii lipsiți de pâine,
Pe rătăcit să-l facă să se încreadă-n mâine,
Decât s-aprindă-acolo făclii și masalale,
Ținând să-și piardă noaptea, nerozii, în urale.

Regine-ale căminelor noastre, preacurate
Femei, precum corole de floare parfumate,
Cu fericirea, sfetnic pe lângă puritate.
Voi, ce n-aveți, cu Răul, prilejuri de-a vă bate,
Spre voi nici spectrul foamei nu s-a-ndreptat zicând:
„Hai, inima ți-o vinde, și trupul, mai curând!“
Iar nevinovăția din sufletul senin
Vi-i mai învăluită în alb fuior de in
Decât zeița Isis cu fața voalată.
Serbarea asta mândră ca bolta înstelată
E pentru voi! Și râdeți, când lumea pătimește,
În inimioara voastră durerea nu mijeste,
Căci v-a zvârlit norocul în sferele înalte,
Trăiți în desfătare și nu vedeți încalte
(Pe-atât – scăldați în raze – vi-s ochii de orbiți)
Că-n umbra voastră rabdă cei mulți și obidiți.

Așa e, da. Iar prințul, avuții, lumea toată,
V-adaugă răsfățul la viața-mbelșugată.

Aveți găтели frumoase, bogat împodobite:
La farmecul serbării vă năpustiți, grăbite,
Prin porțile deschise, în sala luminoasă,
Ca fluturii de seară cu aripi de mătăasă.
Veniți la balul ăsta și prea puțin vă pasă,
Trecând printre lacheii în haine strălucite.
Că jos, în stradă-s alte femei, la fel gătite.
Cu buzele vopsite, expuse la vânzare,
Fantome-ale iubirii împinse la pierzare,
Frumoasele venite la bal, precum și voi,
Dar numai să vă vadă trecând, zburdalnic roi,
Mascându-și suferința cu zâmbetul pe gură,
Cu flori de crin pe frunte, cu tălpile-n noroi,
Și-n inima rănită, în suflet, numai ură.

(VI)

(MIHNEA GHEORGHIU)

LUI CANARIS*

Canaris! O, Canaris, de mult uitat de noi!
Când timpul se așterne pe nume de eroi,
Și, mare-actor, te face să plângi ori să zâmbești,
Și când și-a spus cuvântul dat de puteri cerești;
Când ridicați de valul revoltei și urgiei,
Mari oameni și-mpliniră isprava vitejieii,
Și când și-au dat lumina sau palidă, sau clară
Și-apoi, treptat, în umbră din nou se scufundară,
Se stinge și-al lor nume. E totul van, hain!
Și până-atunci când harul poetului divin,

* *Constantino Canaris* (1790-1877), erou grec, distins în războiul independenței, devenit apoi om politic.

Ce, singur el, o lume printr-un cuvânt încheagă,
Pe frunți le reaprinde-o aureolă-ntreagă,
N-o să-i mai știe nimeni, iar gloata cu o mie
De voci, ce, ieri, văzându-i, urla de bucurie,
Vai, de-o s-apară unul nainte-i, fără veste,
Se va-ntreba, mirată: Acest om cine este?

Noi te-am uitat. Mărirea-ți pieri în noapte-adâncă.
Mai facem și acum destulă zarvă încă;
Dar nu mai sunt ovații de dragoste, nici cult,
Nici pentru tine-nalte urale, în tumult!
Burghezul al tău nume l-a șters de mult din grai.
Tu, soare-apus de-a pururi, un Memnon² nu mai ai!
O clipă doar strigarăm: O, Grecie! Atene!
A, Sparta! Leonida! Botzaris³! Demostene!
Canaris, semizeul de glorie luminând!...
Dar a venit antractul, firește, prea curând,
Și-acum în inimi pline de-apoteoza ta
Am șters tot, ca să scriem acum altceva.
Eroi eleni, adio! sunt laurii uscați!
Spre alte răsărituri ni-s ochii îndreptați.
Pe nicovala presei azi faima nu-ți mai sună,
Gigantule, ce focul l-aprinzi ca o furtună,
Ciclop superb, cu vocea ca tunetul din nori,
Al cărui ochi Ulise l-a spart de-atâtea ori.
O, presă! om al muncii, trezit diurn la treabă,
Ce-ades tot ce clădise-n ajun distruge-n grabă;
Dar care făurește cu mâna-i înțeleaptă,
O platoșă de-aramă, când pricina e dreaptă!

² Grecii au dat numele de „colosul lui Memnon“ uncia dintre statuile uriașe ridicate de Amenhotep al III-lea. Legenda spune că statuia începea să cânte la ivirea Aurorei, spre a-și saluta mama.

³ Marcos Botzaris (1788–1823), erou național grec, căzut în războiul de independență.

Noi te-am uitat!

Dar ție, firește, ce-ți mai pasă?
Rămâne pentru mine un val ce-ți duce-acasă
Corabia, și vântul ce suflă în catarg,
Luceafărul de seară privindu-te în larg,
Speranța îți rămâne, norocul, aventura,
Călătoria-n care admiri senin, natura,
Eterna preschimbare de locuri și de stări,
Plăcuta acostare, voioasele plecări;
Mândria de om liber ce simte că trăiește,
Pe velieru-i care de-aramă strălucește,
Și când e să străbată cotitele strâmtori,
Și când, pe vreme bună, oceanul cu vâltori,
Ce sfarmă stânci și ziduri oricând e voia lui,
Pe solzii lui de monstru îl leagănă hai-hui,
Și când furtuna-n aer, zburând în negru-i joc,
Îi biciuie năprasnic cu aripa-i de foc!

Dar îți rămân, Canaris, văzduhu,-albastra mare,
Vultani brăzdând cu zborul crâmpenie mari de zare,
Și-n orice anotimpuri la fel la soare pur,
Senina frumusețe a caldului azur,
Armonioasa limbă cu moliciuni de plaiuri,
De timp amestecată-n italicile graiuri,
Ca-n valul Baiei, unde din Samos sau din Zante:
Himerică vorbire ce-a-mbogățit-o Dante!
O, suflet mare, și-alte comori îți mai rămân,
O flintă cizelată, un iatagan păgân,
Șalvarii largi de pânză, caftanul roșu-aprins
De catifea și aur, și brâul strâns încins!
Când nava ta aleargă pe undele domoale,
Și, mândră, spre vechi țarmuri vestite-și taie cale,
Grec nobil, îți rămâne duioasa tresărire,

Să vezi frontoane albe sclipind în amurgire,
Ori, pe-o cărare,-aproape de marea în lumină,
Din Teba vreo femeie, din brava Salamină,
Țărancă cu ochi mândri, ce vinde grâne noi
Și, împingând cu biciul perechea ei de boi,
Stă într-un car homeric- străveche-i origina -
Ca Isis din sculptura păstrată la Egina!

octombrie 1832

(VIII)

(IONEL MARINESCU)

NU OSÂNDIȚI FEMEIA CE SE VINDE

Femeia ce se vinde n-o osândi nicicând.
Nu știi ce grea povară o va fi apăsând,
De câte zile foamea izbește-n fața-i suptă!
Când cu virtutea vântul nenorocirii luptă,
De câte ori asemenea ei, femei învinse,
Vom fi zărit firave, cu brațele întinse.
Precum zărești adesea pe-un ram că strălucește,
Un strop de ploaie-n care tot cerul se-oglindește;
Îl scutură copacul, el tremură, mai luptă,
Mărgăritar, din care noroiul se înfruptă!

Dar cine e de vină? Bogatul cel avar!
Noroiul mai păstrează licoarea de cleștar,
Iar pentru ca aceasta să iasă, pur, din tină,
Să-și ia mărgăritarul splendoarea lui divină,
Ajunge - așa se-ntâmplă cu câte sunt în Fire -
O rază de lumină, o rază de iubire!

(XIV)

(MIHNEA GHEORGHIU)

ALT CÂNTEC

În zori ușa ta-nchisă pare
De ce mai dormi, frumoasa mea?
La ora când roza tresare
Tu nu te vei trezi cu ea?

Tu, minunată,
Ascultă cum
Iubitu-ți cântă
Și plânge acum!

La poarta-ți sfântă bat mereu:
Aurora spune: Ziua sunt firea!
Pasărea spune: – Armonia sunt eu!
Înima-mea spune: Eu sunt iubirea!

Tu, minunată,
Ascultă cum
Îubitu-ți cântă
Și plânge acum!

Înger, femeie, te-ador, te iubesc.
Domnul prin tine m-a împlinit,
Mi-e dragostea un dar firesc
Al tău chip ochiul meu l-a-ndrăgit.

Tu, minunată,
Ascultă cum
Îubitu-ți cântă
Și plânge acum!

(XXIII)

(PAN IZVERNA)

VOCI INTERIOARE

(1837)

LUI VERGILIU

O, tu, Vergil! poete! maestrul meu divin!
Să părăsim oraşul de ţipete prea plin,
Gigantul care, veşnic, neînchizând o pleopă,
Între pietroase coapse strânge-o-nspumată apă,
Luteţia¹ sub cèzari atât de mică ieri,
Iar azi cetate-n vuiet de care cu poveri,
Cu strălucitu-i nume-ntrecând în lume mult
Luminile Atenei şi-al Romei larg tumult.

Dar ție, care-n codru, ca stropii clari din cer,
Din frunză-n frunză scuturi un stih plin de mister,
Dar ție, cu gândirea-ți ce mi-ai umplut visarea,
Găsit-ți-am în umbra unde surâde floarea,
Într-o uitare-adâncă, între Meudon² și Buc³,
– Când spun Meudon aminte de Tivoli⁴ ți-aduc! –
Găsit-ți-am, poete, o fragedă vâlcea,
Cu-ncântătoare dealuri și moliciuni în ea,
Un ascunziș prielnic amanților, pe plac,
Cu crengile plecate pe adormitul lac,
Unde-n zadar amiaza, sub raze-ar vrea să-nece

¹ Vechiul nume al Parisului.

^{2,3} Orășele în jurul Parisului.

⁴ Oraș italian, fostul Tibur, pe Anio, unde Horațiu avea o vilă.

Și grotă, și pădure, lăcaș de umbră rece!

Voios am fost să-l caut o lungă dimineață,
În inimă cu dorul, cu zorile pe față;
Să-l caut pentru tine, cu draga mea-mpreună,
Știindu-mi tot misterul ce-n suflet mi se-adună.
Și peste despletitii copaci, cu mine-aici,
Ar fi a mea Lycoris⁵, când Gallus⁶ eu aş fi.

Căci ea, în suflet are această floare pură,
O tainică iubire de antică natură!
Ca noi, ea îndrăgește duioase voci, maestre,
Un vesel zvon de cuiburi, din umbrele silvestre.
Și-n fundul văii-nguste, sub seara-abia mijindă,
Colinele răsrânte în lacul ce le-oglindă,
Iar când pierdu apusul roșeața-i de culori,
Mocirlele trezite de pașii trecători,
Coliba, văgăuna ascunsă-n verdea iarbă,
Asemenea c-o gaură căscată să te soarbă,
Livezi, și munți, și ape, fermecătoare oaze,
Și marile-orizonturi ce scapără de raze.

Maestre! brebenocii își îndesiră rândul;
De vrei, în orice noapte, frunzișu-n lături dându-l
Fără-a trezi ecouri cu pașii noștri moi
Tustrei pe-aici vom merge, adică amândoi,
În valea-nsigurată, cuprinsă de tăcere,
Și, visători, găsi-vom ascunsă mângâiere.

⁵ Frumoasa curtezană părăsită de Gallus, cărcia Vergiliu i-a dedicat *Egloga a zecea* ca s-o consoleze.

⁶ Om politic din epoca lui August, fost guvernator al Egiptului și prieten al lui Vergiliu.

În luminiș, când pomii cu trunchiuri noduroase
 Prind în amurg profiluri umane, monstruoase,
 Să fumege lăsa-vom, stând lângă-un bobițel,
 Vreun foc ce moare, baciul când nu mai suflă-n el.
 Ne vom ciuli urechea la cântecele vagi,
 În umbră, -n clarul lunii, printre tufari și fagi,
 Și, pe furiș și lacomi, privi-vom, tu și eu
 Satiri dansând, pe care-i imită-Alfesibeu⁷.

VII

23 martie 18...

(IONEL MARINESCU)

LUI ALBERT DÜRER*

În vechi păduri, în care, precum o undă largă
 Din negru-arin în albul mesteacăn seva-aleargă,
 De câte ori, așa e?, când străbăteai poiene,
 Pal, neprivind în urmă, cu spaimele pe gene,
 Goniși, cuprins de tremur, cu pas șovăitor,
 Maestre Albert Dürer, vechi pictor gânditor!
 În pânzele-ți slăvite de-a pururea ghicim
 Că-n negrele tufișuri, cu ochiul tău sublim
 Deși ascunși în umbră, tu din priviri nu pierzi,
 Încopitatul faun, silvanul cu ochi verzi,
 Pe Pan, cu flori la grota unde un vis ți-ngâni,
 Și antica driadă¹ cu frunze mari în mâni.

⁷ Aluzie la un vers din Vergiliu (*Egloga a opta, Vrăjitoarca*) în care unul din păstori, Alfesibeu, pune în scenă practicile magice ale unei femei părăsite de iubitul ei.

* Celebru pictor și gravor german (1471-1528).

¹ Ființă mitică ce trăia în dumbrăvi și păduri.

Pădurea pentru tine c-o hădă lume nouă.
Vis și-adevăr aicea se-amestecă-amândouă.
Pini visători se pleacă și ulmi cu trunchiuri groase,
Și crengile sucite, sute de coate monstruoase.
În vălmășagul sumbru, bătut de-un vânt hain,
Nu-i mort deplin nimica, nimic nu-i viu deplin,
Sug ierburi mari; curg ape; pe coaste, frasini deși,
Prin mărăcini oribili și cățărați măcieși,
Picioarele lor negre cu noduri își zgârcesc.
Flori lungi, cu gât de lebezi, în lacuri se privesc.
Și unde treci, spre tine, când le-ai trezit din cale,
Zeci de himere² stranii cu pieptu-n solzi ca-n zale
Strângând în gheare noduri de arbore vânjos
Te ținutiesc din peșteri cu ochiul luminos.
O, vegetații! spirit! materie! tărie!
Vă-mbracă piele aspră sau groasă scoarță vie!

Ca tine, prin pădure, n-am rătăcit vreodată,
Fără-a-mi simți, maestre, făptura-nspăimântată,
Fără-a vedea cum ierburi tresar și-n vânt adese
De orice creangă-atârână mari gânduri nențelese.
Stăpânul, mare martor al faptelor ascunse,
El singur le cunoaște prin locuri nepătrunse;
Eu am simțit, făptură de-un tainic foc vrăjită,
Cum au ca mine-un suflet și cum la fel palpită.
Și rîd, vorbesc în umbră cu vocile scăzute,
Stejari hidoși ce umplu păduri nestrăbătute!

20 aprilie 1837

(X)

(IONEL MARINESCU)

² *Himera*, în mitologia greacă, animal fantastic zămislit de monștrii Ehidna și Tifon.

VACA

În fața fermei, unde, adesea, spre amiază,
Un biet moșneag pe prispa-ncălzită se așază,
Unde se joacă puii cu creste roșii, crețe,
Și unde – pază tihnei – zăvozii în cotețe
Ciulesc urechi când strigă al zorilor străjer,
Cocoșul ce străluce sub însovitul cer,
O vacă sta acolo, oprită-n loc, deodată.
Superbă, uriașă, cu alb și roș pătată,
Blajină ca o ciută cu iezii ei sprintari,
Ținea sub burtă-o gloată întreagă de ștregari,
Copii cu dinți de marmuri și lațe răsculate,
Mânjiți ca niște ziduri de vremi întunecate,
Toți, zgomotoși, grămadă, cu țipete chemând
Alți prunci din preajmă care dau buzna tremurând
Și păgubeau în lipsă pe câte-o lăptăreasă,
Cu gura zâmbitoare și, poate, sângeroasă
Storcând al vacii uger cu degete avane,
Să sece țâța plină a mamei roșcovane.
Ea, blândă și voinică, mustea de-a sa comoară,
Sub mâna lor lăsându-și o clipă să tresară
Umbritu-i șold, cum n-are un leopard ca ea,
Și fără să îi pese, departe, vag, privea.

Așa și tu, Natură! cu orice creatură,
Ești mamă răbdătoare a tuturor – Natură!
Așa-mpreună, mistici sau cărnii robi prin fapte,
Sub veșnicile-ți coapse cătând umbrar și lapte,
Acolo stăm, de-a valma, savanți, poeți, totuna,
De ugerul tău, zdravăn, ne atârnam întruna!
Și când, flămânzi, cu chiot prelung, triumfător,
Și inimi adăpate la veșnicu-ți izvor,

Să-mprospătăm printr-însul și sânge-apoi, și duh,
În valuri bem lumina și focu-ți din văzduh,
Frunzișuri, munți și pajiști și-albastrul cer, mereu –
Tu, fără să te tulburi, visezi pe Dumnezeu!

15 mai 1837

(XV)

(IONEL MARINESCU)

LA CE GÂNDESC? – DEPARTE DE CUIBUL VOSTRU

La ce gândesc? – Departe de cuibul vostru, vai,
Copii, la voi mi-e gândul! la voi, cu păr bălai,
Speranța verii mele din pângă intrând în ceți,
Vlăstare-a căror umbră îmi crește pe pereți!
Duiioase inimi, vieții abia mijind deschise,
Prea uluite încă de-a aurorei vise!
La cei doi prunci mi-e gândul, ce plâng răsând, cu drag,
Și ciripesc întruna pe înverzitul prag,
Ca două flori, ciocnite-n atingeri diafane,
Fermecătoare jocuri cu gingașe hârjoane!
Doi fii mai mari văd apoi, neliniștit părinte,
Cum tot mai mult de valuri scăldați merg înainte,
Din când în când plecându-și, naivă, fruntea lor,
Iscoditor e unul, iar altul gânditor!

Matrozii cântă-n preajmă, stau singur, întristat,
Când valuri, jos la țărnul râpos, pe înserat, –
Deschise și închise, fremătătoare nări, –
Aruncă briza mării în vântul largii zări,
De unde-auzi ecouri nedeslușite, -aproape,

Ce urcă de pe țărmuri și vin din fund de ape,
Așa visez! – la casă, copii, la toți ai mei,
La masa ce surâde, la focul cu scânteii,
La grijile cu care v-alintă, surâzând,
O mamă iubitoare, bunicul vostru blând!
Și-n timp ce, la picioare, acoperit cu vele,
Oceanul clar mi-așterne oglinda lui de stele
Când stâncile își lasă privirea rătăcită,
Din infinitul mării la bolta infinită,
La voi zburând cu gândul, privesc și cercetez,
Iubirea ce-n adâncul meu suflet vi-o păstrez,
Iubire dulce, dârză, rămasă-n viața mea,
Și-această vastă mare e mică lângă ea!

15 iulie 1837 – Fécamp
Scrisă pe malul mării

(XXII)

(IONEL MARINESCU)

LUMINI ȘI UMBRE

(1840)

CE SE ÎNTÂMPLA LA FEUILLANTINES PRIN 1813

Copii cu frunți naive plecate-n jurul meu,
Cu dinți de perle-n gură, spunând: De ce? mereu.
Voi, ce punând probleme de gravitate pline,
Voiți oricărui lucru, obscur și pentru mine,
Să-i știți anume rostul, deplin, hotărâtor,
Și-n gândurile mele să scormoniți de zor;
– După plecarea voastră, copii, petrec ades
Posomorât lungi ore, ca-n loc, apoi să-mi țeș,
Adânc, în minte planuri, tot ceea ce visez,
Eternele subiecte la care meditez,
La Dumnezeu, om, mâine, dreptate, nebunie,
Sistemele-mi în vrafuri, imensa schelărie,
Deodată răscolite de voi, cu nepăsare,
De întrebări naive făcute la-ntâmplare!
Deoarece-mi pătrundeți ursitele vieții
Și-mi pomeniți de anii vrăjiți ai dimineții,
De-ntâia mea speranță, de primele-mi porniri,
Veți ști, prieteni, totul din aste lămuriri!

Avui, în anii tineri, prea efemeri, bag'sama,
Trei dascăli: o grădină, un preot¹ și pe mama.

¹ Părintele Larivière, despre care e vorba, nu era preot.

Grădina mare, -adâncă, era misterioasă,
Ferind, cu ziduri nalte, privirea curioasă;
Cu flori ce pretutindeni se deschideau ca pleoape
Și găze aurite-alergând pe pietre-aproape;
De zumzete-ncărcată, și voci tot mai obscure;
Aproape-un câmp în mijloc; în fund parcă-o
pădure.

Pe preot Tacit numai, Homer îl mulțumea;
Era frumos moșneagul. Iar mama – mama mea!

Așa pe sub aceste trei raze eu creșteam.
Dar într-o zi... Creionul lui Gautier² să-l am,
V-aș desena îndată pe-acel ce într-o seară
La mama mea intrase cu prevestire-amară!
Un doctor chel, cu fumuri, solemnă creatură;
Și fără răutate, v-ar înflori pe gură,
Pe poarta-acestor inimi ce grija nu le-ntină,
Un răs ce-ades îmi umple ființa de lumină!

Când omu-a dat să intre-n grădină, stam la joc,
Văzându-l, deodată, eu m-am oprit în loc.

Era, la un colegiu, suprem director el.

Tritonii ce la scoică i-a înhămat Coypel³,
Sau faunii din codri cum lui Watteau i-e voia,

² Théophile Gautier (1811–1872), poet și critic francez, cunoscut și ca bun desinator.

³ Antoine Coypel (1661–1722), pictor francez.

Himerele lui Rembrandt, sau diavoli lui Goya,
Toți dracii unui pustnic, în vis ținând ison,
Cu care joc își bate Callot⁴ de sfântu-Anton,
Sunt hâzi, dau au un farmec; diformi, dar străbătuți
De-un foc ce-nsuflește chiar și pe cei mai sluți,
Și-n ochii lor aruncă o fulgerare-adâncă.
Urât mai era omul, dar mai stupid el încă.

Scuzați, vorbesc mai sincer ca un școlar cuminte.
Tot ce v-am spus, rău este. Să nu mai țineți minte;
Din vârsta ce pedanții o pângăresc prostește,
Eu am păstrat mânia, dar grația-mi lipsește.

Acest om chel și negru, de care m-am temut,
Și-mi speriasse mama chiar de la început,
Cu plecăciuni și gesturi umile multe, multe,
O sfătuia întruna, cerându-i să-l asculte.
Că nu-i băiatul bine crescut; că, uneori,
Cu cartea prin pădure-l duc pașii visători;
Că la-ntâmplare crește; așa, în părăsire;
Dau de gândit acestea; că aspra instruire
Era, firește, -a umbrei și-a schitului fiică;
Că atârând de sumbre tavane lampa mică,
O sută de condeie-ndrumând în strâmtul spațiu,
Mai bine luminează-un Catul, Vergil, Horațiu,
Și varsă-n minte raze mult mai strălucitoare
Ca soarele ce zburdă printre copaci în floare.
Că trebuie, copiii – de mama lor departe –
De munci, poveri și lacrimi să aibă și ei parte.
Liceul, pe deasupra, plăcut și triumfând,

⁴ Jacques Callot (1592–1635), gravor și pictor francez.

Îi oferea c-un zâmbet copilului plâpând,
Beat de văzduh, de roze, de joc și libertate,
Ursuze dormitoare și bănci întunecate,
Săli largi și zăvorâte, purtând pe stâlpii mari,
Scriș c-un vechi cui, urâtul micuților școlari,
Printre hârtoage, dascăli ce-n foamea lor adâncă
Cu teme de pedeapsă al zburdei ceas mănâncă
Și fără apă, iarbă, pomi, roadă pârguită,
Doar între patru ziduri, o curte pietruită.

Iar când plecase omul, de vorbele-i mișcată,
Rămase mama tristă și-adânc preocupată.
Ce-ar vrea? Și ce să facă? Ce e mai drept

s-aleagă:

Un mohorât colegiu, sau casa lui cea dragă?
La capăt cine-și duce menirea-ndemânatic:
Școlarul fără-astâmpăr, școlarul singuratic?
Punea-ntrebări! Probleme! Nu da de-un căpătâi.
Dilemă grea. Ea, biată femeie mai întâi,
Un suflet nu din carte-nvățat, ci de destin,
Cum poate să-l respingă pe-acest profet hain,
Cu vocea magistrală, cu gesturile reci,
Ce-i pomenea întruna doar de romani și greci?
Era savant prețul, mă rog; dar ce știu eu?
Învățu-i de la dascăl sau vine prin liceu?
În fine – prin acestea noi biruim adese! –
Și-un om vulgar e-n stare să aibă vorbe-alese:
„E necesar! E bine! De mare trebuință!“
Chiar pe-o femeie dârză o tulburi în credință.
Sărmană mamă! gândul spre care cale-o mână?
Pe-a fiului ei soartă e singură stăpână.
Ținea, tremurătoare, această grea balanță,
Și-o-nchipuia în clipe de liniști și speranță,

Că-nclină spre colegiu, punând, vai, împotriva
Norocului de-acuma, pe-acela ce veni-va!
Ea nu putea să doarmă și chibzuia întruna.

Era-ntr-o vară: ceasul vrăjit când iese luna,
Fermecătoare seară, de parcă-i zi leită,
Lumina fiind scăzută, dar dragostea sporită;
În parcul unde-o rază cu un zefir se joacă,
Ea, mai nehotărâtă, tot rătăcea, posacă,
Ba iscodind și apa, și cerul, și pădurea,
Ba ascultând cu grijă vreun glas venit de-aiurea.

Era-n acele clipe când pașnica grădină,
Mărăciņu-n care o găză se anină,
Pe-o frunză cărăbușul, șopârla de smarald
Fugind, sub clar de lună, spre fundul gropii cald,
Faianța florii-albastre și foi cu lobul gras,
Orientală turlă a sumbrei Val-de-Grâce⁵,
La schit, dogitul clopot, prea dulce în litanii,
Pe-alee bumbișorii de aur și castanii,
Statuia, unde ramuri își mișcă umbra-alături,
Rochița rândunicii, păștițele de-omături,
Atâtea flori din arbori, din crâng, din stufu-n vânt
Ce schimbă în miresme al păsărilor cânt,
Și se privesc în mlaștini, ori se ascund prin ierbi,
Sau copleșesc frunți mândre de abanoși superbi
Și printre zvelți mesteceni, pe țarmuri verzi de iaz,
Ciorchini de aur mișcă în ape de topaz,

⁵ Mănăstire construită din ordinul Anei de Austria, sub direcția arhitecților Mansard și Lemercier, între anii 1645–1665; astăzi spital militar.

Și cerul ce sclipește pe după rămurișuri,
Vrăjitul fum ce urcă de pe acoperișuri,
Chiar în acele clipe ce vi le-am fost descris,
Și splendida grădină, vrăjitul paradis,
Și trandafirii tineri, zidirile-n paragini,
O, toate-aceste lucruri pe gânduri, dulci imagini,
Vorbiră mamei mele, și undele, și trilul,
C-un glas adânc șoptindu-i: „O, lasă-ne copilul!

O, lasă-ne copilul, tu, mamă tulburată!
Privirea-i arzătoare, naivă, înstelată,
Această frunte pură, ce neguri n-o apasă,
Acest nou suflet încă, o, mamă, ni le lasă!
Nu-l arunca în lume, să nu-i mai știi de soartă.
Mulțimea-i ca șuvoiul ce sfarmă tot ce poartă.
Copiii, ce e spaima, ca păsările-nvață.
Și lasă-n boarea noastră, în calda noastră ceață,
În șoapta noastră lină, ca a visării-arîpă,
Această gură care nu a mințit o clipă,
Nevinovatul zâmbet ce-alungă pe vrăjmași!
O, mamă iubitoare, copilul să ni-l lași!
Vieța nu-i vom umple decât de gânduri bune;
În plină zi vom crește mijita lui minune;
Privirii lui vrăjite chiar Domnu-o să se-arate;
Căci suntem flori și ramuri, și limpezimi curate,
Suntem natura, sursa eternă, triumfală,
Ce stinge orice sete și orice-arîpă spală;
Doar de-nțelept pătrunse și câmpuri, și păduri,
Chiar spiritelor nalte le-aduc învățături!
Să lași aici copilul, în freamătul sublim.
Iar noi în el vom pune acel parfum intim,
Născut din suflu-acela ceresc, oriunde pus,
Ce-adună din tot omul, urcând spre Domnul sus,

Ca imnul din lăută, ca smirna printre raze,
Speranță și iubire, și rugă, și extaze
I-om apleca privirea spre umbrele de-aici,
Spre taina-ntredeschisă sub pașii lui cei mici.
Om, din copil vom face; apoi din om, poet.

Ca din simțiri să-i crească neliniștit buchet,
Pe noi să ne alcagă; i-om arăta cum poate
Din zori în noapte, de la stejar la găză, -n toate
Pulsând, în boare, ceață, culori, răsfrângerii vii,
Cu multe fețe, viața să râdă pe câmpii.
Ți-l vom reda mai simplu, de cer mai uluit;
Și-om face pretutindeni ca-n el să fi-ncolțit
Ceva, ce din păcate lipsește omenirii,
O milă zămislită de-nfățișarea firii!
O, lasă-ni-l! Primi-va o inimă suavă
Femeia s-o-nțeleagă; un duh fără otravă,
În care vis, himeră și-or naște înțelesul,
Să-i fie Domnul cartea, gramatica lui șesul;
Un suflet pentru taine duioase pur focar
Pe frunți îngândurate lucind blajin și clar,
Și ca-n petale, astrul cu rodnice scânteii,
Va arunca lungi raze oriunde pe idei!“

Așa grăiau în vreme ce-orașu-ntreg tăcea.
Copacul, planta, astrul – și mama auzea.

De învoiala sfântă, copii, ținură seamă?
Nu știu. Dar că-i crezuse, știu, adorata mamă,
Cruțându-mă de zidul acela-apăsător,
Ea sufletul mi-l dete învățăturii lor.

De-atunci, când vine noaptea, când rodnică zăbavă
Mi-ademeneste gândul cu-nvățătura-i gravă,
Întruna liber, singur și fericit sub soare,
Pot rătăci în voie-n grădina-ncântătoare,
Privind roduri de aur, și mlaștini, și pâraie,
Și steaua-mbobocită, și floarea în văpaie,
Și câmp, și crâng ce mintea, în fiecare seară,
Le revedea-n Vergiliu ca-ntr-o oglindă clară.

Copii! iubiți vâlceaua, fântânile ce curg,
Drumeagul plin de glasuri pierdute în amurg,
Izvorul, brazde – pântec ce n-are somn defel –
Unde-ncolțește gândul cu spicul lângă el.
Luați-vă de mână, prin ierburi vagabonzi;
Priviți pe cei ce cântă și leagă snopii blonzi;
Silabisiți pe cerul de slove plin, mereu,
Și-l auziți în păsări, în viers pe Dumnezeu.
Vieața, cu ciocnirea de-ascunse pasiuni,
V-așteaptă; fiți ca frații, adevărați și buni;
Uniți în contra lumii cu sufletul corupt,
Citiți aceeași carte-mpreună, nentrupt,
Și nu uitați că duhul umil, care se știe
Sortit pentru lumină și pentru poezie,
Că inimile-n care Cel-sfânt a pus ecou,
Al zvonurilor toate, cu sens ascuns și nou,
În murmur vag, în sunet, în țipete, în furii,
Culeg de preutindenii povețele naturii!

31 mai 1839

(XIX)

(IONEL MARINESCU)

ALTĂ CHITARĂ

Cum, întrebau ei,
Cu-a noastre luntréle,
De-alguazili să fugim?
– Visliți, spuneau ele.

Cum, întrebau ei,
De chin și de rele,
De sfezi să uităm?
– Dormiți, spuneau ele.

Cum, întrebau ei,
Frumoasele-acele,
Să le fermecăm?
– Iubiți, spuneau ele.

(XXII)

(PAN IZVERNA)

TRISTEȚEA LUI OLYMPIO*

Nici câmpurile negre, nici cerurile sure.
Nu, strălucea lumina-n azururile pure
 Peste pământu-ntins,
Era-n văzduh mireasmă și prin livezi verdeață
Când revăzu el locul pe care răni și viață
 Și suflet și-a prelins!

* Olympio e numele sub care Victor Hugo se zugrăvește pe sine însuși.

Zâmbea, senină, toamna; costișele-n vârcele
Își aplecau vrăjite păduri pălind și ele;

Era ceru-aurit;

Iar păsările-ntoarse sprc-Atotstăpânitorul
Îi povesteau de viața ce-o duce muritorul
În viersul lor sfințit!

Vru să revadă iazul, izvorul din poiană,
Cocioaba unde mila lăsase o pomană

Și frasinu-aplecat,

Și dragostea prin codri, ca-n tainice ținuturi,
Copaci sub care inimi, pierdute în săruturi,
De toate au uitat.

El căuta căsuța răzleață și grădina,
Privea printre zăbrele un drum suind colina,
Livada în urcuș.

Mergea pălind. Și-n zvonul de pași prin pacea sumbră
Vedea pe ficcare copac cum crește-o umbră
Din vechii ani apuși!

El asculta cum geme-n pădurea-atât de dragă
O dulce adiere vibrând în noi pribeagă

Și dorul deșteptând,

Și legănând o rază ori clătinând stejarul,
Părea divinul suflu că-n toate-și pune harul
Și-alintă rând pe rând!

Iar frunzele căzute în codrul singuratic
Din lut cercând să urce sub pasul lui molatic
Zburau peste livezi;

La fel, când întristarea în suflet se-nfiripă,
Aripi rănite gândul își suie-n zbor o clipă
Și-apoi căzând le vezi.

Scrută, lung timp, în tihnă, măreța-nfățișare
Luată de natură-n câmpii odihnitoare;
Visă-n amurg, posac;
Cutreieră de-a lungul, prin râpa cu puhoai,
S-admire-n voie cerul divin cum se-nconvoaie
Pe-oglanda unui lac!

Dar, vai! purta regretul iubirii de-altădată,
Necutezând să intre pe poarta încuiată¹;
Nefericit hoinar,
Umblă o zi întreagă. Când noaptea fu să-nceapă
Sta inima lui tristă, întocmai ca o groapă,
Și-atunci strigă amar:

„Durere! Vruî, cu jalea în suflet cuibărită,
Să știi de se mai află licoarea în ulcior,
Să văd ce mai păstrează vâlceaua fericită
Din cât lăasă acolo un suflet călător!

Puțină vreme-ajunge și tot se schimbă-n cale!
Natură-nseninată, cum totul uiți când treci!
Cum știi să rupi, în jocul metamorfozei tale,
Misterioase fire ce ne-au legat pe veci!

¹ În octombrie 1837, proprietarii casei fiind absenți, Victor Hugo nu poate să intre în grădina unde și-a petrecut copilăria.

Schimbă e în hățișuri umbrarul din livadă!
E frânt copacul unde ne-am scris numele-atunci²;
Iar trandafirii noștri rupți fură în ogradă
De joaca peste șanțuri și zburdele de prunci.

Un zid a-nchis fântâna de unde, pe arșiță,
Zglobie bea din codri, când cobora pe-alei;
Lua în palmă apa cu grații de zeiță,
Lăsând să cadă perle din degetele ei.

Au pietruit cărarea în netezimea-i dură,
Unde-n nisipul moale, întipărit mereu,
Schifând cu ironie micuța ei făptură,
Râdea picioru-i gingaș, alături de-al meu!

Bătrânul semn de piatră, din veac veghind cărarea,
Pe care, să m-aștepte, se așeza mai ieri,
S-a ros, izbit, când cade pe drum întunecarea,
De carele ce, seara, gemeau sub mari poveri³.

Aici, pădure nu e, iar colo e crescută.
Nimic nu mai trăiește din ce ne-a fost încânt;
Și ca cenușa stinsă, răcită și căzută,
Mormanul amintirii s-a spulberat în vânt!

² Victor Hugo și Juliette Drouet își gravaseră inițialele pe scoarța unui abore (vezi Vergiliu: *Bucolice*, X, 53-54 și Ronsard: *Sonete pentru Elena*).

³ Aluzie la Vergiliu: *Georgice*, III, 536.

Nu mai trăim noi, oare? Ni s-a-mplinit veleatul?
Nimic nu ne rentoarce chemat de-un biet suspin?
Zefirul mișcă ramul când eu îmi plâng oftatul;
Lung casa mă privește de parcă-s un străin.

Azi, alții trec pe unde trecurăm împreună.
Unde-am venit pe vremuri, acum vin alții-aci;
Și visul ce-ncercase în noi un cuib să-și pună,
Ei l-or urma, dar fără să-l poată isprăvi.

Căci nimenea nu-și află aici o încheiere:
Și cei mai buni alături pășesc de cei mai răi;
Toți ne trezim din vise-n aceleași reci unghere.
În lume totu-ncepe, sfârșind pe alte căi.

Da, vor veni și alții, perechi fără prihană,
Să soarbă din izvorul vrăjit din alte dăți,
Tot ce natura pune-n iubirea diafană,
Amestec de visare și de solemnități!

Alții-or avea câmpie, poteci și cuiburi calde;
Străinii dau, iubito, pădurii tale-ocol.
Alte femei veni-vor, semețe, să se scalde
În undele sfințite, ieri, de picioru-ți gol!

Dar cum! că ne iubirăm aici a fost zadarnic!
Nimic din plaiu-n floare n-o fi și pentru noi,
Pe unde-ntr-o ființă ne-am contopit amarnic!
Natura crudă toate ni le-a luat napoi!

O! spuneți-mi, ponoare, pâraie, vițe coapte
Și cuiburi pe crengi, peșteri, tufișuri și dumbrăvi,
Cum, pentru alții oare veți fremăta de șoapte?
Cum, pentru alții triluri veți înălța în slăvi?

Vă-nțelegeam atâta! dulci, blânde, austere,
Ecourile noastre în voi sunau ades!
Iar noi plecam urechea, netulburând mistere,
Din glasurile voastre să prindem înțeles!

Răspundeți, lină vale și tu, singurătate,
Natură-ndrăgostită-n acest pustiu frumos,
Când vom dormi-mpreună cu mâini încrucișate,
Cum gânditori dorm morții-n mormântu-ntunecos,

Veți fi până-ntr-atâta voi de nepăsătoare,
Să ne știți morți, cu dorul, sub țărână, dedesupt,
Și-a vă urma, în pace, eterna sărbătoare
Și de-a surâde-ntruna, în cântec nentrerupt?

Simțindu-ne în preajmă cum rătăcim în cete,
Stafii recunoscute de fiece gorun,
Nu ne veți spune, oare, acele mici secrete
Pe care vechii prieteni când se revăd le spun?

Oare-ați putea voi fără tristeți și jale-amară
Să ne zăriți doar umbra, pe unde-am mers la pas
Și s-o vedeți cum, strânsă la piept, mă duce iară
Spre un izvor cu lacrimi și cu suspine-n glas?

Și dacă-aiurea, -n umbra de nimenea vegheată,
Doi alți amanți își află sub frunze adăpost
Nu le mâhniți auzul c-o șoaptă niciodată:
– Voi ce trăiți acuma, gândiți la cei ce-au fost!

Ne dă o clipă Domnul fântâni, livezi cu presuri,
Stânci aspre și profunde, și codri cu foșniri,
Și ceruri azurate, și lacuri verzi, și șesuri,
Să ne-ngropăm în ele vis, inimi și iubiri;

Apoi ni le retrage. Văpaia noastră-o curmă.
Scufundă-n beznă grotă unde-am lucit cândva;
Și spune văii-n care-am lăsat din noi o urmă
Și pașii să ni-i șteargă și numele din ea.

Uitați-ne, ei bine! cămin, grădini, umbrișuri!
Tu, iarbă, -ascunde pragul unde-am călcat rânzând!
Izvoare, curgeți! păsări, cântați! sporiți, frunzișuri!
N-or să vă uite-aceia ce i-ați uitat curând.

Căci voi ne sunteți umbra iubirii peste vreme!
Ne sunteți oaza bună-ntâlnită de drumari!
Ești, vale, adăpostul retragerii supreme,
În care, mână-n mână, vărsarăm lacrimi mari!

Și patimile toate se irosesc cu anii,
Ducând o mască, una, și alta un pumnal,
Precum comedianții cu zburdele lor stranii
Când ceata li se pierde, treptat după un deal.

Dar tu nu pieri, iubire, lucești cu vrajă-adâncă,
Tu, candelă sau torță-n amurgul pământesc!
Ne ții prin bucurie, mai mult prin lacrimi încă,
Cei tineri te blestemă, bătrânii te iubesc.

În zilele când fruntea sub anii grei se-nclină,
Când omul fără țeluri și de visări sărac
Se simte ca mormântul ce cade în ruină,
În care și virtute și vechi iluzii zac;

Când visătorul cuget în noi se înmlădie,
Și-n inimă socoate, sub mohorât îngheț,
Așa cum numeri morții pe-un câmp de bătălie,
Orice durere stinsă și orice vis de preț,

Precum acel ce cată cu lampa să se-ndrepte,
De adevăr departe, de-al lumii zâmbet viu,
Și cugetul ajunge pe-ntunecate trepte
În râpa din lăuntru, în haosul pustiu;

Și-acolo, -n noaptea-aceasta de nici o stea pătrunsă,
El, în ungherul sumbru, în care totu-i scrum,
Mai simte că zvâcnește sub vâl o rază-ascunsă...
Ești tu, sfântă-amintire, ce-n umbră dormi acum!"

21 octombrie 1837

(XXXIV)

(IONEL MARINESCU)

OCEANO NOX

Saint Valéry-sur-Somme

Vai, câți din marinarii și căpitanii mării
Purceși voioși în curse spre largul depărtării,
În zările ursuze nu se umbriră duși!
O soartă mohorâtă îi prăpădi-n genuna
Vreunei mări, pe-o noapte când lipsă-n cer fu luna,
Sub orb ocean ce-i soarbe, în veci de veci răpuși!

Câți lupi de mare morți și câte echipagii-n
Uraganul cel care le smulse-a' vieții pagini!
Pe ape, -ntr-un răsuflet i-a risipit asaltul!
Cum i-a-nghițit prăpastia nu-i nimeni să mai știe
Căci val de val în treacăt și-alege-o pradă sie:
Un val înșfacă-o luntre, și mateloții, altul!

Cin' vă mai știe soarta, pierdute biete țeste!
Vă-nvălmășiți de-a dura pe-ntinderile-aceste,
Cu moarte frunți lovim, stânci neștiute, -n tors.
Vai, câți părinți bătrâni, un vis având sărmanii
Muriră așteptându-i la țarm, pe chei, cu anii
Pe-acei ce nu s-au mai întors!

La șezători mai spune de voi câte o dată,
Pe ancori ruginite, vreo șugubeață ceată
Zvârlind al vostru nume, de evocări nostalgice,
Prin râsete și basme despre-aventuri măiastre,
Prin sărutări furate logodnicelor voastre
În vreme ce dormiți un verde somn de alge!

Se-ntreabă: Unde-s? Regi prin oarecare insuli?
La vrun liman mai rodnic rămași cu dinadinsul? –
Apoi chiar și-amintirea vi se distramă-n umbre...
Se pierde trupu-n apă și numele-n uitare
Iar vremea-ngroașă umbra, cu-o umbră și mai mare
Umbrind ursuz oceanul rob it uitării sumbre.

Și umbra voastră pierе din gândul orișicui.
Nu-și are unul barca, și altul carul lui?
În nopți când uraganul a-nvins, tânjind de dor
Mai stau pândind vădane cu palide frunți, ușa,
Sleite de-așteptare, mai zgândără cenușa
Din vetrele și inimile lor!

Apoi când în sfârșit le-a-nchis mormântul pleoapa,
Pierdut e-al vostru nume, îl uită chiar și groapa
Din țintirimul unde ecoul doar răspunde,
Te uită salcea toamna, de foi rămasă goală
Și melodia ceea naivă și domoală
Ce-o-ngână cerșetorul pe lângă-o veche punte!

Vai! unde-s mateloții răpiți de nopți cu norii?
Vai, unde, știți lugubre de negură istorii!
De-ngenuncheate nume, temute, unde, voi
În veci, ni le tot spuneți pe rând, urcând marea,
Și ele-n glas vă iscă, o, de nădejdea-aceea
Ce vă sfâșie seara când vă târâți spre noi!

(XLII)

(RADU VALENTIN)

PEDEPSELE

(1853)

NOX

I

Acesta-i ceasu-n taină de tine hotărât.
O, principe! E timpul – prin gerul mohorât
Al nopții, te ridică! Simțind prin umbră hoții,
Zăvozii Libertății își mai arată colții;
Deși sunt prinși în lanțuri, mai latră, puși pe sfadă;
Nu zăbovi! Acuma e ceasul bun de pradă.
Decembre se-nfășoară în neguri tot mai dese;
Ca un baron prădalnic, cc din bârlogu-i iese,
Prinde-ți acum dușmanul împresurat, și-l sfarmă.
Fii gata! Regimentele-s toate în cazarmă
De vin și furii bete, pistolul încărcat,
Doar un bandit așteaptă, să-l facă împărat.
Tiptil să-ți fie pasul, în mână ia-ți lanterna,
Cuțitul în cealaltă; republica, senină,
Făr' a vedea sticlindu-ți privirea mult haină,
Stă-n somn, iar jurământul tău, principe, i-e perna.

Hai, călărași, pedestri, dați iama ca nebunii!
Izbiți reprezentanții! Soldați, legați în funii
Pe generali, zvârliți-i în beciuri la răcoare!
Mânați cu patul puștii guvernul la-nchisoare!
Cu latul spadei, Curtea Supremă s-o goniți!

Iar voi, viteji ai Franței, schimbați-vă-n bandiți!
 Și voi, burjui, priviți-o, voi, speță subumană,
 – Ca pe un roșu paloș ce-l poartă o satană –
 Această lovitură de stat țâșnind din foc!
 Tribunii vrut-au drepturi; să-i spintece pe loc!
 Condotieri, nemernici, femei care vă vindeți,
 Ucideți pe Baudin¹ și pe Dussoub²! Ucideți!
 Ce vrea poporul ăsta ieșit din curți? Să plece!
 Să tragă-n el soldații și-n sânge să-l înecce!
 Foc! Vei vota pe urmă, o, suverană ginte!
 Loviți întâi cu spada în drept, în legi, în cinste!
 Să curgă-n râuri sânge pe străzi, trotuare, porți!
 Umpleți cu vin bidonul! Iar tărgile, cu morți!
 Rachiu cine poștește? Pe-această umezeală
 Trebui să bei. Soldați, culcați la repezcală
 Pe-acest bătrân! Și țâncul. Cînc-i femeia asta?
 E muma? Omorâți-o. Astfel, mulțimea, proasta,
 Să tremure, și roșu să fie caldarâmul!
 Mai mișcă totuși hâdul Paris? Păi, să-i dăm drumul!
 Să simtă-ntreg disprețul ce i-l zvârlim în cale
 Noi, forța, împotriva inteligenței sale!
 Străinul respectase Parisul; dar și noi?
 Deci, spânzurat de frâie, târâți-l prin noroi!
 Să moară! Sfărâmați-l și-l nimiciți de tot!
 Scuipați-i, negre tunuri, ghiuleaua voastră-n bot!

II

E gata! Pretutindenî, tăcere doar, și groază.
 Trăiască Poulmann³-cezar, tâlharii guvernează!

¹ Jean-Baptiste Baudin, medic, reprezentant al poporului în Adunarea din 1849. A murit pe baricade în 1851.

² Denis Dussoub, avocat. A fost condamnat pentru participarea la revoluția din 1848. Adversar al loviturii de stat, moare pe baricade în 1851.

³ Renumit bandit al epocii. Pe drept cuvânt, Hugo a atribuit adesea lui Napoleon al III-lea și acoliților săi numele unor tâlhari și asasini de rând.

Ca pentru sărbătoare, aprins-au baricade;
Iar poarta Saint-Denis, sub 'naltele-i arcade,
Vede cum joacă focul, prin vânturi dogorind.
Gata! Acum repaus; se-aud, tot zângănind
În tecile lor, săbii, și banii-n buzunare.
În corturi se deșartă-alé băncilor săltare.
Cei ce-au ucis cu mână mai sigură și tare,
Primi-vor pe deasupra și crucea de onoare.
Urlând, învingătorii danțează pe molozuri,
Când trupuri sângerate mai zac prin negre colțuri,
Când, vesel, beat, soldatul, ca un obscur complice,
Bălăbădind, de ziduri proptit, ca să nu pice,
Un creier omenesc mai sfarmă cu o mână.
Beție, răs, și cântec și chefuri; acum, mână
Învinșii, să-i împuște: femei, copii, bărbați.
Pompoși, trec generalii pe caii lor cabrați,
Priviți de morții-ntinși pe spate, cu duiumul.
Bravo! De-a curmezișul a luat cezarul drumul!
La Eliseu⁴, în grabă, spre a-l slăvi s-or strânge.
În case, ca și-n șanțuri, e peste tot doar sânge.
Spre a sări mai sprinteni băltoacele din cale,
Iute-și sumet județii caftanele din poale,
Iar popii, bucuroși, un cheag de sânge luară,
Cald încă, lui Veuillot⁵ să-i fie călimară.

Chiar ieri, răsând de-a voastre pedepse, magistrați,
Un caporal vă scoase din jețu-n care stați!
Și-acuma, când în fire un pic v-ați mai venit,
Când sunteți foarte siguri că-nvinse un bandit,

⁴ Elysée; în palatul Elysée a fost urzită lovitura de stat din 2 decembrie.

⁵ Louis Veuillot, publicist, contemporan poetului. Sub masca lui de catolic fanatic se ascundea un om lipsit de orice principii morale.

Că nimeni nu vă cere să fiți conștiincioși,
Că o să vă-nzestreze-un Mandrin⁶, de-ți fi zeloși,
Că-i el cel ce plătește de-acum, și foarte bine,
Că el a luat bugetul, că nu vă paște nime,
Că-a sugrumat el legea temeinic și că-i moartă
Și că al ei cadavru îl veți găsi în poartă,
Cântați-i osanale și laude, pe dată!
Palma ce ieri v-a dat-o, azi poate fi uitată,
Și fiindcă omorât-a prunci, mume, tați și unchi,
Fiindcă-n asasinate intră până-n genunchi,
În fața lui, că-i tare, din șale vă veți frânge,
Lingându-l pe turealcă să-l curățați de sânge.

III

Deci, omul ăsta-și spuse: „Stăpânul de armate,
Supremul împărat,
'Naintea cui, din trâmbiți, onor, celebritate,
În zbor s-au avântat,
Napoleon, ani cinșpe domni peste furtuni,
Din nord la Alizeu
Și l-au slăvit toți regii, când peste-a lor cununi
El a călcat mereu;

Când el cuprinse totul în marile-i speranțe,
Din nord până-n Egipt;
Eu și mai mult voi face: în gâtul astei Franțe
Vreau pumnul meu înfipt!

Când Franța împăcată și mândră-n libertate,
Porni pe sacru-i drum,

⁶ Bandit celebru pe vremea aceea.

Eu, azvârlindu-i lațul, în taină, pe la spate,
Voi ști să o sugrum.

Părtaș voi fi cu unchiul, al falnicei istorii;
Cel mai deștept, vezi bine,
Sunt eu! El o să aibă doar trâmbițe de glorie,
Eu pungi cu aur pline.

Mi-e de folos ăst nume, splendidă amăgire
În leagănu-mi picată.
Peste gigant, piticul. O pagină dă știre
De el; eu, pe cealaltă,

De el m-agăț, deși stăpân sunt peste tot.
Destinu-mi legiuit
E să plutesc pe dânsu-n istorie. Sau, poate,
De mine-o fi-nghițit.

Eu, huhurezul, prins-am vulturul ăsta-n gheare.
El, sus – eu, cât de jos!
Da-l ți-u! Și mi-am ales a lui aniversare,
Ce-mi este de folos.

Voi fi în ziua ceea un om ce-și trage bine
Mantaua peste față;
Și nimeni n-o să-și spună că umplu de rușine
Această zi măreacă.

Voi merge și mai sigur vrăjmașa să mi-o prind
În ucigașa-mi mână;

În ziua asta, Franța va zăbovi dormind
Pe-a gloriei cunună.“

Furiș, frânt în desfrâuri, purtând întreg dezastrul
În ochii-i spălăciți,
Acest tâlhar de noapte vru să-și ia foc din astrul
Țâșnit la Austerlitz!

IV

Victorie! E timpul, o, principe, s-apari!
Micuțele actrițe n-aveau financiari;
Acele revoluții aduc numai necaz
Modestelor copile ce-s curtezane azi;
De spaimă, -n Don Juan, un Harpagon se-arată,
Scoțând avar paraua din pungă-i dezumflată;
Scădeau banii-n tripouri; iar multele jurnale
De credincioși lăsară bisericile goale;
Și sfintele lăcașuri, pornite să-și dea duhul,
Se istoveau; vârtejuri de poliți, cu buclucul,
Ca grindina loviseră-n ușa lui Magnan⁷;
Râdea la predici lumca de popa Ravignan⁸;
Nici mândre echipaje la porți de curtezane;
A anarhiei hidră frumoaselor cucoane
Le apărea sub chipul unui mult jalnic cal
De birjă, să le poarte, pentru doi poli, la bal.
O neagră deznădejde plutea pe Vavilon.
Dar tu, cu braț puternic, veniși, Napoleon;

⁷ Bernard-Pierre Magnan, general. În ajunul loviturii de stat din 2 decembrie 1851, era înecat în datorii. Zelul odios cu care a slujit la instaurarea dictaturii bonapartiste i-a adus gradul de mareșal și însemnate recompense bănești.

⁸ Preot iezuit aflat în grațiile curții imperiale.

Totul re-nvie, naște, este salvat. Și, iată,
Actrițele, milorzii i-or câștiga pe dată,
Cucernicii, cheflii, moș-teacă, veseli sânt;
Toți cântă: dame, țate, episcopul preasfânt.
Hai! Cu felicitări, noi la triumf luăm parte!

Iar vechile partide, cu freze ȕguiate,
Tâlharului, cu slavă-i aduc întâmpinare.
Falstaff⁹ aprinde-un punct, Tartuffe¹⁰, o lumânare.
Voioși, către Palat, când tobele răsună,
Grăbesc Montalembert¹¹, Sibour¹², toți împreună.
Și târfa de Rouher¹³, Troplong¹⁴, această slugă,
Cu toții, conștiința să-și vândă vin în fugă:
Cei care știu să fure, cei care mint mai tare,
Agenții de la bursă, agenții de altare,
Acel de scârbă vrednic, de infamii flămând,
Cel care cercetându-și nemernicul său gând,
Destul de hoț se simte, un jeț să ia-n Senat.
Doar un pitic l-admiră pe marcele-mpărat!
În miezul sărbătorii, tronează plin de sine.
„Ei domnilor, ce spuneți? Făcut-am treaba bine?”

⁹ Personaj din comedia lui Shakespeare *Nevestele vesele din Windsor*.

¹⁰ Tipul ipocritului, personaj din comedia cu același nume scrisă de Molière.

¹¹ Charles Forbes Montalembert (conte de) (1810–1870), politician conservator, înverșunat susținător al clericalismului.

¹² Episcop al Parisului, a sprijinit de la înălțimea autorității eclesiastice, reacțiunea (1792–1857).

¹³ Eugène Rouher (1814–1864), ministru al justiției și consilier al lui Napoleon al III-lea. A fost unul din lacheii fideli ai acestuia.

¹⁴ Raymond Théodore Troplong (1795–1864), magistrat. Unealtă a loviturii de stat din 2 decembrie; a devenit președinte al Curții de Casație și al Senatului, în care calitate a ascultat orbește de poruncile stăpânului său.

Inchizitorii, papa, ei ce gândesc, ce zic?
Și-acum, să ne votezeășți oameni de nimic;
Vom tipări în aur al votului total.
Voioși, deci, bateți toba, suflați și din țigal;
Urlați-mi *Salvum fac*¹⁵, voi, domnilor; și-n fața
Bisericii, unde e Dumnezeu și viața,
Vom înălța prăjini cu vechi drapele-n vârfuri.
Victorie! Voi, doamne, priviți aceste stârvuri.“

V

Unde nu sunt? Pe cheiuri, în curți, pe sub arcade
Și poduri, în canale cu gurile căscate,
În gropile comune, îngrozitor sporite,
Pe străzi și pe trotuare, sub porțile boltite,
În maldăre zvârlite, de-a valma, sau în cară
Mânate de ostași, când noaptea grea coboară,
Hidos convoi ce vine din Champs de Mars, trecând –
De care-ntreg Parisul șoptește tremurând.
O, munte al Martirilor, numele ți-e bun!
Morții trecuți prin săbii, secure și prin tun,
În acest câmp pe care misteru-l împresoară,
Erau înmormântați cu capetele-afară.
Ăst om i-a pus acolo, după a lui povață,
Ne-nfiorat de toate aceste frunzi de gheață;
Însângerați, și țepeni, c-un strigăt ce se pierde
Din gura lor rânjită, livizi în iarba verde,
Zăceau, să iște groaza în liniștea cernită,
Tăiații, ciopârțiții, cu fața biciuită
De spinii care tremur în vântul de sub scară;
Toți, omul din foburguri ce nu se înfioară,
Bogatul cu mâini albe, săracul cel vânjos
Sau muma ce-și arată copilu-ntins pe jos,

¹⁵ *Salvum fac imperatorem!*, Ține-l sănătos pe împărat! (lat.)

Păr alb, bălaiul creștet pierdut e-ntre schelete,
Sau tânăra frumoasă, cu buze violete,
Sub pini, la rădăcină, în șiruri așezați,
Livizi și gânditori, uimiți și nemișcați,
Toți, spectre a acelorași crime și dezastre,
Cu ochiu-ncremenit și gol priveau spre astre.
Veneau din zori să-l cate în iarba mătăsoasă
Pe cel ce pân-atuncea nu s-a întors acasă;
Lumea privea la aste figuri cu-nfiorare.
Iar noaptea de decembre, cu scurta-i înserare,
Măcar cu-al ei lințoliu, le-o înveli, sfioasă.
Seara, unchiașul paznic, ce printre morți rămase,
Grăbit își purta pașii bătrâni printre morminte,
Cutremurat de fețele mute și pălînde;
Și-n timp ce-n case-n doliu plângeau pe mumă, fiu,
Pe-aceste frunți sărmane și fără de sicriu,
Lovește aspru vântul, cad umbre reci de sus.
O, morți, din aste bezne, voi domnului ce-ați spus?

Puteai să spui, privindăști morți plini de mister,
Scoțând din groapă gâtul, cu ochii către cer,
Că-n cimitirul unde-nalți cipreși se-nfioară,
Ce-așteaptă să răsună a judecății goarnă,
Când toți asasinații s-ar fi trezit deodată,
Văzând cum Bonaparte, pe o cercască poartă,
Adus e al tău suflet murdar și-ngrozitor
Și că, drept mărturie, ei ies din groapa lor.
Montmartre! Loc de spaimă! Când umbra serii crește,
Și astăzi trecătorul ăst zid îl ocolește.

VI

La Notre-Dame pătrunse, o lună dup-aceea.
Se duse să-l afume cu smirna și tămâia;
Vibrau înalte turle sub orgele vuind,

Era și episcopul, de glorii strălucind,
Odăjdii își croise din giulgiul mortuar;
Și, înălțat pe-o cruce, în fund, lângă altar,
Ca să rămână-acolo, Isus fu prins în cuie.
Infamul la picioare vrea crima să-i depuie.
Cum fiara-și linge botul îndată ce-a mușcat,
Își mângâie mustața; „Eu ordinea-am salvat!
Primiți-mă-ntre voi, o, îngerești armate!
Familia, credința prin mine-au fost salvate!“
Și în privirea-i crudă, în care se contemplă
Satan, luciră lacrimi... Columne, voi, din temple,
Prăpăstii, ce în Patmos¹⁶ văzutu-l-ați pe Ioan,
Tu, cer, care pe Neron văzut-ai, pe Sejan¹⁷.
Tu, vânt, ce pe Tiberiu spre Capria¹⁸ dorită
L-ai dus, mânând pe valuri galera-i aurită,
Voi, ce din auroră și nord goniți tot anul,
Să spuneți voi: călăul întrece șarlatanul?

VII

Tu, ce lovești neîncetat
Stânca pe care mi-am lăsat
Aripa-nvins, dar nu răpus,
Vârtej ce luntrea nimicești,
În umbră, ce-mi mai tot șoptești?

¹⁶ Insulă din Marea Egee. A devenit celebră ca reședință a apostolului Ioan, care, exilat de împăratul Domițian, a compus aici *Apocalipsul*.

¹⁷ Prefect al pretoriului în vremea împăratului roman Tiberiu. A rămas cunoscut în istorie ca tipul omului de stat crud și corupt.

¹⁸ Insulă stâncoasă cu climă dulce, situată aproape de coasta Campaniei (Capri), unde s-a stabilit Tiberiu, după ce a părăsit Roma (27 d. Chr.), conducând de acolo treburile împărăției.

O, cruntă mare, ce-ai de spus?
N-ai ce să faci! Digul ți-l roade!
Azvârle-ți undele-n cascade,
Dă pace dorurilor mele;
Chiar apele din fundu-ți rece
Pe-această crimă, dac-ar trece,
O, mare, n-ar putea s-o spele!

Pricep, vrei gândul a-mi abate;
Îmi spui: „Te liniștește, frate,
Împacă-ți gândul furtunos!“
Atunci, și tu, adâncă mare,
Împacă-ți unda mugitoare,
Amarul val, nîcicînd mîlos!

Tu crezi în forța-ți ne-ngrădită,
Tu, admirată și iubită,
Tu, ca și soarta de-ndrăzneată,
Tu-n care cerul se scufundă,
Tu, care în sfințita undă
Luceferi speli, în dimineață!

Tu-mi spui: „Contemplă, uită toate!“
Mi-arăți catargele-nclinate,
Verzile coaste, capuri spealbe,
Spuma departe, prin ruine,
Căzînd pe sumbre stînci marine,
Precum un stol de păsări albe;

Și pescărița care cântă,
Nava ce-n valuri se avântă,
Matrozul cu-a lui aspră muncă,
Valul în furii cum se-aruncă,
Grația ta nemărginită
Cu grozăvia-ți împletită;

Tu-mi spui: „Dă-mi sufletul mai bine,
Proscrie, stinge-ți focu-n mine;
Pribege, dă-mi toiagu-ncoace;
Aprinșii-ți ochii spre mine cate.“
Spui: „Adormit-am pe Socrate¹⁹.
La mine, Caton²⁰ găsi pace!“

Nu! Să respecti aspra gândire,
Mânia dintr-o dreaptă fire
Și răzbunarea negrei crime!
Vorbește colților golași
Mie, furtuna să mi-o lași!
Eu, mare, te urăsc pe tine!

Căci nu-i ești, tu, chiar, slujitoare,
Purtând pe apa-ți mișcătoare,
Prin vânturi și prin stânci o mie,
Către Cayenne²¹, spre gropi profunde,
Acele vase ce, pe unde
Îți trec, ca niște mari sicrie?

¹⁹ Filosoful *Socrate* (469–399 î.Chr.), învinuit de atenieni că ar fi corupător al tineretului, a fost condamnat la moarte, bând cucută.

²⁰ Marcus Porcius Cato (95–46 î. Chr.), om politic și orator care s-a sinucis, refuzând clemența lui Cezar, adversarul său.

²¹ Insulă din Oceanul Atlantic.

Nu ești chiar tu cea care porți
Către mormântul cu largi porți
Martirii toți, cu frunți senine,
Închiși în vase blestемate,
Pe care tunuri încărcate
Își cască gurile haine?

Și dacă plâng, și-n schingiuri
Înfrânte-s aste mândre firi,
Nu tu, vârtej îngrozitor,
Te-amesteci peste-a lor grea jale
Și, prin complicele-ți rafale,
Acoperi disperarea lor?

VIII

Le-am tot văzut acestea! Istoria le spune
Și, când sfârșește, plânge roșind de-amărăciune.
Iar când va fi să-nvie mulțimea uriașă,
Când o să bată ceasul suprem, pentru ispașă,
Din vremi de sânge, spadă, o, nu ieși din umbră!
Nu-i drept ca-n alte inimi, decât într-una sumbră,
Spre-a pedepsi trădarea tâlharului de noapte,
În ăst ceas, o, durere! Nevoia te străbate!
Sunt amintiri la care un spirit grav reflectă,
Spre șaфod jandarmii mănând trista șaretă,
Bătăile de tobă, popor strigând: „Loviți-i!“
Mulțimile pe streășini, în prag, pe chei, pe poduri,
Și piețe de-altădată, trist loc de execuții
Prin care se văzură atâtea șaфoduri.
O, nu vă mai întoarceți, vedenii mortuare!
O, cerule! Cu pacea-nainte, fiecare
Ne împlincam travaliul în secolul de față,

Poetul cânta omul și opera-i măreață.
Tribunul cu-a lui voce îmbărbăta norodul,
Sfărmate erau tronuri, cătușe, eșafodul,
Dureri și ură, zilnic erau în scăzământ,
Iar ginta omenească urma progresul sfânt,
Călca în frunte Franța, cu torța-i purpurie;
Și iată-i pe-acești oameni! El, o rușine vie,
Banditul ce se unse cu untdelemnul sacru!
Iată-i, purtând cu dâșii doar doliu și masacru,
Lințoliu, fier și sânge, pârjoluri și omor;
O, Doamne! Semănară doar asta-n viitor!

Și-acuma, îndurare, tu iată-ai tresărit
Când vorba: „răzbunare!“ poporul a rostit.

Iar eu, proscris ce sânger pe-ai drumurilor spini,
Visez și, cu tristețe, fruntea-mi cobor în mâini;
Și parcă simt deodată, cu aripa-i trezită,
Gândirea-mi cum se-avântă spre ziua mult dorită.
Gigantă cu ochi limpezi, în fapta ce-o să ardă,
Nici când, o, Revoluție, nimenea să nu vadă
În fața ta cea mândră, aprinsă de mânie,
Strigându-ți omenirea: „Tu mi-ai fost fiică mie!“
Și-acoperind cu trupul ei, chiar pe asasin,
Să-ți cadă la picioare frângând a salc mâini!
O! tu dar respecta-vei durerea ei amară
Și-n fața mumei tale te vei opri, fecioară!
O, muncitor, voinice, cu torsul dezgolit,
Culegător de domnul trimis, ce ai venit
Doar într-o zi să seceri întreg mileniul mizer,
Lipsit de teamă, jale – adevărat și sincer,
Tu, cel cu uriașul roman egal în stat,

Ce-ntreaga Europă învins-ai și ai luat
În mână suveranii, zdrobindu-i țeastă-n țeastă,
Născut să-nchizi o vreme din care naște-a noastră,
Tu, care prin teroare salvat-ai Libertatea.
Tu, care porți ăst nume ne-nfrânt: Necesitatea!
Tu, care prin istorii un snop ești, de scânteii,
Singur rămâi de-a pururi, Titan nouăzeș'trei!
Nimic asemeni ție în urmă-ți n-a venit.

Într-un regim al spaimci, de altfel, zămislit,
Pe fruntea-ți liberată, întrecaga moștenire
Trăgea, și – fără voic – din veche-orânduire
Hrănit cu rele pilde și-nvățăturei erai,
Vârșași, ca și ea, sânge; căci tu nu cunoșteai
Decât obida, răul, tot ce-ai putut culege
Din legea ucigașă și dintr-a urii lege;
Și, răsturnând tiranii, guverne, regi mișei,
Tu, contra lor sculat, loveai și tu ca ei.

Ești uriaș, căci tu ai făcut să izbândim
Noi, fiii Libertății; ci altele noi știm.
Și ce râvnește Franța, de-acum pe totdeauna,
E c-a iubirii rază să-i pună-n pisc cununa,
Al lui Isus mesagiu, curata lui frăție.
Iată, natura-ntreagă acest cuvânt îl scrie:
„Iubiți-vă! Fiți frați!“ Și ochiul să-l țintim
Către Idee, înger încins de-un nimb divin.
Ea, care totu-nvinge prin raza ei curată,
Ea până și-n mânie sfințenia-și arată.
Ea lasă-ntotdeauna principiul în picioare.
Este puțin să-nvingi, totu-i să fii tot marc.
Când, palid, trădătorul abject, l-om trage-n stradă,

Chiar și-n pedeapsa noastră progresul să se vadă.
Rușinea și nu moartea. Acoperiți, popoare,
Pe regi cu-al lor trecut apus – și în uitare.
Cu toate-a lor suplicii, torturi, spânzurătoare!
Grăbiți ceasul râvnit de nații viitoare
Când, calmă, spre cei buni, chiar spre ingrați, zâmbind,
Concordia, pe oameni la sânul ei ocrotind,
Își va pleca spre noi slăvita ei cunună.
O, pentru-acest nemernic, nu-i drept ca să se spună
Că lumea dă-napoi din drumul ei cel falnic,
Nici că Isus, Voltaire au cuvântat zadarnic!
Că n-ar fi drept că, după atâta stăruință,
Al nostru timp sfințit-a a omului ființă
Și că-i de-ajuns o clipă, de furie stârnită,
Spre-a pierde o comoară prin secolii cucerită!
Vom ști să stăm de veghe, dar sânge nu vărsăm.
O, nu! Să nu se spună că, pentru acest om,
Cernita ghilotină ce, în februar, chiar noi
Am smuls-o azvârlind-o cu scârbă la gunoi,
S-a deșteptat o dată cu găzii din cocioabe.
A apucat securea în roșiile-i labe,
Și, peste vechi morminte, ea stâlpul și-a-nălțat,
Și s-a ivit, sinistră, sub cerul înstelat.

IX

Tu-n Iuvenal odată dogoarea ți-o-ncercai.
Tu, care în privirea lui Dante străluceai,
A Indignării muză, acum să ne sculăm,
Și peste-acest imperiu ferice, să-nălțăm
Pe-al lui triumf, scăpat de a cerului scânteie,
Destui stâlpi ca să poarte o mare epopee!

Jersey, noiembrie 1859

(MIRON RADU PARASCHIVESCU)

ARTA ȘI POPORUL

Arta e glorie și bucurie;
E flacăra ce arde-n vijelie,
Ea luminează-albastrul cer senin.
Arta-i măreața lumilor splendoare,
Poporului pe frunte-i ca un soare
Ce scânteiază pe un chip divin.

Arta-i un cântec minunat ce place
Acelor ce-s îndrăgostiți de pace,
Pe care codrilor, orașu-l cântă,
Și orice om, femeii adorate;
Cu care glasul sufletelor, toate,
În coruri laolaltă se avântă.

Arta-i gândirea omenească,
Ce orice lanțuri poate să zdrobească!
Arta e blândă, dar cuceritoare!
Din Rin și pân-la Tibru, peste tot!
Ea face popor liber din ilot¹.
Și pe cel liber, ea îl face mare.

O, scumpă Franță, de nebiruit,
Îți cântă cântecul tău liniștit!
Cântând privește cerul fără nor!
Că glasul tău profund, de bucurie,
E-a lumilor speranță și mândrie!
O, mare, mândru și frățesc popor!

¹ Sclav de stat la spartani.

Iubit popor, tu cântă aurora!
Și cântă iar când seara-și sună ora!
În muncă-i bucurie, desfătare.
Râzi de-acest veac ce trece-mbătrânit!
Tu cântă dragostea cu glas șoptit,
Și cântă libertatea cu glas tare!...

Să câști, popor, Italia cea sfântă²,
Polonia înmormântată³-o cântă,
Și Neapole⁴ ce sângeră din greu,
Ungaria ce zace-n agonie⁵...
Tirani, poporul cântă – să se știe –
Așa precum răcnește-un leu.

(Cartea întâi, IX)

(DEMOSTENE BOTEZ)

² Aluzie la lupta dusă în 1848–1849 împotriva Austriei de Casa de Savoia pentru crearea statului național italian. Carol-Albert suferise o înfrângere la Novarra în 1849, după ce Lombardia fusese vremelnic eliberată de sub jugul austriac.

³ Din 1815, Polonia este împărțită între Austria, Prusia și Rusia. Versul lui Hugo se referă la mișcarea revoluționară din 1846–1848, repede înăbușită de armatele țarului și ale Austriei.

⁴ Regatul Neapolului cunoscuse, până în 1860, regimul tiranic instaurat de Bourboni, descendenți ai ramurii spaniole.

⁵ Aluzie la revoluția maghiară din 1848, înecată în sânge de armatele țariste.

EU ȘTIU C-AU SĂ ÎNDRUGE MINCIUNI NENUMĂRATE...

I

Eu știu c-au să îndruge minciuni nenumărate,
De adevărul groaznic crezând că scapă poate!
Nu! N-am fost noi, vor spune, ci el, și vor nega;
Dar eu vă-ntreb, o, Dante ¹, Eschil ², profeți, când oare

Tâlharii au găsit scăpare,
Poetul când de guler i-a prins cu mâna sa?
Sub lacăte, în cartea-mi, i-nchid cum se cuvine;
Și, ca-ntr-o ocnă, cât mai bine,
Istoria îi va păstra!

Azi, rugăciuni și visuri poetul nu mai știe;
Ci el e păstrătorul de chei, la pușcărie.
În grefa unde-atârnă, sus, lanțurile mari,
În buzunare prinții sunt cercetați, la număr,
Iar împărații, sus, pe umăr;
Macbeth ³ e-o cutră numai și un pungaș Cezar ⁴.

¹ Dante Aligheri (1265–1321) a înfierat în prima parte a capodoperei sale *Divina Comedie (Infernul)* pe nelegiuții și pe mincinoși.

² Eschil (525–456 î. Chr.), în trilogia sa *Orestia*, ne înfățișează cum un fiu își răzbună tatăl ucis de propria lui mamă, pe care o răpune la rândul lui, fiind urmărit de Eumenide, Zeițele răzbunării.

³ Protagonistul tragediei cu același nume de W. Shakespeare este asasinul regelui său, pe care l-a primit în gazdă.

⁴ Caius Iulius Cezar (101–44 î. Chr.), vestit general și dictator roman care s-a străduit să-și justifice faptele de arme prin scrierile sale (*De bello gallico* ș.a.).

Voi îmi păziți bandiții, o, strofe-ntraripate!
Iar Caliopele⁵-nstelate
Țin condicile de tâlhari.

II

Popoare apăsate, sosesc răzbunătorii!
Poetu-i doar un înger – așa mi-au spus retorii;
Plutește-n nori! Maupas-ii,⁶ Morny⁷ și Fould⁸, Magnan.
Îi sunt străini. Spre stele privește cu delicii...
O, nu! Cât timp veți fi complicitii
Acestor crime hâde ce le-urmăresc avan,
Cât timp pe hoți i-ascundeți sub vălurile voastre,
Să vă privesc, cer, soare, astre,
Și stele, mă chemați în van!

Atât cât ticălosul ne va închide gura,
Cât libertatea, stinsă, își va târi făptura
Ca un biet hoit în apă zvârlit și rătăcit,
Cât gemete-n pontoane vom auzi, departe,
Voi presăra lumini de moarte
Pe-aceste frunți abjecte, plecate de-un bandit,
Și voi striga: Hai, tunet! Hai, Franță, te ridică!
Și-n bezna nopții, fără frică,
Voi duce-o torță-n mâini, cumplit!

⁵ Caliope, muză a poeziei epice și a elocinței.

⁶ Cherlemagne-Emile de Maupas (1818–1888), prefect al poliției în 1851, a sprijinit lovitura de stat din 2 decembrie. A fost ministru al poliției sub Napolcon al III-lea.

⁷ Charles, duce de Morny (1811–1865), frate vitreg al lui Napoleon III, politician și ministru influent în timpul Imperiului al doilea.

⁸ Achille Fould(1800–1867), politician și om de afaceri din vremea Imperiului al doilea.

III

Bieți ticăloși! Din Franța o Chină oarecare
Să facă vrând, cu biciul îi voi plezni-n spinare.
Ei cântă imnuri sfinte, dar eu le strig: – Să știți!
Voi biciui om, titluri și când îmi ies în cale,
Armuri și cârji episcopale!
Îi țin pe toți în versu-mi ca-n menghine striviți;
Smulg epoileți, stihare și biblîi și – în goană–
Prinzând în mâini câte-o pulpană,
Toți fug cu Cezar, năuciți.

Și câmp, flori, lac, poiene și vânturi ce-se-ngână,
Și norii sus pe ceruri, ca fulgi ușori de lână,
Și apa-n care alge se zbat cu-nfiorări,
Și oceanul, hidră cu solzi verzui în noapte,
Și codri-nfiorați de șoapte,

Și farul printre valuri și steaua-n depărtări,
Vor murmura în taină, văzându-mă pe mine:
E-un duh răzbunător ce vine
Și demonii-i gonește-n zări!

(Cartea întâi, XI)

(LAZĂR ILIESCU)

CONFRUNTĂRI

– „Vorbiți, cadavre! cine pe voi v-asasinară?
Ce mâini în sânul vostru pumnalele-mplântară?
Întâi, tu ce din umbră văd c-ai ieșit cu totul,

- Cum te numești?“ – „Credința.“ – „Cin’te-a ucis?“
 – „Preòtul.“
 – „Voi?“ – „Cinste,-nțelepciune, virtute și pudoare.“
 – „Vă sugrumară, cine?“ – „Biserica.“ – „Tu, oare?“
 – „Sunt legea vieții.“ – „Care din ei te-a-njunghiat?“
 – „Chiar jurământul.“ – „Dar tu, ce-n sânge dormi
 scăldat?“
 – „Justiția-s numită.“ – „Și ce călău te pleacă?“
 – „Un jude.“ – „Tu, gigantul, ce spadă n-ai în teacă
 Și stingi cu-a ta mocirlă aurora,-nvăpăiată?“
 – „Sunt Austerlitz.“ – „Și cine te-a omorât?“ „Armata.“

Bruxelles, 5 ianuarie 1852

(Cartea întâi, XV)

(IONEL MARINESCU)

AMINTIRE DIN NOAPTEA DE 4

Lovit de două gloanțe, copilul se sfârșise;
 Umilă-odaia mică și pașnică-l primise;
 Sfințită, o crenguță vedeam, peste-un portret;
 Plângând, în colț, bunica se jeluia încet.
 Îl dezbrăcau de haine și gura-i în neștire
 Se deschidea; hâd, moartea îi luneca-n privire;
 Lungi, brațele căzute, strigau după-ajutor;
 Din buzunar, sfârleaza-i ieșea, de merișor;
 Ar fi-ncăput și-un deget în rană, pe măsură;
 Prin mărăcini știți, oare, cum sângera o mură?
 Sus, țeasta-i era spartă, drept, ca un lemn crăpat;
 Bunica zise, tristă, privindu-l pe băiat:
 – Aduceți lampa! Doamne! Cum poate să se-ntâmple?

Ce alb e! Păr și sânge i s-au lipit de tâmpile!—
Apoi luă trupșorul în poală, dezvelit.
În bezna grea, lugubră, prindeam un țăcănit
De gloanțe, dinafară. E timp de-acuma ca să
Îl îngropăm pe-aproape, au spus câțiva din casă,
Și-au scos încet cearșaful curat, alb dintr-un scrin.

Bunica sta cu mortul acum lângă cămin,
Vrând trupul țeapăn să-l încălzească-n pripă;
Dar vai, ce-atinge moartea cu recea ei aripă,
Nu-i nici un foc pe lume să-l poată-nsufleți!
Plecându-se, ea-i trase ușor ciorapii, și
Lin, mâinile-i bătrâne îi puse pe picioare:
– Vai, domnule, îmi zise, ce soartă-ngrozitoare!
Opt anișori băiatul avea, neîmpliniți;
Și toți erau la școală atât de mulțumiți!
Scrișori, nu era nimeni ca el să se priceapă
Să scrie! Doamne sfinte, nu vor cumva să-nceapă
Copiii să-i ucidă? Vai, Doamne, ce să zic?
Vă-ntreb: bandiți sunt oare? Nu mai pricep nimic!
Azi-dimineață încă, zburda lângă fereastră,
Și-acum e mort, sărmanul! Spuneți și dumneavoastră!
Au tras în el, pe stradă fiind, și l-au răpus;
Și era blând, cuminte și bun ca un Isus.
Eu, care sunt bătrână, și moartea-mi nu-i departe,
Ar fi putut prea bine, el, domnul Bonaparte,
În loc să-l ia pe dânsul, pe mine să mă ia! –
Tăcu îndurerată: un nod o sugruma,
Și toți plâneau în casă, alături de bătrână;
Vai, singură de-acuma, ce poate să-mi rămână?
Mă întrebă? În viața aceasta ce mai am?

Și maică-sa e moartă; pe el doar îl aveam!
Spuneți-mi, de ce oare a trebuit să cadă?
Doar n-a strigat „Trăiască Republica“ pe stradă!
Cu pălăria-n mână stam mut, încovoiat,
Privind la doliul ăsta adânc, nemângâiat.

Politica aceasta tu n-o-nțelegi, o, mamă!
Vezi tu, domnul Napóleon, de fapt așa îl cheamă,
E-un prinț sărac, dar care iubește frumuseți,
Și-i place ca să aibă palate, cai, valeți,
Bani pentru joc și mese și-alcovuri ce-l distrează,
Și vânători bogate; cu-acest prilej, salvează
Familia, societatea și crucea; iar acù
Mai vrea să aibă roze în vară la Saint-Cloud¹,
Primarii și prefecții când i se-nchină-aice.
De-aceea, tremurânde, sărmamele bune
Cu mâini învinețite, silite sunt, orfani
Să coase-n albe giulgiuri, copii de șapte ani!

(Cartea a doua, III)

(LAZĂR ILIESCU)

ORDINEA ESTE RESTABILITĂ

Cum stă dreptatea în genune,
Cum crimei sceptrul i se pune,
Cum legea cade sub trădări,

¹ Localitate din împrejurimile Parisului, unde-și avea reședința preferată Napolcon al III-lea. Castelul a fost incendiat de prusaci în 1871.

Cum cei trufași ursuji s-arată,
Cum sus, pe stâlpi e publicată¹
Ocara bieteii mele țări;

Republică, sublim părinte,
O, Pantheon de raze sfinte,
Cupolă-n liberul azur,
Lăcaș cu umbrele eterne,
Cum vin cu scări pentru-a-ți așterne
Pe zid imperiul impur;

Cum sufletele-s sfărâmate,
Cum ni se uită azi dreptate,
Cinste,-adevăr, frumos, avânt,
Revolta nobilei istorii,
Onoare, lege, drept și glorii
Și cei sub țărână în mormânt;

Mi-ești drag, exil! dureri supreme!
Tristețe, pune-mi diademe!
Mi-ești dragă, mândră sărăcie!
Mi-e dragă ușa-n vânturi, șuie,
Mi-e drag și doliul, statuie
Ce gravă-alăturca mă-mbie!

¹ Aluzie la cele trei proclamații afișate în timpul nopții de 1 spre 2 decembrie 1851 și care anunțau poporului parizian lovitura de stat înfăptuită de Napolcon al III-lea.

Iubesc năpasta ce mă-ncearcă,
Și umbra-n care v-adun, parcă,
Pe voi și vă surâd în vis,
Crez și virtute-nvăluită,
Tu, libertate izgonită,
Și tu, devotament proscris!

Mi-e dragă insula retrasă,
Jersey, ce Anglia o lasă
Sub vechiul, liberu-i drapel,
Și apa neagră care crește,
Și nava, plug ce rătăcește,
Și valul, brazdă grea sub el.

Mi-e drag, o, mare, pescărușul
Ce perle zvârle, jucăușul,
De pe roșcate-aripi, senin,
Și-apoi în valuri se coboară
Și din genune iese iară
Cum iese sufletul din chin.

Mi-e dragă mult solemna stâncă
De unde-ascult durerea-adâncă,
Ca remușcările târzii,
Întruna renăscând în umbre,
Talazuri peste pietre sumbre
Și mame fără de copii.

(Cartea a doua, V)

10 decembrie, Jersey
(IONEL MARINESCU)

SUPUNERII OARBE

I

Soldați din anu-al doilea¹! O, cpopei, războaie!
În contra multor săbii de regi și mari puhoaie
De-austrieți, prusaci,
În contra-atâtor Tir-uri, Sodomele² cu fameni,
Și țaru³-n miazănoapte, crunt vânător de oameni,
Cu câinii lui gonaci;

În contra Europei cu generalii⁴-i falnici,
Ce-acopereau largi șesuri cu pedestrași năvalnici,
Și aprigi călăreți,
Întreagă în picioare, precum o hidră vie
Cântau, mergeau pe drumuri, în inimi cu tărie,
Desculți, flămânzi, semeți!

¹ Convenția hotărâse ca toate actele oficiale ale statului francez să poarte data de Anul I al Republicii (21 septembrie 1792). În adevăr, în cursul Anului II (22 septembrie 1793–21 septembrie 1794) Franța, mai întâi grav amenințată de coaliția constituită în primăvara lui 1793, a avut peste tot succese militare.

² *Tir*, marele oraș portuar fenician, era renumit în antichitate pentru bogățiile sale. *Sodoma*, orașul cu moravuri licențioase, distrus de focul din cer – cum spune *Biblia* – reprezintă în ochii lui Victor Hugo puterile europene, bogate și corupte, care se ridică împotriva Republicii franceze, săracă și virtuoasă.

³ Împăratul Rusiei, Pavel I, n-a intervenit în război decât în coaliția a doua (1799). Împărăteasa Caterina a II-a se angajase pe față în luptele Europei Occidentale.

⁴ Comandanții militari cei mai reputați din Europa, veteranii din campaniile secolului al XVIII-lea, se aflau atunci în lagărul dușmanilor Franței (Brunswick, Saxe-Teschen, Suvorov).

Oriunde-n zori sau seara, la sud, la pol,-nainte,
Sunându-și, sus, pe umeri, mereu, bătrâne flinte,
Prin munți, prin orice vad,
Treji, fără somn, cu mâneci în zdrențe⁵, fără hrană
Voioși și mândri-n goarne suflând, treceau în goană,
Ca dèmonii din iad!

Sublima Libertate le năpădise gândul.
Escadre-nvinse⁶, graniți se spulberau de-a rândul⁷
Sub strașnicii lor pași,
Aveai, o, Franță, zilnic, victorii nentrerupte,
Ciocniri, izbânzi, asalturi; Joubert⁸ pe-Adige-n lupte,
Marceau⁹ pe Rin trufaș!

În avangărzi sau iureș, zdrobind masiva oaste;
Prin ploaie și zăpadă, când apa-i pân-la coaste,
Înaintau cu-avânt!
Oferă pace unul, deschide altu-o poartă,
Tron după tron, ca-n aer rotita frunză moartă,
Se risipeau în vânt!

⁵ Este cunoscută sărăcia soldaților din 1793, pe care relatările istorice au confirmat-o.

⁶ Aluzie la flota olandeză care a fost capturată de husarii lui Pichegru la Helder (ianuarie 1795), unde se găsea reținută de ghețuri.

⁷ Mai multe țări cucerite se uniseră cu Franța sau formau republici aliate: Savoia, Belgia, Olanda, țara Rinului.

⁸ *Barthélemy Joubert* (1769–1799), general francez distins în campania din Italia.

⁹ *François-Séverin Marceau* (1769–1796), general al trupelor revoluționare, căzut eroic la Altenkirchen, lângă Colonia (Köln).

O, ce măreți, cu toții erați în vălmășire,
Soldați! cu fețe arse, cu fulgere-n privire,
 Într-un vârtej turbat,
Încununăți de raze, cu capul sus, întruna;
Ca leii din pustie adulmecând furtuna
 Când vânturile bat,

Ei, în avântul epic al faptelor de arme,
Ca beți sorbeau mireasma eroicelor larme,
 Și zangătul de fier,
Cu zborul Marseicezei prin gloanțe și prin spuze,
Cu tobe și țimbale, cu bombe și obuze,
 Cu râsul tău, Kléber¹⁰!

Lor le striga Răscoala¹¹: „Voi, voluntari, oști brave,
Murind, sculați din lanțuri frățești popoare sclave!“
 Voioși spuneau ei: „Da!“
– Voi, generali prea tineri¹², soldați bătrâni, hai încă!
Vedeai cum merg desculții superbi spre zarea-adâncă
 Și lumea-nmărmurea!

Nu cunoșteau nici frica, nici grija de victorii.
Și ar fi fost în stare să ia cu-asalt și norii
 Ei, îndrăzneții, când,

¹⁰ Jean-Baptiste Kléber (1753–1800), general în Armata Nordului, apoi în aceea de pe Sambre-et-Meuse și în Armata Rinului, era tipul soldatului frumos, a cărui bravură veselă cerea comparația cu eroii epopeii care sunt bine dispuși (eroii *Iliadei*; Roland, cf. *Legenda secolului*).

¹¹ Aluzie la ecoul faimosului discurs al lui Girondin Isnard, care din 1791 amenința să provoace „un război al popoarelor contra regilor“.

¹² Generalii cei mai iluștri ai armatelor revoluționare au atins gradele superioare în jurul vârstei de 25 de ani.

Privirea întorcându-și din goana fără preget,
Ar fi văzut în urmă Republica – c-un deget
Spre ceruri arătând!

II

Spre veteranii-aceștia, când gândul ni se duce,
Le vede fruntea-n raze și spada cum străluce
În fapte de eroi.
Erau cei vechi. Dar timpul îi zvârle ca pe-o zdreanță!
Prea mare loc ocupă-n istoria ta, Franță.
Deci, slavă celor noi!

Pe cei de-acum cinstiți-i! Ei, mii, orașu-nfruntă,
Iar douăzeci pe unul, duc spade-n mâna cruntă
Și tobe bat vultani.
Mitralii! focul arde, obuzele detună.
Izbândă! La răscrucea Tiquetonne vin să răpună
Un țânc de șapte ani!

Aceștia ni-s eroii ce de femei n-au frică!
Fără-a păli, împușcă – viteji la o adică!
Vreun biet drumeț mărunt.
Zărești, când dau, în bandă, Parisului cutreier,
Cum pe potcoave caii lor duc bucăți de creier
De om cu păr cărunt!

Dau legilor asalturi; spre patrie-n coloane
Se năpustesc: cai, tunuri, companii, escadroane,
Și pedestrași, la fel,

Burtoși, plătiți și veseli, nebuni și beți de furii,
Atacul sună, iată, Maupas, stegar al urii,
Veuillot¹³, gornist și el.

De săbii ducem lipsă, de plumbi și de speranțe,
Poporul n-are arme, poporul n-are gloanțe,
Viteji, e-al vostru ceas!
Tribunii n-au cuvântul, doar fapta e măsură.
Alături de tunuri umplute pân-la gură,
Nu dați napoi un pas!

Soldați ai lui decembrie! soldați mereu la pândă
În contra țării voastre! ridiculă izbândă
Peste Paris, acum!
V-am spus, părinții voștri ca focul luminară;
Ei înfruntau în cântec și-n sunet de fanfară
Al morții spectru-n fum;

Părinții sfărâmară semețele armate,
Prusacul blond și rusul cu trăsnete-mproșcate,
Și cataloni bronzăți;
Voi, omorâți la bursă agenții, negustorii.
Părinții Saragosa au luat, biruitorii,
Iar voi Tortoni¹⁴ luați!

Istorie, ce spui tu? cei vechi, în lupte grele,
Dârji, alergau spre tunuri cu perle de ghiulele;
Aceștia, în desfăț,

¹³ Vezi n. 6, p. 106 și n. 5, p. 89.

¹⁴ Orășel italian pe râul Scrivia.

Călcând bătrânii-n sânge, femeile rănite,
Spre crime-aleargă. Două-nțeleșuri diferite
De-a nu da îndărăt.

III

Acest om cheamă-n noaptea ce și-a întins perdeaua
Peste Paris, încet,
Pe generalii Franței purtându-și triplă steaua
Sclipind, pe epolet;

Le spune: – „Pentru-a voastre priviri dau la o parte
Umbra ce-o răspândesc;
Crezurăți până astăzi că sunt un Bonaparte,
Capcană mă numesc.

Chiar mâine-i ziua-naltă de fasturi funerare,
Și ziua de torturi,
Veți luneca sub ziduri, în taină, fiecare,
Ca hoții din păduri;

Mult folosit de mine, poftiți acest brav clește,
Ce-l țin ascuns în mâini,
Cu el, voi ușa legii o să puteți, firește,
S-o scoateți din țâțâni;

Cu sabia-n vânt, ura! poliția-nainte!
Izbiți cu pumnul-n piept
Pe cei ce-au luat Egiptul, cinstitul om cuminte,
Tot bunul om stând drept,

Pe deputați, pe-acea ce-și spun prin ei cuvântul,
Parisul umilit!
Plătesc!“ și generalii își dau consimțământul;
Vidocq¹⁵ n-ar fi primit.

IV

Azi în pretoriu-i dărnicie!
Ciocniți, soldați! De când aveți
Teamă de răs și de beție?
Beți în cazărmi, în taberi beți!

Le-a ars mustățile chiolhanul,
Monezi de aur sună-n sac;
Gamache¹⁶ le este căpitanul,
Belșugu-l au în bivuac.

Pozne și chef, după paradă.
Ospețe. Ieri se omora.
Napoleon, din mândra-ți spadă
Frigări făcu Gargantua.

¹⁵ *Eugène-François Vidocq* (1775–1857), escroc, hoț și aventurier, ajuns șeful poliției secrete franceze (1809–1827).

¹⁶ Aluzie la țăranul Gamache, care la ospățul de nuntă pantagruelic are ca oaspeți și pe Don Quijote cu Sancho Panza.

Victoria-i la ei teroarea;
Li-s ochii de beție mici,
Lor, glorie li-e dezonoarea,
Le sunt francezii inamici.

Te sugrumară, Franță,-n tină
Și-ți dau cu gesturi de călău,
Cu-o mână o garafă plină,
Și cu cealaltă capul tău.

Cadriluri joacă-n piruete,
Ca-n râpi, golani în huzur;
Troplong¹⁷ le face rost de fete,
Le toarnă-n cupe vin Sibour.¹⁸

Banchetele-s mereu deschise,
Orchestre după voi, pe drum...
Noi altfel vă vedeam în vise,
Nefericiți soldați de-acum!

Prin crivăț vă visam, prin neaua
Căzând pe brazi, sub asprul cer,
Prin groapa ce-o căsca ghiuleaua,
Zile de foame, nopți de ger.

¹⁷ Vezi n. 14, p. 93.

¹⁸ Vezi n. 12, p. 93.

Visam noi marșuri triumfale,
Prin frig și foame lupte iar,
Și zdreanța vechilor mantale
Și unul contra zece doar.

Visam, o, sclavi de oaste-nfrântă,
Și pentru șefi și pentru voi,
A bravilor durere sfântă,
Înalta moarte de eroi!

Căci Europa-n lanțuri geme,
Și-n inimi încă focu-i pus,
Că vine glas din cer să cheme:
Cătușe, jos! popoare, sus!

Istoria deschide-o`carte,
Amarul și seninul gând,
În negrul orizont, departe,
Aude-un car de bronz mergând.

Un tunet zguduie pământul;
Cuptorul fierbe iar oțel;
Război, cu plesne iese vântul
Din nări de armăsar rebel!

Porniți spre țelul fericirii,
Soldați! visând, noi vă puneam,
Mereu în fruntea omenirii,
Ca avangărzi în orice neam!

Noi vă visam torentul vajnic,
Dând peste-ngenuncheați dușmani,
Războiul patriilor strașnic,
Frângând nemernicii tirani!

Credeam în lupta voastră dreaptă,
În mândrii voștri toboșari,
Ca din augusta voastră faptă
Să iasă pacea zilei mari!

În reverii vizionare,
Noi vă vedeam, viteji soldați,
Croind prin tunete cărare,
Sub lauri albi, însângerați,

Prin fum și praf, fără oprire,
De mari vârtejuri înghițiți,
Și-apoi, din nou în strălucire,
Batalioane răsăriți,

Și treci, tu, sacră legiune,
Slăvită de popoare-n cor,
Prin poarta de azur ce-o pune
Superbul lumii viitor!

Văzură fiii Franței și zile ticăloase!
După Desaix¹⁹, Brune²⁰, inimi fierbinți și generoase,
Ce toți le-am preamărit,

¹⁹ *Louis-Charles-Antoine Desaix de Veygoux* (1768–1800), general francez care a supus Egiptul superior (1798), adevăratul învingător de la Marengo (14 iunie 1800).

²⁰ *Guillaume-Marie-Ane Brune* (1763–1815), mareșal francez care a constrâns armata anglo-rusă să capituleze în Olanda, în timpul campaniei din 1799.

După Turenne, Xaintraille, Lahire ²¹, în ceasuri grele
Văzurăm Găinarul ²², cum le-mpărțea drapele:
De voi sunt mulțumit ²³!

Istorie stindarde, cândva,-n trecut, superbe,
Stindarde,-ale-ndrăznelii și gloriilor jerbe,
Temute de fugar
Străpunse, ciuruite, „*sans peur et sans reproche*” ²⁴,
Voi ce uniți, în zdrențe, cu sângele lui Hoche ²⁵
Pe cel al lui Bayard ²⁶,

Stindarde vechi, din moarte ieșiți, din adâncime!
Ieșiți mulțimi, întindeți aripi, fâșii sublime,
Stindarde-n străluciri!
Și, ca un stol sinistru ²⁷ ce zărire-amenință,
Veniți în zboruri peste întreaga umilință,
Urcați cu fâlfâiri!

Scăpați-ne ostașii de flamuri ucigașe!
Voi, ce-alungarăți regii și-ați cucerit orașe,
Credințe, pururi vii,

²¹ Victor Hugo asociază pe eroii Revoluției cu eroii războaielor lui Ludovic al XIV-lea (Turenne) și cu tovarășii Jeannet d'Arc (Xaintraille, Lahire).

²² Porecla unui bandit din secolul al XVIII-lea, care împrumută aci numele său lui Napoleon al III-lea.

²³ Primele cuvinte din celebra proclamație adresată trupelor victorioase, după bătălia de la Austerlitz.

²⁴ Fără teamă și fără pată (fr.).

²⁵ Lazare Hoche (1768-1857), general francez.

²⁶ Pierre Terrail de Bayard (1473-1524), celebru căpitan francez din timpul regilor Carol al VIII-lea, Ludovic al XII-lea și Francisc I, supranumit „cavalerul fără teamă și fără pată”.

²⁷ Sinistru, pentru că vor fi răzbunători.

Voi, ce-ați trecut munți, râpe și-a apelor tumulturi,
Sfințite-n moarte steaguri, goniți acești noi vulturi ²⁸,
Sub care-s doar beții!

Soldații triști de astăzi pe voi să vă viseze!
Să le-arătați ce-nseamnă drapelele franceze,
Cu falduri vă mândriți,
Cum fâlfâiați pe Meusa, Rin, Sambre, în șiraguri,
Și-aduceți lângă Două-Decembrie, voi, steaguri,
Fiori din Austerlitz!

VI

Vai! s-a sfârșit! Mocirlă! Neant! cernite visuri!
Deasupra vechii glorii surpate în abisuri,
Zâmbiți, spurcați despòți!
Magnan ²⁹, Morny ³⁰, Maupas ³¹, Saint-Arnaud ³², Bonaparte!
Să ne-nchinăm! Gomora-i deasupra bravei Sparte!
Cinci oameni! cinci mari hoți!

Țări multe cucerite-au căzut sub mâini nebune:
Și Anglia, pământul cu libertăți străbune,
Sub vechi neustrieni ³³,

²⁸ Drapelele încredințate soldaților înainte chiar de restabilirea oficială a Imperiului.

^{29, 30, 31} Personaje menționate anterior: vezi n. 7 p. 82 și n. 7 și respectiv 6, p. 106.

³² *Saint-Arnaud* (1798–1854), general, ministru de război, unul din principalii complotiști împotriva democrației, care i-a ajutat lui Napoleon al III-lea ca să pună mâna pe frânele statului.

³³ *Neustria*, sau regatul de vest, unul din cele trei regate în Galia francă, cuprindea țărilor situate între Loara, Ardeni, Meusa și Anglia. A fost în permanentă rivalitate cu *Austrasia* (regatul de est) între secolele VI–VIII.

Iar Alaric luă Roma, și Mohamet Bizanțul,
Sicilia trei nobili, iar Franței i-au pus lanțul
Cei cinci galerieni.

Așa. Domniți! dezgustul aduceți-l în valuri,
La Notre-Dame tămâie, la Elysée doar baluri,
Oase-n Montmartrul tot.
Domniți! legați poporul, în ochii voștri „gloate“,
Legați Parisul, Franța, de tunurile toate,
Ce fum pe gură scot!

VII

Când el pe piept vă puse medalia trufiei,
Panglica lui și crucea în urma bătăliei,
Și lațul său de gât,
Soldați cu fețe arse de vîpia-africană
Nu ați văzut că-s numai mîcirlă și prihană
Ce vă stropeau, și-atât?

Mi-s ochii uzi când gândul vi-l dăruî tuturor!
Soldați, vă plîng din suflet! vă plîng și aurora,
Și câte v-a promis.
Plîng! gloria sub văluri de neguri azi se stinse,
Și printre voi atâtea zdrobite inimi plânse
Tresar și gem în vis!

Soldați! în voi iubirăm triumful altor zile;
Republicii odrasle, fii din cocioabe-umile,
Cu cinstea din trecut,

Slujind un hoț ce-n sânge se scaldă ca-ntr-o baltă,
Spre-a pângări pe una, trădând-o pe cealaltă,
Ce oare v-au făcut?

Pe cine-urmezi, tu, astăzi, armată înșelată?
Pe-un om ce spada voastră-o făcu prostituată
Tâlhar fără cătuși,
El, aventurierul crezut de voi minune,
Napoleon cel Mic lui istoria-i va spune
Sau marele Cartouche³⁴.

Cu sabia din spate, tu ai lovit, oștire!
Credințe, jurăminte, legi, cinste-n războire,
Dreptatea-n vânt o dai,
Și-al Marii Revoluții veac ce-l sfinți poporul,
Republica cea sfântă, progresul, viitorul,
Și-al Libertății grai,

Ca el să-ți calce țara, cum ar călca pe preșuri,
Ca el să-și pună talpa pe-aceste scumpe leșuri,
Piticu-ncoronat,
Ce prezidează-orgia mârșavă, triumfală,
Clocește mari măceluri și-al cărui gât exhală
Sughițu-nsângerat!

³⁴ *Louis-Dominique Cartouche* (1693–1723), tâlhar faimos.

VIII

O, Doamne, când acestea-s isprăvile armatei,
Când, uşă ferecată-n belciugele lăcatei,
 La cinste surdă-o sta,
Când se târăsc soldaţii, uitându-şi toţi speranţa,
Şi când au stins în valuri de sânge însăşi Franţa,
 Stăpâne, facla ta!

Când adăpost nu-şi află nici conştiinţe-n doliu,
Când preoţii-n amvoane şi judele-n fotoliu
 Gătit în robă, azi,
Văd în succes unica virtute legitimă,
Şi spun că-i mult mai bine să reuşeşti prin crimă
 Decât cinstit să cazi;

Când parcă nişte târfe sunt sufletele ziii,
Când morţi sunt toţi aceia ce dărau bastilii,
 Sau înjosiţi de voi,
Când toată mârşăvia-n povaţa ei murdară,
Ieşind din inimi face şi gurile să pară
 Hoznale cu noroi;

Când scapătă onoarea şi el, Cezărul, urcă,
Când în Paris se-aude ruşinea doar cum spurcă
 Şi-ntruna gem femeii;
Când spre mari fapte-un cuget nu-şi mai îndreaptă paşii,
Când vechile foburguri azi tremură ca laşii
 Şi par că dorm ca ei,

O, bunule Părinte! dă-mi fața ta, elanul
Și eu, cel mic, intra-voi să-nfrunt pe corsicanul,
Pe bestia de-aici;
Și, agitându-mi versul ce flacăra-și culege,
Da, voi intra, Stăpâne, în piept cu dreapta lege
Și-n mână cu un bici,

Și mâneci suflecându-mi ca un dresor de fiare,
Și-al morților lințoliu-agitându-l și mai tare
De ura mea purtat,
Precum răzbunătorul ce pedepsește vina,
Sub talpa mea zdrobi-voi și omul, și jivina,
Imperiu și-mpărat!

Jersey, 7-13 ianuarie 1853

(Cartea a doua, VII)

(IONEL MARINESCU)

FABULĂ SAU ISTORIE

Lihnit și cu o poftă regească, într-o zi,
Un maimuțoi c-o blană de tigru se-nvăli.
Fusese tigrul rău, el însă fu năpraznic.
Se întonise-n dreptul și voia de-a fi groaznic.
Scrâșnind din dinți purcese-a răcni: „Eu sunt, prin lege

Cuceritorul tufei, noptosul nopții rege!“
Pândi, tâlhar de codru, prin spini și pe de lături
Îngrămădind omoruri și jafuri și prăpăduri;
Drumeții sugrumându-i și pustiind pădurea,
Făcu tot ce făcuse și blana lui pe-aiurea.
Trăia-ntr-un covru-n juru-i cu resturi de masacru,

Văzându-i pielea, insul credea în simulacru.

Zbiera cu mare muget și groaznice cuvinte:
„Priviți, bârlogul meu e plin de oseminte;
Toți tremură și fug din fața mea cu spaimă
Mă admirați! Sunt tigru și am tigrescă faimă!“
Prostimea-n admirare fugea mâncând pământul
Veni îmblânzitorul și-n brațe înhățându-l
Ca pe o zdreanță pielea-i rupând-o, zise-apoi
Pleoștitei javre: „Nu ești decât un maimuțoi!“

(Cartea a treia, III)

(ROMULUS VULPESCU)

VIAȚA DE HUZUR

I

Așa! pungăși, fățarnici, vicleni, nerozi, puternici!
Dați buzna la petreceri și la plăceri, nemernici!
 Hai, pentru toți e loc!
Stăpâni, mâncați, beți zdravăn, căci viața trece-n grabă.
Accastă gloată tâmpă, accastă gloată roabă
 A voastră-i, la noroc!

Hai, vindeți țara! codri tăiați și orice pungă!
Hambare și izvoare secați, să vă ajungă!
 E vremea tari să fiți!
Luați ultima lăascaie! prădați, mâini nărăvașe,
Trudiții de prin țarini, trudiții din orașe!
 Prădați, rânjiți, trăiți!

La chefuri, hai! prea bine! Beți cât vă place!
Mor cei sărmani pe paie-n cocioabele sărace,
N-au ușă, nici ferești.
Cerșește-n umbră tatăl, mai jalnic ca un câine,
Și pentru-odrasle, mama nu are-un colț de pâine,
Și lapte nu găsești.

II

Castele! Visterie regală! Milioane!
Am coborât, odată, la Lille, în subterane;
Văzui un iad scârnav.
Stau sub pământ fantome, ca-n temniți, alandala,
Schilozii, și frânți, și vineți; le strâmbă trupul boala
În pumn de fier grozav.

Sub bolți e chin și-n aer e otrăvit mirosul;
Un orb, pe bâjbâite, adapă ofticosul;
Curg râuri pe pereți;
Copil la tinerețe, la treizeci ca uncheșul
Presimte omul, zilnic, cum moartea-i roade leșul
Și-i intră-n oase-ngheț.

N-au foc vreodată; ploaia tavanul îl inundă;
Ah, ochiul vede-n jalea din subterana scundă
Pe trudnici, zeci și zeci,
Cum lângă roata-ntoarsă și firul tors din caer
În vânăta lumină a gurilor de aer
Se mișcă viermii reci.

Mizerie! bărbatu-și privește lung nevasta.
Cu spaimă, tatăl simte că-i fură viața asta
Chiar al virtuții rost,
Când fata-i trece pragul zvârlind priviri năuce;
El șovăie, cu ochii la pâinea ce-o aduce,
S-o-ntrebe: „Unde-ai fost?”

Aici durerea doarme pe zdrențele-i soioase;
Aici, Prierul vieții, splendid în alte case,
E-o iarnă grea de sloi;
Aici, obrazul fetei în umbră violet e;
Aici, târâș, se-ngaimă slujenii de schelete
Și spectre de viermi goi.

Aici, pe sub canale, jos, dârdâie în tină
Familii dispărute din uliți, din lumină,
Și rebegiți sărmani;
Aici, sălbăticită, ca o meduză slabă,
Mi-a spus o fetișcană, cu mutra ei de babă:
„Am optsprezece ani!”

Aici, o biată mamă, ce pat nu are, sapă
Cu gheara-n lut, culcându-și copiii într-o groapă,
Ca puii tremurând;
Vai! cîndizii cu ochii de porumbește sfinte
Când vin pe lume află doar un mormânt nainte
În loc de leagăn blând!

O, beci din Lille, se moare sub bolți de piatră goală!
Văzui, văzui în lacrimi, moșneagu-n horcăială

Și-n spasmele durerii,

Copila buimăcită, în plete-nveșmântată,
Și pruncul ca un spectru la țâța încleștată,

O, Dante Alighieri!

Belșugurile voastre din chin își sug tăria,
O, prinți! Huzurul vostru-l hrănește sărăcia,

Cuceritori imunzi!

Bănetul vostru curge în picuri mari și repezi
Din ziduri de cavouri, din bolți cu negre lespezi,

Din vieți de muribunzi.

Mașinăria hădă ce-i tirania-naltă,

Șurubul crâncen, fiscul, oribilă uncaltă,

Din zori până-n amurg,

Mereu în veacul nostru fără-de răgaz, zi-noapte,

Zdrobesc făpturi ca-n teascuri ciorchini de boabe copte

Și bani de aur curg.

Iar din aceste chinuri și agonii mocnite,

Din umbrele în care în suflete-ofilite

Speranțe nu se strâng,

Din hrube negre, pline de o amară spaimă,

Din cetele de mame și tați ce-abia îngaimă

Și mâinile își frâng,

Da, din aceste vrafuri de trudă și durere,
Greoaie milioane, dar hâde-n scânteiere,
Ce galbeni risipesc,
Atrase de palate și de apoteoze,
Răsar ca niște monștri, purtând cununi de roze
Și sânge omenesc!

III

O, paradis! splendoare! dați domnilor să beie!
Râd muzici; cheful-aprinde în geamuri curcubee,
Străluce masa iar;
Sub talpa lor e noaptea, la porți au pus zăvoare
Pe când prostituirea flămândelor fecioare,
În noapte plânge-afară!

Voi toți ce sugeți lacomi hidoasele delicii,
Tribuni, ostași în soldă, juzi hoți, voi, toți compliciti,
Episcopi groși de-obraj,
Sub Luvru-n care râdeți, calica jale geme!
E plămădit din moarte, din foame și blesteme
Al vostru scump extaz!

La Saint-Cloud, sub o ploaie de crini și margherite,
Când printre flori se-mbie roi alb de favorite
Cu braț și sân zglobiu,
Sub mari lumini de lustru ce întărită cheful,
Oricare curtizană cu dinții ca sideful
Sfâșie-un prunc de viu!

Dar ce vă pasă! râdeți! De ce-ați boci anume?
Poți fi-mpărat, prințesă, prinț, cleric cu renume
Să nu petreci defel?

Acest popor în lacrimi, trist, pradă foamei crude,
Prea mulțumit să fie că râsul vi-l aude
Și că dansați cu zel!

Puțin vă pasă! Umpleți sipètul, buzunarul.
Troplong, Sibour, Baroche ¹, voi cântați și sus paharul!
Lipsea acest dezmăț.
Vomați, hai, pe când foamea poporu-l strânge-n gheară
Și-ntindeți peste hâda mizeric amară
Un triumfal ospăț!

IV

Popor, ei toți te calcă! O cruntă baricadă,
Își ridicau, ieri, fruntea însângerată-n stradă,
Pe-al luptelor tărâm,
Acum, sub goana roatei cu nebunești ecouri,
Sub vesele carete și sclipăt de landouri,
Ești iarăși caldarâm!

Cezărului, toți banii; iar ție foamea-lege.
Nu ești tu slabul câine care, primind ciomege,
Mergi după senior?
Lui, purpura; iar ție, doar zdrențele calice.
Lui cele mai frumoase femei ce-ți sunt fiice,
Ție, necinstea lor!

¹ *Pierre-Jules Baroche* (1802–1870), om politic francez, avocat, deputat, acuzator public în procesul răscoalei din iunie 1848, membru al Adunării Constituante, ministru de interne și externe.

V

Ah, va vorbi vreunul! Istoria e muză!
Și va răzbi prin beznă un glas ce vă acuză.
Rânjiți, bufoni, călăi!
Te-o răzbuna vreunul, o, Franța mea sărmană,
Măicuță! Și-o să cadă și crâncena dojană,
Din ceru-n vâlvătăi!

Acești tâlhari mai crânceni ca hoardele păgâne,
Norodu-l rod cu dinții, în lăcomii hapsâne,
Câinoși nendurători,
Ei care-au două fețe și-n inimi infamie,
Zic: „Bah! poetul șade în nori!“ Ei, bine, fie
Și trăsnetul e-n nori!

Jersey, 19 ianuarie 1853

(Cartea a treia, IX)

(IONEL MARINESCU)

ÎMPĂRATUL PETRECE

Departa-i Franța pentru cei
Proscriși și-aproape e mormântul.
Petrece, prințule, cât vrei,
Vânează-n săli de bal femei
Și prin păduri cerbi iuți ca vântul.
Ciraci ai regi și împărați,
Și Roma-i gata să te-admire.
Azi, clopote! de moarte la Notre-Dame sunați,
Iar mâini de răzvrătire!

Cei vrednici sunt loviți în plin:
Exilul, Africa-i pânđește.
Compiègne¹ de lebede e plin.
Zburzi, prințule, prin vii și prin
Păduri; și Venus, sus, lucește;
Cu viță-n păr și molcom braț,
Bacanta râde în neștire.
Azi, clopote! de moarte la Notre-Dame sunați,
Iar mâini de răzvrătire!

Clădesc un far ocnașii-n fiare,
Mișcându-se greoi pe dună.
Răsun-un corn de vânătoare,
Pădurea-i plină de fanfare,
Mestecenii sunt albi de lună;

În lac sar câinii asmuțați,
Pier cerbii ca o nălucire.
Azi, clopote! de moarte la Notre-Dame sunați,
Iar mîini de răzvrătire!

Tatăl e-n temnița Cayennei²,
Copiii lui de foame mor.
Ici lupul toarnă vin hienei
Și din potirul cu sfințenii
Bea cetățeanul mitrofor;
Iar colo-n grotă adunați

¹ *Compiègne*, localitate din regiunea pariziană unde se află un castel din sec. al XVII-lea frecventat de Napoleon al III-lea și curtea sa.

² *Cayenne*, port la Atlantic și capitală a Guyanei franceze, ale cărei temnițe gemeau de deținuți politici.

Râd faunii de mulțumire.
Azi, clopote! de moarte la Notre-Dame sunați,
Iar mâini de răzvrătire!

Dau morții prin foburg târcoale
Și triști și-arată rana lor.
Pateuri fine, trufandale;
Sub masa grea, covorul moale;
Femei slăvesc pe-nvingător:
Au sânii din corset sălțați
Și ochii plini de-ademenire.
Azi, clopote! de moarte la Notre-Dame sunați,
Iar mâini de răzvrătire!

Captivi, vă odihniți și voi
Abia când moartea vă doboară!
Supeul e cu vin de soi
Și-n Sèvres³ vechi; pe buze moi
Sărutul, dulce flutur, zboară!

Sărutul, dulce flutur, zboară!
Și voi, frumoaselor, îi dați
Prilej de veșnică-nnoire.
Azi, clopote! de moarte la Notre-Dame sunați,
Iar mâini de răzvrătire!

Și-așteaptă moartea deportatul
În focul Africii zvârșit.
Tu culcă-te voios în patul
Unde Burbonii au dormit⁴;

³ Orășel din împrejurimile Parisului, celebru prin industria sa de porțelanuri fine.

⁴ Aluzie la restaurarea Burbonilor în Franța, întreruptă în primăvara lui 1815, de cele 100 de zile în care a domnit Napoleon

Pe perna unde-au stat culcați
Dormi în urări de fericire.
Azi clopote! de moarte la Notre-Dame sunați,
Iar mâini de răzvrătire!

O, doliu! Viitorul moare
Ucis de-un fioros bandit!
Se face astăzi nuntă mare.
Nu-i mirele-n calească oare?
Chiar el! Cezarul mult păzit!
Nunțiți, popoare, și cântați!
Un ucigaș e-al Franței mire.
Azi, clopote! de moarte la Notre-Dame sunați,
Iar mâini de răzvrătire!

(Cartea a treia, X)

(AL. PHILIPPIDE)

ISPĂȘIREA

I

Ningea. Învins fusese prin cucerirea sa.
Vultur-ntâia oară azi capul și-l pleca.
Ce zile! Împăratul venea tăcut pe drum,
Din Moscova, lăsând-o în flacără și fum.
Ningea. Cumplita iarnă-și cernea omătul des.
Și după albe șesuri urma iar albul șes.
Nici comandanți, nici steaguri nu cunoșteai în urmă.
Ieri, marea oaste, astăzi o răătăcită turmă.
Nici mijloc și nici flancuri nu mai deosebai.

Ningea. Stăteau răniții-n căscate burți de cai;
În prag de bivuacuri, tăcuți și nemișcați,
Vedeai acum gorniștii, la posturi, înghețați,
În șa, drepti, albi de chiciuri și nici gândind să geamă,
Cu buzele-mpietrite pe goarneau de-alamă.
Obuze, bombe, gloanțe și fulgi de nea, pe rând,
Plouau; iar grenadirii, surprinși și tremurând,
Mergeau bătuți de gânduri, cu țurțuri pe mustață.
Ningea, ningea întruna! Un vânt tăios de gheață
Sufia; peste întinderi cu-alunecuş cei mulți
N-aveau un colț de pâine și se târau desculți.
Nu mai erau vitejii cu inimi tari în lupte,
Ci doar un vis prin ceață, mister de umbre supte,
Procesiuni de spectre pe-un negru cer de smoală.
Privirea îngrozind-o, singurătatea goală
Ieșea de pretutindeni răzbunătoare, mută.
Iar cerul, cu zăpada ca pulberea cernută,
Urzea pe-ntinsa oaste un giulgiu uriaș;
Simțind că moare, singur părea orice ostaș.
– Vom mai ieși din iadul acestei țări funeste?
Doi dușmani! țarul, Nordul. Dar Nordul mai rău este.
Lăsaus în urmă tunuri și aprindeau afete.
Cine-ațipea o clipă, murea. Ursuze cete
Fugeau; pustietatea îi înghițea cu ură.
Ghiceai, oriunde-omătul făcea o zbârcitură,
Cam câte regimente a îngropat movila.
Pe Hannibal înfrântul îl va urma Atila!
Fugari, răniți, brancarde și muribunzi, chesoane,
Strivindu-se în goană, treceau peste pontoane.
Mii adormeau, o sută abia se mai trezeau.

Ney¹, cel pe care-ostașii pe timpuri îl urmau,
Fugea, ferindu-și ceasul de trei cazaci, buimac.
Și toată noaptea – cine-i? Alarmă!-Asalt!-Atac!
Fantomele acestea țineau în mâini o armă,
Vedeau cum peste ele se năpusteau, în larmă,
Cu țipete-ascuțite, asemeni cu vulturii,
Cumplite escadroane, vârtejuri vii de furii.
Pierea o-ntreagă oaste în noaptea ca genuna.
Era-mpăratu-acolo² și, drept, privea întruna,
Precum ar sta copacul sub trăsnet de securi.
Pe-acest gigant, ieri încă ferit de lovituri,
Suit sta Nenorocul, sinistru pădurar;
Și, greu izbit de bardă, puternicul stejar,
Înfiorat de spectrul spășirilor fatale,
Vedea cum, împrejuru-i, cad ramurile sale,
Soldații, comandanții mureau. Cu toți, de-a rândul.
Și-n timp ce lângă cortu-i, cu drag înconjurându-l,
Văzând pe pânză umbra-i cum vine și se duce,
Cei vii credeau statornic în steaua-i ce străluce,
Și de lezmaiestate învinuiau destinul,
El, trist, simțea cum groaza i-a-nfipt în suflet spinul.
Năuc de tot prăpădul, uimit de ce văzuse,
Spre Dumnezeu se-ntoarse; el, omul slăvii duse,
Se-nfiora; n-țelese că poate-avea o faptă
De ispășit și, palid, neliniștit, în șoaptă,
Privi armata-nfrântă-n omături și dezastre:

¹ Michel Ney (1769–1815), mareșal francez, unul dintre colaboratorii intimi ai lui Napoleon, poreclit „viteazul vitejilor“. Deși făcut pair de Ludovic al XVIII-lea, în timpul primei Restaurații, el a optat în favoarea lui Napoleon în timpul celor „O sută de zile“, din care cauză a fost împușcat în timpul celei de-a doua Restaurații.

² În toate mișcările – spune al 29-lea buletin al mării armate – Împăratul a mers întotdeauna în mijlocul gărzii sale. Mai târziu, Napoleon și-a părăsit trupele și s-a înapoiat în Franța, unde se temea de repercusiunile dezastrului în opinia publică.

– „Aceasta e pedeapsa, o, Doamne-al oastei noastre?
Atunci un glas din umbră încet, încet cresc,
Chemându-l pe-al său nume și îi răspunse: – „Nu!“

II

Waterloo! Waterloo! Waterloo, câmp hain!
Ca apa dată-n clocot în vasul ei prea plin,
În cercul tău de codri, de coaste, văi și praguri,
Batalioane-n moarte veneau în vâlmășaguri.
Deoparte-i Europa, iar de cealaltă Franța.
Ciocniri de sânge! Domnul le înșela speranța;
Tu, soartă, obosiseși, izbândă, tu fugeai.
O, Waterloo! vărs lacrimi și ca-mpietrit stau, vai!
Căci ultimii războinici, din ultimul război,
Au fost măreți; pământuri au cucerit, apoi
Trecură Alpii, Rinul și regii au supus,
Și sufletul în goarne de-alarmă și l-au pus!

Se-ntunecase; lupta-ncepea să se încingă.
Pornise ofensiva, aproape să învingă;
Pe Wellington în codru-l strângea-ntr-o chingă tare,
Și-n mână cu luneta ades privea în zare,
Spre toiul luptei, unde se-ncăiera pieptiș
Învălmășeala, crâncen și viu mărăciniș,
Sau spre-orizontul negru ce-o mare îi părea.
Deodată spuse vesel. Grouchy¹! – Blücher era!
Speranțele și lupta-și schimbară-atunci norocul,
Urlând, învălmășeala se înteeți ca focul.

¹ Generalul Emmanuel Grouchy (1766–1847), însărcinat să urmărească armata prusacă a lui Blücher, după bătălia de la Ligny (16 iunie), n-a știut să împiedice pe dușman să facă legătura cu armata engleză în momentul decisiv (seara de 18 iunie).

Englezii ne-au rupt frontul cu tiruri de șrapnele.
Câmpia, numai freamăt de zdrențe de drapele,
Nu fu decât un țipăt de-njunghiați în clăi,
Doar o genune-n flăcări, cuptor de vâlvătăi;
Abis, unde compănii cădeau ca ziduri sparte,
Sau – snopi de spice coapte – se prăbușeau în moarte,
Nalți toboșari cu pene la chivere enorme,
Și unde răni grozave se deschideau diforme!
Măcel cumplit! Ceas tragic! El, omul, prins de teamă,
Simți cum soarta luptei în mâini i se destramă.
De după deal stă garda masată așteptând.
Suprema lui speranță și marele lui gând!
– „Să intre-n foc și garda!“, strigă atunci, febril.
Lăncierii, grenadirii, cu ghetrele de dril,
Dragoni părănd ai Romei străvechi legionari,
Cuirasieri, temuții în fulgere, tunari,
Purtând căciulă neagră sau căști cu scânteieri,
Eroii de la Friedland și Rivoli, de ieri,
Înțelegând că moartea festivă o să vie,
Își aclamară zeul, stând drepti în vijelie.
– „Trăiască împăratul!“ strigară-ntr-un îndemn.
În frunte cu fanfara, apoi, și-n pas solemn,
Zâmbind cu nepăsare obuzelor engleze,
Intră în flăcări valul bătrânei gârzi viteze.
Napoleon pe gânduri în spadă răzimat
Privea, și-n clipa-aceea, sub focu-nversunat,
Al groaznicilor tunuri ce împrôscau pucioasă,
Vedea, pe rând, în marea prăpastie hidoasă,
Topindu-se armata de cremene și-oțel,
Cum se topește ceara pe jărăgai, la fel.
Mergeau cu arma-n mână, cu fruntea sus, gravi, stoici,
N-a dat napoi nici unul. Dormiți, o, morți eroici!

Mai șovăia pe flancuri oștirea în risipă,
Privind cum moare garda. Atuncea, într-o clipă,
Scoțând un urlet groaznic, în spaima deznădejdiei,
Deruta, uriașa cu chipul de primejdii,
Ce, palidă, nfioară cele mai mândre oști,
Schimbând în zdrențe steaguri, de nu le mai cunoști,
Un spectru cum e fumul, la mari răscruci de frică,
Ce-n inima armatei fantastic se ridică,
Se arată asupra-i, cu brațele-agitate,
Soldatului strigându-i – „Să scape cine poate!”
„Să scape cine poate!” din guri țâșnea năprazna!
Urlau; pierduți, sălbatici, nebuni, pe câmpuri razna,
Ca duși de cine știe ce crunte uragane,
Printre chesoane grele și sparte-n praf furgoane,
Rostogoliți prin șanțuri, pitindu-se-n secară,
Medalii, puști, mantale și chivere-aruncară,
Sub săbii prusiene, o, doliu! Veteranii
Plângeau, urlau în goană și tremurau, sărmanii.
Cât ai clipi, ca firul de pai ce arde iute,
Se stinse-apoi tumultul armatei mari, pierdute,
Și fu să vadă câmpul pe care cresc azi vise,
Cum fug acei de care un univers fugise!
Ani patruzeci trecură, și-acest colț de pământ,
Waterloo, singuratic câmp de deznodământ,
Acest platou sinistru, amestec de neant,
Mai tremură de fuga învinsului gigant!
Napoleon privește curgând ca fluviu-n spumă:
Cai, oameni, tobe, steaguri; și-n jalea ce-l sugrumă,
Buimac, simțind că-l roade iar gândul remușcării,
Spre cer înalță brațe: „Soldați, v-am dat pierzării.
Învins! Împărăția ca sticla-i sfărâmată.
O, Doamne crunt, aceasta-i pedeapsa de-astă dată?”
Atuncea în vacarmul ce tunul îl făcu,
El auzi iar glasul ce îi răspunse: – „Nu!”

III

S-a prăbușit. Europa alt chip acum își face.
În fund de mări, în ceață învăluită zace
O stâncă, rămașiță dintr-un străvechi vulcan.
Luă Destinul lanțuri, piroane și ciocan,
Îl înșfăcă pe hoțul de tunete și jar
Și, bucuros, îl duse pe piscul secular,
Să-l ferece, c-un rânjet întărâtând satanic,
Ca inima să-i roadă, el, vulturul britanic.

Splendori nemărginite în haos cum se scurg!
De când se-arată zorii și până în amurg,
Mereu singurătatea, pustiul, închisoarea;
În prag soldatul roșu, în depărtare marea.
Stânci goale, codri groaznici, urât, întinsul rece,
Și-n zări vintrële-asemeni speranței care trece.
Mereu lung zvon de valuri și vijelii vrăjmașe!
Adio; cort de purpur cu freamăt de panașe,
Adio, alb sirepul de Cezar dus în goană!
Nici toboșari pe câmpuri, și nici pe cap coroană,
Nici regi plecați în umbră cu spaimă de mișei,
Nici împărat, nici mantă zvârlită peste ei!
Napoleon ajunse din nou un Bonaparte.
Ca un roman ce părții⁴ l-au săgetat de moarte,
Gâdea cum pârjolită sta Moscova, de foc.
Un caporal britanic îi strigă. – „Stai pe loc!”
În mâini de regi feciorul, soția la alt braț⁵.

⁴ Tactica rușilor, dând foc Moscovei, în momentul părăsirii orașului, reamintește tactica parților care, în timpul fugii, aruncau săgeți veninoase împotriva dușmanului care-i urmărea.

⁵ E vorba de generalul austriac Adam-Adalbert, conte de Neipperg (1775–1829).

Mai mârşav decât porcul ce-n tină-şi află saţ,
 Senatul⁶ ce-l slăvise îl scuipă cu sudalme.
 Pe ţărm, când briza-adie, în ora serii calme,
 Prin râpe şi pe coaste cu prăvălişuri dure,
 Mergea, visând, rob singur talazurilor sure.
 Pe munţi, pe mări, pe ceruri pe care-aleargă norii,
 Cu ochii arşi de slava trecutelor victorii,
 Lăsa să-i zboare gândul în voia rătăcirii.
 O! glorie, mărire, neant! Tu, calm al firii!
 Nici pajura nu-l ştie pe tristul ţărm rămas.
 Iar regii – temnicerii – luară un compas
 Şi-au tras, să nu le scape, în jur un cerc cumplit.
 Îşi da sfârşitul. Moartea, treptat, tot mai vădit,
 O-ntrevedea în noaptea-i cum creşte-n ochi hidoasă,
 Ca-ngheţul dimineţii-ntr-o zi misterioasă.
 I se zbătea-n piept duhul, lăsându-l morţii pradă.
 Iar într-o zi îşi puse pe pat vestita-i spadă
 Şi se culcă alături, şoptind: „Acum va fi”⁷.
 Mantaua ta, Marengo, pe el şi-o azvârli.
 La Dunăre, Nil, Tibru⁸, atâtea lupte duse –
 Pe fruntea-i se-aplecară. „Acum sunt liber! spuse.
 Eu sunt învingătorul! Văd, vulturii mei zboară!”
 Şi cum, cu faţa-ntoarsă, se pregătea să moară,
 Zări, păşindu-i pragul, în casa lui proscrisă,
 Pe Hudson Lowe⁹, pândindu-l prin uşa-ntredeschisă.

⁶ Senatul a adoptat la 2 aprilie 1814 actul de înfierare a lui Napoleon, acuzându-l că a violat legile, a oprimat libertatea, a înăsângerat Europa etc.

⁷ Aluzie la cuvintele spuse de Napoleon, câteva săptămâni înaintea morţii sale, doctorului Antomarchi.

⁸ Napoleon n-a dat nici o bătălie pe Tibru. Victor Hugo se referă la campania din Italia.

⁹ Hudson Lowe (1769–1844), general englez, guvernatorul insulei Sfânta Elena pe timpul captivităţii lui Napoleon I.

Atunci el, uriașul, strivit sub tălpi de rigă:
– „S-a întrecut măsura, e plin paharul! strigă.
S-a isprăvit! Stăpâne, dă-mi liniștea adâncă!
M-ai pedepsit!“ Dar glasul răspunse grav: – „Nu încă!“

IV

O, negre fapte,-n beznă vi s-a-mplinit veleatul!
Pe un distrus imperiu e mort și împăratul.
Napolen azi doarme sub a răchitei ramuri.
De la un pol la altul, noroade-ntregi și neamuri,
Uitând tiranul, numai erou-și amintiră.
Poeții, pe călăii regi înfierând din liră,
Urcară imn surpatei lui glorie de erou.
Primi columna¹⁰ goală statuia ei din nou.
Când își nălța privirea,-l vedea, trăindu-și visul,
Deasupra, în picioare și dominând Parisul,
Scrutând azurul ziua, și-n timpul nopții aștrii.
În Panteon săpară-al său nume pe pilaștri!
Acum numai o parte vedeau din vremea-ntreagă;
Doar zilele de glorie din ea știau s-aleagă;
Istoria-mbătătată de straniu om se frânse;
Sub gloria lui, ochiul Justiției se stinse,
Se mai vedeau doar Essling, Ulm, Austerlitz, Arcole;
Ca-n vechile morminte romane, sub cupole,
Au prins în anii falnici a scotoci, cucernic;
Iar voi, smerite nații, aplaudați puternic,
De câte ori, spre slavă, scoteau din glia mamă,
Un consul ca de piatră și-un împărat de-aramă!

¹⁰ Coloana Vendôme, ridicată la Paris în anul 1806, în cinstea victoriilor câștigate de Napoleon I, pe care comunarii au distrus-o în 1871.

V

În nume crești de când te-ai dus;
Nici când destin n-a fost astfel.
Din groapă, calm, afla, cum, sus,
Pământu-ntreg vorbea de el.

Spunea pământul: „În urcuș,
Izbânda veșnic l-a urmat.
Istorie, tu nu văzuși
Nici când un om mai minunat!

Stăpânului ce mort îl știm,
Cutezătorului de fier,
Mărire! El suî sublim
Cele mai nalte trepte-n cer!

El, suflet aprig, mânà drept
Spre Moscova și spre Madrid,
Cu soarta să se ia de piept
Al viselor torent splendid.

De luptă pregătit mereu,
Cu pași giganți de uriaș,
Zvârlea un vis lui Dumnezeu
Ce nu voia a-i fi părtaș.

Un zeu, nu om obișnuit,
Rostea solemn, scânteietor,
Privind spre Roma, neclintit:
«Acuma eu sunt domnitor!»

El se voia erou, simbol,
Pontif și rege, far, vulcan,
Făcea din Luvru-un Capitol¹¹
Și din Saint-Cloud¹² un Vatican.

Ca Cezar, ar fi spus: «Pompei¹³,
Ești demn să-mi fii locotenent!»
Din spada lui ieșeau scânteii,
Tunând în nori pe firmament.

Voia,-n frenetic vis tehui,
Și-n vastul râvnelor mănunchi,
În fața fanteziei lui
Popoarele să stea-n genunchi.

Voia s-amestece, despôt,
Ca-n urnă, rase, limbi și vis;
Parisul domn pe globul tot,
Și lumea-ntreagă în Paris!

Ca Cyrus, rege-n Babilon,
Voia, cu brațul lui domnesc,
Să-și facă dintr-o lume tron
Și-un neam din tot ce-i omenesc,

¹¹ Aluzie la visurile de dominație universală, când Napoleon întrevădea Parisul capitală religioasă și politică a Europei.

¹² Localitate din împrejurimile Parisului, unde-și avea reședința preferată Napoleon al III-lea. Castelul a fost incendiat de prusaci în 1871.

¹³ Pompei (107-48 î. Chr.), celebru general roman, a format primul triumvirat cu Crassus și Cezar (anul 60) dar, devenind rivalul lui Cezar, fu învins de acesta la Pharsalus (anul 48) și pieri asasinat în Egipt, unde-și căutase refugiu.

Clădindu-și, peste bârfitori,
Imperiul său cel glorios,
Ca Iehova să fie-n nori
Pe el, Napoleon, gelos!“

VI

Triumfător și-n moarte, a mântuirii faclă
Văzu. Oceanu-aduse în Franța a lui raclă.

S-au scurs ani doisprezece; sub auritul dom¹⁴
Dormea, sfințit, prin moarte și prin exil, ca om.
În pace! Trecătorul, pe sub arcada sumbră,
Și-nchipuia că-l vede încununat în umbră,
În mantia cu-albine de aur, mut ca ea,
Culcat sub bolta-n care nimic nu se clintea,
El. omul, ce pământul prea strâmt a vrut să-nfrângă
Cu sabia în dreapta, cu sceptru-n mâna stângă,
C-un vultur la picioare, mijind un ochi mereu
Și toți spuneau: „Acolo, Cezărul doarme greu!“

Lăsând cetatea vastă cu zilele-i senine¹⁵,
Dormea; dormea în pace, încrezător în sine!

¹⁴ Domul Invalizilor, monument celebru din Paris, construit în 1706 de arhitectul Jules Hardouin Mansard (1646–1708), unde se află osemintele lui Napoleon I, aduse din insula Sfânta Elena în 1848.

¹⁵ E vorba de mișcarea democratică, de progresul social, cărora Împăratul le dă o aprobare postumă. Mai ales prin politica urmată în timpul celor „o sută de zile“, Napoleon a părut că se apropie de concepții liberale.

VII

Dar într-o noapte – noaptea-n mormânt e veșnicie
El se trezi. Hidoase, lucind ca o făclie,
Vedenii necurate sub pleoapa-i se iviră;
Lungi râsete-n tavanul de piatră izbucniră;
Alb, se sculă; crescură nălucile de-a rândul;
O, spaimă! și o voce grăi, recunoscându-l:

– „Sus! Moscova, Waterloo, Sfânta Elena-n ceață,
Regi, temniceri, exilul și Anglia semeață
În ultima ta clipă-s la căpătâi, de pândă,
Dar, sire, nu-s nimica! Vezi marea ta osândă!“
Și vocea sună aspră, stridentă, neînvinsă,
Precum sarcasmul negru și ironia-aprinsă;
Era un răs ce mușcă un semizeu sihastru.

– „Te-au smuls acuma, sire, din Panteonu-albastru!
Te-au coborât din vârful coloanei tale, sire!
Privește! Toți tâlharii, ca haita-n năpustire,
Lăieți ce înspăimântă și gloata de casapi,
Prizonier în gheare te strâng să nu le scapi.
De-un deget de aramă te țin c-o hădă labă.
Te-au prins. Muriși ca astrul în pâlpăirea-i slabă,
Napoleon cel Mare azi Bonaparte e,
Un saltimbanc călare în circul Beauharnais.
În rândul lor te afli, te împopoțonează.

În lume-ți spun «om mare», iar printre ei «fofează»¹⁶;
 Târâsc, prin tot Parisul, ce-i vede cum se-agită
 Lungi săbii, la nevoie știind și să le-nghită.
 Mulțimii, la baracă, privind ca la miracol,
 Îi strigă: – «Cu imperiul dăm un măreț spectacol!
 Am angajat pe papă în trupă; și vă zic
 Mai mult: aci e țarul; dar asta nu-i nimic,
 Un biet sergent e țarul; iar papa doar un bonz;
 Avem la noi, aicea, un omuleț de bronz;
 Suntem nepoții-acelui slăvit Napoleon!»
 Iar Fould¹⁷, Magnan, Rouher¹⁸, Parieu¹⁹, cameleon,
 Turbează.-Ți scot în față-un senat de-automate.
 Au strâns un braț de paie din fund de cazemate,
 O,-nvingător la Iena! Acvila-ți s-o-mpăieze!
 Acum ea zace moartă, ea ce plutea-n amieze,
 Din câmpul tău de luptă căzând pe-un iarmaroc.
 Bătrânului tron, sire, ei stofa-i pun la loc.
 Prădând, ca-n codru, Franța, cu ghearele lor crude,
 De-atâta sânge, uite, și zdrențele li-s ude,
 Iar în aghiazmatare Sibour le spală, vezi...
 Stăpânul li-i maimuța; tu, leul, îi urmezi.
 Napoleon, din slava-ți fac paturi iscusiți.
 Al lor gunoi îți lasă un strop pe-Austerlitz.

¹⁶ Aluzie la una din poreclele lui Napoleon al III-lea.

¹⁷ Vezi n. 8, p. 106.

¹⁸ Vezi n. 13, p. 93.

¹⁹ *Marie-Louis-Pierre-Félix Esquirou de Parieu* (1815–1893), avocat, deputat în Constituanta de la 1848, când votă cu stânga moderată; ministru al instrucțiunii publice de la 31 octombrie 1849 la 13 februarie 1851; președintele secțiunii financiare a Consiliului de Stat și vicepreședinte al acestei adunări.

Rușinea lor se-mbată cu vinul faimei tale.
 Cartouche își potrivește, grav, fracul tău pe șale.
 Strâng în bicorn, pomană, parale de tot felul.
 Ca pe-un ștergar de masă ei îți întind drapelul;
 La masa împuțită, ce grecu-mbogățește,
 Beau cu țărani²⁰, joacă, la cărți se măsluiește.
 Iar la tripou-obraznic stai fără-a te codi.
 Și mâna ce-nălțase stindardul la Lodî,
 Da, mâna care trăsnet purta, o, Bonaparte,
 Pe-acești coțcari, i-ajută, spre-a mai trișa o carte!
 Să bei cu ei te-ndeamnă când cheful lor se-ncinge;
 Familiar, cu cotul, vezi, Carlier²¹ împinge
 Pe maiestatea-voastră, Pietri²², în hruba sa,
 Îți spune tu, pe burtă te bate și Maupas.
 Ei, ucigași sau șmecheri, escroci, pirați și hoți,
 Nenorociri, ca tine, știi c-or să aibă toți;
 În cinstea-ți, cupa plină ei și-o golesc cu sete;
 Poissy²³, cu Sfânt' Elena ciocnește pe-ndelete.
 Privește! baluri, noapte și zi sărbătorească.
 La zgomotul lor gloata dă buzna să privească;
 Și-acolo, sus pe scenă, te văd râzând, căscații,
 În chiote și huiet, în şuier și ovații,
 Cu mășcărici în juru-ți, sunând din zurgălău,
 Homer e începutul, Callot sfârșitul tău!
 Poveste! epopee! act ultim legendar!
 Între Troplong-paiată și Chaix d'Est Ange²⁴-boscar,
 În fața panoramei, nemernică baracă,

²⁰ Victor Hugo reproșează aci țăranilor unirea lor cu Imperiul și-i preferă, fără ocol, pe lucrători.

²¹ *Pierre-Charles-Joseph Carlier* (1799-1858), om politic francez.

²² Prefectul poliției în timpul lui Napoleon al III-lea.

²³ Localitate în preajma Parisului, unde se petrecea pe atunci.

²⁴ *Gustave-Louis-Adolphe-Victor-Charles Chaix d'Est-Ange* (1800-1876), jurisconsult, magistrat și om politic francez.

Unde Mandrin, slinosul, strai de Cezăr îmbracă,
Râzând pe sub mustața-i, bandit ce ne dezgustă,
Solemn, bați toba mare, o, tu, fantomă-augustă!“...

Cumplita nălucire se stinge. Împăratul,
Strigă în disperarea-i sinistră ca păcatul,
Brațe-nălțând, privirea lăsându-și-o să cadă;
Victoriile-n marmuri²⁵, sculptate pe arcadă,
Fantome albe-afară din gropi ce se deschid,
Făceau un semn din deget, se rezemau de zid,
Și ascultau cum plânge titanu-n întuneric.

Iar el răcni cu groază – „O, dènone himeric,
Ce nu te văd și, totuși, mă chinui la tot pasul,
Tu cine ești?“ – „Sunt crima ta“, îi răspunse glasul.
Atunci umplu mormântul o stranie lumină,
Ca flacăra divină când pedepsește-o vină;
Cum Baltazar²⁶ văzuse aprinsele cuvinte,
Trei vorbe-ardeau în umbră, Cezarului nainte;
Ca pruncul fără mamă, cuprins de-un tremur rece,
Citi, pal, Bonaparte: „BRUMAR²⁷ ÎN OPTSPREZECE!“

25–30 noiembrie, Jersey

(Cartea a cincea, XIII)

(IONEL MARINESCU)

²⁵ Victoriile de marmură – sculptate de Pradier pentru mormântul Împăratului – se însuflețesc în jurul „tiranului“ ca oceanidele în jurul lui Prometeu.

²⁶ La ospățul dat de regele Baltazar, s-au văzut degetele unei mâini care scriau pe zidul palatului *Mane, Tekel, Fares*. Aceste cuvinte explicate de profetul Daniel însemna *Numărat, Cântărit, Împărțit* și ele prevesteau sfârșitul regelui (*Daniel*, cap. V).

²⁷ Aluzie la lovitura de stat din 2 decembrie 1851.

MARTIRELE

Femeile acestea trimise-n închisori,
Poporul meu, ți-s mame, fiice și surori!
Popor, nelegiuirea-i că prea mult te-am iubit!
Însăngerat, Parisul plecat, nensuflețit,
Privește grozăvia în liniște și ură.

Aceea-aici adusă având călușu-n gură,
Strigase – și acolo-i stă vina – „Jos trădarea!“
Femeile acestea-s virtutea, cugetarea,
Credința și pudoarea, dreptatea și mândria.
O, Saint-Lazare – zdrobită să-i fie temelia!
Să nu-i rămână piatră pe piatră-o zi, măcar!
Le-nfulecă, și rândul când le sosește iar,
Se cască și se varsă pe-oribila ei poartă,
Apoi le-aruncă-n duba hidoasă ce le poartă.

Dar unde? – O știe-uitarea, mormântul mohorât,
La chiparoși o spune și corbilor, atât.
A fost o mamă sfântă, cu ele-n grup, odată.
Spre Africa cumplită, pe când era mânată,
Copiii ei veniră la ultimul sărut;
I-au alungat. Cernită, când mama i-a văzut,
A spus: – „Să mergem!“ Lumea cerea plângând iertare.
Iar ușa dubei joasă, fiind nencăpătoare
Un temnicer râzându-și de trupeșia ei,
O-mpinse cu putere, izbind-o cu pumni grei.

Și astfel, zăvorâte, purced la drum, bolnave
În duba neagră către celulele scârnavе,
În care prinsul, fără lumină, aer, plâns,

E doar un mort, viu încă, ce stă în raclă strâns.
Voci deznădăjduite li se aud în cale.
Stă năucit poporul, văzând cum trec a jale.
Și la Toulon furgonul le lasă; iar pontoane
Le iau; fără veșminte și pâine, sub bastoane
Trec marea, văduvite, stinghere-n locu-acela,
Mâncând, soios, cu mâna și devorând gamela.

Bruxelles, 8 iulie 1852

(Cartea a șasea, II)

(IONEL MARINESCU)

LUI IUVENAL

I

Cu tine iar, ca-n școală, bătrâne Iuvenal!
De aur și de fildeș cobori din tribunal,
De unde-a tale versuri superbe detunară.
Vezi bine câte lucruri ne miră astăzi iară,
Deși pe domnul Riancey¹ nu-l miră niciodată;
Chiar dacă vezi omorul și mâna-nsângerată,
Aștepti să treacă anul, că urma i se pierde
(Orice ar spune morții cu gura lor cea verde),
O crimă nu e crimă, nici furtul nu e furt.
Veuillot, ce-i din Ignațiu² și Auriol³ născut,
O spune mai curând chiar, ca firea liniștită,

¹ Publicist venal. După 2 decembrie 1851, a intrat pe ascuns în solda tiraniei bonapartiste.

² *Ignațiu de Loyola*, inițiatorul ordinului iezuiților. Simbol al reacțiunii clericale.

³ Clovn la modă în Parisul anilor 1850-1851.

Noi nu putem pricepe cu mintea mărginită.
Dar când tămăia arde sub bolți de catedrale,
Iar abonatul foi creștine dă parale,
Atunci, lăsându-și giulgiul, uitând că-i mort hidos,
Schimbându-și groapa veche în templu arătos,
De domnul Fould⁴ în treaba aceasta ajutat,
Sulemenit de târfe, de magistrați spălat,
Împrejmuit – minune – de-apostoli și popor,
Rânjind la visători și, în ciuda mea și-a lor –
Poeți ursuzi ce nu pot pricepe-un simulacru –
Ia răul dintr-o dată al binelui chip sacru.

II

E stâlp acestei ordini; dreptcredincios catolic:
„Prosperitate-n lume“, grăiește hiperbolic.
Trădarea se îmbracă în general francez;
Clipind, arhiepiscopul sfințește-un zeu: Succes;
Trei zile doar să treacă și crima e-nălțată,
O-ntorci ca pe o haină pe dos și e curată.
Așa e. Iar virtutea mereu rămâne-n coadă,
În criptă e onoarea bătrână și neroadă.
O, gânditor de-aramă, suntem cam tari de minte
Să ne-nfruptăm din aste mai noi învățăminte;
Să joci Grand' Combe⁵ la bursă sau Alb de Zinc⁶ să ceri,
Vânzând cu douăzeci azi, ce-ai luat cu cinci chiar ieri.
Să știi, prin vreun tertip de-am dobândit un nume,
Cinstit e. Și – în ciuda femeilor din lume–

⁴ Vezi n. 8, p.106.

⁵ Importantă exploatare minieră din Franța, ale cărei acțiuni au dat loc la mari speculații de bursă.

⁶ Aci cu sensul de acțiuni ale minelor de zinc din Vieille-Montagne, care au constituit un izvor de importante câștiguri pentru jucătorii la bursă.

O crimă-i mai frumoasă cu cât îmbătrânește;
 Doar ieri fu cioară neagră, azi lebădă plutește.
 Un hoit miroase-a ambră când e să folosească.
 De-o crimă din decembrie să nu se mai vorbească
 Dac-am ajuns în iunie! Deasupra ierbi crescură.
 Ce-i de-ntrebat e una doar: fire, țesătură,
 Bumbac, zaharuri brute sunt oare în urcare?
 Juratul strâmb, schiloadă și josnica trădare,
 Îmbătrânind cu-ncetul au însușirea, iată,
 De-a-și pierde josnicia și schilodenia toată:
 Omorului suspect, mânjit de murdărie,
 I se preschimbă-n înger obrazul de stafie.

III

Cum în aceeași vreme se-ntâmplă des, vezi bine
 Că pată e virtutea și-ajunge rău ce-i bine;
 Poți ști dacă Saturn le șoptește rolul lor,
 Spartacus caraghios e, iar Nero, salvator.
 Oricât de împotrivă ar sta rațiunea trează,
 Oricât justiția, umbră, în noapte mai viază
 Și în urechi ne suflă ca să luăm aminte,
 Lăsa-te-s biete babe, să bombăne-nainte.
 Pe Scaevola, Narcisul⁷ în ziar îl lapidează.
 Să ne deprindem ochiul cu-această nouă rază
 Ce totul sub noi unghiuri să-ntrezărim ne-nvață
 Și drept Malesherbe⁸ să-ți pară Delangle⁹ ce-ți stă-n față.
 Să știm a zice: „Mare-i Leboeuf¹⁰, Persil¹¹ frumos“,
 Pe fundul scăldătoarei lăsând ce-i rușinos.

⁷ Narcisul gazetar, aluzie la Veuillot – publicistul fără scrupule.

⁸ Ministru în vremea lui Ludovic al XVI-lea. A murit pe eșafod.

⁹ Înalt magistrat al celui de al doilea imperiu, părtinitor și servil.

¹⁰ Edmond Leboeuf, politician carierist. Vândut intereselor lui Napoleon al III-lea. A fost răsplătit cu funcția de senator în 1852.

¹¹ Politician din tagma potențailor vremii. În 1853 a devenit consilier de stat și ministru al justiției.

IV

Virtutea, adevărul sunt pentru noi comori;
Smintiți sunt cei ce singuri se fac judecători
Și-n fața națiunii aruncă protestarea,
Cu brațu-ntins strigându-și revolta, indignarea.
Ce naiba !-n larma străzii doar viața e frumoasă,
Deci cele dispărute le uită și le lasă
Când totul piere-n lume, vulturii ca și viermii,
Gândacu-și pierde viața sub zăpezirea iernii.
Când Pont-Neuf se îndoaie pe apele umflăte,
Când s-au tocit nădragii și haina-i ruptă-n coate,
Când pălăria nouă ieri, astăzi e bătrână,
Doar adevărul, maistre, din oarba lui fântână,
Ar vrea – pretenție rară – să țină-o veșnicie.
Când plouă să nu-l ude, frumos mereu să fie,
Făr-o para în pungă, să fie rege-n lume.
Trăind, chiar dacă unii pun mâna să-l sugrume.
Ei, asta-i, cetățene, să credem deci în faptă.

V

Estimp toți șarlatanii țin predică-nțeleaptă:
I-asculță vechi iscoade, trișori și idioți,
De spirite alese furându-i pe netoți.
E-nfloritoare bursa; miraje, joc de prisme,
Ipocrizia dulce țâșnește-n aforisme.
Icnim de mulțumire, avem câștiguri grase,
Vezi, asta-i, Iuvenale, parola vremii noastre.
Câțiva cloți diaconi găsiră de curând
Acele adevăruri Montrouge-ul¹² măturând,
Încât azi, ca regi mândri ai timpurilor noi,

¹² Montrouge, localitate în Franța, unde se găsea un colegiu al iezuiților.

Pungașii domni și domnii bisericosi, convoi.
 Spun, de la lumânare împrumutând lumina:
 „Jeanne d'Arc? O curtezană! Virgină-i Messalina ¹³“.
 Popi talapunți ¹⁴, episcopi, așa grăiesc anume,
 Când demonstrează totul cu-al domnului viu nume,
 Și ca tâlharii care în pungă-i scotocesc
 Cu A plus B, cu Argout ¹⁵ plus Baroche ¹⁶ dovedesc.

VI

Maestre, n-are noimă a noastră indignare.
 De ce ne spargem pieptul, de ce ne zbatem oare?
 Ca visători, știi bine, gândesc a noastre frunți
 La oamenii de seamă și nu la cei mărunți;
 Satiric tu, tribun eu, torcând amarul caier,
 Privind în sus, burghezii ne spun: „Priviți în aer“;
 E slăbiciunea noastră. Cu răi și proști vreodată
 Nu facem casă bună. Când Dombidau ¹⁷ și-arată
 Strâmb craniu ori își scoate Fould falca lui de vier,
 Tu pe bătrânul Caton ¹⁸, eu pe Jacques Coeur ¹⁹ prefer;

¹³ Împărăteasă romană, soția lui Claudiu, renumită pentru depravarea ei (25–48 d.Chr.).

¹⁴ *Talapunt*, preot budist din Siam.

¹⁵ Comte d'Argout, specialist în mari combinații de bursă, a fost promovat de către aristocrația financiară, atotputernică sub Ludovic Filip, la rangul de ministru.

¹⁶ Vezi n. 1, p. 134.

¹⁷ Om politic; totdeauna depășit de funcțiile pe care le ocupa, a devenit ridicol în ochii opiniei publice, ceea ce nu a împiedicat clasele posedante să-l înscăuneze ministru al instrucțiunii publice.

¹⁸ *Marcus Porcius Caton* (numit Bătrânul sau Cenzorul) (232–149 î. Chr.), om politic, istoric și scriitor latin celebru prin severitatea și conservatorismul său.

¹⁹ Celebru om de afaceri din secolul al XV-lea.

Eroicul din viața celor ce se avântă
E viziunea noastră și veșnică și sfântă.
Orbiți de limpezimea luminii din azur
Viața ne-o petrecem privind eterul pur,
Titanii, gânditorii și căpetenii-nalte;
Cu ochii-n nori, în zvon de fanfare-ndepărtate,
Deasupra lumii-acestei de umbră năpădită,
Vedem mulțimi de care de luptă, și-aurită
Zăbala-n care joacă neastâmpărați armici;
Iar jos murdara cloacă de târfe și calici.
Privirea chiar rănită-i de-astfel de oameni josnici,
Dar fie. Chibzuit spun, să nu fim nici habotnici;
Urâsc abjecte inimi, urâte-ți sunt și ție;
Să le lăsăm în pace cu-a lor filozofie.

VII

Uitând oricare patimi ce pot să te orbească
Vei înfiera instinctul, pornirea cea firească?
Această rânduială va s-o-nvățăm cu toții,
Noroiu-și are-amanții, gunoiul sacerdoții;
Nu-i viciul cetățeanul orașului cloacă?
Rău und' se simte unul, cellalt grozav se-mpacă;
Bun martor mi-este Minos²⁰, Eac²¹ judecător,
Au nu-i nămolul raiul oricărui rămător?
Subțire om de geniu și aprig, hai, vorbește,
Și spune dacă vreuna din astea ne privește,
Când cel ce jură-noată în sânge și în fiere,
Când Beauharnais²² își face o troacă din putere,

²⁰ Unul din cei trei judecători ai infernului.

²¹ Alt judecător al infernului.

²² *Josephine de Beauharnais*, prima soție a lui Napolcon I.

Sau vreun episcop vine și aleluia-i cântă,
Ori Saint-Arnaud ²³ doar mâini ce plătesc binecuvântă.
Și dacă azi burghezii se-ntrec să-l preamărească,
Iar alții-nghit noroiul cu-o poftă nebunească?
Și dacă peste Franța bate-al trădării vânt,
Naivi din cale-afară, de ce ne-om fi mirând?
Când Parieu ²⁴ azi ghindă să ronțăie ajunge,
E oare de mirare? Te miri că Sena curge?
Găsim că-i o minune Troplong ajuns Scapin
Și nemaiauzit Dupin ²⁵ că e Dupin!

VIII

O veche înclinare spre rău e-n omenire.
Ea-și face obicei și culcuș din înjosire,
Un acoperiș, o pernă și-un pat plăcut de-odihnă,
Mantie largă, bună, să-i fie cald și tihnă;
În mediu-i doar scârnavii pot liber să respire
Și-n lumile-amândouă nu-s pricini de uimire,
Când înșelații cântă cu-nșelători de-olaltă,
Nătângi și pușlamale dând cursei cinste-naltă.
Dar astea-s ale maicii naturi știute legi
Și-al aventurii antic instinct trăiește-n veci
Prin ceea ce-i seduce viu pofta măgulită;
La troacă se desfată, știm bine, orice vită.
O, ce hidoasă crimă! O, ce stupid omor!
Sunt multe dobitoare ca s-o admire-n cor?
Pustiu? Nimic din tot ce-i laș, târător și josnic,
Nici șarpe? Nici șacalul ce urlă-n noapte, dosnic?

²³ Vezi n. 32, p. 124.

²⁴ Vezi n. 19, p. 151.

²⁵ Magistrat; notoriu carierist, care trecea de la un partid la altul.

Ce, oare toți măgarii deodat' se-ntraripară
 Și-n bolțile veciei pe loc se și-nălțară?
 Să fi pierit măgarul din lume? Ne cam miră!
 Când Cyrus²⁶, Hannibal și Cezar călăriră
 Grozavul cal al Gloriei și când pe-aripi luați,
 De bucurie mare-a izbânzii turburați,
 Trecând în strai de flăcări sub roșu cer de cremeni,
 Vulturii le strigau: „Sunteți ai noștri semeni,
 Voi purtători de trăsnet, voi, al furtunii glas!“
 Pe Lacenaire²⁷ l-aclamă doar bufnițele azi.
 Eh, ce se-ntâmplă-acuma e bine – așa gădesc –
 Pe bufnițe le-aplaud, le spun chiar mulțumesc.
 În ăst concert sinistru prostia-i răsfățată;
 Un belfer, Iuvenale, în foaia lui ne-arată
 (D'Arras, Beauvais²⁸ – vlădicii -- stau pe-un picior cu el)
 Că virtuos Mandrin e, iar cel cinstit mișel,
 Strivind în tălpi eroii, suind puroiu-n slavă,
 Nu-i greu de priceput doar, și-am fi cu mintea slabă
 De ne-am mira că d-alde Veuillot, mocirla vieții,
 Preferă-n loc de lauri pe fruntea lor scaietii.

IX

Deci latre cât îi place conștiința omenească,
 Biet câine fără-astâmpăr în lanț să se târască.
 Proscrișilor: războiul; lichelei: plecăciune;
 Aceste stări de lucruri să le luăm drept bune,
 Fie și-n ăst imperiu, unicul între toate;

²⁶ Cyrus (cel tânăr) (424–401 î. Chr.), fiul lui Darius al II-lea, prinț ambițios; i se zicea satrapul Lydiei.

²⁷ Famos criminal executat la Paris în 1836. Socotindu-se scriitor și poet își publicase *Memoriile*.

²⁸ D'Arras și de Beauvais, reprezentanți ai reacțiunii clericale.

Lui Trestaillon²⁹ slujiți-i cu capete plecate!
 Mingrat³⁰? Zi-i mare preot. Lui Bosco³¹, bun elector.
 Nu-ți face supărare, se-ntâmplă ca un rector,
 Om din Senat sau mândră figură din conclav,
 Bisericos ori paznic, sofist sau poate sclav,
 Un spirit din acelea care se-ntrec săltând,
 Luând fraza trambulină pe cezar tămâind,
 Slăvind desăvârșirea-i și dulcile-i blândeți,
 Să-njure surghiuniții din mari pustietăți,
 Pe-acești tâlhari înfrânți de Tiberiu-Amfitrionul³²
 Un dar într-ale sale mai are histriionul:
 E arta măgulirii, aleasă, mult gustată,
 Lui Henric VIII, stăpânul, îi dăruie slava toată,
 Dar mult mai bine-i pare pe Morus³³ de-l sfâșii.
 Dintre dictatori cei mai spălați se vreau întâi –
 Umflați de lingușire cum sunt, plini de-aroganță,
 Cu poștele-mplinite: finețuri, eleganță...
 Poete, -așa-s despoții, așa oblăduiesc,
 Putere și onoruri mai bine le tihnesc
 Când au deschis fereastra spre eșafod, sau când
 Lângă pustia mare văd exilați plângând;
 Mintoșii puși la chinuri, martirii-n agonie

²⁹ Unul din capii bandelor religioase care au terorizat unele regiuni ale Franței în primii ani ai Revoluției.

³⁰ Preot catolic, mort în închisoare (1825), unde a fost trimis pentru imoralitate și crimă.

³¹ Prestidigitator la modă (1793–1863).

³² Hugo îl aseamăna pe Napoleon al III-lea cu împăratul Tiberiu, datorită caracterului josnic al guvernării lui și pe amândoi cu Amfitrion, eroul comediei cu același nume a lui Molière, deoarece ca și Amfitrion aveau obiceiul să-și copleșească partizanii cu tot felul de favoruri și atenții.

³³ Thomas Morus, mare cancelar al lui Henric al VIII-lea, decapitat în 1533. Autorul faimoasei *Utopii*, carte în care profetiza o societate egalitară.

Sunt sosul fericirii tiranilor, se știe.
O, Decius Iuvenalis, bătrânul meu leu clasic,
Al nost'vin de Champagne precum și vinu-ți Massic ³⁴,
Ospețe și palate și luxul desfrânat,
Al preotului sprijin și al Phrynéei ³⁵ pat,
Triumful și orgoliul, respectul, alinarea,
Și dulcea încântare, beția, desfătarea,
Tot ce-au putut să-nghită Seianus și Rufin ³⁵,
Mai bune de băut sunt și-au gust cu mult mai fin
(De nu ești vreun tont, cu mintea învăscută)
Din cupa-n care-odată Socrate-a luat cucută.

(Cartea a șasea, 13)

(VLAICU BÂRNA)

STELLA

Adormisem pe țarm sub al nopții cuprins;
Rătăcind, vântul rece mă smulse din vis
Și văzui sus pe boltă a zorilor stea;
Până-n zări depărtate, aprinsă lucea
Ca-ntr-un câmp de zăpezi, fără margini, vrăjit;
Aquilon luând furtuna plecase grăbit.
Astrul scânteietor în puf noru-l schimba.
Limpezimea aceasta gândea și trăia;
Și părea, mângâind stânca rece, de var,
Că-i un suflet văzut printr-un mărgăritar.
În zadar umbra nopții târzii mai domnea,
Ca de-un zâmbet zeesc ceru-ntreg strălucea,
Poleind argintiu un catarg aplecat,
Pânza-i albă umbrind vasul întunecat.
Pescăruși înșirați pe-un potmol admirau

³⁴ Deal din Campania, vestit pentru viile sale.

³⁵ Celebră curtezană greacă (din secolul al IV-lea î. Chr.).

³⁵ Sfetnic sub împărații bizantini Teodosiu I și Arcadiu, asasinat în anul 395. Despre Seianus, vezi nr. 17, p. 96.

Steaua-naltă și gravi înspre dânsa priveau:
Un hulub parc-era, din scânteii întrupat,
Iar oceanul – popor – către ea s-a-ndreptat.
Și vuind urmărea strălucirea-i de foc
Mulcomit, să n-o facă să zboare din loc.
O nespasă iubire se simțea fremătând.
Iarba verde-n fiori se pleca la pământ,
Își vorbeau în cuib păsări, o floare-mi spunea:
„Asta-i steaua, o vezi? Sora bună a mea!“
Și pe când umbra grea ca un val s-a retras,
Dinspre stea auzii că-mi vorbește un glas:
„Eu sunt astrul ce vin la-nceput luminând,
Sunt o stea îngropată ce ies din mormânt,
Pe Sinai și-n Taiget¹ mi-a fost dat să lucesc.
Sunt băuța de aur și foc ce țintesc
Drept a nopților frunte: și eu, negreșit,
Renasc totdeauna când o lumea-a pierit.
Și mai sunt, o, popoare, cuvântu-nfocat,
Peste Moise și Dante strălucii nencetat,
Iar oceanul și zările largi mă-ndrăgesc;
Sus, virtute, credință, -ndrăzneală! Sosesec!
Înțelepți, și voi, duhuri, în turn priveghiați,
Te ridică, pleoapă, voi, ochi, scânteiați.
Iar pământul întreg să deștepte din somn
Cu natura deodată, toți acei care dorm,
Să mă vadă: trimisă-nainte, sol vieții,
De giganta Lumină, strajă-n veci Libertății!“

(Cartea a șasea, XV)

(VLAICU BÂRNA)

¹ Lanț muntos din Peloponez.

O, TRÂMBIȚI ALE MINȚII SUNAȚI FĂRĂ-NCETARE

O, trâmbiți ale minții sunați fără-ncetare!
Când mânios, Iosua¹, cu fruntea visătoare,
Cetatea-ntâia oară cu-ai săi o ocolea
Și trâmbița să sune spre ceruri o puneă,
Chiar regele, văzându-l, să rădă începuse.
A doua oară, însă, și tot râzând, îi spuse:
– Crezi că-mi răstorni orașul stârnindu-mi vânt pe drum?
A treia oară, arca mergea în frunte-acum,
Având gorniștii-n urmă și oștile. Și parcă
Pe drum, toți copilașii scui-pau, râzând pe arcă
Strâmbând, pe muzicuțe, al trâmbițelor ton.
A patra oară, însă, de fiii lui Aron²
Râzând, femei veniră cu furci și cu andrele
De sus batjocorindu-i din vechile crenele,
Și azvârlind de-acolo cu pietre în evrei.
A cincea oară, orbii s-au ființat și ei
Venind să huiduiască cu șchiopii laolaltă
Ca să astupe goarna suind spre bolta-naltă.
A șasea oară iarăși din turnul de granit
În vârful cărui, cuibul, vulturii și-au zidit
Și care nici un trăsnet să-l darme nu-i în stare,
Se auzi iar craiul, râzând în gura mare
Și hohotind: – Evreii sunt strașnici cântăreți!
Râdeau bătrânii sfetnici cu bărbi și cu musteți
Ce chibzuiesc în templu, străvechea-nvățătură.
A șaptea oară ziduri și-ntărituri căzură!

(Cartea a șaptea, I)

(LAZĂR ILIESCU)

¹ Conducătorul evreilor, după Moise, cuceritor al țării făgăduinței, Canaanul. Prima cetate întâlnită în drum a fost Ierihon, ale cărei ziduri groase s-au prăbușit în a șaptea zi și după al șaptelea ocol al cetății.

² Fratele mai vârstnic al lui Moise și cel dintâi mare preot al evreilor.

CÂNTEC

La ce visează-acest proscris?
La holde, straturi de lăptucă,
La plug, unelte... Unde i-s?
La marea Franță ce-i pe ducă.
Vai! amintirea îl usucă.
Dupin¹ întinde mâini hapsâne,
Surghiunu-i suferință-amară.
– Nu poți trăi fără de pâine;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

Fieraru-ar vrea un atelier,
Plugarul, casă din chirpici;
În glastre – flori, și-ntr-un unghier
Culcușul bunei lui bunici;
La geam perdele cu arnici,
În zori, lumina să se-îngâne,
Cu ciucuri jucăuși, sprintărară.
– Nu poți trăi fără de pâine,
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

Roiu albine-n mai, vrăbeții
Se hârjoneau zlobii-n oveze:
Părtași ai cerului, procleții
Dând iama-n holde, păsări breze,
Păreau că-s pajere viteze.
Un turn din vremurile bătrâne
Se năruia pe-o moșioară.
– Nu poți trăi fără de pâine;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

¹ Vezi n. 25, p. 161.

Ori cu ciocanul ori cu pila
Din zori pân-zuia sta s-apună
Trudeai ca să-ți hrănești prășila.
Însuflețit de voie bună.
O, muncă! flacăără! cunună!
Jacquard², Papin³, Watt⁴, de-azi pe mâne
Astfel junia și-o-ntremară.
– Nu poți trăi fără de pâne;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

În zilele de sărbătoare
Dând naibilor și griji și leafă,
Cântând cum se cânta-n Februară⁵,
Porneai cu șapca mai pe ceafă
La barieră, cu-o carafă.
Mâncai un iepure-de-cânc,
Bând pentru Unguri⁶ până-n seară.
– Nu poți trăi fără de pâne;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

Dumineca-și lua țăranul
Pe Lina lui sau vr-o Ioană:
„Să-ți pui marama ca șofranul
Și hai, și-om merge în poiană
La horă, fată-fetișcană!”

² *Jacquard (Joseph-Manie)*, inventator lionez al războiului de țesut, care-i poartă numele (1752–1834).

³ *Papin (Denis)*, celebru fizician francez, care a descoperit puterea motrice a aburilor (1647–1714).

⁴ *Watt (James)*, fizician englez, inventator al mașinii cu aburi (1736–1819).

⁵ Aluzie la prima fază a revoluției din 1848, declanșată în februarie.

⁶ Aluzie la revoluția maghiară din 1848, înecat în sânge de armatele țariste.

Ci nu condurii de stăpâne,
Galenți jucau în fân as-vară.
– Nu poți trăi fără de pâine;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

Trec surghiuniți pierduți în vise,
Cu sufletul ciuntit de-avânturi
Contemplă umbra tristei tise
Veghind morminte...Doruri, gânduri,
Către germanele pământuri,
Spre plaiul cu alpine brânc
Sau în Polonia², lung zboară...
– Nu poți trăi fără de pâine;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

De chinuri ostenit și-orori ,
Murea un exilat. Rosti o
Întrebare: „Vrei să mori?“
„Dar viața pentru ce-aș trăi-o?
Mă dezrobesc murind. Adio!
Scapin-Nerone³ va rămâne
Să facă Franța de ocară...“
– Nu poți trăi fără de pâine;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

² Din 1815, Polonia este împărțită între Austria, Prusia și Rusia. Versul lui Hugo se referă la mișcarea revoluționară din 1846–1848, repede înăbușită de armatele țarului și ale Austriei.

³ *Scapin-Nerone*, reunire hibridă a numelui unui valet celebru din teatrul lui Molière (*Vicleniile lui Scapin*, 1671) cu cel al împăratului roman Nero, vestit pentru cruzimea sa, pentru a-l desemna pe Napoleon al III-lea ca pe un lacheu despot.

„....Mor căci în țara mea, mai mult
N-oi mai vedea eu zori de zi,
Nici cântec n-am să mai ascult
Din prag. Sărmanul suflet mi-i
Acolo unde nu pot fi.
La sânul bunei maici țărăne
Săpați, în câmp, de veci cămară...“
– Nu poți trăi fără de pâine;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

(Cartea a șaptea, XIV)

(ROMULUS VULPESCU)

ULTIMA VERBA*

Muri conștiința-n oameni; nesățioși de-orgie
Acei ce-o sugrumară spre leșul ei privesc;
Voioși din cale-afară, cu geana sângerie,
Triumfători spre moartă se-ntorc și-o pălmuiesc.

Pe jude-l ține-n rang-u-i desfrâul, decăderca,
Iar popii cu citanii mulțimea o-nfioară;
Dezgroată de sub nasul olarului averea,
Vându pe Domnul, Iuda, Sibour îl vinde iară.

Ei spun: „Peste oștire mai mare e cezarul,
De el s-ascuți dator ești, popor; el uns e-n veci!“
Cântând binecuvântă ca să-și arate harul,
Dar vezi țechini de aur subț degetele reci.

* Ultimul cuvânt (lat.).

Cât timp un derbedeu, pe tronul țării saltă,
Monarh-tâlhar, de papă fiind binecuvântat,
Ținând cu-o mână sceptrul, satârul cu cealaltă,
Mandrin cu-nvestitură și chip de împărat;

Cât timp, spurcând credința, în colb se tăvăleşte,
Virtuți și jurăminte strivind în fălci de fier,
Și beat, vărsând rușine pe glorii, ne mânjește,
Cât vom vedea acestea sub înșoritul cer;

Chiar de-ar spori-ntr-atâta obșteasca înjosire,
Încât acestui mârșav cu drag să-i țină calea,
Chiar dacă Englitera și-America-n unire
Mi-ar spune: „Surghiunite, mi-e frică, hai, ia-ți valea!“

Chiar de-am zbura ca frunza-n vânt unul câte unul,
Și lumea pentru placu-i de ne-ar strivi-n călcâie,
Fugari din ușă-n ușă de ne-am târî surghiunul,
Și ca pe-o zdreanță-n cui de-ar fi să ne sfâșie;

Chiar dacă din pustiul de unde-un zeu ne-nfruntă
Ar fi proscriși proscrișii, goniți toți alungații,
Și dacă ne-ndurată chiar groapa cea afundă
Și-ar azvârli într-o noapte afară răposații;

Eu nu mă plec, tirane! Și făr'să-mi plâng amarul,
Cu doliu-n sân disprețul de turmă-mi voi purta
Și din exilul negru ți-oi săruta altarul,
O, Patrie! Libertate, steag scump, nu te-oi uita.

Stând lângă voi, prieteni, mi-e crezul neclintire,
Republica ne-adună-n exilu-ndepărtat;
Leg glorie de tot ce-ai acum în terfelire,
Arunc oprobriu, ură, pe tot ce-i tămâiat.

Mi-oi pune-n cap cenușă, neogoiat m-oi zbate
Cobind nenorocire, doar „nu“ voi ști să spun.
Iar când grăbiți, valeții vor Luvru să-ți arate
Ți-oi arăta, cezare, celula de nebun.

Stând față cu trădarea și frunțile plecate,
Încrucișa-voi brațele crunt și fără teamă:
Credință neclintită în cele profanate,
Fii bucuria-mi, forța, pilastrul meu de-aramă.

Da, cât o fi el teafăr, de oameni îndurat,
O, Franță, dragă Franță, tu plânsă-n lacrimi grele,
N-oi revedea pământul tău dulce și-ntristat,
Mormânt ce-mi ții strămoșii, cuib dragostelor mele.

Mai mult n-oi vedea țărmul unde minunea-i totul,
Dar n-am să uit o, Franță, de-a datoriei floare.
Printre-ncercații lumii-mi va sta-n țarușe cortul,
Voi rămânea proscrisul spre-a stăruir-n picioare.

Primesc exilul aspru de-ar fi fără sfârșit.
Nu-ncerc să știu mai multe, nu țin balanța-n mână:
Oricât se pleacă vreunul când nici nu te-ai gândit
Și dezertează alții când trebui să rămână.

De stau o mie numai, cu ei voi rămânea;
O sută chiar! Pe Sylla² l-oi înfrunta mereu!
De n-ar fi decât zece, aş fi al zecelea
Şi unul de rămâne, acela voi fi eu!

(Cartea a şaptea, XVI)

(VLAICU BÂRNA)

LUX*

(Fragmente)

I

O, chip sublim al vremii viitoare,
Popoarele se-nalţă către soare,
Pustiul mohorât e azi înfrânt;
Nisipuri ieri; acum iarbă deasă,
Natura-ntreagă este o mireasă
Şi-un mire orice om pe-acest pământ.

De astăzi, ochiul care s-a deschis
Zăreşte cum frumosul mare vis
Va căpăta aievea strălucire.
Căci orice lanţ netrebnic o să cadă,
Trecutul tot e ură-n veci năroadă
Şi viitorul tot e doar iubire!

² *Sylla* sau *Sulla* (Lucius Cornelius) (136-78 î. Chr), – om politic şi general roman care a instaurat o dictatură personală necruşătoare.

* Lumină (lat.).

De azi, din suferințele cumplite,
Rodesc nuntind popoarele-nfrățite;
Zburând pe sumbra noastră înfrunzire,
Bondar trezit de zorii de lumină,
Progresul, ca o tainică albină,
Preface-ncet durerea-n fericire.

Priviți cum noaptea se desface-n pale!
Pe lumea care scutură zăbale,
Uitând Cezari, uitând Capeții toți,
Și peste-atâtea tinere popoare
Deschide în azur nemișcătoare,
Imense aripi, Pacea pentru toți.

O, Franța mea trezită dintre morți,
Veșmânt rămas curat pe care-l porți.
Triumf după dureri înăbușite!
Zvonește munca-n roșii fierării,
Zâmbește sus; iar cintezi și scatii
Aleargă prin răsurile-nflorite.

Rugina mușcă dârz din halebarde,
Din tunurile voastre, din bombarde;
Din ele n-o rămâne până mâine
Nici ciob în care-ar mai putea să-ncapă
Răcoritor un singur strop de apă,
Nimic, o, căpitani, nu va rămâne!

Necazuri, pizme, astăzi sunt povești
Și inimile toate, omenești,
De-același gând însuflețite vin,
Și-nmănuncherea lor este superbă;
Destinul ia, să lege-această jerbă,
Frâghia veche-a marelui toxin.

Pe cer, afund, un punct a scânteiat;
Priviți-l toți cum crește ne-ncetat,
Se-apropie măreț, strălucitor!
Republică, pe veci universală,
Ești astăzi numai o scânteie pală,
Dar mâine fi-vei soare orbitor!

II

Petreckeri în orașe, petreckeri pe câmpii!
Rai fără iad de-a pururi, legi fără pușcării!
Dar unde-i eșafodul? Azi monstru-a dispărut.
Renaște tot. Norocul oricărui a crescut
Cu marea fericire a multelor popoare.
Nici oști cu spade-n mână, nici urme de hotare,
Nici dăjdii și nici săbii cu cruce ca mâner.
Roșind, Europa zice: „Avut-am eu regi ieri?!“

America răspunde: „Avut-am robi în stat.“
Știința, poezia și arta-au spulberat
Din lume orice piedici și cazne ce-năbușe.
Azi slobodele glezne uitară de cătușe.
Popoarele-n aceeași familie-s unite.
Și munca tuturoră un sacru cânt trimite.
Societatea astăzi, de imnuri răsunând,

Primește vesel munca și-a celui mai mărunț;
Chiar treaba celor care trudesce prin vreun bordei,
Poporul o slăvește, cu drag privind la ei;
Întreaga omenire, cu ochi strălucitori,
Adânc resimte darul făcut de muncitori;
Tot astfel verzi, molizii, ce-nfruntă mari zăpezi,
Stejarii grei de frunze și grei de ramuri verzi,
Bătrânii cedri falnici cu trunchiuri ca de cremeni;
Când cinteza-și adună cuib nou de mai, asemeni,
În toată uriașa lor forță și povară,
De firul nou de iarbă, tresar și se-nfloară.

Mărește vremi de mâine! Avânt al lumii-ntregi!
Și omul care crește sub uriașe legi!

IV

...Luci-vor vremi de aur, nu numai pentru Franța,
Iar când eliberarea popoarelor speranța
 Își va fi împlinit,
Cântări va zice lumea de-naltă bucurie,
Ca un stăpân ce latră în casa lui pustie,
 Din care-a fost gonit.

Tiranii se vor stinge ca repezi meteori
Și-ntocmai cum s-ar naște din noapte gemeni zori,
 Pe ceru-n strălucire,
Vedea-vom că răsare din peșteră de cremeni
Cu raze-ngemănate, frăția între semeni
 Și-adânca lor iubire.

Da, da, vă spun întruna, repet cu glasul sus,
Căci tot ce spune goarna, trompeta a mai spus,
 Va fi senin și pace!
Nici proletari de astăzi, nici robi! Doar libertate!
Surâs deasupra! bolta, o! câtă bunătate
 Pe lume va desface!

Stejar măreț, progresul, himeric altădată,
Va crește, peste-Americi și Europa toată,
 Pe vechile dezastre,
Și-având numai azurul prin ramuri să-i străbată;
Senina zi doar stoluri de albi hulubi i-arată.
 Și noaptea numai astre.

Iar noi, cei care poate-n exiluri vom muri,
Martiri scăldați în sânge, în timp ce toți vor fi
 Mai mândri, mai senini,
Sub arborele acesta, scump bolților albastre,
Vom da, treziți din moarte, săruturile noastre
 Ascunsei rădăcini!

Jersey, 16-20 decembrie 1853

(TUDOR MĂINESCU)

CONTEMPLAȚII

(1856)

RĂSPUNS LA UN ACT DE ACUZARE*

Deci căpcăun sunt, iată, și țap ispășitor.
În vâlmășagul erei ce-apasă-n piept de zor,
Deci bunul gust strivit-am și vechiul vers francez!
Sub tălpi și hâd: „Fii!“ umbrei a-i spune eu cutez.
Și umbra fu. – Această acuză vi-i deșartă.
Grai, dogme, tragedie, conservator și artă
Cu-ntreaga lor lumină s-au stins, și eu răspund,
Eu, neagra urnă-a nopții golit-am pân-la fund.
Pe tot ce se dărâmă sunt târnăcop nătâng;
E punctul de vedere al vostru. Nu mă plâng;
Săgeți din proza voastră pe mine mă țintesc;
„Canalie“, îmi spuneți; răspund: „Vă mulțumesc!“
Al vremii pas, ce dintr-o biserică nu iese
Decât spre-a trece-n alta, cu legi tot mai alese,
Problemele de artă și sfântă libertate,
Eu le privesc, așa e, de prea departe, poate,
Prin capătul lunetei ce micșorează. Bine,
De-acord, sunt omul mârșav, cum spuneți despre mine;
Deși-n realitate socot c-am săvârșit
Și alte multe crime ce nu le-ați pomenit,
Că am atins în treacăt obscurele probleme,

* Poema este inspirată de marile lupte romantice: Alexandre Duval, autor dramatic mediocru, și Antoine Jay, critic, istoric și ziarist, ambii academicieni, l-au „acuzat“ pe Victor Hugo în 1833 c-a înjosit și subminat teatrul.

Am scormonit în rele, cătând și leacu-n vreme,
Am ocărât samare de veche măgărimе,
Am zguduіt trecutul din vârf în adâncime,
Și, deopotrivă, iarăși prădai și fond și formă,
Mă mărginesc la asta: sunt nagoda enormă,
Sunt demagogul fără măsură, așadar,
Sunt cel ce pustiește bătrănu-abecedar;
Să stăm la sfat.

De lecții când am scăpat, de școală,
De latinești cadente, copil cu fața pală,
Cu membre slăbănoage, cu fruntea grea de vis,
Când, să-nțelege, să judec, privirea mi-am deschis,
Spre artă și natură, vorbirea, chiar și ea,
Popor și nobili – chipul regatului părea,
O monarhie stihul era; un verb, socot
Era un *pair*¹ și-un duce, de nu, un biet netot;
Cum Londra și Parisul nu se confundă, nici
Silabele; tot astfel, peste Pont-Neuf, pe-aici
Noblețea și norodul se despărțeau în două;
Și limba era statul pân' la optzeci și nouă²;
Cuvintele, pe-obârșii, trăiau închise-n caste;
Acele de neam nobil, cu Fedre³, cu Iocaste⁴
Și cu Meropa⁵, fastul și-l alegeau ca lege,

¹ Titlu vechi, care de-a lungul istoriei a avut diferite semnificații. Sub Restaurație se numeau *pair* membrii Camerei aristocratice care erau numiți de rege.

² Adică 1789, anul revoluției franceze.

³ Fiica regelui Minos și soția lui Teseu, care a inspirat prin iubirea ei tragică pe marii poeți antici și moderni (Euripide, Seneca, Racine).

⁴ Mama lui Oedip și soția lui Laios, regele Tebei, eroina unor piese scrise de Voltaire și Racine.

⁵ Soția lui Cresfonte, regele Messeniei, eroina pieselor cu același nume, scrise de Voltaire și Alfieri.

Către Versailles urcate-n caleașca lor de rege;
Iar restul, haimanale ce ștreangul doar îi cere,
Au locu-n dialecte; iar unele-n galere,
Sau în jargon; sortite doar artei grosolane;
Târându-se prin hale, desculțe și golane,
Fără peruci, create pentru roman și farsă;
O mahala în stiluri ce-n umbră se revarsă;
Mojice, aspre, dure, un Vaugelas⁶ ca șef
Le-a înfierat în ocnă de Lexic cu un F⁷,
Pictau doar zgura vieții intime, decăzute,
Seci, josnice, burgheze, lui Molière plăcute⁸.
Privea la ele-n silă Racine ca la mișei;
De le găsea ciucite prin versul său Corneille⁹,
El le păstra și fără „Cărați-vă!“ să zică;
Voltaire striga: „În graiul plebeu Corneille se strică!“
Corneille¹⁰, om cumsecade¹¹, tăcea umil. Dar eu
Venii, tâlhar, atuncea, strigând: De ce mereu
Stă unu-n față, altul la coadă să apară?
Și, peste-Academie, bunică pensionară
Ce-ascunde sub jupoane toți tropii speriați,
Și peste-alexandrinii ca oștile-așezați,
Stârnit-am un teribil vânt revoluționar.
Am pus bonetul roșu pe vechiul dicționar.

⁶ Claude Favre Vaugelas (1595–1650), purist și gramatic francez, unul din primii academicieni.

⁷ Ocnașii francezi erau însemnați, cu fierul înroșit pe umărul stâng, cu litera F (*forçat* = *ocnaș*).

⁸ Victor Hugo și romanticii s-au complăcut în a-l socoti pe Molière printre precursorii lor.

⁹ La fel Corneille, era prezentat în prefața la *Cromwell* ca geniu înnoitor, dar intimidat și oprimat de critica clasică.

¹⁰ Aluzie la comentariul lui Voltaire despre Corneille în care sunt denunțate neglijențele sau amestecul de tonuri ce pătează, după el, tragediile lui Corneille.

¹¹ Epitet ce se aplică în limba secolului al XVII-lea *bătrânilor respectați* și care nu comportă nici familiaritate, nici dispreț.

Nici senator¹² cuvântul nu-l vreau, nici bădăran!
 În fundul călimării iscai un uragan.
 Și printre umbre dese amestecai apoi,
 C-un negru cârd de vorbe, ideile – alb roi;
 Și-am spus: nu-i vorbă-n care ideea-n zboru-i pur
 Să nu se-așeze bine, muiată în azur!
 Cumplit discurs! – Silepsă ori hipalag¹³, la fel
 Au fremătat; pe soclu urcai pe-Aristotel.
 Am declarat că toate cuvintele-s egale.
 Toți cei ce-aduc prăpădul, și hoardele din cale,
 Toți tigrii crânceni, hunii năprasnici, sciții, dacii,
 Păreau căței pe lângă-ndrăzneala mea, săracii;
 Sării din cerc, compasul l-am sfărâmat anume.
 Și porcului¹⁴, de ce nu? i-am spus pe al lui nume,
 Ca Guichardin¹⁵ lui Borgia, și Tacit la fel, lui
 Vitellius¹⁶. Sălbatic și crud, dulăului
 Încremenit, cu zgarda bătută-n epite,te,
 I-am smuls podoaba; colo, la umbră de scaiete,
 Făcui să pască vaca¹⁷ și junca¹⁸ laolaltă,
 Căci Margoton e una, iar Berenice¹⁹ cealaltă.

¹² Senatul nu exista sub vechiul regim. Creat în Franța în 1799, desființat în 1814, și înlocuit cu Camera pairilor, fusese restabilit în 1852. Senatorii, cu adevărat bătrâni, conservatori respectuoși ai tradițiilor, se opuneau aici oamenilor de rând.

¹³ Figuri de stil foarte apreciate de ultimii scriitori clasici.

¹⁴ Aluzie la poetul Max Buchon (1818–1869), căruia Sainte-Beuve îi atribuie acest epitet.

¹⁵ Francesco Guicciardini (1482–1540), istoric italian, discipol al lui Machiavelli. Victor Hugo nu pierde ocazia să strecoare o săgeată direct contra tiranilor, și indirect contra lui Napoleon al III-lea.

¹⁶ Împărat roman, tovarăș de orgie al lui Tiberiu, cunoscut pentru cruzimile lui (12–69 d. Chr.).

¹⁷ Cuvânt trivial.

¹⁸ Cuvânt nobil, corespunzând în ierarhia cuvintelor la ceea ce sunt, în ierarhia socială, Margoton și Berenice.

¹⁹ Prințesă israelită, eroină tragică (cf. Racine, Corneille etc).

Și cu Rabelais în brațe chiar oda se-mbăta;
 Dansau în Pind, pe culme și zeii *Ca ira*²⁰;
 Cu sâni goi, nouă muze cântau o Carmaniolă²¹;
 Se-nfiora emfaza-n găteala-i spaniolă;
 Ion, de asini bun paznic, lua pe Myrtil soție.
 Vedeai că-ntreabă-un rege: Dar ora cât să fie?
 Spurcat-am alabastru, și fildes pur și nea;
 Agata din pupile am scos-o și pe ea;
 Iar brațului de râvnă i-am spus: Fii alb și-atât.
 Al versului cadavru l-am siluit urât;
 Am pus și cifre-n rime; ce groază! Mithridate²²
 Asediul din Cyzicum²³ putu să-l prindă-n date.
 Lăisele – ce zile! – prostituate-ajung
 Și de Restaut²⁴-ngrijite cuvintele-îndelung,
 Cu fostul Rege-Soare având asemănări,
 Purtau perucă²⁵ încă; acestei pieptănări,
 Răscoala, din înaltul ei turn, i-a spus acū:
 Preschimbă-te! E ora! Încarcă-te și tu
 Cu duhu-acelei vorbe pe care-o ții captivă!
 Răcnind, peruca-ajunse cu coama deopotrivă.
 O, Libertate! Iată, -n revoltele ideii,
 Din cățeluși de casă am scos în lume leii.
 Și-atunci în uraganul suflat de noi, sălbatic,
 S-au îmbrăcat tot soiul de vorbe în jărat.
 Despre Lhomond²⁶ asemeni lipit-am proclamații.

²⁰ Cântec popular rămas faimos din timpul Marii Revoluții franceze (din mai-iunie 1790).

²¹ Celebru cântec revoluționar, născut în timpul Revoluției franceze.

²² Regele Pontului, dușman înverșunat al romanilor (123–63 î.Chr.). Aici sâgeată ironică la adresa lucrării lui Racine: *Mithridate* (1673).

²³ Asediul localității Cyzicum, în Misia, a avut loc în anul 74 î. Chr.

²⁴ Pierre Restaut (1696–1764), autorul unei gramatici franceze clasice.

²⁵ Glumele despre „peruci” erau o temă consacrată de romantismul din 1830.

²⁶ Gramatic francez (1727–1794).

Citeai: „Să se termine cu-aceste venerații!
 Batteux²⁷, Brosette²⁸, Bouhours²⁹-urii la coș să fie duși!
 Peciți au pus gândirii umane și cătuși!
 La arme, vers și proză! Formați batalioane!
 Priviți ce-ajunsem: strofa e sub căluș, pripoane,
 I-au dat celulă dramei și odei lanț din plin.
 Foiesc toți Campistronii³⁰ pe leșul lui Racine!“
 Boileau scrâșni-n măsele; i-am spus: De-aci nainte
 Tăcere! Și prin trăznet și vânt strigai fierbinte:
 Retoricii – războiul și pace cu sintaxa!
 Și nouăzeci și trei-ul a izbucnit. Pe axa
 Lor tremură àthos și ithos³¹ lângă pathos³².
 Bufonii³³ părăsindu-i pe Pourceaugnac³⁴ și Cathos,
 Pe Dumarsais³⁵ urmându-l prin cârciumi, tot mai des,
 Seringele-și umplură cu apă din Permes³⁶.
 Silaba, sărind legea ce-o despărțea frumos,
 Mojicul – substantivul – și verbul – om de jos –
 Veniră. Fu băută scursoarea grozăviei:
 Văzurăm cum dezgroapă și visul Ataliei³⁷;

²⁷ Charles Batteaux (1713–1780), critic clasicizant francez.

²⁸ Claude Brosette (1671–1743), avocat și critic literar, editorul și comentatorul lui Boileau.

²⁹ Dominique Bouhours (1628–1702), gramatic și critic francez.

³⁰ Jean Galbert de Campistron (1656–1723), poet dramatic mediocru; este simbolul autorilor tragici, epigoni ai lui Racine.

^{31,32} Părți din vechea retorică: prima tratând cunoașterea caracterelor și moravurilor, a doua aceea a pasiunilor.

³³ Aluzie la dansatorii burlești deghizați în farmaciști.

³⁴ Personajul principal din comedia-balet a lui Molière: *Monsieur de Pourceaugnac*.

³⁵ César Chesneau Dumarsais (1676–1756), stilist și gramatic francez.

³⁶ Râulet din Beoția ce izvorăște din muntele Helicon, ale cărui ape, închinat muzelor, inspirau poezii.

³⁷ Regină a Iudeei, renumită prin cruzimea și fărădelegile ei; eroină tragică (cf. Racine).

Suflară scrumul³⁸ celor ce Téramène le spuse
Iar Institutul-astru încet-încet apuse.
Au șters și rânduirea cea veche cu emfaze,
Iar eu bătui din palme bând sângele din fraze,
Când am văzut prin strofa ce spumega diform
Că lucrurile-s spuse, urlat, în stil enorm,
C-au prins de guler *Arta poetică* în stradă,
Și că, prin gloate care se năpusteau grămadă,
Cu vorbele proscrise fu grabnic spânzurată
De felinarul-spirit o buche-aristocrată.
Da, sunt Dantonu-acesta! Tot eu sunt Robespierre!
În contra vorbeii fine cu săbii lungi de fier
Am răsculat eu sluga, netrebnicul cuvânt,
Pe Richelet³⁹ gâtuindu-l pe-al lui Dangeau⁴⁰ mormânt.
Da, astea-s doar o parte din sutele de crime,
Am dărâmat întreaga Bastilie de rime.
Mai mult: Am rupt și-acele vechi lanțuri ce legară
Ca pe-un norod cuvântul și-am scos din iad afară
Vechi vorbe osândite, cohorte sepulcrale;
Spărsei și perifrizei faimoasele spirale,
Și-amestecai, sub ceruri, și nivelai cu-ncetul
Un sumbru turn ce naște din Babel: alfabetul,
Căci eu știui că brațul, mânia îndemnându-l,
Dând libertate vorbeii, eliberează gândul.
Unirea-i însușirea ce râvna lumii-alintă.
Și totu-i o săgeată lovind aceeași țintă.

Aveți dreptate, iată, cinstit asupra-mi iau
Nelegiuiri cu droaia și capul meu vi-l dau.

³⁸ Violarea mormintelor regale de la Saint-Denis (august 1793) fusese denunțată cu indignare de Chateaubriand în *Geniul creștinismului* și de Victor Hugo.

³⁹ Pierre-César Richelet (1631–1698), gramatic francez.

⁴⁰ Philippe, marchiz de Dangeau (1643–1723), gramatic francez.

Sunteți bătrân, acuma, un tată, așadar,
 Și eu fac *mea culpa* a zecea oară iar.
 De-i zeu Beauzée⁴¹, atuncea eu sunt ateu, e drept.
 Sta țesălată limba în mod solemn, deștept.
 Tristan⁴², Boileau, crini de-aur, tavan albastru-n ton,
 Și patruzeci de jilțuri, iar la mijloc un tron;
 Le-am tulburat și-n urmă-n acest salon ilustru
 Am spart cam tot; din vorba directă, fără lustru,
 Un colonel făcut-am: era doar caporal;
 Un iacobin din orice pronume personal,
 Din participiu, robul cu chică argintie,
 O hienă-am scos, din verbe o hidră de-anarhie.
 Un *reum confitentem*⁴³ vă sunt. Tunați din glas!
 I-am spus și nării: Mofturi! Nu ești decât un nas,
 Iar fructului de aur: Ești pară doar, biet rod!
 Lui Vaugelas pe față: Ești numai un nerod!
 Cuvintelor: Fiți toate republică! Și fiți
 Un furnicar năprasnic, trudiți, nădăjduiți,
 Iubiți, trăiți! Răscoală stârnii; ursuz, pervers,
 La câinii negrii-ai prozei zvârlii distinsul vers.
 Tot ce-am făcut eu, însă, fac mulți ce n-au minți sterpe,
 Mai bine Caliope, vibrânda Euterpe⁴⁴,
 Polimnia⁴⁵ pierdută un petec de prestanță.
 Lăsarăm emistihul să sară din balanță.
 Ne blestemați, așa e. Da, versul, care-alene
 Purta, cândva, pe frunte, duzina lui de pene

⁴¹ Nicolas Beauzée (1717–1789), gramatic francez, însărcinat după moartea lui Dumarsais să redacteze articolele de gramatică din *Encyclopedie*.

⁴² François, zis Tristan Eremitul (1601–1655), poetul mării și al pădurilor, hoinar ofticos, a avut o viață romanțioasă. Protejat de Gaston d'Orléans, intră la Academie în 1648.

⁴³ Vinovat care-și recunoaște vina (lat.).

⁴⁴ Muza muzicii.

⁴⁵ Muza poeziei lirice.

Sărind, precum o minge, pe dubla sa rachetă,
Numită prozodie, numită etichetă,
De-acum legi rupe, fuge de-a foarfecelor limbă,
Și scapă, zbor domestic ce-n pasăre se schimbă,
Din cuștile cezurei, spre văgăuni aleargă
Și, ciocârlie sfântă, se-nalță-n bolta largă.

Orice cuvânt plutește-n lumină azi cu rost,
Eliberată limba de scriitori a fost.
Și, datorită bandei acestor teroriști,
El, adevăru, -alungă un roi de belferi triști,
Sonora-nchipuire, cu-o sută de voci treze,
Bolovănișu-l sparge în mințile burgheze,
Cu trei frunți poezia ⁴⁶ suspină, râde-n șir,
Glumește, cântă; crede; că Plaut și Shakespeare
Au dat-o, unul plebei, iar altul nobilimii,
Că varsă-nțelepciunea lui Iov mereu mulțimii,
Și, prin a ei demență, gândirea lui Horațiu;
Că-mbată cu azuru-i freneticul nesațiu
Și, nebunie sfântă în ochi c-o flăcăruie,
Pe ale vremii trepte în veșnicie suie,
Da, muza reapare, în jurul ei ne strânge,
Pe omenești mizerii începe iar a plânge,
Lovește, -alină, merge-n nadir dinspre zenit,
Și peste frunți și-aprinde tot zboru-i strălucit
Vârtej și liră, viscol de splendide scântei
Iar peste mii de aripi, milioane ochii ei.
Așa, mișcarea, fapta și-o întregește-ades.
Prin grația ta, uite, Revolta, sfânt progres,
Vibrează azi în voce, în carte, în văzduh.

⁴⁶ Dacă-i satirică sau comică, râde; dacă este elegiacă și lirică, geme și cântă; dacă este religioasă, crede.

Îi simte cititoru-n cuvinte viul duh.
Ea cântă, strigă, râde, dă sfaturi fel de fel,
Îi dezlegată limba, iar spiritul și el.
Ea e-n roman, femeii cu glas scăzut vorbind.
Acum doi ochi deschide, unde văpăi se-aprind,
Spre cetățean întâiul, celalt spre gânditor.
De mâini ia Libertatea, pe sora ei, ușor,
Și-o face să pătrundă în oameni prin toți porii.
Prejudecați și mituri, la fel ca madreporii
Din grămădiri de-abuzuri crescând fără răgazuri,
Azi se topesc, izbite de-a vorbelor talazuri,
Ce-i poartă vrerea, ținta și sufletul de-o seamă.
Ea e și poezie, și proză, e și dramă;
Ea este stil și formă, ea este sentiment,
Și felinar în stradă și stea pe firmament.
În graiuri nesondate coboară ca-n genune;
Grozava-i goarnă-n artă o pune să răsune
Și-asa cum vrea și Domnul, de-a fost să împrumute
Poporului mândria și-a șters atâtea cute
Pe frunți, și-a scos din noapte mulțimile plebee,
Și și-a făcut dreptate, devine-acum idee!

Paris, ianuarie 1834

(Cartea întâi, VII)

(IONEL MARINESCU)

URMARE

Căci, hotărât, cuvântul e o făptură vie.
Și mâna gânditoare vibrează când îl scrie;
Penița, ce-i lungește cuprinsul e-o aripă,
Tresare pe hârtie când chipu-i se-nfiripă,

Trup zămislit ce nu știi de unde s-a născut,
Din nevăzut e fața-i și din necunoscut;
Creat, de cine? cine-l scorni? țâșnit din umbră,
El urcă și coboară în mintea noastră sumbră,
Aflându-și veșnic sensul, ca apa un nivel;
Lumină-i ce din creier plutește spre-al ei țel.

Da, voi toți înțelegeți, cuvintele-s făpturi.
Se duc de-a dura-n proza întunecatei guri,
Sau fac să tune versul, ca-n codri-un uragan.
Cuvântul știe-o taină a Sfinxului Uman¹.
De vrea sau nu, aleargă, bacantă, zec bună,
Se dăruie sau fuge; când Neron lira-și sună,
O șterge, sau când Carol al nouălea² rimează;
Cutare vorbă-i zâmbet, iar alta-n ochi o rază.
Învățăcel e-oricine când vorba e adâncă;
Tărie-ntreagă are câte-un cuvânt de stâncă.
Mulaț pe creier, iute, greoi, precis sau straniu,
El prinde reliefu străfundului din craniu;
Stă lângă urma nouă pecetea dinainte;
Ce nu știe o vorbă, i-aduce alta-aminte;
Cuvintele bat fruntea cum bate apa-n stei;
Foiesc și-ntind prin minte, prin gândurile ei,
Sau mâini sau gheare, poate și vreo aripă largă.
Cum peste-o vatră neagră scânteiele aleargă,
Dulci, vesele sau triste, amare, aspre, moi,
Cuvintele-popoare se duc și vin în noi;
Sunt călătorii tainici ai sufletelor noastre.
O umbră-i fiecare, sau flacără din astre;

¹ Sfinxul Duh Uman este personificat sau divinizat în Dumnezeu.

² Carol al IX-lea era poet și-a adresat lui Ronsard versuri pline de grație.

Oricare ține-n creier anume regiune;
De ce? fiindcă vorba se cheamă Legiune;
Fiindcă fiecare, cum fulgerul o-mparte,
În munca obștei are o sarcină aparte;
Din turmele de semne și sunete prelungi,
Pe care-n grai sau slove în față le alungi,
Nasc strigăte și cânturi, discursuri și suspine;
Ca un pitic sub limbă ascuns oriunde bine,
Cuvântul ține globul sub tălpi și slugă-l face;
Și dacă este omul făptura-n care zace
Un suflet, limpezime de sus ce-n trup scânteie,
E că-n cuvânt vrea Domnul un trup pentru idcie.

Cuvântul face inimi să freamăte. Când zice
Ca un cutremur dulce: Lycoris, Beatrice³,
La Campo-Santo Dante, Vergil la Posillip⁴.
El este în oceanul gândirii un polip.
Când scapără o carte din Manu⁵ sau Eshile,
Când, pe genunchi la Patmos, sfânt-Ioan tot scrie file⁶,
Prin versul lor cu hidre, strigoi și căpcăuni,
Dai de cuvinte-monștri în opere-minuni.
O, braț întins din haos! putere-uluitoare!
Azvârli-n om cu-o vorbă, ca el să se-nfioare,
Sub forța ei cumplită, să sece și să cadă.
În lume-arunci cuvântul răzbunător grămadă
Și ea, târând cu sine scut, spadă, eșafod,

³ Inspiratoarea lui Dante.

⁴ În realitate, poetul italian este înmormântat într-un mausoleu izolat la Ravenna. Posillipo este numele unei coline în vecinătatea orașului Neapole, adăpostind un mormânt atribuit lui Vergiliu.

⁵ Fiul lui Brahma, căruia îi este atribuită o culegere de legi.

⁶ *Apocalipsul* inclus în *Noul Testament*.

Legi, idoli și moravuri, sub el se surpă-n glod.
 Din gură doar aceste puteri imense ies.
 Pământu-i sub cuvinte, cum stă sub muște-un șes.
 Cuvântul roade totu-n măsele de jivină.
 La suflul său, de suflet sporit și de lumină,
 Cu-ncetul, grozăvia, de bezne se dezbracă.
 El pune forța-i sumbră în cei ce nu se pleacă;
 Zăcea-n rărunchi la Caton⁷, adânc, silaba: NU.
 La îndârjiți ca Brutus⁸, Columb și Zenon⁹ fu
 Cuvântul, sub pleoapă, jar scânteind ca-n vatră;
 SPERANȚĂ! El deschide o gură ca de piatră
 În țarcu-acesta crâncen în care alții zac,
 Și Don Juan¹⁰ pălește, pietrificat în veac!
 Din om – statuie face, din marmură – nălucă.
 Rănește, dă, învie, ucide și usucă.
 Din Gange la Ilissus, „Război!“ Nemrod¹¹ a spus,
 Și sânge curse. Zise: „Iubiți-vă!“ Isus,
 Și-acest cuvânt străluce și-l varsă-al său imperiu
 În toți, în lumea largă, în tine chiar, Tiberiu¹²,
 În ceruri, pe corole, în omu-ntinerit,
 Ca pâlpirea mării iubiri de infinit!
 Pe când își desfăcuse corola lui pământul,
 Și-ntăia oară omul dintâi rosti cuvântul,
 Sunând în spații, -acesta, pe gura lui deschis,

⁷ Cato din Utica (născut în anul 95 î. Chr.), apărătorul libertății, s-a sinucis pentru a nu se supune lui Cezar.

⁸ Probabil Marcus Iunius Brutus, ucigașul lui Cezar.

⁹ Poate Zenon din Elea, filozof (sec. V î. Chr.), care a murit curajos ca să nu cedeze tiraniei; sau Zenon din sec. III-II î. Chr., întemeietor al stoicismului.

¹⁰ Aluzie la Comandorul a cărui statuie a prins viață și l-a pedepsit pe Don Juan din piesa lui Molière *Don Juan* sau *Ospățul de piatră*.

¹¹ Sălbaticul vânător biblic, ce-a obsedat imaginația lui V. Hugo; Ilissus, râu din Imbros, insulă lângă Tracia.

¹² Împărat roman contemporan cu Isus (a domnit între anii 14-37).

A întâlnit în ceruri lumina și i-a zis:

„Tu soră!

Fii eternă! Ia-ți zborul ca acvila!

Aprinde astrul! umple de-a pururea pupila!

Eter, azururi, sfere să le-ncălzești din plin;

Tu luminezi afară, eu înlăuntru vin.

Poți plămădi o viață, eu altă voi clădi.

Tu, soră, fii văpaie, apostol eu voi fi¹³.

Răesai, alungă umbra, dă razele-așteptate,

Fii zorile; mi-ești scumpă, căci eu devin dreptate.

Fii ochii tu, eu fruntea. O, blondă surioară,

Sub plasa de lumină tu lumea înfășoară;

Cu razele de aur de-a pururi poți să legi

Pământuri, flori și valuri sticloase, sori întregi,

Câmpii și cer; la rându-mi, eu gurile-mpreun;

Iar omului, adesea, mânat de-avânt nebun,

Din armonii și ziuă îi Țes cu mii de fire

O pânză să-i cuprindă în ea pe toți, iubire.

Eram când n-a fost suflet. Adam nu-mi este tată.

De n-aș fi fost nainte, tu nu ieșezi vreodată

Din hăul unde totul se târâie cu teamă;

Eu frate-ți sunt mai mare, și FIAT LUX¹⁴ mă cheamă!“

Da, e stăpân cuvântul! Nebun, de-l iei în șagă!

Când face nod greșeala în om, el îl dezleagă.

În umbră el e trăsnet și vierme-n rod se-ncarnă.

El tremură pe ziduri, Țâșnește dintr-o goarnă,

Și Baltazar îngheață, se surpă Ierihonul¹⁵.

¹³ Aluzie la Rusalii, când Duhul Sfânt s-a arătat apostolilor sub formă de limbi de foc.

¹⁴ Să fie lumină! (lat.).

¹⁵ Conducătorul evreilor, după Moise, cuceritor al țării făgăduinței, Canaanul. Prima cetate întâlnită în drum a fost Ierihon, ale cărei ziduri groase s-au prăbușit în a șaptea zi și după al șaptelea ocol al cetății.

Se întrupează-n gloate, și-n gloate el e zvonul.
E viață, spirit, germen, virtute, foc mereu,
Căci este Verb cuvântul și Verbul – Dumnezeu.

Jersey, octombrie 1854

(Cartea întâi, VIII)

(IONEL MARINESCU)

LIZA

Eu doisprezece ani; ea șaisprezece.
Ea era mare, eu copil abia.
Ca seara să-i șoptesc prin gând ce-mi trece,
Eu așteptam să plece mama sa;
Stam lângă ea, pe-un jilț, cu fruntea rece
Ca seara să-i șoptesc prin gând ce-mi trece.

Trecură primăveri cu-atâtea flori!
Ce flăcări stinse și ce reci morminte!
Mai știm c-au fost și inimi alteori?
Mai știm c-au fost și roze înainte?
Și ne iubeam. Două miresme-atunci
Eram, și două raze, și doi prunci.

Era un înger, zână-ntre prințese.
Iar eu, privind-o cât de mare e,
O necăjeam cu întrebări prea dese,
Așa, de dragul vorbeii: „Pentru ce?”
Și, câteodată, parcă temătoare
Ea-mi ocolea privirea-mi visătoare.

Și câte știu îi arătam din plin,
Sfârlează, minge, jocuri o grămadă;
Mă îngâmfam că-nvăț un verb latin;
Pe Fedru și Vergil scoteam să-i vadă;
Toate-nfruntam c-un aer triumfal;
Și îi spuneam: „E tata general“.

Deși femeie, s-ar cădea să știe
Latina, să scandeze mai ales;
Ca să-i traduc un rând, la liturghie,
Pe cartea ei mă aplecam ades.
Plutea un înger alb, ca neaua iernii,
Când stam duminicile la vecernii.

Spunea de mine: „E un băiețuș!“
Eu domnișoara Liza o numeam.
Să-i tălmăcesc un psalm, cu glas gingaș
Pe cartea ei, în bancă, mă plecam;
Atât de-aproape, însă nu-ntr-adins,
Că buza mea obrazul i-a atins.

Iubiri dintâi, prea repede-nflorite,
În inimi aurori și dimineți.
Vrăjiți copilul, -extaze fericite!
Iar când amurgul vine cu tristeți,
Vrăjiți din nou simțirile uimite,
Iubiri dintâi, prea repede-ofilite!

mai 1843

(Cartea întâi, XI)

(IONEL MARINESCU)

UNUI POET ORB

Îți mulțumesc, poete! Tu, oaspete divin,
Vii să te-arăți pe pragul cu lari ai casei mele;
Și nimbul tău de aur, de sacre versuri plin,
Străluce pe-al meu nume precum un cerc de stele.

Cântă! Cântă și Milton; cântă! cânta Homer.
Cu simțurile ceața poetul o desprinde;
Zărește orbu-n beznă lumi de lumini și cer.
Trupescul ochi când stins e, al duhului s-aprinde.

Paris, mai 1842

(Cartea întâi, XX)

(IONEL MARINESCU)

AMURG

În taină, iazul, giulgiu cu ape de mătase,
Tresare; în pădure apare-un luminiș;
Adânci sunt pomii, negre sunt crengile stufoase;
Pe Venus ai văzut-o pierdută prin frunziș?

Pe Venus ai văzut-o pe vârfuri de coline?
Voi cei ce-n umbră treceți, sunteți îndrăgostiți?
Potecile sunt pline de albe museline;
Vorbește iarba vie cu morții adormiți.

Ce spune firul ierbii? Mormântul ce răspunde?
Iubiți-vă, voi viii! E frig, aici, sub brazi.

Tu, gură, cată alta! Iubiți! vin nopți profunde;
Când noi plutim în gânduri, voi fericiți fiți azi.

Iubirea-i de la Domnul. Trăiți! Urcați cu dorul,
Perechi ce tainici treceți pe sub acești aluni.
Tot ce-n mormântul negru, când viața își ia zborul
Ai dus tu ca iubire, se face rugăciuni.

Frumoși au fost toți morții de azi, odinioară.
Luciosul vierme-n umbră ia licărul cu el.
Prin spicele tăiate, o boară înfioară
Al ierbii colț, iar Domnul mormintele la fel.

Un coperiș în zare-o colibă desenează;
Pe câmp s-aud, grei, pașii cosașilor, pe rând;
O floare de lumină pe ceruri, steaua trează,
Splendida-i prospețime-și deschide scăpărând.

Iubiți-vă! sunt coapte azi fragile-n pădure.
Visând, heruvul serii prin vânturi fumurii,
Amestecând, înaltă, pe-ăripile-i obscure
Cu rugăciunea morții, sărutul celor vii.

Chelles, august 18.

(Cartea a doua, XXVI)

(IONEL MARINESCU)

CE-AM VĂZUT ÎNTR-O ZI DE PRIMĂVARĂ

Am auzit suspine și-am dat un brânci în poartă:

Plâneau copiii – patru – și maica zăcea moartă.
Lugubru era locul și groaznic la privire.
Pe laviță, cadavrul în aspra-ncremenire;
Fantoma își făcuse mormântul în odaie.
Nici pic de foc. Tavanul crăpat, cârpit cu paie.
Păreau bătrâni copiii, cu-ngândurată față.
Așa cum zorii zilei, sclipind, străbat prin ceață,
Pe gura celei moarte un trist surâs plutea.
Și parcă cel mai mare, de șase ani, spunea:

„Ne-a fost această noapte de soartă hărăzită.“

O crimă în odaie fusese-nfăptuită.
Această crimă iat-o: Sub cerul fără pată
A răsărit o blândă, nevinovată fată.
Pleca asupra-i, Domnul, priviri ocrotitoare:
Sortită fericirii era. Sârguitoare,
Un muncitor tovarăș și-alese. Fără silă
Trăgea în jugul vieții alătura, umilă;
Holera-i luă bărbatul; vădană-n casa goală,
În neagră sărăcie, cu patru plozi în poală,
Din rășputeri trudește să scape de necazuri,
E chibzuită, bună, cuminte, fără nazuri.
Pe patu-i nici o treanță, în vatră pic de foc.
Ea nu se vaită,-aleargă, muncește-n orice loc.
Ciorapii drege, face împletituri de paie,
Sau coase, tricotează, nopți albe în odaie
Ca să-și hrănească pruncii; cinstită-i, nepătată.
Și iat-o-nșepenită acum, de foame moartă.

Da. Sunt prihori în crânguri, sub verzile perdele:
La vâlvătaia vetrei izbesc ciocane grele
Și măștile în baluri au potopit; oriunde

Sărutu-ndepărtează dantela care-ascunde.
E zarvă; negustorii câștigă bani peșin;
Se-aud trecând căruțe și glasuri care vin.
Se zguduie câmpia sub trenuri; peste mări
Vapoarele înalță penaju-n depărtări,
Și-n murmurul acesta de voci și de scânteii,
Când singură femeia zăcea-n bordeiul ei,
Vampirul groaznic, foamea, cu scâncete în gușă,
Uscată și hulpavă, intră tiptil pe ușă
Și în tăcere-o strânse de gât și-i luă suflarea.

Căutătura stearpă a târfei este foamea,
Sau ghioaga ghintuită-a banditului, e mâna
Orfanului pe drumuri, care dosește pâinea,
Și febra celui singur; un horcăit de boală,
Mizeria ce zace în umbra sepulcrală.
Mustește seva; -n coapsa-i ce freamătă, stăpâne,
Pământul zămislește, zemoase poame, grâne;
Când arborul sfârșește, e brazda ce cutează;
Și-n timp ce totul, Doamne, din mila ta viază,
Și musca-și are-n frunza de soc odihna sa,
În timp ce gărla apă dă vrabiei să bea,
Și corbilor dau hrană mormintele din smâncuri,
În vreme ce natura-n hainele-i adâncuri
Balaaurii-și nutrește, șacalii, tigrii cresc,
Se stinge omul. Foamea e-un ucigaș obștesc,
E uriașul gâde ce iese din tenebre.

„Mi-e foame!“ spune-orfanul în scutece funebre.
Cu pasărea, o, Doamne, un prunc se-asemuiește.
De ce se află-n cuiburi ce-n leagăne lipsește?

(Cartea a treia, XVII)

(VIRGIL TEODORESCU)

LA VILLEQUIER

Acuma, când Parisul, cu marmuri, străzi pavate,
Cu cețuri și cu streșini departe a rămas,
Acuma, când sub ramuri de arbori legănate,
Pot farmecului bolșii în visuri să mă las,

Acum, când pal din jalea ce mi-a cernit făptura
Biruitoare mă-ndrept,
Și simt cum, grandioasă, cu liniștea-i natura
Mi se revarsă-n piept,

Acum, când pot în tihnă, la margine de unde,
Mișcat de calma zare senină în splendori,
Să cercetez în mine dreptățile profunde
Și să privesc din iarbă mijind atâtea flori,

Acum, când am, o, Doamne, această pace sumbră
De a putea și eu
Să văd de-aproape piatra sub care știu că-n umbră
Ea va dormi mereu;

Acum, mișcat de-aceste reprezentări sublime,
Câmpii, păduri, vâlcele, stânci, fluviu argintat,
Văzând pe lângă-atâtea minuni a mea micime,
Privesc nemărginirea și-n gânduri iar mă zbat;

Îmi plec, Stăpâne, ție, credința ce se-nchină,
Și calm ți-ntind acū,
Fărăma-acestei inimi de gloria ta plină,
Pe care-ai frânt-o tu;

Eu vin, mărturisindu-ți că, Doamne, ești pe lume
Bun, milostiv și dulce, și iertător, și sfânt!
Eu cred că tu știi, singur, tot ce-mplinești anume,
Că trestie e omul ce tremură în vânt;

Știu că mormântul care închide în el morții
 Deschide cerul clar;
Că tot ce ni se pare aici sfârșitul sorții
 E începutul doar;

Cred, în genunchi, că singur, puternice părinte,
Pe adevăr stăpân ești, pe fire, pe-absolut;
Cred că e bine, cred că e drept, și e cuminte
C-am sângerat în suflet, când Dumnezeu a vrut!

Eu nu mai stau potrivnic la toate câte-n cale
 Prin voia ta se-aștern.
Din țarm în țarm, biet omul, trecând din jale-n jale,
 Alunecă-n etern.

Noi nu vedem din lucruri nicicând decât o față;
Cealaltă intră-n noaptea de spaimă și mister.
Își poartă omul jugul, de ce, nu știe-n viață,
Și câte vede scurte-s, zadarnice și pier.

Singurătatea tristă de-a pururea stăpână
 Tu i-o așezi sub pași.
Încrederea deplină nu-ngădui să-i rămână,
 Nici bucurii nu-i lași!

Cum are-un bun în viață destinul i-l ridică.
În zilele-i fugare nimic nu-i dat deplin,
Să poată să-și dureze o vatră și să zică:
Aici îmi sunt iubire, ogor și scump cămin!

El vede doar o clipă tot ce privirea-i știe;
Bătrân nesprijinit.
Acestea sunt, și-nseamnă că trebuie să fie;
Cred, cred, neconținut!

E tristă lumea, Doamne! iar legile-armoniei
Făcute sunt din lacrimi și cântecele ei;
Un vag atom e omul în umbra veșniciei,
În care cei buni urcă și cad atâți mișei.

Eu știu că ai atâtea de care să ții seama,
Decât să ne jelești,
Iar un copil când moare și-n disperare-i mama
Nepăsător tu ești!

Eu știu că poama pică sub grindina vrăjmașă,
Că puiul-și pierde pana și floarea-l ei parfum;
Că-ntreaga fire este o roată uriașă
Ce nu se mișcă fără-a strivi pe unii-n drum;

Luni, zile, valul mării și ochi ce plâng trec iară,
Sub cerul azuriu;
E dat să crească ierbii, copiilor să moară;
O, Doamne, eu o știu!

În cerurile tale, pe după nori pierdute,
Acolo în azuru-mpietrit și somnolent,
Tu plămădești, pesemne, noi lucruri neștiute,
În care suferința e doar un element.

În planurile toate, tu poate ai nevoie,
Ca splendide-ntrupări
Să piară de vârtejul amarnic duse-n voie,
Al negrei întâmplări.

Sub legi imense-și poartă destinul pământenii,
Nimic nu le-ndulcește și nici nu le abat.
Nu poți să ai deodată-ndurări și milostenii
Ce strică rostul lumii, o, duhule-mpcat!

Te rog, privește, Doamne, în sufletul meu ce e,
Și să mă vezi de sus,
Umil precum copilul și blând cum o femeie,
Eu te ador supus!

Gândește-te pe urmă: din zorii vieții încă
A fost să tot cutreier, trudind, gândind, luptând,
Și-am lămurit, acelor ce n-o știi, taina-adâncă,
Cu marea-ți limpezime pe toate luminând;

Că frâu punând mâniei și urii mele drepte,
Aci fu rostu-mi tot,
Că nu gândeam această răsplată să m-aștepte,
Nu, s-o aștept nu pot;

Să știu că, vreodată, pe fruntea-mi ce se pleacă
Vei apăsa mai tare triumfătorul braț,
Și că, văzând puținul noroc ce mă împacă,
Îmi vei răpi copilul iubit cu-atât nesaț!

Că-i gata să se plângă un suflet sub năpastă,
 Și-aș fi putut, avan,
Blestem să-ți zvârl, cum zvârle copilul de pe coastă
 O piatră în ocean!

Că se-ndoiește cine-i, o, Doamne! -n suferință,
Că ochiul care plânge prea mult rămâne orb,
Că jalea îmi scufundă-n abis a mea ființă,
Când nu te văd, nici harul divin nu pot să-ți sorb;

Și că nu poate omul când se prăvale-n chinuri
 Și cade-n disperări,
Să aibă mintea clară și sumbrele seninuri
 Ale-nstelatei zări!

Azi, eu ce ca o mamă am fost de slab odată,
Îți lunec la picioare, sub cerul larg deschis,
Și-n neagra mea durere-mi simt mintea luminată,
Când lumii o privire mai bună i-am trimis.

Stăpâne, știu că omul e-n aiurări supreme,
 Când murmură nătâng;
Am încetat să-nvinui și să rostesc blesteme,
 Dar lasă-mă să plâng!

Vai! lasă-mă să-mi curgă mari lacrimi de sub pleoapă,
Căci pentru-aceasta oameni creat-ai pe pământ!
Las' să mă plec pe recea ei piatră de pe groapă,
Să-i spun copilei mele: „Simți tu aici că sunt?”

Îngăduie-mi pe țărna-i să glăsui, seara, -n șoapte,
Când tainele irump,
De parcă, deschizându-și cereștii ochi în noapte,
M-auzi, tu, înger scump?

Vai! spre trecut privirea-ntorcându-mi cu durere,
Fără-a găsi niciunde alint mângâietor,
Văd pururi clipa-aceea de mare sfâșiere
Când i-am zărit aripa deschisă pentru zbor.

Vedea-voi clipa până ce viața mi se curmă,
Când în zadar plângeam!
Și când strigam: „Copilul avut o clipă-n urmă,
Cum oare! nu-l mai am!”

Să nu te mâinii, firea mea stranie de-ți pare,
O, Doamne! -această rană prea mult a sângerat!
În sufletul meu pururi durerea-i cea mai tare,
Și inima se pleacă, dar nu s-a resemnat.

Să nu te mâinii! Veșnic cu doliul greu pe frunte
Bieți muritori în plâns,
Ni-i greu să ne mai smulgem durerii noastre crunte
Ce-n inimi ni s-a strâns.

Vezi tu, avem nevoie de pruncii noștri zilnic,
Stăpâne, când, odată, în dimineți de-azur,
Printre nevoi, necazuri și chinul nostru silnic,
Din umbra ce ne-aruncă destinul nostru dur,

Răsare, cu căpșorul lui sfânt ca o icoană,
Voiosul prichindel,
Frumos, parc-ar deschide o ușă-aeriană
Când intră-n casă el;

Din chipul tău, tu însuși, când l-ai văzut cum crește,
Ani șaisprezece, gingaș, și dulce, și mintos,
Când ai știut că pruncul iubit ce te iubește
Aduce soare-n suflet și-n casa ta prinos,

Că-i singura plăcere ce pe pământ există,
Din câte le visezi,
Socoate că nu-i clipă, în viața noastră tristă,
Pe veci plecând să-l vezi!

Villequier, 3 septembrie 1847

(Cartea a patra, XV)

(IONEL MARINESCU)

CUVINTE DE PE DUNĂ

Acum, când timpu-mi trece cum focul moare, sânt
Cu socotelile-ncheiate;
Acum, degrabă, iată, mă mână spre mormânt
Ani grei și zile-ndoliate.

Și când în zarea unde vrui visul să-mi îndrum,
Eu văd fugind, fără popasuri,
Precum vârtej-acestui trecut ce piere-acum,
Atâtea dulci, apuse ceasuri:

Acum, când spun: – „O zi doar suntem triumfători,
Și mâine toate sunt dezise!“ –
Sunt trist și merg spre țărmuri de valuri și vâltori,
Ca omu-mpovărat de vise!

Privesc de sus, de peste vechi munți și văgăuni,
Și peste zbuciumele mării,
Cum, ca sub plisc de vultur, se-mprăstie-n furtuni,
Bogata lână-a-nnourării;

Aud cum geme vântul, cum valuri stânci izbesc,
Cum leagă omul spice coapte;
Ascult, și-n gânditoarea mea minte contopesc
Cuvintele întregi și șoapte;

Și stau culcat și fără clintire, uneori,
Pe iarba tot mai rară-a dunii,
Acolo, până-n ceasul când suie, visători,
Spăimântătorii ochi ai lunii.

Ea urcă, somnoroasă, aruncă raze moi,
Prin spații, goluri și mistere;
Și ne privim, de piatră, o vreme amândoi,
Ea strălucind, eu cu durere.

Dar unde-atâtea zile s-au dus ca alba nea?
Mai sunt eu cunoscut vieții?
Mai port în ochii-mi, oare, uimiți, un strop abia
Din limpezimea tinereții?

Să fi zburat chiar totul? Sunt singur, fără grai:
Când chem nu-i nimeni să-mi răspundă;
O, vânturi! valuri! nu sunt decât un suflu, vai!
Vai! oare nu-s decât o undă?

Din ce-am iubit, nimica să nu văd nicăieri?
Treptat în mine seara sapă.
O, lut, ce-nvins de ceață cu piscurile pieri,
Strigoi sunt eu, și tu ești groapă?

Golite-s toate, viață, speranță, zâmbet, dor?
Aștept, implor în rugă-adâncă;
M-aplec, să mai pot scurge ulcior după ulcior,
Din toate-o picătură încă!

În remușcări aduceri aminte se preling!
Ce mult la plâns ne-mpinge soarta!
Și cum te simt, o, moarte, de gheață când te-ating.
Zăvor ce ne închide poarta!

Pe gânduri cad când vântul se vaită-a prăpăd,
Și valuri unduiesc sub astre;
Ci râde vara, colo-n nisipul mării văd
Ciulini smălțați cu flori albastre.

5 august 1854, aniversarea sosirii mele la Jersey

(Cartea a cincea, XIII)

(IONEL MARINESCU)

LUMINĂ-N ASFINȚIT

Pe când eram în Franța și vesela multime
Umplea întreg Parisul cu sărbători subline,
Ca într-o zi de glorii și biruințe¹, -n care
Mari amintiri trufăse, dând inimii-alinare,
Se-nclină setei noastre ca niște pline cupe,
Mergeam eu singur printre hohotitoare grupe,
Nestând la sfat cu nimeni și, totuși, calm și blând,
Putând să fiu și unul și totul, rând pe rând,
Și acordând în mine, în îmbinarea lor,
Plăcerea de-a fi singur, iubire de popor.
Visând, eram ferice; tăcând, eram prezent.
Adeseori c-o carte stăteam citind atent,
Eshil, Vergil, Horațiu sau Dante, frate drag;
Mă-ntrerupeam pe urmă de-al barzilor șirag
Desprins, prin voi, o, versuri, și plin de mulțumire
Sorbeam azur și-ntreaga solară strălucire,
Paris, biserici, Sena ce curge lin încoace,
Și, din mulțimi ieșită, această-augustă pace.
Dar *Ananké*² și-atuncea șopteau voci din norod.
Treceam; și pretutindeni, pe lungul chei, pe pod,
Sclipea voiosul râset, dus până în câmpie,
Fâșii de aur rupte de-o sfântă bucurie.
Lucea – o viziune – semețul Panteon.
Și națiunea-n mândrul și liberul ei zvon
Eu o vedeam prin piețe, sub ceruri cum dansează;

¹ Aluzie probabilă la cele trei zile ale Revoluției din 1830.

² Cuvânt grec, care înseamnă *fatalitate*; se găsește înscris pe prima pagină din romanul *Notre-Dame de Paris* și-i servește drept cheie.

Din biblicele timpuri părea că vine-o rază
Iluminând Parisul tihnit patriarhal;
Și, leu ce din privire alungă pe șacal,
Poporul din foburguri se preumbla la pas.
Eu reveneam spre seară; și, prin oraș, în glas
Cu strofe și refrene de cântece, drumeții,
Având drept frâu instinctul de libertate-a vieții,
Din Champe-de-Mars la Luvru, din Grève până-n Chaillot,
Foiaiu; și-n timp ce mintea, visându-mi acolo,
În noaptea cugetării senine și-nstelate,
Și întinzându-și ramuri cu raze-amestecate,
Se deschidea la freamăt precum o auroră
Iar la beția-aceasta, candidă și sonoră,
Plecându-se în pace, de mii de ochi toți plini,
Peste poporul vesel, sub cerul cu lumini,
În Champs-Elysées, marii copaci îngândurați
Cu astre și fuzee³ primeau a fi-ncărcați.
Mergeam cu cântu-n suflet; iar copilașii-n cale
Mă-mpiedicau cu zburde și jocuri triumfale,
În care mame blânde se-nveseleau cu ceata,
Și fratele cu sora, părintele cu fata;
Priveam spre-aceste-nalte, vechi monumente-n drum,
Ce parcă meditează sub raze sau sub fum,
Și-a doua mândră Romă fac din Paris, oricând.
Îi auzeam pe tineri, în jurul meu râzând,
Și pe bătrâni, spunându-și: Îmi amintesc și eu.
O, patrie! unire-ntre fiii tăi, mereu!

Marine-Terrace, iulie 1855

(Cartea a cincea, XVI)

(IONEL MARINESCU)

³ Lanternele sărbătorii.

PĂSTORI ȘI TURME

Doamnei Luiza C.¹

Frumoasă e vâlceaua pe unde merg mereu,
Senină și uitată, doar ceru-nalt și eu,
De spini în floare-i plină; și-i o zâmbire tristă.
Uiți că atâtea lucruri pe-aicea mai există,
Și, fără zvon pe șesuri muncite de plugari,
N-ai ști ce viață-au unii pe-ntinsul lumii mari.
Acolo umbra-mbie la dragoste; zâmbește
Idila, cu pândarul un sturz se ciondănește,
Își pune pitulicea boneta curmeziș;
Acolo e gherghină, aici mărăciniș;
Ierbi surâzând, ursuze granituri, sus pe coaste,
Căci Dumnezeu creează poeme din contraste;
Ca și Homer bătrânul, flecar e uneori²
Cu munții și cu codrii, cu ape și cu flori!
Cu ifosc, o baltă-ncrețindu-și fața rece,
Zbârlește-un val în calea furnicii care trece,
Acolo-n toiul ierbii zvârlită ironie,
Pe care-oceanu-n zare bubuitoare n-o știe.
O întâlnesc adesea, pe asprii bolovani,
Cu ochi de-azur, desculță, doar cincisprezece ani,
Pe ciobănița dulce, trăind în văgăună,
Într-un bordei ce seara cu stele se-ncunună;
Surorile-i de-acasă torc lâna laolaltă;
Pe trestii își șterg pașii cari s-au udat în baltă;
Oi pasc, berbeci și capre; când duh rău, ca un gâde,

¹ Louise Revoil Colet (1810–1876), poetă, laureată de mai multe ori de Academia franceză, prietena lui Victor Cousin, Villemain, Musset, Flaubert, Alfred de Vigny și admiratoare zeloasă a lui Victor Hugo.

² Reminiscentă din *Arta poetică* (v. 359) a lui Horațiu: „Se-ntâmplă ca și bunul Homer să moșăie“.

M-arăt, se-nfricoșează – biet înger – dar surâde;
Eu nevinovăția salut în ea, plecat.
Mioarele-i, pe câmpul de flori înmiresmat,
Zburdând când astrul zilei încet se-mpurpurează,
Își lasă, prin tufișul ce vântul îl brăzdează,
Abia câte o scamă sau puf de lână creată;
Eu trec; copil și turmă se pierd apoi în ceață;
Amurgul își întinde pe brazde cenușii,
Lungi aripi de fantome și lilieci zglobii;
Depart-ascult, din șesuri muncite pe arșiță
În urma mea cum cântă sfioasa păstoriță;
Și-n față, jos, străjerul bătrân și gânduratic
Al stâncilor, al algei, al valului sălbatic
Și-al apelor în veșnic neistovită hulă,
Păstorul-promontoriu, cu-a norilor căciulă
Se reazimă, visează în zvonul infinit,
Și în alunecarea de nor blagoslovit
Privește cum se-nalță triumfătoare lună,
În timp ce umbra joacă, iar crâncena furtună
Azvârle-n patru vânturi, cu răbufniri amare,
Fâșii din lâna turmei sinistre de pe mare.

Jersey, Grouville, aprilie 1855

(Cartea a cincea, XXIII)

(IONEL MARINESCU)

LEGENDA SECOLELOR (1859-1877-1883)

ÎNCUNUNAREA FEMEII

I

Se arătară zorii; ce zori? Ca un abis
De uluire-adâncă, sublim și larg deschis;
O vie strălucire de liniște blajină.
Era-nceputul vremii pământului; lumină
Lucea senin pe bolta de nepătruns, mereu,
Fiind tot ce se poate vedea din Dumnezeu;
Se lumina și umbra și negura din jur;
Se prăbușeau torente de aur în azur;
Aprinsa zi, pământul vrăjind în adâncime,
Îmbrățișa vieața, în depărtări sublime;
Îar zărilor cu umbră și stâncile pletoase,
Nemaivăzuții arbori ce vâra spaima-n oase
Sclipeau ca-n vis, de-un farmec amețitor, aș spune,
Într-un străfund de fulger și stranie minune;
Edenul gol și pudic se deștepta alene;
Se auzea un cântec de pasăre-n poiene,
Cu-o gingașie pură și dulce, și suavă,
Că îngerii, s-asculte, se aplecau din slavă;
Chiar răcnetul de tigru mai blând părea și el;
Tufișul, unde-alături pășteau și lup, și miel,
Și marea unde hidre și păsări se sărută,
Și plaiul unde ursul respiră lângă ciută,
Lung șovăiau, în imnul cu nesfârșite creșteri,

Tot într-un cânt din cuiburi și strigătul din peșteri.
Părea că se-mpreună cu ruga zarea pură;
Și peste-această încă prea candidă natură
Ce mai păstra ecoul eternului cuvânt,
Pe-acest noian de lume, celest, angelic, sfânt,
Sublima dimineață, vibrând ca o cupolă,
Zâmbea, iar aurora-i era aureolă.

În toate fericirea avea un chip senin;
Nu exista nici gură cu suflu de venin;
N-a fost făptură fără întâia măreție;
Lumina ce-o aruncă nemărginirea vie
Sus izbucnea în aer, deodată, la un loc;
Cu-a fulgerelor jerbă vântoasa sta la joc,
În norii prinși în goana vârtejului etern;
Bolboroseau, departe, vagi chiote-n infern,
Pierzându-se-n tumultul giganticei strigări
Din ape, munți și codri, de pe pământ și zări!
Atât delir de raze se vântura în fire,
Că foșnitorii codri vibrau ca niște lire;
Din umbră în lumină, din poale-n piscul falnic
O vrednică-nfrățire se revărsa năvalnic;
N-avea trufie astrul, nici viermii uri n-aveau;
De la un cap al vieții la altul toți iubeau:
O armonie-asemeni luminii, un extaz
Dumnezeesc, pe globul cu-adolescent obraz,
Păreau că ies din pieptul lumescului mister;
Se-nfiorau și unde, și ierbi, și nori pe cer,
Și însăși stânca stearpă ce stă visând și tace;
Copacul, de lumină pătruns, cânta în pace;
Schimbând fiecă floare câte-o gândire nouă
Cu cerul clar, de unde cad stropi senini de rouă,
Primea o altă perlă și-și dăruia parfumul;

Sclipea Făptura. Unul în tot și Tot în Unul;
Străfulgera Edenul sub ramurile sumbre
Ale vieții, bete de șoapte și de umbre;
Din adevăr rodise lumina diafană;
Și totul avea farmec căci nu avea prihană;
Și totu-era doar flăcări, nunți, fericire, mile,
Imensa auroră năștea imense zile!

II

Sublimă deșteptare a razelor de soare,
A primei zile încă așa neștiutoare!
O, zori dintâi! iubire! nestăvilite elan
De-a lua din începuturi timp, oră, lună, an!
Preludiul omenirii! Minune-a clipei caste!
Se destrămau tenebre în cerurile vaste
Unde nimic nu doare, nu tremură, nu geme;
Ca haosul, lumina era abis în vreme;
Lucra Divinitatea-n grandoarea calmă-a ei
Punând în ochi splendoare și-n inimă temei;
Din culmi în culmi, în ceruri și pe pământ, în toate
Ființele sporite sub bolți nenumărate,
Priveai cum evidența preascumpă triumfează;
Prindea contururi lumea; părea că meditează;
Făpturile primare din straniu lor praf,
Ivind informa brută sau galeșul seraf,
Iceau vijelioase, zbârlite, uriașe,
Simțeau cum surd palpită sub gloata lor vâlmașe
Pământul, matcă fără sfârșit a tuturor;
Creația, rost sacru, la rându-i creator,
Vag modela noi fețe din roiuri de fantasmе,
Scotea-n vileag mulțimea nălucilor din basme,
Ba codri, ba oceane, ba-nnegurări diforme,
Și oferea-ntru Domnul necunoscute forme
Pe care coasa vremii le preschimba apoi;

Simțeau tășnind la viață și vegetând sub foi
Toți viitorii arbori, arțari, goruni, pini groși,
Din frunzele-nverzite cu lobii monstruoși;
O viață fără frâne, izvor al firii coapte,
Umfla mamela lumii cu tainicul ei lapte;
Părea în floare totul, chiar întrecând măsura,
De parcă, fiind încă alături, natura
Și-ar fi luat, pe ape și pe pământ, adaos,
Un chip diform, și totuși splendid, din negrul haos.
De stranii seve pline, divine paradisuri,
În adâncimea vremii lucesc din nou ca-n visuri;
Și pentru ochii noștri obscuri, fără credință,
Extazul le-ar fi astăzi aproape suferință,
Dar pentr-un suflet cosmic și pentru hău, au ce e
Că risipește soare în loc de o scântee,
Și, ca să-și pună-acolo un înger azurat,
Fac până-n cer să crească un rai nemăsurat!

Sublime zile! bine, -adevăr, frumos, dreptate
Curgeau în mari torente, -n arbuști foșneau cu toate;
Slăvea chiar acvilonul pre Domnul înțelept;
Era virtute floarea; copacul bun și drept;
Mai alb ca toate, crinul se desfoia candid;
Nimic n-avea o pată, nimic n-avea un rid;
Nu sângera nimica sub gheară și sub dinte,
Nevinovată, fiara umbla și ea cuminte;
Nici răul nu-și pusese misterul ucigaș
În șarpe, în panteră, în vulturul trufas;
Prăpastia deschisă în sacrele jivini
N-avea un fir de umbră, ci până-n fund lumini
Erau toți munții tineri, talazul virginal;
Pământul, din oceane ce-l scufundau sub val
Ieșea frumos, magnific, semeț și triumfând,

Și nu era mic nimeni, deși copil plăpând;
Sub imnuri inocente simțea pământu-aieve
O dulce ameteală de creșteri și de seve;
Visa instinctul vieții-n instinctele fecunde;
Și, răspândită-n vânturi, pe ape și oriunde,
Plutea în jur iubirea ca un parfum ce-adie;
Naivă, colosală, râdea natura vie;
Scâncea, ca pruncul, spațiul, iar castul răsărit
Era privirea blândă a soarelui uimit.

III

Era, deci, ziua-accea cu mult cea mai frumoasă
Din câte-aduse-n lume-aurora generoasă;
Același freamăt sacru ce străbătea văzduhul,
Lega cu alga – unda, materia – cu duhul;
În ceruri mai sublime lucea mai pur eterul;
Pe culmi de munți, zefirii își adunau misterul;
Avea frunzișul parcă mai line legănări;
Și razele vrăjite cădeau cu dezmierdări
Pe-o vale verde unde, iradiind extaze
Și adorând înaltul învăpăiat de raze,
Uimiți că văd, există și că iubesc în veac,
Stăteau la umbră lângă oglinda unui lac,
Ca valul să le-alinte și gleznă, și călcâi,
Întâiul om, și-alături femeia cea dintâi...

Lângă soție, soțul șoptea o rugăciune.

IV

Sub ceru-albastru, Eva sta-n sfânta-i goliciune;
Iubea bălaia Evă-aurora, sora-i vie.
O, carne de femeie! lut pur! minunăție!

Pătrundere sublimă a spiritului, sfântă,
În țărna ce Ființa supremă o frământă!
Materie-unde duhul prin giulgiu luminează!
Nămol în care-naltul dăltuitor sculptează!
O, glod august, ce cheamă sărutul și simțirea,
Atât de sfânt că nu știi cât biruie iubirea,
Cât inima-i împinsă spre tainicul culcuș,
De nu e voluptatea gândire în urcuș,
Și că nu poți, când pieptul e-n flăcări, să nu crezi
Că-mbrățișând frumosul, pre Domnu-mbrățișezi!
Fugea privirea Evei, natura s-o dezmierece.
Și, pe sub palmierii înalți cu creștet verde,
Visa garoafa albă deasupra ei, aproape
Albastrul lotus parcă lung medita pe ape,
Părea că-și amintește un blând nu-mă-uita;
Cu roșii buze, roza picioru-i căuta;
Ieșea din crinii rumeni un lin parfum fratern,
De parcă trupul dulce le-ar semăna etern,
De parcă din aceste flori, inimi ce scânteie,
Corola cea mai mândră a-mbobocit femeie.

V

Și, totuși, pân-atuncea era Adam alesul,
Ce dezlegase primul din ceruri înțelesul,
Era blajinul Mire, puternic, neînfrânt
Și umbră, zori, lumină și aștri toți câți sunt,
Și fiarele din codri, și florile-n ponoare,
Îl adorau, urmându-l, ca pe un frate mare
Și ca pe-o frunte-aprinsă de-o strălucire-naltă;
Și-n timp ce soții, mână în mână, laolaltă,
Cuteierau Edenul cu limpezimi albastre,
Natura fără margini, sub mii de ochi de astre,
Prin ape, stânci și ierburi, prin crengile în jerbe,

Mocnea, purtând iubire perechii lor superbe
Și venera ființa ce-n om se împlinise,
Pe Eva-n contemplare, pe-Adam pierdut în vise.
Ci-n ziua-aceea, ochii ce-abia-i deschide, sute
Și sute, infinitul sub vălu-i plin de cute,
Nu pe bărbat se-opriră, ci lung, peste soție,
De parcă-n ora sfântă de-o dulce armonie,
Blagoslovită printre amiczi și aurore,
Cu aripi blânde-n cuiburi, sub crengile sonore,
Cu nori și cu izvoare, cu șoapte și vibrații,
Cu fiare și cu pietre, cu sacrele creații,
Azi pe pământ cu nume întunecoase spuse,
Femeia mai augustă ca omul apăruse!

VI

De ce o alesese? Și pentru ce această
Imensă-nduioșare, venind din bolta castă?
De ce plecat pe-o frunte stă-ntregul univers?
De ce, serbând femeia, stau zorile din mers?
De ce aceste imnuri? Și pentru ce zvâcniri
De bucurii în valuri, și-n raze străluciri?
De ce beția, graba, în înflorirea vieții,
Și grotele voioase, deschise dimineții,
Pe lut mai multe-arome și-n cer învăpăiere?

Visa, neprihănită, perechea, în tăcere.

VII

Și-n acest timp, blândețea solarului alint,
A lacului, a văii și-a mușchiului de-argint,
Zvâcni și mai puternic în fiecare clipă

Spre Eva preamărită de-a razelor risipă;
Privirea izvorâtă din lucruri și făpturi,
Din pomi-predți, din ape sfințite și păduri,
Se ațintea în orice moment mai gânditoare,
Pe fruntea venerată-a femeii-ncântătoare;
O rază de iubire venea din adâncimi,
Din umbre și azururi, din râpi, de pe-nălțimi,
Din mute stânci, din floare, din pasăre în cântec.

Și Eva simți, pală, o tresărire-n pântec.

5-17 octombrie 1858

(Din ciclul *De la Eva la Isus*, I)

(IONEL MARINESCU)

CONȘTIINȚA

Când, cu copiii-n straie de piei de animale,
Vâlvoi și palid, printre furtuni tăindu-și cale,
De Iéhova fugise Cain înspăimântat,
Hainul om ajunsese târziu pe înserat,
La poala unui munte, pe o câmpie vastă;
Copiii storși de vlagă, trudită lui nevastă
Îi ziseră: „Pe glie să ne culcăm am vrea”.
Cain sta lângă munte gândind și nu dormea.
Dar înălțând privirea spre bolțile funebre,
Văzu cum larg se cască un ochi printre tenebre,
Și-l țintuia din umbră c-o strălucire vie.
„Sunt prea aproape”, -și spuse c-un tremur de mânie.
Trezi din somn copiii și obosita-i soață
Și-o luă la goană-n spațiul deschis sinistru-n față.

Treizeci de zile merse, treizeci de nopți întregi.
 Înfiorat la gândul cumplitei fărdelegi,
 Laș, neprivind în urmă, fără-a opri măcar,
 Lipsit de somn și-odilună. Ajunși la un hotar
 Al țării ce desparte Asiria de mare.
 – „Să ne oprim, le spuse, bun adăpost îmi pare.
 Să stăm. Hotarul lumii noi l-am atins de-acu!”
 Și, când se-opri în cerul posomorât văzu,
 Acolo-n fundul zării același ochi aprins.
 El tresări atuncea de reci fiori cuprins.
 – „Ascunde-ți-mă!” spuse. Cu degetul la gură
 Priveau feciorii moșu-n sălbatică tortură.
 Și-a zis Cain lui Iabel¹, părinte peste cei
 Ce bat mereu deșertul sub corturi mari de piei:
 – „Întinde-n partea asta al cortului covor”.
 Desfășurară largul perete mișcător;
 Și după ce în cuie de plumb ei îl fixară:
 – „Nu vezi nimica?” zise copila bălăioară,
 Nepoata dulce Tsilla², ca zorile de vis;
 Cain răspunse: – „Ochiul îl văd mereu, deschis!”
 Iubal, părinte-al celor ce prin cetăți se-avântă
 Și bat, mergând, în tobe și dârji din trâmbiți cântă,
 Strigă: – „Putea-voi face-un zăgaz de nepătruns!”
 Nălță un zid de-aramă și fu Cain³ ascuns.
 Și-a zis Cain: – „Văd încă a ochiului privire!”
 Enoch strigă: – „Să facem din turnuri îngrădire
 Cumplită, peste care nimic nu va străbate.
 Vom ridica în juru-ți o falnică cetate.

¹ Iabel (Iubal), urmaș al unui îndepărtat nepot al lui Cain.

² Nepoata din a șasea generație a lui Cain (*Geneza*, IV, 19), a doua nevestă a tatălui lui Iabel și mama lui Tubalcain (*Geneza*, V, 44). Cronologia acestui poem pare nesigură.

³ Cain este acela care a construit orașul și i-a dat numele fiului său Enoch (*Geneza*, IV, 17).

O vom dura și-nchide cu-nalte ziduri tari!“
Atuncea Tubalcaîn, părinte de fierari,
Urcă cetate-enormă și suprapământeană.
Pe când zidea el, frații-i puneau în câmp pe goană
Pe-odraslele lui Enos⁴ și-odraslele lui Set⁵.
Scoteau și ochii celor care treceau încet,
În loc de zid de pânze, granitul sta-n pereți.
Când se-nnopta, în stele ei aruncau săgeți.
Și bloc de bloc legară cu noduri mari de fier,
Părea cetatea morții din iad zvârlită-cer,
Iar umbra-acelor turnuri întuneca olatul;
Era un munte zidul de-a lungul și de-a latul;
Pe poartă-au scris: – „Intrarea lui Dumnezeu oprită!“
Când au sfârșit să-nchidă cetatea zidărită,
Au pus străbunu-n turnul de piatră ferecată.
El rămânea lugubru și-nspăimântat: – „O, tată!
Grăi-ngrozită Tsilla: – Vezi ochiul, nu s-a dus?“
Cain gemând răspunse: – „Nu, încă el e sus!“
– „Aș vrea să stau, mai zise atuncea, sub pământ
Ca omul singuratic în bezna din mormânt;
Să nu mai văd nimica și nimenea pe mine!“
Și i-au săpat o groapă și-a zis Cain: – „E bine!“
El pogorât-a singur, sub bolta-ntunecoasă.
Când fu să se așeze pe jilț, în umbra deasă
Și lespedea se-nchise deasupra lui, haîn,
Era în groapă ochiul, privindu-l pe Cain.

(Din ciclul *De la Eva la Isus*, II)

(IONEL MARINESCU)

⁴ Fiul lui Set.

⁵ Al treilea fiu al lui Adam și Eva.

SOMNUL LUI BOOZ

Booz, sleit de trudă, dormea într-un târziu;
La arie lucrase din zori și până-n seară;
Iar patul și-l făcuse-n știutul loc, afară,
Alături de mercialul cu grâul auriu.

Și grâu, și orz moșneagul avea în holde-ntinse;
Deși bogat, dreptatea o da oricui, pe loc;
Nu-i pătrundea nămolul, la moară, prin răstoc,
Nici iad n-avea în focul cuptoarelor încinse.

Părea argintul bărbii un aprilin pârâu,
El nu știa de ură¹, cu snopii era darnic;
Când întâlnea în cale-un spicuitor ușarnic:
– „Lăsați – zicea – să cadă-n drum spicele de grâu“.

Mergea curat, departe de căi cu strâmbăciune,
Înveșmântat în cînste și-n albu-i strai de în;
Și pentru sărăcime vărsându-se din plin,
Toți sacii lui cu grâne păreau fântâni comune.

Booz cinstită rudă era și blând stăpân;
Avea mărinimoasă, dar cumpătată firea;
Femeia nu spre tineri, spre el nălța privirea²,
Căci e frumos un tânăr, măreț un om bătrîn.

¹ Ascuțișul epigramei care se desprinde din aceste cuvinte corespunde revendicărilor sociale de care Hugo n-a rămas străin.

² Ca să înțelegem acest vers, precizăm că Victor Hugo l-a scris la vârsta de 57 de ani.

Moșneagul ce se-ntoarce la-ntâiele izvoare ³,
În veșnicie intră, din schimbătoare căi;
Și, când în ochii tineri vezi strălucind văpăi,
În ochii bătrâneții zărești întruna soare.

Booz cu-ai lui alături dormea în noapte dus.
Culcați pe lângă stoguri, părând ruine sumbre,
Faceau secerătorii ostroave mari de umbre;
Se petreceau acestea-ntr-un veac de mult apus.⁴

Avea, ca șef de triburi, un jude Izraelul,
Iar glia unde omul sub cortu-i rătăcea,
Păstra și-acuma pașii gigantilor⁵ pe ea,
Muiată de potopul cu urme de tot felul.

Precum dormea și Iacob, precum dormea Iudit,
Booz sta sub frunzișuri cu pleapele închise;
Prin porțile din ceruri, ușor, întredeschise,
Se pogora visarea spre creștetu-i albit.

Și un stejar, în visu-i, Booz văzu pe urmă,
Din pântec cum îi iese și crește-n cer, mereu;

³ Adică spre originea întregii vieți, către Dumnezeu.

⁴ Cronologiile biblice situau acest episod către anul 1296 î. Chr.

⁵ Fii ai Îngerilor și ai femeilor pământene care au trăit în preajma Potopului (*Geneza*, VI, 4).

Urca pe el o gintă, lanț lung ce nu se curmă.
Cânta la poale-un rege⁶ iar sus murea un zeu⁷.

Booz c-un glas din suflet șoptea fără să vrea
„Să mi se-ntâmpie mie, e cu puțință, deci?”⁸
Când anii mei la număr trecură de optzeci
Și nu am nici odrasle, și nu mai am femeie.

De mult acea cu care dormii, aici, sub cort,
Mi-a părăsit culcușul pentru al tău, Părinte;
Dar stăm legați noi, unul de altul, înainte,
Ea jumătate vie, eu jumătate mort.

Un neam născând din mine! E oare cu puțință?
La vârsta mea s-ar crede să dobândesc feciori?
Când tânăr ești, ai numai triumfătorii zori;
Din noapte iese ziua ca dintr-o biruință;

Bătrân, ești un mesteacăn ce greu din iarnă scapă,
Sunt văduv, seara cade pe mine, singur sânt
Și-mi încovoi, o, Doamne, ființa spre mormânt,
Cum fruntea și-o apleacă-nsetatul bou spre apă!“

Booz rostea acestea în somn și în delir,
Nălțând spre Domnul ochii-necați de grea visare;

⁶ E vorba de David, regele-poet, care-și cânta psalmii acompaniindu-se cu harfa.

⁷ Adică Isus Cristos.

⁸ Abraham în *Geneză* și Zaharia în *Evangelhie* răspund prin îndoieli asemănătoare anunțării paternității lor.

Nu simte cedrul falnic la poale-un trandafir,
El nu simțea femeia ce-i șade la picioare.

Pe când dormea, sosise și Ruth⁹, o moabită¹⁰;
Alături culcată, stătea cu sânul gol,
O neștiută rază sperând să-i dea ocol,
Când va veni lumina trezirii, negândită.

Că-i o femeie-acolo, Booz nu bănuia,
Nici Ruth ce Domnu-i cere în clipele acele,
Ieșea mireasmă dulce din tufe de-asfodele:
Zefirii-n noapte, molcom, pluteau pe Galgală¹¹.

Era măreată umbra, solemnă, nupțială;
Zburau, firește,-n taină, heruvii, lunecând,
Căci se vedea prin noapte un licăr, când și când,
Ceva albastru, parc-o aripă, cu sfială.

Adânca respirație a lui Booz în vis,
Se îmbina cu zvonul de ape ce murmură.
Era în luna-n care-i blând totul în natură
Și crinii pe coline corola și-au deschis.

Și Ruth visa, iar Booz dormea în iarbă-aproape;
Sunau tălângi de turme, departe, tot mai stins;
O mare bunătate cădea din necuprins
Era în ora-n care vin lei să se-adape.

⁹ Ruth fusese măritată cu un izraelit, dar, rămânând văduvă, și-a urmat soacra, Naomi, în Canaan, unde l-a cunoscut pe bogatul Booz (în timp ce ea culegea spice de grâu) cu care s-a recăsătorit; l-a născut pe Obed, tată lui Isai, și acesta la rândul său pe tatăl lui David.

¹⁰ Tara lui Moab (un fiu al lui Lot) era la est de Marea Moartă.

¹¹ Colină în vecinătatea Bethlemului.

Se odihneau în vale Ur¹² și Ierimadet¹³;
Smălțau înalte astre adâncul cer feeric;
Iar cornul clar al lunii, prin flori de întuneric,
Sclipea spre soare-apune; Ruth se-ntreba încet,

Cu ochiul jumătate deschis, sub pânze-albastre,
Ce zeu al verii-eterne, ce bun culegător,
Ducându-se alene, zvârli nepăsător,
O seceră de aur în câmpul pline de astre?

1 mai 1859

(Din ciclul *De la Eva la Isus*, VI)

(IONEL MARINESCU)

PARICIDUL

Kanut¹, odată, -n clipa când toropeala lent
La toți le-nchide ochii sub negrul firmament,
Având ca martor noaptea ce oarbă-i sta-nainte,
Văzu pe tatăl Swéno, bătrân și fără minte,
Dormind, fără ca-n preajmă un câine doar să fie;
Îl omorî, zicându-și: „El tot nimic nu știe“.
Apoi fu rege mare.

Mereu în biruință,

¹² Oraș în Caldeea, de unde au plecat evreii, călăuziți de Abraam, să se stabilească în Canaan (*Geneza*, XI, 31).

¹³ Nume de oraș inventat de poet pentru necesitățile rimei sau, probabil, o alterare a numelui *Ierahmeel* sau *Jérimat*, trib din sudul Iudeei.

¹ *Kanut cel Mare*, regele Danemarcei în 1014, al Angliei în 1015, al Norvegiei în 1028, mort la 1033, simbolizează aici crimele vechii istorii daneze.

Îi surâdea norocul, slujindu-l cu credință;
Mai mândru fu ca snopul de grâu dis-dimineată;
Când îl vedeau bătrânii trecându-le prin față,
Simțeau ca o lumină pe chipul lor sever;
Urmând alese datini și drepte legi de fier,
Multscumpei Danemarce el i-a întins domnia
În insulele Folster, Arnhut și Fionia;
Creă un tron puternic din pietre feudale;
Saxonii-nvinse, picții² și oștile vandale,
Pe celți, boruși, pe slavii căzuți sub lovituri,
Și cruntele noroade ce urlă prin păduri;

Stârpi idolatria și runa³ cea păgână,
Menhirul⁴ rău, de care, când seri cu nopți se-ngână,
Sălbatica pisică⁵ își freacă trupu-ntruna:
Spunea, vorbind de Cezar: „Noi amândoi, totuna!“
Țâșnea o strălucire din casca lui polară;
De furia-i toți monștrii, izbiți, trăgeau să moară;
L-au ascultat cum trece ani douăzeci, trufaș,
El, cavalerul mândru și nenfricat arcaș;
O dată hidra moartă, călca și pe-ai ei pui;
Temută, dar slăvită de toți fu viața lui;
Legenda-n largul lumii porni să se aștearnă:
Dârz vânător, ucise, o dată, într-o iarnă,
În Scoția trei balauri, și-n Scania doi regi;
Fu uriaș și geniu, erou al lumii-ntregi;
Destinul omenirii de soarta-i și-l legase;
Cât despre paricidu-i, de mult îl și uitase.
Muri. Sicriu de piatră i-au dat să odihnească,

² Popor vechi din Scoția care-și tatua corpul.

³ Caracter magic al vechiului scris scandinav.

⁴ Piatră monumentală, înfiptă-n pământ, care servea la cultul religios al druizilor.

⁵ Putere răufăcătoare, după credințele scandinave.

Episcopul de Aarhus⁶ veni să-l prohodească,
Vestind prin osanale, rostite la mormânt,
Că e Kanût cel Mare, că e Kanût cel Sfânt,
Că o cerească-aromă-i urca din amintire
Și că-l vedeau prelații, în marea-i strălucire,
Lui Dumnezeu în dreapta șezând ca un proroc.

Spre seară orga-n doliu tăcu în sfântul loc;
Și părăsind prelații înalta catedrală,
Lăsară mortul-rege în pacea sepulcrală.
El se trezi atuncea și ochii și-a deschis,
Apoi, luându-și spada, ieși din paraclis,
Căci orice zid, doar ceață fantomelor le pare;
Trecu de mări în care se-oglinde domuri clare
Și turnuri din Altona⁷, Aarhus și Elsenor⁸
Umbră-asculta cum calcă urșuzul senior;
Kanût umbla ușure – un vis întunecos;
Mergeră spre Savo⁹ – munte, de colții vremii ros;
Și fu Kanût aproape de-acest barbar străbun,
Și-i spuse: – „Tu dă-mi voie să-mi fac un giulgiu bun,
O, munte Savo, veșnic sub viscolul besmetic,
Din manta-ți de zăpadă să tai numai un petic.”
Iar muntele îi dete a-ncrederii dovadă.
Kanût luă îndată nenfrânta, încă, spadă
Și sus, pe munte, care spre-mblânzitor privea,
El își tăie un giulgiu din lungi fâșii de nea!
Strigă: – „Lumina-i slabă în moarte, munte-al meu;

⁶ Oraș în Danemarca, pe coasta de est a peninsulei Iutlanda.

⁷ Oraș pe malul drept al Elbei, în apropiere de Hamburg.

⁸ Oraș în partea de nord-est a insulei Seeland, unde Shakespeare plasează acțiunea lui *Hamlet*.

⁹ Munte în extremitatea răsăriteană a Norvegiei.

Pe care drum se cade-a-l găsi pe Dumnezeu?“
Cu hăde coaste, piscul cu-nchise trecători,
Trist, frământat de vânturi și-nnegurat de nori,
A zis: – „Nu știu, nălucă, aici eu sunt uitat“.
Kanùt plecă din vârful de gheață-mpresurat;
În sclipitoru-i giulgiu de nea, cu fruntea sus,
El din Islanda peste Norvegia s-a dus,
În marea noapte singur și-n marea ei tăcere;
Văzu pământul negru în urma lui cum pierе;
Se-afla, el, suflet, rege fără regat, o iasmă,
Gol, față-n față numai cu-abisul – o fantasmă;
Văzu nemărginirca, grozava tindă rece
În care, trist, se stinge chiar fulgerul și trece
Și umbra, hidră-a căror vertebre cresc din noapte,
Informul ce se mișcă în bezna neagră-n fapte;
Acolo nu sunt stele; dar nu știu ce priviri
Cad din grozavul haos cu aspre neclintiri;
Drept zvon, lugubrul freamăt ca un fior de unde,
Al surdei și cumplitei întunecimi profunde;
Mergea zicând: „E groapa; iar dincolo, aproape,
E Dumnezeu!“ Ci după trei pași lăsa să-i scape
Un geamăt. Însă noaptea ca un mormânt e mută;
Nimic nu îi răspunse; din giulgiul lui o cută
Nu se mișcă, și merse din nou Kanùt; albeața
Lințoliului îi dete strigoiului vieața;
Mergea. Deodată, însă, pe palidu-i lințoliu
Zări cum îi răsare și crește-o stea de doliu;
Și steaua cu încetul se-ntinse; iar Kanùt
Cu mâna lui de spectru-atingând-o, a văzut
Că doar un strop de sânge pe giulgiul său căzuse
Iar capul, ce de teamă nîcîcînd nu se-abătuse,
Se ridică, teribil, privind cumplit în noapte,
Și nu văzu nimica – gol negru, fără șoapte.
Kanùt strigă: „Nainte, cu fruntea sus, rămâi!“

A doua pată, însă, drept lângă cea dintâi
 Căzu, apoi se-ntinse; iar mândrul cimbrian¹⁰
 Privi în umbra deasă și vagă, dar în van.
 Ca un ogar ce urma pierdută iar și-o cată,
 Ursuz, își reluă drumul; curând, a treia pată
 Căzu pe giulgiu. Fuga el n-o știuse încă,
 Kanût stătu din cale, în liniștea adâncă,
 Spre brațul care spada purta se-ntoarse-acum;
 Alt strop de sânge negru, ca într-un vis de fum,
 Căzu, roșindu-i mâna și giulgiul alb de nea;
 Și pentru-a doua oară el drumul și-l schimba,
 Cum ai întoarce-o foaie citită, într-o carte,
 Așa și el se-ntoarse spre stânga, mai departe,
 Când iar un strop de sânge pe giulgiu s-a prelins;
 El se retrase, teama că-i singur l-a cuprins
 Și vru să se întoarcă în groapa-i mortuară;
 Pe giulgiu-o picătură de sânge căzu iară.
 Oprindu-se, atuncea, livid, în loc, viteazul,
 Pălind, ca pentru-o rugă, își aplecă grumazul;
 O altă picătură căzu pe el. Cu spaimă,
 Simțind că ruga-i moare pe gura ce-o îngaimă,
 Porni la drum nainte; și, jalnic, ezitând,
 Hidos, acest alb spectru mergea; din când în când,
 O altă picătură se desprindea din umbră,
 Căzând, nendurătoare, pe-această-albeață sumbră.
 Vedeă, vibrând ca plopul sub vifor nebunesc,
 Cum petele acestea se-ntind și se-nmulțesc;
 Și alta, alta, alta, o, zărilor funebre!
 Lăsa o dâră vagă-n cădere prin tenebre;
 Și piscurile-acestea ce giulgiul le tot strânge,

¹⁰ Poetul dă termenului un sens mai larg, făcându-l sinonim cu „nordic“.

Făceau, amestecate, înnourări de sânge;
Mergea, mergea; din bolta de nepătruns și dură
Tot sânge, picătură curgea cu picătură¹¹,
Mereu și fără zgomot, cum cad pe înnoptate,
Stropi din picioare negre în ștreanguri spânzurate.
Plângeau, de unde-aceste mari lacrimi nesfârșite?
Din infinit. Spre ceruri doar de cel bun râvnite,
Printr-un ocean de noapte ce-n jur tălăzuiește,
Kanût, de spaimă vânăt, înainta orbește.
Umblând întruna astfel, ca-n ceața coborâtă,
Îi răsări nainte o poartă zăvorâtă,
Sub care-o licărire clipea misterios;
Atunci, pe-al său zăbranic lăsă privirea-n jos;
Era tărâmul sacru și care-nfricoșează;
Părea că-n el scânteie-o dumnezeiască rază;
Se auzea de după intrare: „Osana“.

Lințoliul era roșu, Kanût se-nfiora.
Kanût, fugind de-aceea de aurora clară,
Și dând napoi, cu teamă, nu-ncearcă să apară,
În fața-acelui jude, cu fruntea ca un soare;
De-aceea negrul rege rămase-n noaptea mare
Și, fără să se-ntoarcă la haina lui senină,
Simțind cum la tot pasul făcut către lumină,
Noi picături de sânge mereu pe cap îi cad,
De-a pururi rățăcește sub vastul cer de iad.

3-11 iunie 1858

(Din *Ciclul eroic creștin*, I)

(IONEL MARINESCU)

¹¹ Picăturile de sânge sunt pedepsele imaginate de mitologia nordului,

CIMITIRUL DIN EYLAU *

Pe frații¹ mei, mai vârstnici școlari, când eram mic,
Îi ului ce spuse, grav, unchiul Ludovic
Și care către mine se-ntoarse drăgăstos:
– „Tu joacă-te, copile!“ – crezând că nu-s mintos,
Dar eu sorbeam nainte a unchiului poveste:
– „Ehei, o bătălie! știți oare voi ce este?
Doar fum. Te scoli cu zorii și seara cum se-arată
Te culci, ca să pricepeți vă spun eu una-ndată.
E lupta de la Eylau; eu cred că-n acel an
Aveam și crucea² luată, eram și căpitan;
Da, căpitan. Războiul e un imens tumult,
Iar omul e ca umbra, atât, nimic mai mult,
Și nu de mine-i vorba. Ci numai de Eylau,
Ținut prusac; pădure, câmpii și bălți erau,
Și chiciură, și gheață pe-ntinderea străină.

Se-oprise regimentul alături de-o ruină;
Zăreai morminte-n preajma clopotniței bătrâne.
Ne tot momea Benigssen³, să credem că rămâne
Sau fuge; împăratul ghicea dibacea nadă;
Se-nveșmântase câmpul în giulgiu de zăpadă.
Napoleon trecuse în mână cu oceanul.
Spuneau soldații: – «Măine dăm lupta cu dușmanul!»

* Bătălia de la Eylau (7 februarie 1807) a fost una din cele mai sângeroase ale Imperiului: 40 000 de oameni, dintre care 10 000 francezi, și-au găsit acolo moartea. Cimitirul orașului era în centrul pozițiilor franceze și deci unul din locurile unde lupta a fost cea mai înverșunată.

¹ Abel (1789–1855), ofițer și literat; Eugen (1800–1837), a înnebunit și a murit la Charenton.

² Adică Legiunea de onoare, instituită la 18 mai 1803 de Napoleon Bonaparte pentru a răsplăti serviciile militare și civile aduse statului.

³ Conte Benigssen (1745–1826), general rus care a luptat împotriva francezilor la Eylau, Friedland și Leipzig.

Copii desculți, moși gârbovi, femei însărcinate
Fugeau; eu stam pe gânduri; priveam spre gropi holbate.
Veni la focuri seara și colonelul deci;

– «Hugo?» – «Prezent!» – «Câți oameni?» – «O sută
douăzeci.»

– «Da, bine. Pune-acuma toți trăgătorii-n șir
Și să muriți!» – «Dar unde?» – «Aici, în cimitir!»

Eu i-am răspuns: – «E locul acesta nimerit».
Băurăm împreună; un vânt tăios, cumplit,
Sufla. Îmi spuse – «Moartea-i pe aproape, căpitane,
Îmi place viața, viața e tot – nu vorbe vane;
Frumos știu doar cheflii să moară, surâzând;
Eu inima o dăruî dar pielea scump o vând.
Frumoaselor mărire! Aveți un post de preț!»
Vezi, colonelul nostru era mereu glumeț.

El începu: – «Pe ziduri și-n gropi săriți buluc
Și-acolo să stați; locul acesta-i cu bucluc.

Va fi tot cimitirul un centru de bătaie,
Să-l apărați!» – «Prea bine!» – «S-aveți grămezi de paie!»

– «N-avem!» – «Dormiți pe țărână.» – «Așa ne vom culca.»

– «Dar toboșarul vostru-i viteaz?» – «Ca și Bară⁴»

– «Bun. Bată șarja-n umbră de-atac, fără-ncetare,
Nevoie-i de mult zgomot când trupa nu e mare.»

Eu întrebai ștregarul⁵: – «Pricepi tu de ajuns?»

– «Da, căpitane!». zise copilul-aproape ascuns

Sub nea și promoroacă, râzând – «Să știți, măcelul

Va fi doar cu șrapnele, mai spuse colonelul;

Îmi place baioneta, resping orice abuz

Ce-l face lașitatea ferocei obuz;

⁴ Bară (1779–1793), micul toboșar al Republicii, personaj eroic și
legendar în același timp, vestit prin bravura sa, omorât de vendeeni.

⁵ Acești toboșari ai armatelor Republicii și ai Imperiului erau
aproape copii.

Vitează-i spada, bomba doar prin trădare-o-ntrece.
Veghează împăratul. Cu bine, timpul trece.
Aci stați până mâine și nu mișcați. Noroc.
La ora șase seara primiți pe alții-n loc.»
Se duse colonelul. Am spus: – «Drept înainte!»
Iar noi cu toți intrarăm în strâmtele incinte;
Biserica în mijloc, un zid, gazon mereu
Și-n umbră, peste gropniți, el, bunul Dumnezeu.
Un cimitir cam jalnic, cu albe lespezi grele
Ne amintea de mare. Făceam în zid crenele
Și dam cuvânt de ordin ca, pentru siguranță,
Sub crucifix s-așeze o mică ambulanță.
Le-am spus: «Mâncați, pe urmă dormiți!» Omăt pe jos.
Mantalele în zdrențe le-aveam; era frumos,
De vreți, dar tare-i aspru când timpu-i mohorât.
Drept pernă luai o groapă; picioru-abia târât
Era-nghețat: în talpă o gaură cât palma!
Iar căpitan și trupă, îngrămădiți de-a valma,
N-am mai mișcat, pe leșuri am adormit ca tunul.
Dormeau soldații; sigur, muștrări n-avea nici unul,
Nici teamă și nici milă, și griji în nici un chip,
Sub asprul ger al iernii, subârșiți de nisip,
Dormeau; o bătălie te-nviorează doar.
Strigai: – «Ei, bună seara!» -nchizându-mi ochii iar;
De strâmbături și mutre nu-i vreme în război.
Era ursuză bolta, ninge-n somn peste noi.
Strânseserăm unelte și cioturi vechi, și jarul
Îl întetisem zdravăn. Pe urmă toboșarul
Îl scormoni, alături și el se-ntinse-un pic.
Era, copii, un mare ostaș acest om mic.
Sta țepăn crucifixul, ca o spânzurătoare.
Curând se stinse focul; cădea din cer ninsoare.
Cât am dormit în felul acesta lung cât veacul?
Zău, nu pot să-mi dau seama deloc, lua-m-ar dracul!

Dormirăm duși. E somnul ispită pentru moarte.
Dar în război e strașnic. Eu înghețasem foarte;
Apoi visai; în gându-mi se perindau schelete
Și spectre-având pe umeri mărețe epolete;
Treptat, nepărăsindu-mi culcușul nici o clipă,
Mi se părû c-o geană de ziuă se-nfiripă,
Simțeam pe pleoape, -n umbră, lumina ca o dungă;
Prin somnul meu, deodată, o trosnitură lungă
Mă zgudui ca tunul cumplit când se descarcă;
Mă deșteptai; o pânză de brumă aveam parcă
Pe ochi; deloc simțită, domol, fără durere,
Ne-acoperise neaua cu-ncetul în tăcere,
C-un giulgiu, și-o spărtură făcui să ies din ea;
De nu știi unde-ncoace venită, o ghiulea
Mă deșteptă cu totul; zisei: - «La naiba, du-te!»
Strigai: - «Sus, toboșare! și bate șarja iute!»

Și capete o sută și douăzeci, de zor,
Din nea ieșiră; -apelu-l făcu sergentul lor
Și apăru, voioasă și roșie, -aurora;
O gură-nsângerată surăse tuturora.
Mă prinse-un dor de mama; un vânt porni să bată,
Părea că îmi șoptește; în luptă câteodată
Cu zorile și-arată și moartea chipul treaz.
Gândeam. Ne bucurasem de-o clipă de răgaz;
Ghiulelele-amândouă erau doar un semnal.
Ades acorduri zboară la început de bal
Și joacă-n aer una sau două note line.
Ne înghețase noaptea tot sângele în vine,
Dar se-ncălzea la vestea că lupta este gata.
Pe noi, de bună seamă, se sprijinea armata.
Eram străjeri în mijloc, pumn de făpturi obscure,
Deasupra noastră bomba, la fel ca o secure,

Se îndârjea; departe mai bine m-aş fi dus.
 În trăgători, soldaţii la zid, în lung, i-am pus.
 Nădărduiam norocu-ndoielnic fiecare,
 Ca printr-o rană bună să aibă-un grad mai mare;
 Războiul are-o lege, câştigi dând morţii bir.
 Locotenentul, tânăr ieşit de la Saint-Cyr,
 Strigă: – «E dimineaţa crăiasa mândră coz;
 Ce raze-ncântătoare! zăpada bate-n roz!
 Râd toate, căpitane! ce limpede azur!
 Ce alb e peisajul, ce liniştit şi pur!»
 – «Va fi grozavă lupta, am spus, ce-o vrea destinul!»
 Aveam în minte Alpii, Adigele şi Rinul⁶,
 Victorii vechi, sinistre acum când le evoci.
 Porni îndată lupta. Cu şase sute voci⁷
 Enorme, ce zbucniră din firoase guri,
 Se ocărau pe dealuri adânci bubuituri,
 Un iad de fum câmpia era-n acel moment,
 Iar toboşarul şarja bătea ca un dement.
 Se îmbina cu glasuri de tunuri o fanfară,
 Pe cimitirul nostru ghiulelele plouară;
 Cătau morminte, parcă, voiau să le distrugă⁸;
 Vedeai cum din clopotniţi şi corbii-o iau la fugă;
 Îmi amintesc de-obuzul ce s-adânci-n pământ,
 Că ului şi mortu-n coşciugu-i din mormânt
 De parcă larma vieţii deodată îl trezea.
 Apoi ascuns fu astrul de pâclă. O ghiulea
 Şi-o bombă făceau astfel un zgomot formidabil.

⁶ Aluzie la războaiele Republicii; Adigele, la campania din Italia.

⁷ Thiers (în *Istoria Consulatului şi a Imperiului*) evaluează la şase sau şapte sute gurile de foc în duelul de artilerie prin care a început bătălia de la Eylau.

⁸ Aluzie la Gavroche (din *Mizerabiliu*) care striga, în momentul când ghiulelele plouau peste cadavrele baricadei: „Uite, nu-i mai omoară acum pe morţii mei!”

Dar Berthier⁹ -n imperiu prinț, viceconetabil,
 Șarja pe-aripa dreaptă un corp de hanovrezi
 Cu treizeci escadroane, nu mai puteai să vezi
 Decât o ceață deasă, -nstelată de obuze;
 Până-ntr-atât bătaie și vâlmășeli și spuze
 În tragicele neguri pieriseră năprasnic.
 Căzut deasupra gliei, un nor lățit și groaznic
 Se îngroșea din fumul bătăii nentrerupt,
 Copii, și două-armate stau colo, dedesupt;
 Zăpada, -n noaptea-aceea, plutea-n văzduh, ca puful,
 Se omorau, al naibii să fiu, cu tot năduful.
 Făceam ce e mai bine. Gândind, printre ruini,
 Vedeam soldații, umbre, cum mișună haini,
 Lungi spectre proiectate pe zidurile frânte;
 Iar câmpul bătăliei prindea să mă-nspăimânte.
 Cadavre jos, deasupra nălucile nebune.
 Ardeau în zări bordeie; se-nvâlvorau cătune
 Și dinspre Harz, prin ceață, se auzea un corn¹⁰,
 Tot îngroșându-și glasul și, vrând să mă întorn,
 Văzui în preajmă numai tăcutul țintirim;
 La prânz, hotar doar zidul a fost să-l folosim;
 În noapte, neagră, parcă, o mână ca de fiară,
 Pe toți ne apucase cu-a ei funestă gheară;
 Biserica o stâncă părea cuprinsă-n spumă,
 Șrapnelele mai bine ca noi vedeau prin brumă,
 Ne însoțeau, iar turla o dărrâmau grămadă,
 Biserica și crucea de piatră, ca dovadă
 Că în câmpia sumbră chiar singuri n-am fi fost.
 Răbdam de foame, ciorbă deloc; să facem rost
 Acolo de mâncare, cam greu. Apoi rafale

⁹ Louis Berthier (1753–1815), mareșal al Franței, maior general al armatelor.

¹⁰ Cornul din Harz, corn legendar al vânătorului blestemat din tradițiile germane.

În grindină de flăcări au prins să se prăvale.
Șrapnelele mă-ncurcă; sunt ca o ploaie deasă;
Numai că tot ce cade și peste noi se lasă,
Sunt stropi de vâlvătaie, nu picături de apă.
Bieți oameni cu o cârpă pe ochi, să nu priceapă,
Eram noi. Sub obuze se prăbușea tot, schit,
Biserică și turlă vedeam cum scad, uimit,
Nălucile ce-n juru-mi stătuseră-n picioare;
Din când în când iar una cădea. – «Prea mult se moare!»
Îmi zise trist sergentul, ca lupul în capcană;
Și gropile-arătându-mi sub neaua diafană:
– «De ce ne-au dat câmpia ce morții săi își poartă?»
Luptam. Și grâu și oameni au tot aceeași soartă,
Fără să vadă coasa, de-a fi cosiți. O mână
De spectre dă târcoale în umbra-atotstăpână;
Ștregarul meu în tobă lovea fără hodină;
Trăgeam dârji de pe zidul aproape o ruină.
Copii, voi o grădină¹¹ aveți; pârjol și fier
Cădea pe noi, străjerii acestui zid stingher,
Ca stropitoarea voastră pe florile sfioase.
«Veți fi schimbați diseară abia la ora șase.»
Gândeam, consemnu-n mine-auzindu-l cum răsună.
Doar fulgere și pene de lebădă-mpreună
Se-nvălmășeau în beznă cu fulgi și cu scânteii,
Atât vedeam în față. – «Să-i atacăm! Pe ei!»
Sergentu-a spus. – «Pe cine? nu văd nimic!» făcui.
– «Dar se aud. Sunt glasuri; și goarna sună sui.
Hai să plecăm, căci moartea ne scuipe cu vâpăi;
Stăm sub obuz și bombă.» – «Să rezistăm, flăcăi!
Adăugai: Atacul s-a-ntors spre noi, băieți!
Pivotul acțiunii noi suntem.» – «Casc, vedeți!»
Sergentul zise. – «Cerul și câmpul negri-s încă;

¹¹ Aluzie la *Feuillantines*, unde a fost compusă poema.

Mai e până spre seară, deși e beznă-adâncă –
 Și-mi repetam în șoapte: La ora șase-abia!¹²
 – «La naiba!, mai frumoase prilejuri n-om avea
 Să-naintăm.», îmi spuse locotenentul. Când
 O bombă-i smulse capul. Nu-mi mai trecea prin gând
 Victoria; o târfă¹², izbânda e glumeață.
 O vânăță lumină împrăștiată-n ceață
 Scâlda vag cimitirul. Pe câmpul mohorât,
 Nu deslușeam cu ochii nimica, numai cât
 Îi trebuia ghiulelei să lunece pe țeste.
 Ne puse împăratul străji printre gropi funeste,
 Dar ciuruiți de-obuze izbeam și noi la fel
 Și nu ghiceam ce face cu viața noastră el.
 Eram o bună țintă în luptă și-n tumult.
 Să rezistăm cu toții pe cât puteam mai mult
 Și să murim nu-i voie decât la ora șase,
 Dar până-atunci: ucideți! poruncă ni se dase.
 Trăgeam aiurea, negri de pulberi și cenușe;
 Având răgazul numai să-nfulecăm cartușe,
 Luptau soldații aprig, cădeau lipsiți de glas.
 – «Sergent, spun eu, dușmanul îl vezi că s-a retras?»
 – «Nu.» – «Dar ce vezi?» – «Nimica.» – «Nici eu.» –
 «Este potopul
 De foc.» – «Câți sunt de-ai noștri?» – «Nu știu. Dar după
 snopul
 De gloanțe trase-acuma spre oștile dușmane,
 Sunt patruzeci cu toții.» Un deșcă¹³ cu galoane,
 Ce, dârz, trăgea pe-aproape, mi-a spus: – «Treizeci mai sunt!»¹⁴

¹² Expresie ostășească.

¹³ Poreclă dată soldaților bătrâni din armata lui Napoleon, devotați până la moarte împăratului lor.

¹⁴ După notele care-au pregătit redactarea acestui poem, Hugo avea la început proiectul unei serii de evaluări patetice care ar fi arătat compania din ce în ce mai ciuntită: „Din oră-n oră, spuneam: Câți suntem? 45, apoi 30, apoi 20, apoi 10“.

Omăt și noapte, totul; pătrunzătorul vânt,
 Suflând, ne înghețase, priveam curgând, feeric,
 Vârtej de puncte albe-n abis de întuneric.
 Iar lupta îndârjită creștea neîncetat.
 Așa e când imperiul înghite un regat!¹⁵
 Ghiceai de după ceață o cruntă bătălie;
 Ai fi jurat că leii ei înșiși se sfâșie,
 Parcă vedeai ciocnirea gigantilor de cremeni;
 Te asurzea vacarmul de tunete asemeni
 Surpărilor enorme; foburguri, rând pe rând,
 Luară foc în Eylau; iar toboșari bătând
 Îți înteteau concertul sub norii uriași.
 Vreo șase sute tunuri urlau cu voci de bași;
 Ne masacrau; nimica nu se-arăta mai clar;
 Aici zvârlise Franța maimarele ei zar;
 Cerescul tată oare era într-un impas?
 Ce umbră! și tot timpul eu mă uitam la ceas.
 Arar tăia prin ceață un țipăt șesul mut
 Și se vedea cum mișcă abia un trup căzut.
 Cădeam pe rând, acolo, -n a gloanțelor năvală:
 Umplea o horcăire grea umbra sepulcrală.
 Cu oști se joacă regii, ca voi cu jucării.
 Eu, ridicându-mi spada, nebun o învârtii
 Deasupra, peste creștet, apoi urlai: - «Curaj!»
 Eram surd, beat de-atâta turbare și carnaj.
 Urma un trăsnet după alt trăsnet în prăpăd;
 Și brațul drept, deodată, cum îmi atârână, văd,
 Iar la picioare spada ce mi-a căzut din mână;
 Aveam rupt brațu-acesta; ci spada din țărână
 În cellalt apucând-o stângaci, am spus: - «Amici!
 Să-ți frângi și mâna stângă, e-ngăduit aici!»

¹⁵ Prusia era înghițită de imperiul francez. La Eylau, Napoleon a bătut pe ruși și prusaci, deci un regat.

Strigai și-am răs în hohot, un lucru de folos,
 Căci schilodit ostașul, firește, nu-i voios,
 De vede comandantul puțin rănit, i-e drag,
 Dar cât să fie ora? Aveam un braț beteag
 Și-mi trebuia, ca spada s-o iau de jos, imbold;
 Cealaltă mână-n sânge mi se bătea de șold
 Și nu putem nici ceasul să-l scot. Dar în sfârșit
 Tăcu și toba. – «Țăcă, ți-e frică?» – «Sunt lihnit!»
 Răspunse toboșarul. Într-un moment câmpia
 Se zguduî și plină fu-n toată grozăvia
 De-un țipăt ce, sinistru, se înălța la cer.
 Simțeam slăbindu-mi vloga; așa ostașii pier
 De răni; izvor de sânge țâșnea din mâna ruptă;
 O vorbă-i ca un reazim când șovăiești în luptă;
 Sporovăia sergentul; cercam «da» să răspund,
 Căci în leșin de-a dreptul nu vreau să mă scufund.
 Tăcu brusc tunul, noaptea părea că e mai blândă.
 Și se striga: «Izbândă!» și eu strigai «Izbândă!»
 Zării cum vin aproape luminile-n mănunchi.
 Însângerat pe-o mână și pe cei doi genunchi
 Târâș, am spus: «Luați seama pe unde m-au dus pașii!»
 Pe urmă: – «Sus, cu toții!» și-mi numărai ostașii
 – «Prezent!» spuse sergentul – «Prezent!» și băiețelul.
 Cu sabia în mână veni și colonelul.
 – «De cine, oare, lupta, întreb, fu câștigată?»
 – «De voi!» a zis el. Neaua era însângerată.
 Și-a spus: – «Hugo, chiar tu ești? E glasul tău, sau ce-i?»
 – «Da.» – «Câți sunteți în viață, aci cu toții?» – «Trei!»

Paris, 28 februarie 1874

(Din ciclul *Timpurile de-acum*, VI)

(IONEL MARINESCU)

SĂRMANII

I

E noapte. O cabană sărmană, ferecată.
E-n umbră încăperea. Și-n bezna asta toată,
Străbate parcă-o rază ursuzele ferești.
Atârnă pe perete năvoade pescărești.
În fund, unde-un tacâm umil se odihnește
Pe-o scândură de ladă – și palid licărește,
Un pat se vede, mare, și-n juru-i, o perdea.
Pe roase bănci, alături, se-ntinde o saltea
Și cinci copii, cinci cuiburi de suflet, dorm sub zeghe.
Câteva flăcări încă-n cămin mai stau de veghe
Și înroșesc tavanul. Cu fruntea peste pat.
Se roagă o femeie cu chipu-ngândurat.
E-o mamă-nsingurată. Albit de spume-afară,
Spre cer, spre stânci și vânturi, spre ceață și spre seară,
Aruncă oceanul sinistru-un bocet lung.

II

Bărbatul e pe mare. De când a fost un prunc,
E marinar. Și soarta-a-nfruntat-o cu tărie.
Pleca pe orice vreme: pe ploi sau vijelie,
Căci plozilor li-e foame. E de cu seară dus,
Când crește-adânca apă pe stăvilar în sus.
Cu patru pânze barca el singur o cârmește,
Femeia stă acasă și coase și cârpește,
Năvoadele le drege și undița, pe rând,
La ciorba de pe vatră veghind din când în când.
Apoi, când dorm copiii, înalță-o rugăciune.
El, singur printre valuri, și undele nebune,
Se-nfundă-adânc în noapte, în golul nesfârșit.
Grea muncă! Nici o rază; e noapte, ger cumplit.

Iar printre stânci și printre talazuri în turbare,
De cauți locul sigur, cu pești, pe-ntinsa mare,
Fugarul, schimbătorul, vicleanul loc de-l știi,
În care-noată peștii cu solzii argintii,
E-un punct. De două ori mai mare ca odaia.
Și noaptea, în decembre, cu vântul și cu ploaia,
Ca locul în pustiul de valuri să-l găsești,
Mareele și vântul mereu le socotești
Și cumpănești cu grijă mișcarea cea mai dreaptă.
Mănunchi de verzi șopârle spre barcă valu-ndreaptă
Și clocotul își mișcă adâncurile-i mari.
Și scârțâie a groază, frânghiile tresar.
I-e gândul la Jeannie, pe înghețata mare.
Și-a sa Jeannie îl cheamă. Ca păsări călătore,
Li se-ntretaie gândul în noapte, nesfârșit.

III

Se roagă ea. Cu glasul prelung și răgușit,
Un pescăruș îi scurmă tăcerea. Și vin umbre,
Și marea o-nspăimântă; și stâncile ei sumbre
Îi trec prin gând; și-i pare că vede marinari
Pierzându-se-n mânia talazurilor mari.
Și în cutie-asemeni cu sângele-n artere,
Pendula bate rece, a taină, în tăcere,
De parc-ar trece timpuri, ierni, primăveri, pe rând.
Și fiecă bătaie răsună pe pământ,
Și sufletelor ulii sau porumbei le-ntinde,
Sunt leagăne deoparte, de cealaltă – morminte.

Gândește ea – săracii-s pe lume-atât de mulți!
Copiii ei, de-i iarnă sau vară, merg desculți.

Pâine de orz mănâncă. De grâu, n-a fost să fie.
– O, Doamne! urlă vântul ca foale-n fierărie;
Ca nicovala, țărml răsună. Parcă-n fund,
Aleargă constelații prin uraganul crunt,
Ca roiul de scânteii ce-n vatră se-ntetește.
E-un ceas când miazănoaptea dansează nebunește,
Sub satinata-i mască-mpungând cu ochi de jar.
E-un ceas când miazănoaptea, ca un tăcut tâlhar,
Ascuns de ploi și umbre, târând în urmă-i vântul,
Apucă marinarul și-l frânge, doborându-l
De stâncile ce-n cale deodată-au răsărit.
Și omu-și simte glasul de unde-năbușit
Și simte cum se-afundă corabia în valuri,
Și intră-n gol și-n umbră; iar el visează maluri,
Inelul vechi de fier pe țărml înșorit!

Ursuzele vedenii în ea au năvălit
Ca noaptea grea. Și plânge în tremur.

IV

Întristate
Neveste de pescari! E greu să spui: plecat e
Bărbatul, fiul, tatăl și fratele – să știi
Că ce-ai mai scump pe lume e-acolo, în urgii!
Să fii o pradă apei, e cum ai fi-ntre fiare.
Să te gândești că apa îi ține strâns în gheare,
Pe marinari, copiii și soții, apa grea
Și vântul, rătăcitul, suflând din goarna sa,
Ce coama-i răzvrătită pe ei o despletește;
Că oamenii sunt, poate, cuprinși de deznădejde.
Că nu poți ști vreodată ce fac și unde sunt,
Și că-nfruntând oceanul turbat și fără fund,

Nu au, în hăul negru, cu stele stinse-n vânturi,
Decât un colț de pânză, decât un rând de scânduri!
Amară grijă! Umbli prin stânci, departe, hăt,
Și strigi spre valu-n spume: „O, dă-ni-i îndărăt!“
Zadarnic! Oare poate să dea răspuns vreodată
Întunecata mare întruna frământată?
Jeannie e abătută. E singur soțul ei.
În negrele lințolii, în noaptea cu pași grei,
Fără-ajutor. Copiii sunt încă mici. „O, mamă,
Tu-ți spui: de-ar crește mari, ca tatăl lor de-o seamă!“
Dar mai târziu, când toți vor pleca, tu ai să zici
Cu glasul plin de lacrimi: „O, de-ar mai fi fost mici!“

V

Își ia lanterna, haina. Se duce-acum să vadă
Dacă se-ntoarce omu-i, de-i marea îmbunată,
De-i zi și de scânteie lumina la semnal.
Să mergem. Iat-o, pleacă. Al dimineții val
De aer, încă tace. Nu-i nici o albă dungă
În zare, unde valuri de noapte se alungă.
Și plouă. E mai neagră ca toate, ploaia-n zori.
Parcă e prinsă ziua de temeri și fiori.
Ca pruncii când se nasc – plâng zorii când se-arată.
Ea merge. Nu e nici o fereastră luminată.

Deodată, pe când ochii cărarea iscodesc
Ceva c-un aer jalnic și totuși omenesc
I-apare înainte. O șubredă cocioabă.
Nici foc și nici lumină. Se zbate ușa slabă.
Se zbate-acoperișul pe zidul coșcovit
Și paiele pe casă, de vânt s-au răscolit,

Murdare, gălbejite, ca râul plin de clise.
„De văduva sărmană uitasem – ea își zise.
Bărbatu-mi a găsit-o tot singură, bolind.
Să văd cum îi mai merge și cum s-o fi simțind.“

La ușă bate,-ascultă. Dar nimeni nu-i răspunde.
Jeannie se înfioară de vântul ce-o pătrunde.
„Bolnavă! Și copiii flămânzi. Nu-s decât doi,
Dar n-are un bărbat alături, în nevoi.“
Mai bate-o dată. „Hei! vecină!“ lung o cheamă.
Dar casa tace... „Doamne, o fi – de bună seamă –
Dormind adânc. Și iată că trebuie acum
S-o strig din nou.“ Dar iată, deodată, ca și cum
Chiar lucrurile-ar tinde pe oameni să-i aline,
Larg se deschise ușa ursuză, de la sine.

VI

Intră. Cu lampa-n mână arzând, croind cărări
Prin muta locuință pe țărmul negrei mări.
Vezi din tavan cum apa se scurge ca prin sită.
În fund e ceva groaznic: o formă-ncremenită,
Un trup întins; e trupul femeii, neclintit,
Desculț, cu ochii tulburi, îngrozitor la chip,
Un leș; alt-dată-o mamă în plinătaiea forței.
E spectrul sărăciei, vâlvoi, e spectrul morții,
Ce din sărac rămâne după o luptă grea.
Pe patul cu salteaua de paie, se-ntindea
Un palid braț de gheață și-o mână-nvinețită.
Răzbea durerea, groaza, prin gura-i chinuită,
Din care suflul vieții zburase slobozind
Cumplitul glas al morții, spre veșnicii suind!

Iar lângă patu-n care e mama, răposata,
Doi copilași, alături, băiatul și cu fata,
Dorm în același leagăn, în somnuri surâzând.

Simțind că moare, mama le-a îmbrăcat, pe rând,
Veșmântul ei pe trupuri, broboada pe picioare,
Ca, prin a morții umbră suind tremurătoare,
Căldura să n-o simtă scăzând câte un pic,
Și să le fie cald, când ei îi va fi frig.

VII

Stau amândoi în leagăn și dorm fără-o mișcare.
Li-e răsuflarea lină, senină fruntea. Pare
Că n-ar putea nimica să-i scoale pe cei doi,
Nici trâmbița cumplită din ziua de apoi.
Pe cei nevinovați nu-i sperie judecata,
Afară, ploaia crește, parcă-i potopul gata.
Și din tavan, de unde se scurge apa grea,
Din când în când cad picuri pe fruntea ei de nea
Și pe obrazul veșted, în lacrimă se-adună.
Afară, ca un clopot de-alarmă, valul sună.
Ascultă moarta umbra c-un chin nedumerit.
Căci trupul, când viața din el l-a părăsit,
Parc-ar căta-o-ntruna, chemând-o în neștire.
Parc-auzeai această ciudată convorbire
Între-ofilita gură și ochii-ncremeniți:
„Tu, gură, nu mai suflă?” – „Dar voi nu mai priviți?”

Ei, da, trăiți, iubiți în orele senine,
Dansați, cântați și râdeți, goliți pahare pline;
Cum orice râu spre mare se-ndreaptă necurmat,

Un capăt pune soarta ospățului bogat,
Și mamelor iubindu-și copiii cu-nfocare,
Săruturilor cărnii când sufletul tresare,
Și dragostei curate și veselului cânt
Le dă tăcerea rece a pietrei de mormânt!

VIII

Ce a făcut Jeannie în casă, lângă moartă?
Sub larga-i pelerină cu falduri moi, ce poartă?
Jeannie ce oare-ascunde, din ăst bordei plecând?
Și inima îi bate. Cu pasul tremurând,
De ce grăbește-atâta? De ce, pe ulicioară,
Fără s-arunce-n urmă-i privirea, fuge, zboară?
Ce-ascunde oare dânsa, c-un aer tulburat,
Pe patul ei, în umbră? Și oare ce-a furat?

IX

Când a intrat în casă, faleza-n depărtare
Albea; a luat un scaun și ca-ntr-o-nfrigurare
S-a așezat; ai spune că remușcări o bat
Și fruntea-n suferință și-o pleacă peste pat.
Din când în când, din gura-i, câte o vorbă rară
Răzbea în timp ce marca urla nebună-afară.

„Bărbatul meu! Ce-o spune când o veni-napoi?
Avea atâtea griji! Eu i-am adus griji noi.
Cinci plozi pe brațu-acestui părinte prins de muncă.
N-avea destule chinuri? A trebuit s-ajungă
Să-i dau un altul. El e? Ba nu. Făcut-am rău?
Iar de m-o bate: «Bine-ai făcut», i-oi spune eu.
E el? Ba nu. Mai bine. Se mișcă ușa, parcă

O-mpinge el. Dar nu e. Vezi, omule, mă-ncearcă
Acum un fel de teamă c-ai să te-ntorci curând!“
Apoi pe gânduri cade, de grijă tremurând,
Pierzându-se cu-ncetul în spaima ei tăcută,
În multele-i neliniști ca într-un hău pierdută,
Neauzind vreun zgomot de-afară dând ocol,
Nici cormoranii, negri hăulitori în stol,
Nici apa, nici marea, nici apriga vântoasă.

Și ușa se deschide deodată zgomotoasă,
Și taie în cabană o pârtie de-argint.
Pescarul își târăște năvodul șiroind
Și-n prag, c-un zâmbet spune: „S-a reîntors marina!“.

X

„Ești tu!“ Jeannie îi strigă, de gât i se anină,
Cu foc îmbrățișându-l, așa ca pe-un iubit,
Și haina i-o sărută, cu dor dezlănțuit.
„Iată-mă!“ – spune dânsul; și fruntea-i oglindește
Așa cum luminată-i de focul ce sclipește,
O inimă în care Jeannie a strălucit.
„Un codru-i marea, dânsul grăi. M-a jefuit.“
„Cum fuse vremea?“ – „Aspră“ – „Și roadele?“
„Puține.

Dar vezi, te-mbrățișez acum și mi-e mai bine.
N-am prins nimic. Și-n urmă, năvodul mi s-a rupt.
Parcă juca un diavol în vântul ne-nterupt.
Ce noapte! Într-o clipă, în zarva ceea mare,
Părea că va să piară corabia în mare.
S-a rupt otgonul. Asta-i. Dar tu ce-ai mai făcut?“
Jeannie își simte-n umbră un lung fior zbătut.
„Eu? spuse ea. Ei, Doamne, nimic, ca-ntotdeauna.

Am ascultat cum urlă în depărtări furtuna.
Coseam și mi-era frică.“ – „De, ce să-i faci? E greu.“
Atunci, cu simțământul acelor ce fac rău,
Ea-i spuse: „Știi, o veste. Vecina ceea-a noastră
S-a prăpădit aseară după plecarea voastră.
Prea sigur nu știu bine nici eu când se sfârși;
Și a lăsat, sărmana, în urmă-i, doi copii:
Guillaume și Madeleine. Mai au până or crește;
Nu umblă încă unul, cealaltă-abia vorbește.
Biata femeie-atâta-ndurat-a până ieri.“

Omul tăcu o clipă. Zvârli într-un ungher
Boneta-i înmuiată de ploaia de afară:
„Drăcie, ei, drăcie! își spuse într-o doară.
Avut-am cinci copii, avea-vom șapte-acum.
În vremuri de restriște se-ntâmplă, orișicum,
Să te lipsești de-o cină, de-un prânz... Cum facem oare?
De, cu atât mai rău. Nu-i vina mea, îmi pare,
Ci-a Domnului. Sunt cumpeni amare, negreșit.
De ce copiii-aceștia de mamă i-a lipsit?
Ca să găsești răspunsul, e greu, fără-ndoială,
Nevoie-i ani de-a rândul să fi umblat la școală.
Sunt încă-atât de mici! Cum să le spui: «Munciiți!»
Femeie, ia și adu-i. Vezi, dac-or fi treziți,
Le-o fi desigur frică să șadă lângă moartă.
E parcă însăși mama care ne bate-n poartă;
S-aducem copilașii, să-i strângem în mănunchi,
Să ni se urce seara cu toții pe genunchi,
Și, cu ai noștri cinci, ei soră-or fi și frate.
Când o vedea ce multe nevoi ne-așteaptă, poate,
Cu fata și băiatul – și Domnul s-o-ndura
Să fie mult mai darnic și pești mai mulți să-mi dea.

Iar eu mai multă apă oi bea ca altădată.
Așa. Acuma adu-i. Dar ce-i? Ești supărată?
De obicei, mai iute ți-i pasul; nu așa."
[Atunci, trăgând perdeaua: „Privește-i! spuse ea.“]

(Ciclul Sărmanii)

(NINA CASSIAN)

ÎN LARGUL CERULUI

(*Fragmente*)

Din adâncimi de neguri, din cer, mai sus de ape:
Prin despicarea largă a norilor, lăsând
Ca să vadă cerul viu peste mări trecând,
Un palid punct răsare și parcă se destramă
În vânt, în spațiu; punctul trăiește, trece vama
Văzduhului; coboară, se-nalță precum vrea,
S-apropie, ia formă, o sferă ar părea,
O neasemuită corabie ciudată,
O sferă ca pământul, zburând, vultur arată,
Corabie prin nouri, sau dăruind această
Imagine: pe mare plutind un vârf de creastă;
Înaltul unui munte de stele luminat.
Zvâcnind în coaste aripi, deodată a zburat?
Ce uriașă oră-n destin sunat-a oare,
Corabie să facă din ceața călătoare?
Renaște fabulosul din anticele cânturi.
Își azvârli Eolus¹ burduful către vânturi?
Astfel că în vârtoarea furtunilor născânde
Furtunile să-l vadă și să-l asculte blânde!
Un spirit bun, de fulger în spațiu ajutat.
Vrăjind, cerească luntre din aer a durat?
Din limpezimi albastre un oaspete sosește?

¹ Zeul vântului.

Transfigurat, din moarte învie, și pornește,
 Și urcă, dus departe, eliberat din tină,
 Calească zburătoare de slavă și lumină.
 Treptat apropiindu-l ca să-l vedem venind,
 Fugit din negrul veșnic pe-o rază strălucind?
 Nu-i un crâmpei de creastă de munte sur și nu-i
 Burduful mitologic cu vânturile lui.
 Nici jocul unui fulger și nici o arătare
 Venind din adâncime sub bolțile solare;
 Nici carul de lumină c-un înger ce-ar urca
 Pornind din cripta rece în zbor spre Jehova;
 Nimic din febra care foșnește-n vis ca pomul.
 Ce-i oare-această navă fantastică? E omul,
 E marea răzvrătire de Dumnezeu legată!
 E falsa sfântă cheie-n genunea blestemată!
 E Isis sfâșiindu-și albastrul văl de lună!
 Materia ce-n pânză, în lemn, metal, se-adună,
 E greutatea care eliberată zboară,
 E-naripata forță a omului, ușoară,
 Smulgând din lanțu-i veșnic argila răzvrătită!
 Materia înaltă ce poartă, fericită,
 Umane uraganuri, și străbătând ca-n vis
 Mirarea necuprinsă a cerului deschis!
 Elan de rob, sfânt clocot, umană îndrăzneală!
 Mai tare decât lanțul bătut pe nicovală!
 Ce-i trebuie acestui atom cu fruntea mare
 Să-nvingă ce sfârșit, nici mal, nici fund nu are,
 Să îmblânzească vântul și marea înfuriată?
 O scândură, o pânză în cer desfășurată.

Demult, în patru vânturi, cum triumfa urgia;
 Dar caii ăștia patru-mblânzindu-i, omul și i-a
 Făcut gonaci quadrigei² sale;

² *Quadrigă*, car antic, tras de patru cai.

El, surugiul mândru, strunindu-i deodată
 În carul dus prin spațiu în trecere s-arată,
 Miracol conducând în cale.
 Gonește. Car minune! Pre nume: Libertate!
 De el alături, fulgul e plin de greutate;
 Cămila, șoimul și pantera
 Stau parcă-ncremenite când umbra lui e-n zare,
 Locomotiva pare reptilă, vierme pare
 Hidra ce pârlăjește sfera.
 Din volbura-i în treacăt un cânt își suie zvonul;
 Frânghiile prin care vibrează aquilonul
 În golu-n care totul pier
 O liră-s parcă; ce-adeșea e lovită
 De-un suflet, de o umbră prin spațiu izgonită,
 Topită-n umbră și tăcere.
 Căci aerul în larguri e imnul despletit
 Ce printre stânci de nouri rotește nesfârșit
 Cu mii de voci purtat în alize;
 Efluviile, azurul, fluizii, elementul,
 Sunt armonia lumii ce umple firmamentul
 Ducând cu ea întunecați orfei.
 Plutind superb, în pânze cu imnul nesfârșit,
 Ai zice că e strofa progresului pornit:
 El este nava, este far!
 Omul aruncă bâta, ia scepтрul prima oară
 Și calculul lui Newton parcă îl vezi cum zboară
 Purtat pe strofa lui Pindar.
 Quadriga gâfâindă în aer se afundă,
 În strălucirea albă, în nepătrunsa undă
 Fără de pată, fără dungă.
 Se pierde-n necuprinsul văzduhului albastru
 Și duhuri îngrozite-o contemplă ca pe-un astru
 Ce nu știu unde-o să ajungă.
 Trecând, n-o mai cuprindem; în volburi s-a pierdut?
 Cu nevăzut se-mbracă și cu necunoscut,

Pe om în mări de vis îl poartă.
În luminoasa faptă de adevăr profund,
Un adevăr cât cerul pe care îl ascund
Prelații în minciună moartă.
Se-nalță ziua, trece către apus, se stinge,
El către zi pornise și noaptea o învinge;
Aprinde focuri ora sumbră,
Ceasul în care globul, dinspre nadir văzut,
Întinsul con de umbră sub el a desfăcut
Cometă groaznică de umbră.
Spăimântătoarea ceață s-a-ntins din zări în zări,
Astfel că în amurguri zărești pe țărm de mări
Ca-n vis pescarul estompat,
Care cu încordarea din urmă se înclină
Târând în vârșă peștii cu palidă lumină
Pe prundul de argint sărat.
Din marile vârtejuri își trage noaptea plasa,
În ea lucește Marte și Venuş, luminoasa,
Și-n timp ce ceasurile zboară,
Crescând, cuprinde plasa întregul cer de stele,
În ochiuri mari de umbră, în negrele rețele,
Tot firmamentul se-nfioară,
Netemător urmează aeroscaful³ drumul.
Capcanele din noapte-s în cale cu duiumul,
Nu-l înspăimântă ceru-ncremenit,
Nici fulgerele care-n adâncuri se-ntretaie.
Căscând zvâcnit prin nouri satanică văpaie,
Un gol de-aramă – sângele coclit
Despică drum de umbră prin nopțile eterne;
Tăcerea fără margini, hidoasă, se așterne.
Nimic n-oprește globul parcă;

³ *Aeroscaf*, cuvânt creat de Victor Hugo pentru a denumi o navă aeriană.

Trecând el poartă omul cu universu-n gânduri.

Și cerul vede-acuma, ca apa-n alte rânduri,

Prin nouri uriașa arcă.

Corabia sublimă de vântul viu purtată

Gonește ca o luncie puternic aruncată,

De-un uriaș spre-o țintă-n zare;

Nimic nu pierde, totuși el seamănă, mergând;

Și rotunjimea-i pare, în depărtări planând.

Un piept grozav de zburătoare.

Și cum plutește, pâcla sub zboru-i se destramă:

Privind sub ei piloții se-nclină, să-și dea seamă

Pe unde ancora apucă.

Dacă pământu-n umbră ce pare să-l topească

Nu-i pune-n cale vârful Mont Blanc, ca să-i zdrobească

Nacela-n treacăt ca pe-o nucă.

Strălucitoarea navă pulsa pe punte viață.

O deșteptă o rază venind din slăvi prin ceață.

Ne-nvins se-nalță omul ca flacăra ce suie;

E-un mândru zvon de forță și nici o armă nu e,

E strigăt viu în spațiu exploratoarea goană!

Umbră, lumină, jocul himerelor pe geană!

Priviți-l cât mai trece, zburând se depărtează!

Ca-n jurul unui soare sistemul gravitează,

O sferă de aramă ce pune în mișcare

Acele patru globuri ce țin podeaua-i mare;

Respiră și gonește prin vânturi legănând

O pânză, larg întinsă orizontal, vibrând;

E găurit de trape ce să-l frâneze-au țel.

Formând o diafragmă plămânului de-aramă.

Ce joacă-n pâcla albă precum prin unde-o plută;

Păienjeneasca pânză umană e țesută
De frânghii și de noduri, un uriaș buchet;
Supapele mișcate prin cablu de-un magnet,
Și-n snop bogat vârtejuri și scripete ce cată
Să folosească-n goana-i' curenții-n care-noată.
Plutește luntrea plină de oameni și boccele
Prin curcubee-azururi, sau nimburi mari de stele,
Iar goana ei – un caier – se deapănă în zbor,
Găsind în aer sprijin cu golul drept motor;
Sub podină-n etaje-i un haos ordonat,
Plutinde punți unite de-o scară-n tremurat;
Corabia-i un Luvru fastuos, ce rătăcind
De-un fir purtată, mersul său uriaș sporind,
E-atât de vast în vântul din limpezimea mare,
Încât Leviathanul pe mări, o rămă pare,
Sau în adâncuri negre căzută, o șalupă,
Gângania o umbră de vultur o astupă,
În valul care-o duce se zbat, se încurcă,
Iar pasărea imensă spre-un paradis se urcă,
Tot ochiul ros de vierme de-ar putea fi deschis,
Corabia făcută din cifre și din vis
L-ar ului pe Shakespeare, pe Euler minunând!
Gigantic Delos⁴ care prin spațiul vast trecând
Nu-ntâmpină opreliști în calea nesfârșită;
Și-i sună marea voce prin cer, nelămurită.
Furtuna câteodată zbucnind, pălește cerul,
Vântul de sud întoarce cu aripa eterul,
Umplându-l, cu o spumă de nori spăimântătoare;
Dar luntrii nu îi pasă de necuprinsa mare!
Se sprijină în mersu-i pe aripa ei doar;
Sălbatica genune-o străbate temerar,

⁴ Insulă stâncoasă (din grupul Cicladelor), astăzi nelocuită, după ce în antichitate a găzduit un vestit sanctuar al lui Apolon.

Cu-nfiorare tromba căscată stăpânește.
Prin spaima-ntunecării parcă-o călăuzește
Leibnitz și Fulton, Kepler și-atâția în adaos;
Și-ai crede că-n brăzdarea de fulgere prin haos,
Prin bubuit, prin umbre și foc de sulf, se-arată
O lume prăbușită în noaptea larg căscată.

Unde-o să-și curme zborul său omul răzvrătit?
Adesea, spațiul vede c-un ochi neliniștit,
Prin nouri urma tălpii pe care omu-o lasă;
Cuprinde nesfârșitul din lume ne-nțeleasă;
Abisul cu argila le-mbină, le-nsoțește;
Și iată-l cum cu pasul prin nesfârșit pornește.
Pe unde, răzvrătitul se va opri din drum?
Lăsând pământul unde se va-ndrepta acum?
La care depărtare va înfrunta destinul?
Fatalitatea aspră-n neant și-nfige spinul;
Și groaznic deformată istoria antică
Din orizontul proaspăt ca fumul se ridică.
Sosit-a timpul. Omul pornind spre slăvi urcușul
Și aerul și unda, alcyonul, pescărușul,
Le stăpânește. Visul ce nu e cu putință,
Nelegiuite aripi și ochi plini de credință
Zburau în van în gânduri, în utopii și vise;
Stătea eterna noapte cu porțile închise;
Dar spațiul se supune puternicei albebre;
Omul smulgând zăvorul pătrunde în tenebre,
Disprețuind oceanul și infinitul mort,
Deschide poarta neagră pornind ca dintr-un port!

Adâncuri! Spuneți! „Omul“, să-l mai numim noi oare?

El, vitele de muncă le mână de-a-n călare;
În carul larg cu osii și oiște porni,

Și în plăpânda luntre cu lung catarg pluti.
Când fu să-nvingă valul și stânca de sub val,
Pe flacăra suit-a cum ai sui pe-un cal.
Acum nemuritorul spre tot ce-i veșnic tinde;
Pe vremi plutea pe mare, azi, cerul îl cuprinde.
Silește omul sfinxul să-i țină sus o torță.
Adamica tristețe o zvârle plin de forță;
Pornind, înfruntă cerul de torța-i luminat;
Și pasul care-l poartă-i pe-o groapă așezat
Și poate că începe-nfricoșătorul mers
Pornit din astru-n astru, măreț, prin univers!

O! fi-va cu puțință, ca omul să se-avânte!
El, vechi ocnaș, o, noapte! În tine să se-implânte,
 Și gându-i, veche tărătoare
Un înger să devie strivind înlănțuirea,
Cu ceruri deopotrivă, deodată, omenirea
 Să zvârle-n moarte, moartea, oare?
Eterul să-l străbată! frumosul vis diform!
Dublându-i promontoriul mormântului, enorm!
 Măreața aripă a visului!
Înaripat e omul. Și poate, cine știe,
Un Cristofor Columb al umbrei să revie,
 Un Vasco De Gama al abisului,
Un Iason prin azurul înalt demult plecat,
Sorbit de cer din orbul pământului, uitat,
 Pe țărmul vieții, negândit
Să reapară, tocmai când ne pierde din gând.
Spre Orion și Sirius, în spațiu arătând,
 Să spună, palid: „Am sosit!“

Spre unde trece vasul? De ziua înăscut e;
Spre viitor de slavă și pur, către virtute.

Către știința ce străluce,
Spre plăgi ce pier și către uitarea generoasă,
Spre omul fericit, către vremile mănoase,
Acolo marea navă duce.

Spre drept, către rațiune, către fraternitate,
Spre sfântul adevăr ce lovește-n strâmbătate.

Fără de văluri și momele,
Către iubirea care pe inimi se-nfășoară;
Către frumos și mare și bun și drept, el zboară;
Priviți cum suie către stele!

El spirit către spirit și om spre om îndreaptă,
Civilizând, îl urcă pe om din treaptă-n treaptă.

Trecutu-nspăimântat zdrobindu-l.
El desființează legea de sânge și de fier,
Pumnalele, robia; ca o fanfară-n cer
Văzduhu-n larg tăindu-l.

Ne-apare adevărul ce-alungă infamia,
În ochiul lui Spinoza aprinde iar făclia,
Nădejdea pe-a lui Hobbes frunte;

Plutește... Și căldură și liniște revarsă
Pe lumea-ntunecată, de răutate arsă.
Blândețea zilei cât un munte.

Câmpiile de luptă stăteau în noaptea grea;
Trecu... și-n urmă-i ziua pulpana și-o țara
Peste istorica cruzime,
Deasupra cărei, veacuri, cu tristul ochi profund
Vedeau ale Victoriei aripe cum ascund
Măcelul sub întunecime.

În urmă-i Cezar iarăși devine om; Eden
Se-ntinde larg Erebul⁵, pe-un ideal teren;
Pe mărăcini pun crinii floarea,
Și firea ce sub moarte stătuse-ncovoiată,
Renaște – și aruncă din lemnul mort, speriată,
Cu ramuri verzi spânzurătoare.

Rotundul nor și zorii cu blânda lor răcoare,
Și zborul porumbiței și tot ce alb apare,
Acolo sus urzind magia,
În urma lui, în vreme ce fuge spre lumină.
În anticu-ntuneric, fatalitatea-i plină
De iadul ce-și joacă făclia.

Prin haosul de neguri ce fuse lumea veche,
Allah proptește cotul de-a sfinxului ureche,
În gheena seculară;
În lacul din Gomora, de scârbă, fumegând,
Și prin a răutății pădure luminând
Ai urii ochi de fiară.

Uscate, cad asemenea moartelor frunzare,
Plecând, pierind, durere, păcat și remușcare,
Și jalnica perversitate,
Tot jugul vechi, din visuri și crime făurit,
Nemrod⁶, Aaron⁷, războiul și tot ce l-a-ntărit,
Grajd și măcel, amestecate!

⁵ Nume dat în mitologie regiunii întunecoase care acoperă Infernul.

⁶ Rege fabulos al caldeenilor. Vânător vestit.

⁷ Profet care, pentru a satisface dorința poporului evreu de a se închina unui idol, a fabricat vițelul de aur.

Cei ce corup, despoaie, dispar, murdară turmă,
Și falsa strălucire ce pierе, fără urmă;
Taurul de oțel ce zbiară,
Securea și butucul cel fără sațiu, rugul,
Sau învățatul care-și strecoară vicleșugul,
Băț strâmb ce orbul îl doboară!

Și toți cei ce-ntocmeau, în loc de remușcare,
Răs prinților, durerea din lacrimi amare,
Lingăi de săbii sângerate;
Și lăudând sultanul ce stăpânea suflarea,
Ca să-nflorească imnul scoteau slugarnici sarea
Din saci cu capete tăiate!

Nelegiuiri și crime, a coifurilor pene,
Dispar precum tiranii și căile viclene.
Rege Belial⁸, Dagon⁹ ministru.
Mărăcinișul, spinul, pe drumul pustiit
Și lumea grea de vicii când omu-a auzit
Un zbierăt de berbec sinistru.

Vezi clocotul de duhuri astrale ce lucesc,
Vezi monstrul și eroul deodată că sfârșesc,
Atei, auguri se șterg în ceață,
Cuceritorul pierе cum pierе-un paria
Și vezi cum se ridică încet Beccaria¹⁰,
Când Dracon s-a schimbat la față.

⁸ Una din denumirile date diavolului.

⁹ Idolul filistinilor.

¹⁰ *Cesar de Beccaria*, (1738–1794), filozof și criminalist italian.

Vezi mielul lepădat de dragonul fabulos,
Maria, feciorelnic cu ochi albaștri-n jos;
 Ieșind din Venus prostituată,
Blestemul se preface în psalm fierbinte, pur,
Imnul își face aripi din marea de azur.
 Din huiduială sfâșiată.

Salvat e totul; îmbălsămata primăvară.
Și Rău-n prăbușire și Binele ce zboară
 Urcând pe fermecate punți;
Frumosul glob ce urcă, curiosul car ce trece;
Din bezne, Empedocle¹¹ cu ochii îi petrece
 Și Prometeu din vârf de munți!

În peștera în care oroarea stă chircită
Se face zi. Sfârșește o lume decrepită.
 Larvă cu pleoapa cenușie,
Zăcând, privind cum cerul de zgură-ncet pălește,
Prin buze, lasă sfera ce zboară vulturește
 Pe-un larg suspin de agonie.

Corabia plutindă pe-nalta cale dreaptă.
Urcușului albastru-i sui întâia treaptă:
 Ieșind din antica ruină,
Din apăsarea sumbră, spre slăvi, e viitorul;
Destinul se-mplinește când omul își ia zborul
 Din umbră, cu-ancora-n lumină.

¹¹ Filozof grec, om politic, legislator, poet, doctor (sec. al V-lea î. Chr.).

Corabia-mplinește acum căsătoria,
Unind umana speță în spirit cu tăria;
Spre tot ce-i nepătruns se-avântă;
Este elanul vast al progresului spre cer;
În idealul antic, în marele mister
Intră realitatea sfântă.

Pas după pas îl poartă în lumi nelimitate;
E bucurie; pace; și e umanitate.
Și un fantastic zbor a născocit,
Uzurpatorul sacru, învingătorul, trece.
Și zi de zi respinge în infinitul rece
Punctul de unde omul a pornit.

Arând abisul, brazde deschide străbătând
Pe unde se loviră orcanele urlând,
Cu șuieratul certăreț;
El leagă snop de aur unirea în azur,
Și fecundând misterul cerescului contur
E plugul norilor, măreț.

El viața omenească pe-acolo germină,
Pe unde Domnul numai amurguri semănă
Și seceră doar aurore;
Sub zborul lui aude seninul cum despică,
Cum freamătă popoare, cum cresc și se ridică
Spice imense și sonore!

O navă care-n treacăt preface prin magie
Terestrul strigăt, cântec curat de bucurie,
Întinerind bătrâne rase;

Orânduirea calea firească o arată,
Atât azur în oameni turnând, încât să poată
Frontierele să fie scoase!

Din cer făcu cetate, să poată omenirea
Cu gândul să cuprindă, întreagă, toată firea,
 Și frânse reguli vechi, de iască;
Coboară munți și turnuri ce năzuiesc spre stele;
Popoarele legate de glod, la umblet grele.
 Le dă rotire vulturească.

Divinitatea-n cale o sarcină i-a pus;
O unică națiune alcătuind-o, sus,
 Întâia, ultima să vină,
Avântu-n strălucire să-l plimbe, neoprit,
Și să planeze beată în spațiul nesfârșit
 De libertate și lumină.

(Ciclul *Veacul XX*)

(RADU BOUREANU)

TRÂMBIȚA JUDECĂȚII

O trâmbiță enormă în nori fu să zăresc.

Și trâmbița aceasta părea în prag ceresc
C-așteaptă pe Arhanghel s-o facă să răsunе.

Tot ce nu se transformă cândva și nu apune,

O-nconjura. Și parcă simțai, cuprins de groază,
Că buciumul ursitei ce tace și visează
Pe unde se creează și seamănă în vreme,
Turnat a fost de duhul unei puteri supreme,
Din spiritul dreptății strâns tainic în aramă.
Era lugubră, calmă și răspândea doar teamă.
Stătea nedeslușită, tremurătoare ceață,
Pe dinafara lumii, departe de-orice față
A tot ce ființează.

Trăia din veacu-ntâi.
Părea o veghe trează păzind un căpătâi.

Ce noapte!-Acolo nu e nici vârstă, nici contur;
Și norul este spectru, iar spectru-i norul sur.

Și-aceasta era goarna genunii.

- Un glas din nori
Va izbucni odată, pe rând, de șapte ori.
Tot așteptând ascultă, gândește, înghețată;
Dar pregătind pedeapsa, clocește o răsplată;
Și soră-i toată spaima întinsă, sus, în slavă
Cu-această vestitoare ursuză și grozavă.

Eu o priveam cu frică-n funebra ceață-adâncă
Cum s-ar vedea că tace cocoșu-n bezne încă.
Nu, nici o șoptă-alături de trâmbița stăpână.
Simțea tot globul frigul aramei în țărână,
Deși, acolo, lumea n-avea vreo mărginire.

Și-ncremenirea oarbă din negre cimitire,

Și somnul din morminte, și pacea de ne-nvins
A morților din cripte păreau că forme-au prins
Din liniștea deplină ce o aveau pe buze;
Tăcerea grea da morții cumplite și ursuze
Adâncă neputință de-a nu mișca o cută
Din giulgiul cu uitarea pe fruntea ei țeșută
Ținea tăcerea-n aer teribila-anatemă.
Simțeau c-atâta vreme cât trâmbița supremă
Stă mută, groapa rece, căscată, -ntunecoasă,
Va fi ca-nfățișarea neantului hidoasă,
Că va păstra mumia înfășurată-n bete,
Că oamenii vor trece din leșuri în schelete
Și-acest banchet de fală voios, acest festin
Numit de nesătuii ce viețuiesc destin,
Și-ntreaga veselie-n vârtejuri de serbări,
Cu patimile cărnii sătule de-ncântări,
Triumful și trufia, eroii beți, tiranii,
Vor mai avea-nainte ca scop și petrecanii
Putreziciunea, praznic cu viermii în orgie;
Dar că atunci în spațiul ce granițe nu știe,
Când va suna trompeta sus, fără să se-ndure,
Se vor vedea ca stoluri de pasări în pădure,
Ereți, hulubi, acvile, cum sufletele toate
Vor izbucni în freamăt din gropi cutremurate,
Și spectrele, în vuiet de ape tumultos,
S-or înălța, în grabă, să-și strângă os cu os,
Pe când în fund, în fundul genunii, -n fund de vis,
Albind tot absolutul, ca ziua în abis,
Misterioasa frunte de jude-ar apărea!

Părea c-această goarnă ascunde taina-n ea.
Simțeau că bronzul groaznic cu horcăieli enorme

Dă zvâcnet și vibrație și pune-a vieții forme

În plumb, în umbră,-n marmuri, că la fatalul sunet,
Tot ce e surd s-ar sparge în izbucniri de tunet;
Că și uitarea sumbră, în stinsele-i memorii,
La glasul negrei goarne s-ar deștepta cu zorii;
Că totodată-n straniul ei vuiet, ca un geamăt,
S-ar auzi cum cerul tot tremură în freamăt,
S-ar auzi cum strigă oricare conștiință;
Că-n fundul nepăsării, cel fără de credință,
Că scepticii, atei, cei de plăceri sătui
Și țănoșul ce cade din înălțimea lui,
Ar fi simțit un zgomot năprasnic prin vertebre;
Că sfâșierea-aceasta cerească de tenebre,
Ar înălța pe-oricine-i supus sub aspră lege;
Că cel ce nu-nțelese căința, va-nțelege;
Că ar trezi atuncea ca o ciocnire-n poartă,
Urechea cea mai surdă și viața cea mai moartă.
Chiar și pe-acei ce-n râset în vană bătălie
Și-n josnică plăcere, aici n-au vrut să știe
De prevestirea umbrei și de misterul sfânt.
Chiar pe aceia care nu-i scoală pe pământ
Nici tunetele nopții sau dangătul de clopot!

Oh! mintea unde-aleargă și tremură-orice tropot
Și unde găngăvește biet graiu-o vorbă vană,
Și unde aurora apare ca o rană,
Da, mintea-nfricoșată când vrea să prevestească,
Oh! cum să înțeleagă, cum să-și închipuiască
Cutremurul acesta-n morminte-adânci pătruns,
Acest cuvânt teribil în catacombe-ajuns,
În cer crăpând o poartă de-abis înflămânzit,
Dumnezeiescul tunet ce spune: „În sfârșit!“

Da,-i el – măcar pe unde își taie ochiul drum –
E viitorul – baremi ce-n vis se vede-acum;

Când lumea va ajunge la capăt, când secunde
Și zile, luni, ani, toate în timp or să se-afunde,
Când va cădea din ceruri, imens, nocturnul ceas,
Această picătură vărsând întregul vas,
Atunci o rază albă-n tăcerea sepulcrală
Va luneca grozavă, tremurătoare, pală,
Pe haltele de noapte numite țințirime;
Vor tremura sub pietre-a clădirilor multime,
Pe-ntinderile negre ce dorm; și, ieșind dreaptă
Deodată,-n pâclă unde un univers așteaptă,
Sus, peste lucruri, goarna, sau peste vietăți,
Și peste-apoteoze ori crunte nedreptăți,
Sus, peste umbre, oase și trupuri, peste duhuri,
Înfricoșând toți morții va răsuna-n văzduhuri.

O, deșteptarea bruscă de larve împreună!
Oh! Noaptea care Moartea trezește sora-i bună!

Priveam, pe gânduri, spectrul aramei ne-mblânzite.

Voințe fără lege și patimi nestrunit
Și fel de fel de fapte-ale ființelor, mării,
Iubiri, virtuți, uri, imnuri, chin, tipăt, bucurii.
Lăsaseră în umbra de nimeni clătinată,
În juru-aramii mute-o pecete, ca o pată;
Un Babel de-ntuneric se răsuca-n spirală.

Părelnica mărime, nespusă și spectrală,
Lezînd din veșnicie, intra în absolut.
Spre-a măsura imensul lui turn, s-ar fi căzut
Din fund de vis un stînjem să scoți și-un cot să iei

Din turburea și sumbra genune de idei;
C-un capăt sta în bine, cu celălalt în rău;
Și de la om la fiară, mergea de-a lungul său,
Deși nici om, nici fiară acolo nu vedeai;
Pus pe pământ, Sodomă ar fi unit și Rai.

Era abis gâtlejul unde priveam extatic.
Cerc larg al Neștiinței, întunecat, sălbatic,
Plin de această groază din stranii tănuiri.
Îmi apărea asemeni giganticei postiri
Să intru-n umbra-n care chiar Domnul se destramă.
Acest gâtlej doar grijă împrăștiind și teamă
Larg se holba și-amarnic spre om și spre natură;
Și-această fioroasă și mută-n cer spărtură,
Părea căscatul negru al veșniciei chiar.

Acolo unde-i veacul și unde nu-i hotar,
Din când în când în vidul aceluși Invizibil.
Ceva mișca-n cutremur nedeslușit, teribil.
Și scânteia în fugă un fulger de nespus.
Adâncurile lumii păreau că s-ar fi pus
Să mediteze-n umbra ce-n umbră se repetă,
La ora când țâșni-va din crâncena trompetă,
Ca infinitu-asemeni de lungă, o chemare.
Părea încremenirea ea însăși că tresare.

Porți mari de-abisuri, peșteri hidoase și caverne
Tartar numite, puțuri, gheene și inferne,
Largi guri de întuneric ce nu rostesc nimic,
Vid, unde nu plutește un suflu-oricât de mic,
Tăceri ce-abia cutează o respira-re-adâncă,
Aceasta pentru suflet se lămură: „Nu încă“.

În locul trist ca seara pustie și nomadă,
Cum se aude zvonul cuiva sosind să vadă,
Se auzea, șchiop, pasul dreptății care vine;
Apoi pierea. Desfrâuri și crime și vermine,
Se-apropiau cu toate în negrul lor vârtej,
Și iar fugeau. Tompeta-și căsca un crunt gâtlej.
Un grup de uragane dormea-n acest cratër;
Cum gura de abisuri e mută sub mister
Și când vom da deoparte, în ziua monstruoasă,
Capacul raclei noastre ce frunțile ne-apasă,
N-o atingea vreo mână în globul nevăzut;
Orice popor din țarnă-și făcuse-un așternut,
În sfera sepulcrală ce se lărgea mereu;
Pe colbu-acesta ochiul abia citea cu greu
Cuvântul: RĂZI, c-un deget înscris de Epicur;
Și se vedea-n adâncul rotundului obscur,
Chiar pânza de păianjen a lui Satan, nainte.

Șopteau, în treacăt, aștrii: „Tu să-ți aduci aminte!
Și roagă-te!” iar noaptea ducea cuvântu-n haos.

Nu mai simțeam nici timpul, nici numărul-n repaos.

Ieșea, sinistră, -o mână dintr-o genune-adâncă.

Spre goarnă, spaimă-a crimei nepedepsite încă,
Ce-nalță capul morții în ziua sorocită,
Ea atârna, enormă, deschisă, pregătită
S-apuce-această goarnă ce-n noapte încă doarme,
S-o umple somnul strașnic al genuinei larme.
În norul negru, mâna și peste Invizibil

Se întindea. A cărei ființe? Imposibil
De spus, sub firmamentul cețos și mohorât,
Dar ochiu-n întuneric zărea numai atât –
Cinci degete deschise-ale mâinii ce-amenință;
Cine-ar fi fost în umbra de sus, orice ființă,
– Firește, vreun Arhanghel sau poate-un serafim,
Stând, nemișcat, s-aștepte finalul semn sublim –
Se scufunda-n adâncuri, sub negrele perdele,
Cu tălpile-n infernuri și creștetul în stele!

15 mai 1859

(Ciclul În afara timpului)

(IONEL MARINESCU)

CÂNTECELE STRĂZII ȘI ALE PĂDURII (1865)

TIMPUL ÎNSĂMÂNȚĂRILOR, SEARA

E clipa când se înserează.
Sub poarta-naltă stând, privesc
Sfârșita zi ce luminează
Pe cei ce încă mai trudesce.

Cu ziua noaptea când se-ngână,
Văd cum, în zdrențe, pe ogor,
Aruncă un bătrân din mână
În brazde, rodul viitor.

Cu silueta-ntunecată
Domină ca un demiurg.
El crede cu făptura-i toată,
Că zilele util se scurg.

Pe câmp în sus și-n jos el iară
Apucă boabe, rând pe rând,
Deschide mâna și presară.
Eu, martor mut, stau meditănd,

Pe când, lățindu-și văluri grele,
Amurgul, într-un zvon agrest,
Înalță parcă pân-la stele
Al sădătorului larg gest!

Între La Roche și Rochefort, 23 septembrie
(Cartea a doua, I, III)

(IONEL MARINESCU)

LIBERTATE, EGALITATE, FRATERNITATE

(Fragment, I)

De mii de ani războiul place
Popoarelor în ceartă rea,
Și Domnul, timp pierzându-și, face
Ba câte-o floare, ba o stea.

Un sfat din bolta colosală,
Din crin, din cuibul aurit,
Nu smulge-n veci nici o sminteală
Din bietul suflet îngrozit,

Vărsări de sânge și victorii,
Supreme râvne ni-s, ori legi:
Iar gloata oarbă, luptătorii,
Merg după toabă, turme-ntregi.

A gloriei deșertăciune,
Sub roți de car triumfător,
Pe mame el în cârd le pune,
O dată cu copiii lor.

Sălbatică ni-i fericirea;
Hai să murim! e-al ei îndemn.
S-avem pe buze năclăirea
Salivei goarnelor, drept semn.

Fum, tabere, lucesc oțele;
Pali, ne-aruncăm într-un atac;
Când scapără din tun ghiulele,
Se-aprinde sufletul posac.

Și-aceasta pentru mari altețe
Ce,-n clipa când veți fi mormânt,
Vor face schimb de politețe
Iar voi veți putrezi-n pământ,

Și peste-un șes pârlit de-arșiță,
Șacali și cerbi, în stol hidos,
Vor căuta o rămășiță
De carne-uitată pe vreun os!

Că nici un neam aici nu-ndură
Cu altu-alăturea a fi.
Ni se insulă-ntruna ură
În ale noastre nerozii.

E rus! Să-l sfarme, să-l sugrume.
E sârb! Se cade foc săi dai.
E drept. De ce sfidează-anume
Și poartă, alb, ca noi, un strai?

Pe-acesta mâna mea-l suprimă.
Și plec cu sufletul senin;
El săvârși o mare crimă:
Își are spița peste Rin.

La Rosbach! Waterloo! Răzbună!
Beat, omul, c-un trist zvon în el,
Nu are-o faptă-n gând mai bună
Decât în noapte un măcel.

Să sorbi cleștar dintr-o fântână,
Sau să-ngenunchi adeseori,
Iubind sub arbori ce te-ngână,
Mai blând e-un frate să omori.

Împungi și sfârteci și înjunghii,
Alergi prin munți pe câmpul larg;
Stă spaima cu-nceștate unghii
În coama fiecărui șarg.

Și zorii curg peste coline!
În adevăr, te-admir nespus,
Că porți atâta ură-n tine
Când ciocârlia cântă sus.

2 iulie

(Cartea a doua, III)

(IONEL MARINESCU)

ANIVERSAREA LUI 14 IULIE ÎN PĂDURE

O, cât de vesel este azi
Stejaru-nalt, cu crengi vâjnoase,

Ce tainic ține pe grumaz
Pădurea cea întunecoasă!

Ca-n clipa unei mari izbânzi
Tresaltă civicul copac¹;
Așterne-n faldurii profunzi
Mari umbre care se desfac.

De unde-această bucurie,
De freamătă atâta, oare,
Și verii dă cu dărnicie
O și mai mândră dezmiardare?

E paisprezece iulie – zi
În care-odată, pe pământ,
Și libertatea se trezi
În mii de tunete rânând.

Poporul meu, cum horcăia
Trecutul – negru hoț de mare!
Parisu-atunci își gătuia
Bastilia ucigătoare.

¹ La romani, din frunzele de stejar se făceau „coroane civice“, cu care se încununau cei care salvau viața unui cetățean.

Atuncea un decret gonea
A nopții beznă grea din Franța
Și zarea se ilumina
Spre partea unde e speranța.

Stejarul știe-acele clipe
Când îl prădam de rămurele.
Mândru-ntindea albe aripe
Umanul suflet înspre stele...

Căci vechiul, galicul stejar,
Urăște noaptea, sihăstria,
Și alte legi nu-și știe, doar
Decât să-și crească măreția.

E grec stejarul, e roman,
Se-nalță coama-i aspră, deasă,
Deasupra genului uman,
Într-o lumină glorioasă.

Bunic în codrul secular,
Viața lui a fost bogată;
E Măine în al său frunzar
Și-n rădăcini e Alt'dată.

Vibrează până-n vârf la toate:
La ploi, la vânturi și la soare;
Cum fără păsări el nu poate,
Iubește libere popoare.

E ziua lui. E mulțumit.
E marea lui aniversare.
Parisul gâfâia grăbit
Sub o lumină orbitoare.

Băteau și tobele-n neștire...
Zi populară, bucurie,
În care-un cântec de iubire
Ieșea din strigăt de mânie.

Stejaru-și zbate coama toată:
Și-n umbra-i de gigant sever,
Trecut și viitor deodată
Își împreună-al lor mister.

Eclipsa ce-i el nu cunoaște,
Bătrânu-acesta visător.
El știe că tot ce se naște,
Și germen mut, și vânt sonor,

Și cuibu-n fericiri bogat,
Și macii prin ruini ieșiți,
E un cuvânt de-onoare dat
De Fire, celor obidiți.

El știe, veșnic liniștit,
Măreț, senin, surâzător,
Că un popor e-un răsărit
Și astrul e nemuritor.

Salută când trec prin poiană,
Bătrânul arbore rotat,
Și-n codrul fără de prihană
Ce cântă de toți venerat,

Mii de culori împrăștiind
Lângă stejar, în haină nouă,
Mii floricele ies pe rând
Și se răsfrâng în stropi de rouă.

Ai aurorei maci în floare
Își varsă cupa fermecată;
Își pune crinul pietre rare,
Iar roza parcă-i decoltată.

Și cimbrul a-nflorit ca-n vis,
O violetă se dezmiardă,
Tămâia urcă din iris,
Garoafa pare o cocardă.

Omizilor de catifea
Iasmia-ntinde ibricele.
Arumu-și spune dragostea,
Iar roiba, luptele ei grele.

Un vrăbii cam năzdrăvan,
Ce o mahonie răsfată,
Pune-un refren republican
În melodia lui glumeață.

La drum, măceșii râd sonor,
Prin râpi – tufişuri, mărăcine,
Îşi țin în mâini buchetul lor;
Văzduhu-i plin de voci divine.

Şi-această lume-ncântătoare,
Sub darnic cer de peruzea,
Striga voioasă, zâmbitoare:
„Bunicule, e ziua ta!“

(DEMOSTENE BOTEZ)

ANUL CUMPLIT

(1872)

PARISUL SUB BLOCADĂ

Orașul meu, vei face să îngenunche-istoria.
Să sângerezi ți-e sala, să mori îți e victoria.
Dar nu mori; sângeri încă. Iar cei care-l văzură
La sânul tău pe Cezar râzând cu tâmpă gură,
Se miră-acum; căci, iată, purificat de foc,
Renaști în admirația popoarelor – și-n loc
Să piei, Paris, în glorie din nou te regăsești.
Pe cei ce – oraș în doliu – te-atacă, îi zdrobești.
E-o moarte lentă, calpa, mârșava bunăstare.
Fruivol te prăbușiseși – prin sânge ești iar mare.
Imperiul te-adormise: din somnu-ți ai ieșit,
Lăsând în urmă hădul huzur ticăloșit –
Și te trezești – zeiță ce-alungă pe satir.
Îți regăsești bravura, redevenind martir
Și-n cinste, frumusețe, dreptate, măreție,
Renaști, în timp ce-o parte îți piere pe vecie.

(Septembrie, III)

(PETRE SOLOMON)

PE ZIDUL DE CETATE AL PARISULUI CÂND CADE NOAPTEA

Stă răsăritul negru, lumină spre apus,
De parcă brațe-ntinse, ieșind din osuare,
Urcau pe stâlpii serii un catafalc în sus
Și două giulgiuri albe desfășurau pe zare.

Se închidea și noaptea – o temniță sub chei.
Unea fioru-i planta cu pasărea ce plânge.
Mergeam. Când orizontu-l scrutai sub ochii mei,
Nu mai era apusul decât tăiș de sânge.

Gândeai că vezi atuncea cum groaznic se ciocnesc
Un Dumnezeu și-un monstru, aceiași ca tărie;
Și ai fi spus c-acela e paloșul ceresc
Roșit și peste lume căzut din bătlăie.

(Noiembrie, 1)

(IONEL MARINESCU)

CÂND VEZI PLUTIND PE SENA CADAVRE PRUSIENE

Așa, la noi venirăți și iată-vă culcați;
Duși, dezmiardați și-n line săruturi așezați
Pe perina de apă, molatică și-afundă;
Și iată-vă-n cearșafuri reci și muiate-n undă;
Voi, fiii miazănoptii pe valuri goi, visând!

Închideți ochii-albaștri în legănatul blând.
V-ați spus: „Poftim la târfă, la ea de bună seamă.
La Babilonul care sărutul lumii cheamă
Acolo; ghiftuită-i de râset și cântări;
Ne-om întâlni acolo, saxoni, cu desfătări.
Germani, spre sud cu ochii pieziși priviți de zor!
În Franța, hai! Parisul, orașul tuturor,
Ce se fardează pentru străini, el, minunatul,
Ne va deschide brațe adânci...” Și Sena patul.

(Noiembrie, V)

(IONEL MARINESCU)

CĂTRE TUNUL V.H.

Ascultă-mă, și fi-vei la rându-ți ascultat.
O, tunule, o, tunet, războinic ne-nfricat,
Balaur plin de furii și fum, a cărui gură
Cu mugete împroașcă și flacăra și zgură,
Colos greoi ce are al fulgerului duh
Și-mparte moartea oarbă când trece prin văzduh,
Eu te slăvesc. Orașul acesta îl păzești.
O, tunule, -n războiul civil să amuțești,
Dar să veghezi în fața străinului. Ieri încă,
Spăimântător și mândru ieșeau din forja-adâncă:
Femeile în urmă spuneau: „E-ncântător!”
Căci cimbrii¹ sunt la poartă. Izbânda lașă-a lor

¹ Popoare barbare care au copleșit Galia și nordul Italiei (sec. II î. Chr.), împreună cu teutonii, fiind exterminați de Marius (101 î.d.Chr.).

Ne spală de rușine: Parisul stă s-arate
Azi, prinților, că martori sunt neamurile toate.
Ne-așteaptă lupta; vino, fiu straniu, amândoi
Să ne-ndoim puterea și-un schimb să facem noi,
Răzbunător, dârz pune-mi în suflet, fără teamă.
Tot bronzul tău, iar duhu-mi în greaua ta aramă.

O, tunule, îndată vei fi pe metereze.
Chesonul cu ghiulele din plin să te-nzestreze;
Pe caldarâm, în salturi, târât de opt mari cai,
Mulțimea cu urale purtându-te-n alai,
Peste ruini de case vei trece pe roți grele,
Înaltul loc să-ți capeți la cruntele crenele,
La care stă Parisul ce-n mână spada strânge.
Acolo toropeala nîcicînd nu te înfrînge.
Și dacă eu sunt omul ce încercare fac,
Prin dreaptă-ngăduință s-aduc în lume leac,
De sunt, în gălăgia ce-o iscă muritorul,
În for sau din înaltu-mi surghiun, semănătorul
De pace-ntru măcelul întăritat mereu,
De-ndrept spre ținta unde ne mână Dumnezeu,
Surâzător sau jalnic, un deget, ne-ntrerupt,
De țin, eu, visătorul ce cu dureri mă lupt,
Cu drag la evanghelii și *Bibliei* sunt paznic,
Tu, numele purtându-mi, o, monstrule, fii groaznic!
Căci dragostea e ură, sub veninosul val;
Căci omul-duh nu rabdă pe omul-animat,
Și Franța nu mai rabdă atîta barbarie;
Căci patria e țelul sublim în veșnicie;
Iar datoria-i cere acum, mai furtunatic,
Zăgaz să fie-n calea puhoiului sălbatic,
Punând Parisul nostru, Europa ce-o transformă,
Popoarele din lume, sub pavăză enormă;
Căci teutonul rege pedeapsă de nu are,
Tot ce numim speranță, progres și îndurare,

Frăție, de pe lume în noapte o să cadă;
Un Cezar este tigrul și-ntreg poporul pradă,
Și tot ce-atacă Franța spre viitor cutează,
Că trebuie să urce, atuncea când nechează
Sirepul lui Atila în bezna lui ascuns,
În jurul omenirii un zid de nepătruns,
Și Roma, pentru-a smulge-universul din neant,
Se cade-a fi zeiță, Parisul un gigant!

De-aceea tunuri care s-au zămislit din liră
Și care dintr-o strofă-azurată odrăsliră,
Cu guri căscate-i bine să stea pe șanțuri, sus;
De-aceea gânditorul înfiorat e pus
Să dăruie lumină și lucrului sinistru;
Cu regii și cu răul, cu fiecă ministru,
În fața lumii care scăparea vrea să-i vie,
El trebuie să lupte ieșind din reverie,
Să știe a-nvinge,-a frânge,-a zdrobi cotropitorii
Și-n trăsnet să prefacă și raza aurorii.

(Decembrie, IV)

(IONEL MARINESCU)

MORȚII NOȘTRI

Ei zac pe-un câmp pustiu și înfricoșător.
O baltă grea de sânge a curs în jurul lor;
Prădalnici vulturi rup din pânțele scobite,
Și leșurile reci pe iarbă grămadite,
Sălbatic se-nnegresc, sucite-n zeci de forme,
Ca arborii căzuți sub fulgere enorme.
Și țestele, în lut, ca oarba piatră sânt.
Le-acoperă zăpezi cu albul lor veșmânt.
Dar mâna aspră, grea, crispată, ca de iască,

Vrea încă pe dușman cu spada să-l gonească.
 Azi ochiul lor e mort, și mort le e cuvântul.
 Pe nemișcarea lor trec nopțile, de-a rândul.
 Ei au mai multe răni pe mâini, pe piept, pe față,
 Decât cei schingiuiți și biciuiți în piață.
 Sub ei cresc larve, viermi, oștiri nenumărate;
 Și ei au și intrat în humă, jumătate,
 Ca vasul ce-n ocean încet s-a scufundat.
 Și oasele, albind pământu-nsângerat.
 Par oasele cu care vorbea Ezechiel¹.
 Și-s pretutindeni răni: de schije de oțel,
 Și găuri largi de lănci, spintecături de spade.
 Un vânt ghețos, prelung, pe-aceste liniști cade.
 Sunt goi și-nsângerați sub cerul greu de ploii.

O, voi, morți pentru țară, aș vrea să mor ca voi!

(Decembrie, VIII)

(MIHU DRAGOMIR)

SCRISOARE UNEI FEMEII

Trimisă cu balonul la 10 ianuarie

Voi Parisul luptă dârz. Bună ziua, doamnă.
 E un popor, o lume, un suflet el înseamnă.
 Se dăruie tot omul, la sine nu gândește.
 Nici soare nu-i, nici sprijin, nimic nu ne-ngrozește.
 Vor merge toate bine cât somnul nu-i în noi.
 Schmitz¹ dă comunicate banale de război;
 Eshil de domnul pastor Brumoy tradus e bine.

¹ Unul din profeții poporului evreu (secolul al VI-lea î. Chr.).

² Generalul Schmitz, colaboratorul generalului Trochu, apărătorul Parisului.

Vreo cinșpe franci pe ouă am dat, nu pentru mine,
 Ci pentru mica Jeana, și George-al meu ștengar.
 Mâncăm urs, cal și șoareci și carne de măgar.
 Atât de-nchis Parisu-i și-mpins în grea nevoie,
 Că burta noastră parcă-i corabia lui Noe;
 În ea orice ființe, urâte, mari sau mici,
 Pătrund: dulăi și mâțe, mamuți, pigmei, pitici,
 Toți intră, elefantu-ntâlnește-un șoricel.
 Nu mai sunt pomi! Îi taie, îi crapă, cu ce zel!
 Parisul își aruncă Champs-Elysée pe foc.
 Ți-s degetele bocnă și gheață-n orice loc.
 Căldură nu-i, nici rufa din albii n-o usuc,
 Nici nu-mi mai schimb cămașa². Iar seara, ca năuc,
 La colț de străzi e-un murmur sinistru de talaz
 Mulțimea; sunt ursuzii ce-njură de necaz.
 Sau cântece și-adeșea îndemnuri pentru lupte.
 Pe Sena-arhipelaguri de sloiuri, ne-nterupte,
 Plutesc, greoi, la vale, când o canonieră
 În treacăt lasă-n urmă o spumă efemeră.
 Trăim din mici nimicuri, de fleacuri să se râdă.
 Pe masa goală, unde ne-așteaptă foamea hâdă,
 Un biet cartof, cu țărna în care-a fost înfipt,
 E împărat, iar ceapa-i³ zeiță din Egipt.
 N-avem cărbuni, dar pâinea e neagră, -ngrozitoare.
 Nici gaz; Parisul doar me sub stinse felinare;
 La șase seara-i beznă. E frig și e furtună,
 Deasupra frunții noastre ghiulelele detună⁴.
 Din schije-o călimară frumoasă îmi făcui.

² Spălătoreasa poetului l-a hotărât să adreseze o cerere primarului ca să obțină puțin combustibil. Primarul care a aprobat cererea se numea Georges Clémenceau.

³ Ceapa, foarte abundentă în Egipt, trecea drept posesoare de virtuți medicinale; poporul îi atribuisese un caracter sfânt.

⁴ Bombardarea orașului, începută la sfârșitul lui decembrie 1870, luase în primele zile din ianuarie o intensitate extremă. „Șase mii de bombe pe zi”, notează Victor Hugo.

Asasinat Parisul nu-și strigă spaima lui.
 Pe ziduri, cetățenii jur împrejur fac pază;
 Părinți, soți, frați, pe care îi tot mitraliază,
 Strânși în mantale rupte, chipiul îndesat,
 Pândesc, având doar scânduri de goale bănci ca pat.
 Dea-n noi cu tunul Moltke, Bismarck cu foamea deie!
 E un erou Parisul, Parisul e femeie,
 El e semeț și gingaș; privirea îi aleargă
 Zâmbind și încărcată de griji spre bolta largă,
 De vine porumbelul sau e-un balon amic⁵.
 Frumos: ce-i formidabil se iscă din nimic.
 Eu sunt acolo, vesel că nimeni nu se pleacă.
 La toți spun să iubească, să lupte și să tacă,
 Dușman să fie numai dușmanul, hotărât;
 Strig: „Nu mai știu de nume, sunt Patria⁶ și-atât!“
 Cât de femei fii mândru, că-n clipe de cruzime,
 Când totul se înclină, sunt simplu de sublime.
 Tot ce-a făcut mândria străvechilor latine,
 Au fost modesta vatră, virtuțile senine,
 Și mâinile, asprite de torsul lânii-arid,
 Și somnul scurt, și calmul, și Hannibal sub zid,
 Și soții lor de veghe, acolo pe Colină.
 Revin acele timpuri. Gigantica felină,
 Ce-i Prusia, ordonă-n Paris, tigroaică, rumpe
 Din inima zvâcnită-a agonicei lumi scumpe.
 Ei bine, în Parisul sub strângerea dușmană,
 Francez e doar bărbatul, femeia e romană.

⁵ V. Hugo povestește de plecarea lui Gambetta în balon. Și scrie, la 8 ianuarie: „Știrile de ieri au fost aduse de doi porumbei“.

⁶ După întoarcerea sa din exil, V. Hugo lansează trei apeluri germanilor (9 sept.), cerându-le să suspende ostilitățile și să nu mai vină la Paris. La 17 și în special la 2 oct. 1871, în apelul adresat parizienilor, scrie: „*Motivele de plângere, resentimentele, ranchiunele, urile să fie lăsate la o parte... Nu mai știu cum mă cheamă, mă numesc Patrie*“.

Cu totul se împacă femeia din Paris,
 Cu foc stins, cu picioare ce degerate i-s,
 La măcelari, în uşă cu aşteptări nocturne,
 Cu viforul golindu-şi întregul ger din urne,
 Cu foamea, groaza, lupta, nimica să mai ştie;
 Doar patria pe lume şi marea datorie;
 Chiar Iuvenal din umbră e mulţumit de ele⁷.
 Bombardamentul face să urle citadele.
 Din zori grăieşte toba spre trâmbiţele cetii,
 Diana iar trezeşte, în vântul dimineţii,
 Cetatea pală, mândră ca-n umbră să apară,
 Din stradă-n stradă trece răzleaţă vreo fanfară.
 Fraternizăm, victorii visăm, cu ochii crunţi
 Dăm inimii speranţă, iar trăsnetelor frunţi.
 Cetatea pentru glorie şi nenoroc aleasă,
 Răbdând grozave zile, salută şi-i voioasă.
 Da, va veni şi gerul! Şi foamea va sosi!
 Ce-i asta? Noaptea-i, iată! Şi cum se va sfârşi?
 Vin zorii! Stă credinţa în chinul nostru crud,
 E Prusia-nchisoare, Parisul e Latude⁸.
 Curaj! curând de timpuri străvechi vom fi aproape.
 De prusieni Parisu-ntr-o lună o să scape.
 Cei doi feciori cu mine visăm să fim apoi
 Cu dumneata la ţară, ne vei urma pe noi
 Şi-n martie vom merge, acolo, doamnă, iar,
 De nu vom fi cu toţii ucişi în făurar.

(Ianuarie, II)

(IONEL MARINESCU)

⁷ Aluzie la *Satira a şasea*, în care Iuvenal înfieră desfrăul femeilor din Roma imperială.

⁸ Aluzie la Latude (1725–1805), aventurier multă vreme ținut în captivitate la Bastilia, ale cărui evadări închipuite rămăseseră celebre şi întrețineau melodrama.

O BOMBĂ LA FEUILLANTINES

Au cine ești? cum, oare, vii tu de sus, zăludă!
Tu, moarte, plumb, vâlvoare, ne-nduplecare crudă,
Reptilă-a războirii cu-ntortocheată dâră,
Tu, monstruos și cinic omor, pe care-l vâră
Din fundul nopții, prinții în inimi omenești,
Tu, crimă, tu, ruină și chin, ce te numești
Capcană, ură, spaimă, măcel, dezgust, mânie,
Te-abai asupra noastră din bolta azurie!
Cădere-ngrozitoare de fier, infam boboc
De floare ce se sparge-n petale mari de foc,
O, mizerabil trăsnet uman, grozav temei
Prin care-s mari bandiții și sunt tiranii zei,
Prostituată slugă a crimelor regale,
Cum s-a-ntâmpnat minunea să-ți tai prin nouri cale?
Sinistră uzurpare a fulgerului, cum
Poți tu să vii din ceruri, când ieși din iad acum!

Cel care adineauri simți o mușcătură,
Împovărat de gânduri, stătea pe-o surpătură.
Privea o amintire în umbră, licurici;
Visa; el se jucase, copil, cândva, pe-aici;
În fața lui, trecutul, de zburde albe plin,
I s-arăta; pe-acolo fusese Feuillantines;
Cu idiotu-ți tunet trăsnești un paradis.
Oh! Cum râdea odată! Cât farmec nedescris!
Îmbătrânind, lumina o vezi cum stă să scadă.
Zâmbeau grădini pe unde acum e-acastă stradă.
Desăvârși obuzul un drum tăiat cu-ncetul.
Fura pe-aicea, iarna, grăunțe, păsăretul
Și vrăbiile-n iureș își căutau gâlceava;
Dar mai presus de fire lucea senin dumbrava.

Câți arbori! și ce aer prin rămurișu-ntins!
 Fusesse-un cap de aur și-acuma păru-i nins;
 Fusesse o speranță și-i spectrul unui om.
 Ce tânăr sta la umbra aceluia străvechi dom!¹
 Îmbătrâneala acuma ca el. Vezi, trecătorul
 Visa. De-aici își luase tot sufletul său zborul
 Cântând, și-aici simțise cum ochii i se-ncarcă
 De flori ce le crezuse, cândva, eterne parcă.
 Aici luminează viața era; aici, copil,
 Mergea pe sub frunzișuri sporite de april,
 Cu mama sa, pe care el o ținea de fuste.
 O, amintiri! pier toate în zări tot mai înguste!
 Zori dulci ca o corolă luciră-n ochiu-i clar
 Pe ceru-n care arde, în clipa asta chiar,
 Deasupra-i, înflorirea grozavelor ghiulele.
 O auroră-n care zburară rândunele!
 Iar omul trist, de astăzi, zâmbea cu ochi senini.
 Îi fermecau privirea o mie de lumini.
 O, primăveri! grădina gemea de merișori,
 De trandafiri și candizi bănuți strălucitori
 Ce hohoteau de-a valma-ncălzindu-se la soare,
 Și, mic copil, atuncea, el însuși era floare.

Paris, ianuarie 1871

(Ianuarie, VI)

(IONEL MARINESCU)

*

* *

Grozave timpuri! gândul, în spațiu-acesta rece
 În care nesperatul, neprevăzutul trece,
 Mi-e câmp deschis oricărui triști pași rătăcitori.

¹ Aluzie la Val-de-Grâce.

Vin fapte-n șir, mărețe și-nvăluite-n nori.
Eu scriu această carte ce-i zi cu zi dictată
Din clipa ce-mi apare și fuge-nspăimântată;
Și orice săptămână e-o hidră-n Anul Rău
Pe care-o naște iadul și se scufundă-n hău;
Se duce întâmplarea rotindu-și ochi ca para,
Punându-și mai nainte pe sufletul meu gheara,
Dând versului meu aspru, strivit, jignit, durut,
Pecetea urmei unde un monstru a trecut.
Cei ce-n această umbră ființa vor să-mi scurme
O vor afla pătrunsă de nesfârșite urme,
De zilele de groază, de chin și ură grea,
De parcă lei năprasnici ar fi călcat pe ea.

(Aprilie, III)

(IONEL MARINESCU)

A CUI E VINA?

– „Tu i-ai dat foc, acuma bibliotecii?”

– „Da.

Eu i-am dat foc!”

– „Dar este cumplită crima ta!
De tine-nfăptuită-mpotrivă-ți, asasine!
Ți-ai omorât chiar raza ce luminează-n tine!
E propria-ți făclie ce vrei s-o stingi pe loc!
În ura ta nebună și-i pui acuma foc,
E bunul tău, comoara, e zestrea ta și partea!
Dușmancă stăpânirii, folosul tău e cartea.
Căci ea întotdeauna te-a scos din umilință.
Biblioteca este simbolul de credință
Al unor generații ce nu-s trezite încă

Și slavă aurorii aduc din noaptea-adâncă.
Cum! în această lume de adevăr, divină,
În operele pline de trăsnet și lumină,
În cripta-aceasta-a vremii cu vaste repertorii,
În secolii, în vechi oameni, în șirul de istorii,
Într-un trecut din care învață viitorul,
În tot ce fu să-nceapă și nu-și secă izvorul,
Și în poezi! În hăul de *Biblie* prea subtile,
În vraful sfânt de genii grozave ca Eshile,
Homeri și Iovi pe ceruri rămași ca o minune,
În Molière, Voltaire și în Kant, în rațiune
Arunci tu, mizerabil, o torță a pieirii,
Prefaci în fum întreaga gândire-a omenirii!
Să fi uitat că solul eliberării prime
E cartea? cartea este acolo, pe-nălțime:
Sclipește; și fiindcă străluce sus, pe coame,
Sfărâmă ghilotină, dar și război și foame;
Vorbește: nici sclavie, și nici un rob de-acum!
Beccaria, Platon, Milton, deschide un volum.
Profeți citește, Shakespeare sau Dante și Corneille;
În tine se trezește imensul duh din ei;
Orbit, te simți aceeași făptură ca ei toți:
Devii mai bun citindu-i, mai grav să fii tu poți;
Simți cum îți crește-n minte divina lor idee,
Și-ți dă lumini, cum zorii pe câte-un schit scânteie;
Cu cât ți se scufundă în suflet înainte,
Te-alintă și te-nvie cu raza lor fierbinte;
Când sufletul întreabă, e gata să răspundă;
Ești bun, mai bun pe urmă; se sting și se scufundă,
Ca neaua sub jărat, mândrii, mâinii, nesații,
Prejudicata, răul și regii, și-mpărații!
Căci îți trimite-n oameni, întâi, știința, vestea.
Apoi și libertatea. Iar razele acestea,
Pricepi, sunt ale tale și tu vrei să le stingi!

Visate idealuri prin carte doar le-atingi.
Îți intră cartea-n minte și-aici desface toate
Cătușele greșelii de adevăr legate,
Că-n fiecare cuget e nodul gordian.
Ți-e vraci, ți-e călăuză, ți-e paznic an de an.
Te vindecă de ură, te scapă de sminteală.
Vezi, dar, ce pierzi tu astfel prin propria greșală.
Avutul tău e cartea! Ea este bucuria
Și dreptul, adevărul, virtutea, datoria,
Progresul, rațiunea ce patimi risipesc.
Și tu distrugi aceasta!“

—„Eu nu știu să citesc!“

Yanden, 25 iunie 1871

(Iunie, VIII)

(IONEL MARINESCU)

ARTA DE A FI BUNIC

(1877)

FERESTRE DESCHISE

Dimineața dormind

Voci se aud. Lumina îmi cade pe pleoape.
La Sfântu Petru sună un clopot pe aproape.
Înotătorii strigă. Mai colo! Mai înoace!
Nu! Cîripit de păsări. Că ele Ioana face.
O cheamă George. Cîntă cocoșii. O mistrie
Pe-acoperiș. Trec caii pe ulița pustie.
În ierburile nalte cu scrâșnet taie-o coasă.
Un pocnet. Freamăt. Urcă tinichigii pe casă.
Vacarm în port. Motoare cu șuierat prelung.
Acorduri de fanfară în răbufniri ajung.
Pe cheiuri gălăgie. Voci de francezi, deodată.
Adio. Bună ziua. E cam târziu și, iată,
Că lângă mine vine să cînte-un pițigoi.
Bătaia de ciocane la potcovari e-n toi.
Foșnește valu. -N geamăt un remorcher apare.
O muscă¹ vine. Briză pe infinita mare.

18 iulie

(Din ciclul *La Guernesey*, XI)

(IONEL MARINESCU)

¹ Francezii numesc *muscă* un vaporeș de curse fluvial.

IOANA DOARME...

Dulci, ochișorii, mâine și-i va deschide-abia;
În somn mi-a prins un deget, umplând mânuța sa;
Iar eu, citesc, cu grija ca nimeni s-o deștepte.
Gazeta ce mă-njură dând sfaturi înțelepte:
La Charenton¹ să-i ducă pe cei ce m-ar citi!
Pe rug să fie arsă, orișice carte-aș scri!
Un ziar invită lumea, cu lacrimi pe pleoape,
Pe străzi să-mi dea cu pietre, de mine ca să scape,
Căci scriu un talmeș-balmeș lugubru, veninos,
În care dracii-n umbră-și țin rânjetul scârbos;
În altul mă botează: Apostolul Ghehenii;
Sunt Antierist, Satană, și plin de-afurisenii;
Să mă-întâlnească-n codru, nici unul nu ar vrea;
Un ins îmi dă cucută: un altu-mi zice: Bea!
Am omorât ostateci; am dat jos Luvrul poate;
Făgăduiesc mulțimii noi împărțeli netoate;
Parisu-n flăcări, fruntea-mi roșește, de borfaș;
Sunt cel care atâță, dând foc: sunt ucigaș;
Dar aș fi fost, desigur, mult mai puțin sinistru,
Dacă-mpăratul poate ar fi făcut ministru
Pe-otrăvitorul public ce sunt și asasin!
Așa i-aud cum țipă în jurul meu, hain,
Și numele mi-l strigă și-l scuipă, plini de ură;
Copilul doarme însă și-n visul care-l fură,
Bunicule, îmi zice: fii bun și iertător!
Și cu mânuța-i, mâna mi-o strânge, binișor!

(Din ciclul *Amestec de vârstă înaintată și copilărie*, V)

(LAZĂR ILIESCU)

¹ Localitate din regiunea pariziană, cunoscută pentru ospiciile sale de nebuni.

IOANA LA-NTUNERIC E PUSĂ ȘI LA POST

Ioana la-ntuneric e pusă și la post
Căci nu știu ce făcuse. Iar eu, fără de rost
M-am dus să văd proscrisa cum sta la cotineată
Și-i strecurai, în umbră, borcanul cu dulceață.
Nelegiuire mare. Toți dimprejurul meu
Ce stau veghind la paza moralei tot mereu
S-au încruntat, când Ioana îmi spuse fără preget:
– N-am să mai vâr de-acuma în nasu-mi nici un deget;
Nici n-am să-ndemn pisicul să zgârâie-altă dată –
Ce-au mai țipat! – Ea știe cât e de alintată
De dumneata. Te știe cât ești de slab și moale!
Când lumea-i supărată pe ea, cum râzi matală!
Nu merge-n felul ăsta. Mereu și pururi, iară,
Te-amesteci. Ca s-o creștem așa, e o povară.
N-ascultă de nimica.– Am înțeles că-s țăpul
Ispășitor și pașnic, îmi înclinai deci capul
Zicând: – Nu am nimica să vă răspund. Așa-i!
Popoarele cu-asemeni îngăduințe, vai
Sortite sunt pieirii. O știe orișicine.
Puneți-mă de-aceea la post, ah! și pe mine.
– Ai să fii pus! – Ioana din colțu-ntunecat
Șopti, venind aproape, cu glas catifelat
Nălțându-și ochii galeși și dulci, plini de viață:
– Bunicule, n-ai grijă! Am să-ți aduc dulceață!

Din ciclul Amestec de vârstă înaintată și copilărie, VI)

(LAZĂR ILIESCU)

VASUL SPART

O, cer! întreaga Chină e-n țândări, la pământ!
Acest vas pal, ca cerul într-un ocean răsrânt,
Acoperit de păsări, flori, fructe și minciuni,
De-aceste umbre-albastre ce ies din viziuni,
El, nefiresc și straniu, unic când scânteiază,
Păstrând lumini de lună chiar ziua în amiază,
Că-i viu părănd sub jocuri de flăcări din văzduh,
Și mai să-l crezi un monstru și mai să-l crezi un duh!
Dereticând, Maria l-a-mpins cu cotul jos
Fără să vrea, și iată-l tot cioburi de prisos!
Frumos vas! Rotunzimea-i ca visul diafan,
Pășteau doi boi de aur pe-un câmp de porțelan.
Țineam la el, din clipa când l-am găsit pe chei,
Și-l arătam, adesea, la toți copiii mei.
Priviți, e-un iac; maimuța cu patru mâini, e clar;
Acesta e un doctor sau, poate,-i un măgar;
El cântă liturghia, de nu! I-a! anume;
E-un mandarin acesta, zis și Kohan pe nume;
E un savant, desigur, vedeți ce burtă plină.
Atenție, acesta-i un tigru-n vizuină,
În scorbura o buhă și-un rege în palat,
În iad vedeți pe dracu; urâți i-au mai pictat!
Copiilor și monștrii le par fermecători.
Hidoase lighioane-i încântă,-adescori.
Cât prețuiam eu vasul. Azi sfărâmat e, vai!
Venind plin de mânie, îndurerat strigai:
– „Cin' l-a trântit?“ Și vocea-mi tună, întunecată.
Iar Ioana pe Maria văzând-o-nspăimântată,
Pe mine, de asemeni, înfuriat mereu,
Mi-a spus, încântătoare, c-un glas de înger:
– „Eu!“

4 aprilie

(Din ciclul *Amestec de vârstă înaintată și copilărie*, VIII)

(IONEL MARINESCU)

PEPITA

Cum purta în păr dantela
Rima parcă șovăia:
Sună bine Inesela,
Dar Pepita se numea.

Șaisprezece ani copila...
(Rima-aicea stăruia:
Vrea poetul Inesila,
Rima nu, Pepita vrea)

O, Pepita... Vremi senine!
O, trecut biruitor!
Cum de-a valma el revine
Ca un val năvălitor:

Mare, tu răstorni cu fluxul
Scoici și alge, val cu val.
Tata gardă-avea, și luxul
De palat seniorial.

Iar în Spania, iubita,
(Eu aveam doar nouă ani,
Un copil abia) Pepita,
Blondă-n zorii diafani.

Îmi spunea: „Pepita-mi zice,
Tata e marchiz.“ Credeam
Că-s un mare om aice:
Pe pământ învins eram.

Ea, rețeaua de mătase
Împletită-n bucurii,
Cu dubloni¹ o presărase,
Părul – flăcări aurii.

Se-nvârteau în dans rețeaua,
Vesta de toreador.
Moarul fustei, catifeaua,
Vălu-ntunecat în zbor,

Și-mi trezeau în piept ispita.
Sufletu-mi stârnit, dar pur,
Crudă îl păstra Pepita
În manșeta-i de velur.

Ca un pui pândit de ulii.
Stam la Pepa în iatac...
Salbă de lapislazulii,
Roze-aprinse în cerdac...

¹ Monede de aur care circulau în Spania și în coloniile ei.

O ruga un moș să-arunce
Un bănuț în calea sa.
De-unde nu știi, tot atunce
Și dragonul se ivea.

Calul și-l juca sub poartă.
Iar bătrânul cel milog
Se ruga cu voce spartă:
„Miluiți-mă, vă rog!”

Iar frumoasa castiliană
Sprijinindu-se-n balcon.
La sărac dădea pomană.–
Miluindu-l pe dragon.

Mai puțin mâhnit bătrânul.
Cellalt mândru pe-armăsar,
Se-alegea cu mila unul.
Cellalt e-un surâs fugar.

Stam în preajma mândrei Pepe.
N-ajungeam nici pân-la geam.
Prost eram fără-a pricepe
Și, nepriceput, iubeam.

Mă-ntreba cu amăgire:
„Spune, vrei să-mi fii bărbat?”
Un copil voia drept mire,
Drept ibovnic, un soldat.

Îngăimam câte-o prostie.
Pepa îmi șoptea: „Încet!”
Mă stingeă cu apă vie.
M-aprindea c-un joc cochet.

În răstimp ciocneau soldații.
Solda și-o jucau pe-un an.
Printre frești și-ornamentații
În palatul Maseran.

(Din ciclul *Ștregăriile bunicului copil*. IX)

(I. CASSIAN – MĂTĂSARU)

LAUS PUERO*

(Fragment)

IX

Copilul parcă-n vraja-i mă ține. N-am ce face!
Doar nevinovăție în jurul meu îmi place:
Copilu-i aur! Omul e însă plumb și-aramă
Îmi este drag Astyanax¹ și-ntreb de bună seamă

* Laudă copilului (lat.)

¹ Fiu al lui Hector și al Andromacăi, Homer și Vergiliu povestesc că grecii l-ar fi aruncat de pe zidurile Troiei, de teamă să nu fie mai târziu răzbunătorul poporului troian. După altă versiune, adoptată și de Racine (în tragedia sa *Andromaca*, 1667), Astyanax ar fi fost dus în captivitate dimpreună cu mama sa, Andromaca, la curtea lui Pyrrhus, regele Epirului.

Pe Hector: Te-ai jertfit tu destul la Troia oare?
Un cer senin sunt. Totuși port și vreo fulgerare.
Flux și reflux la mine sunt zâmbet și mâinii
Nu știu de nimeni, fie că gura-mi ar zâmbi
Sau, ca un tunet, glasul-mi în spațiu se cufundă.
Un suflet am cu aștrii pe bolta lui profundă.
În inimă, hotare nu am și nu-mi știu nici
Vrun loc să nu vibreze de dragul celor mici
Și-al celor slabi ce sprijin cerșesc în sărăcie.
De sunt nebun, mi-e locul printre nebuni și mie.
Nu pot răbda ca raza pornind din cer acum
Spre oameni, să se-oprească la jumătate drum.
Nu-mi place adevărul să mi-l măsoar cu cotul.
Vreau steaua cum se vede și râsul sincer, totul.
Bătrân, vă văd cum treceți. Dar, trist sau zâmbitor
Sunt veacul ce domină momentul trecător.
Orice-ți găsi de lucru, ce poate îmi cuvine
Și e și pe măsura unui bunic ca mine,
Vi-l fac, chiar dacă unii-l cred bun, iar alții nu!
M-au luat biruitorii cu ei, demult. Și-acu'
Mă-năbuș. Biruința, cât e de nemiloasă!
Cum am fugit! O stâncă, o plajă nisipoasă
Blând mă primiră. Moartea mă-ntâmpină: –
Proscris.

Bine-ai venit! Și-un zâmbet văzui lucind deschis.
În mine-n conștiința ce-și trimitea solia.
De-atunci iubesc copiii, iubind copilăria
Cu tot ce are într-însa mai bun decât am eu.
Copilul e iubire și-ncredere mereu
Și-i singura ființă-n viața sumbră, care,
Necunoscând ce-i pizma, e mic și totuși mare!

(Din ciclul *Laus puero*, IX)

(LAZĂR ILIESCU)

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	XXXIII
<i>Nota editorului</i>	XLVII
<i>Iulia Hasdeu – Victor Hugo</i>	1

ODE (1822–1826–1828)

<i>Poetul și Revoluția (Petre Solomon)</i>	3
<i>Copilăria mea (Ionel Marinescu)</i>	7
<i>Ploaie de vară (Romulus Vulpescu)</i>	11

BALADE (1823–1828)

<i>Logodnica toboșarului (Ionel Marinescu)</i>	15
<i>Zâna și Péri (Ionel Marinescu)</i>	19

ORIENTALE (1829)

<i>Clar de lună (Ionel Marinescu)</i>	29
<i>Bătălia pierdută (Ionel Marinescu)</i>	30

Copilul (Veronica Porumbacu)	34
El (Ionel Marinescu)	36

FRUNZE DE TOAMNĂ (1831)

& & & (Veac nou, de doi ani!...) (Ionel Marinescu)	41
Când intră copilașul (Lazăr Iliescu)	44
Pan (Ionel Marinescu)	47
Prieteni, încă-o vorbă (Petre Solomon)	50

CÂNTECELE AMURGULUI (1835)

Imn (Lazăr Iliescu)	53
Bal la primărie (Mihnea Gheorghiu)	54
Lui Canaris (Ionel Marinescu)	56
Nu osândiți femeia ce se vinde (Mihnea Gheorghiu)	59
Alt cântec (Pan Izvena)	60

VOCI INTERIOARE (1837)

Lui Vergiliu (Ionel Marinescu)	62
Lui Albert Dürer (Ionel Marinescu)	64
Vaca (Ionel Marinescu)	66
La ce gândesc? – Departe de cuibul vostru... (Ionel Marinescu)	67

LUMINI ȘI UMBRE (1840)

Ce se întâmpla la Feuillantines prin 1813 (Ionel Marinescu)	69
Altă chitară (Pan Izvena)	77
Tristețea lui Olympio (Ionel Marinescu)	77
Oceano nox (Radu Valentin)	85

PEDEPSELE (1853)

Nox (Miron Radu Paraschivescu)	87
Arta și poporul (Demostene Botez)	103
Eu știu c-au să îndruge minciuni nenumărate... (Lazăr Iliescu)	104
Confruntări (Ionel Marinescu)	107
Amintire din noaptea de 4 (Lazăr Iliescu)	108
Ordinea este restabilă (Ionel Marinescu)	110
Supunerii oarbe (Ionel Marinescu)	113
Fabulă sau istorie (Romulus Vulpescu)	128
Viață de huzur (Ionel Marinescu)	129
Împăratul petrece (Al. Philippide)	135
Ispășirea (Ionel Marinescu)	138
Martirele (Ionel Marinescu)	154
Lui Iuvenal (Vlaicu Bârna)	155
Stella (Vlaicu Bârna)	164
O, trâmbiți ale minții, sunați fără-ncetare (Lazăr Iliescu)	166
Cântec (Romulus Vulpescu)	167
Ultima verba (Vlaicu Bârna)	170
Lux (Tudor Măinescu)	173

CONTEMPLAȚII (1856)

Răspuns la un act de acuzare (Ionel Marinescu)	178
Urmare (Ionel Marinescu)	187
Liza (Ionel Marinescu)	192
Unui poet orb (Ionel Marinescu)	194
Amurg (Ionel Marinescu)	194

Ce-am văzut într-o zi de primăvară (Virgil Teodorescu)	196
La Villequier (Ionel Marinescu)	198
Cuvinte de pe dună (Ionel Marinescu)	204
Lumină-n asfințit (Ionel Marinescu)	207
Păstori și turme (Ionel Marinescu)	209

LEGENDA SECOLELOR (1859–1877–1883)

Încununarea femeii (Ionel Marinescu)	211
Conștiința (Ionel Marinescu)	218
Somnul lui Booz (Ionel Marinescu)	221
Paricidul (Ionel Marinescu)	225
Cimitirul din Eylau (Ionel Marinescu)	231
Sărmanii (Nina Cassian)	241
În largul cerului (Fragmente) (Radu Boureanu)	250
Frâmbița Judecății (Ionel Marinescu)	263

CÂNTECELE STRĂZII ȘI ALE PĂDURII (1865)

Timpul însămânțărilor, seara (Ionel Marinescu)	271
Libertate, egalitate, fraternitate (Ionel Marinescu) .	272
Aniversarea lui 14 Iulie în pădure (Demostene Botez)	274

ANUL CUMPLIT (1872)

Parisul sub blocadă (Petre Solomon)	280
Pe zidul de cetate al Parisului când cade noaptea (Ionel Marinescu)	281
Când vezi plutind pe Sena cadavre prusiene (Ionel Marinescu)	281

Către tunul V.H. (Ionel Marinescu)	282
Morții noștri (Mihu Dragomir)	284
Scrisoare unei femei (Ionel Marinescu)	285
O bombă la Feillantines ((Ionel Marinescu).....	289
& & & (Grozave timpuri!...) (Ionel Marinescu)	290
A cui e vina? (Ionel Marinescu)	291

ARTA DE A FI BUNIC (1877)

Ferestre deschise. Dimineața dormind (Ionel Marinescu)	294
Ioana doarme... (Lazăr Iliescu)	295
Ioana la-ntuneric e pusă și la post (Lazăr Iliescu) ...	296
Vasul spart (Ionel Marinescu).....	297
Pepita (I. Cassian-Mătășaru)	298
Laus puero (Fragment, IX) (Lazăr Iliescu)	301

Lector: RADU VLĂDUȚ
Tehnoredactor: VASILE CIUCĂ

Tipărit: **Semne**' 94

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

